

๙๐๘.๐๖๘/

๘ ๖๘๗๐

๗.๓

การวิเคราะห์ทรัพยากรเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน
จากวารสารในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๓๐

ปริญญานิพนธ์

ของ

บุศศักดิ์ ศุภรณันท์

๑๓ พ.ธ. ๒๕๓๓

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

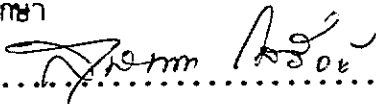
มีนาคม ๒๕๓๓

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

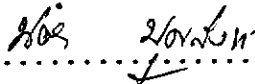
171045

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

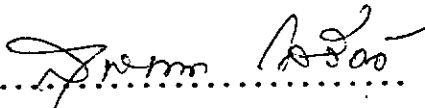
..... ประธาน

(รศ. สุนันทา ไสรัจจ์)

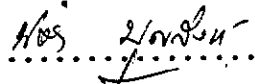
..... กรรมการ

(อ. นิตยา บุญสิงห์)

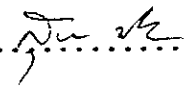
คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รศ. สุนันทา ไสรัจจ์)

..... กรรมการ

(อ. นิตยา บุญสิงห์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อ. สุภา ปานเจริญ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ. ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ ...3... เดือน...พฤษภาคม... พ.ศ. 2533

ประกาศคุณประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์สุภัททา เสรีจจ์ ประธานกรรมการ อาจารย์นิตยา บุญสิงห์ กรรมการ และอาจารย์สุภา ปานเจริญ กรรมการ สอนปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และได้ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจน ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ที่ได้ กรุณาให้กำลังใจและคำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประพาศน์ พงศธิประภา หัวหน้าภาควิชา ภาควิชาตะวันตก ที่กรุณาแก้ไขบทความภาษาอังกฤษให้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไมรี ชื่นสำราญ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้ คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ คุณวิจิตรทิ วงศ์ศิริอำนวย อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยมหาวิทยาลัยพายัพ จ. เชียงใหม่ คุณณรงค์ชัย คำภูมิ หัวหน้างานวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ. ขอนแก่น Mr. Mike Baker อาจารย์ภาควิชาภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ. ขอนแก่น ตลอดจนกัลยาณมิตรทุก ๆ ท่านที่ได้มีส่วนช่วยเหลือให้ปริญญานิพนธ์สำเร็จได้

และสุดท้ายขอขอบคุณ คุณปรีชา-คุณชนุช ศรีตุลยโชติ คุณบัวฉวีใจ ศุกรนันท์ ที่ให้ข้อคิด ที่เป็นประโยชน์ตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ชูศักดิ์ ศุกรนันท์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	16
	ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า	16
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	17
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	17
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	19
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	21
2	วิเคราะห์แนวคิดเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนจากวารสาร	37
	1. การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิต	38
	1.1 การพัฒนาสุขภาพทางกาย	38
	1.1.1 ด้านอาหาร	38
	1.1.2 ด้านที่พักอาศัย	47
	1.1.3 ด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	52
	1.1.4 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	57
	1.2 การพัฒนาสุขภาพทางจิต	60
	1.2.1 การให้ความรักความอบอุ่น	60
	1.2.2 การตอบสนองความต้องการของเด็ก-เยาวชน	65
	1.2.3 สภาพครอบครัวที่ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพทางจิต	72

2. การพัฒนาด้านสติปัญญาและความสามารถ	76
2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษามัธยมศึกษา)	76
2.2 การศึกษาตลอดชีวิต	82
2.3 การเฝ้าหาความรู้	86
2.4 การพัฒนาตามทักษะของครู	89
3. การพัฒนาด้านอาชีพ	97
3.1 การปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ	97
3.2 ปัญหาการว่างงาน	100
4. การพัฒนาคุณภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม	110
4.1 การพัฒนาด้านสังคม	111
4.1.1 การรับใช้สังคมและประเทศชาติ	111
4.1.2 การมีบทบาทในการปกครองระบอบประชาธิปไตย	118
4.2 การพัฒนาด้านวัฒนธรรม	119
4.2.1 การปลูกฝังด้านศิลปวัฒนธรรม	120
4.2.2 การปลูกฝังคุณธรรม	120
4.3 การพัฒนาด้านจริยธรรม	128
4.3.1 ความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา	128
4.3.2 ความกตัญญูรู้คุณครู-อาจารย์	134
4.3.3 การเข้าใจตนเอง	135
4.3.4 การประพฤติตน	138
4.3.5 การดำเนินชีวิต	141

3	การวิเคราะห์กลวิธีในการนำเสนอแนวคิด	152
1.	การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา	152
2.	การนำเสนอแบบเปรียบเทียบ	156
3.	การนำเสนอแบบสร้างสถานการณ์	161
3.1	การเล่าเป็นเรื่องราว	162
3.1.1	การเล่าแบบเรื่องสั้น	162
3.1.2	การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เป็นผู้เล่า	167
3.1.3	การเล่าเรื่องต่าง ๆ	171
3.2	แบบสนทนา	173
3.3	แบบจดหมายหรือเพลงยาว	177
4	วิเคราะห์บทหรือกรองานแก้ววรรณศิลป์	182
1.	คำที่เลือกสรรไว้	183
2.	เสียงเสนาะ	187
2.1	สัมผัส	188
2.2	ลีลาจังหวะ	298
2.3	เลียนเสียงธรรมชาติ	200
2.4	การเล่นคำเล่นอักษร	203
3.	ความหมายลึกซึ้งกินใจ	212
3.1	กวีโวหาร (การใช้ชั้นเชิงในการแต่ง)	212
3.1.1	การอุปมาอุปไมย	212
3.1.2	การใช้สัญลักษณ์	223
3.1.3	การกล่าวเกินจริง	237

3.2 การสร้างภาพพจน์	229
3.2.1 การพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา	229
3.2.2 การพรรณนาอย่างตึงตังความ	232
3.2.3 การบรรยายให้เห็นภาพการ	236
3.2.4 การบรรยายหรือการพรรณนาที่ทำให้เกิดการหยั่งเห็น ...	239
3.3 การเสนอความคิด หรือทัศนะ	241
3.4 การสะท้อนความรู้สึก และการสร้างบรรยากาศ	247
5 บทสรุปและอภิปรายผลการศึกษา	253
ข้อเสนอแนะ	255
บรรณานุกรม	256
ประวัติย่อของผู้วิจัย	268

บทที่ 1

บทนำ

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน เด็กและเยาวชนต่างก็ประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพราะสภาพการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป เมื่อเด็กและเยาวชนนั้นเติบโตขึ้นมาก็ย่อมกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ด้อยคุณภาพ สร้างปัญหาแก่สังคมและประเทศชาติ สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันย่อมสะท้อนให้เห็นถึงประชากรวัยเด็กที่มีชีวิตไม่สมบูรณ์ เพราะไม่ได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอและทั่วถึง สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจึงไม่เจริญเท่าที่ควร จากปัญหาของเด็กกลับเรื่องจนเป็นปัญหาของผู้ใหญ่และปัญหาของสังคมน่าจะได้รับการแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น

การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถูกต้องควรที่จะเริ่มต้นจากชีวิตขั้นพื้นฐานก่อน นั่นก็คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนนั่นเอง ได้แก่ การตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนให้มากขึ้นด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความสนใจ การเอาใจใส่ดูแล การอบรมสั่งสอน ชี้แนะแนวทาง ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เด็กและเยาวชนเหล่านั้นก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีชีวิตที่สมบูรณ์ และจะช่วยส่งเสริมให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าในที่สุด

การให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง ดังกระแสพระราชดำรัสที่ได้ัญเชิญมาแสดงดังต่อไปนี้

กระแสพระราชดำรัส

ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในโอกาสปีเด็กสากล

พุทธศักราช 2522

คงจะไม่เป็นการผิดอย่างไร ที่ข้าพเจ้าจะพูดว่า เด็กเป็นผู้ที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการดำรงรักษาความผาสุกสงบของประชากรในโลก ดังนั้น เด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสมให้มีความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาความคิดจิตใจให้ประณีต ให้มีศรัทธามั่นคงในคุณความดี มีความประพฤติเรียบร้อยสุจริต และมีปัญญาฉลาดแจ่มใสในเหตุในผล

หน้าที่นี้เป็นของทุกคน ที่จะต้องร่วมมือกันกระทำโดยพร้อมเพรียงสม่ำเสมอ คือ ผู้ที่เกิดก่อน ผ่านชีวิตมาก่อน จะต้องส่งเคราะห์อนุเคราะห์ผู้เกิดตามมามาภายหลังด้วยการถ่ายทอดความรู้ความดีและประสบการณ์อันมีค่าทั้งปวง ให้ด้วยความเมตตาเอ็นดูและความบริสุทธิ์ใจ ให้เขาทราบ ให้เขาเข้าใจและสำคัญที่สุด ให้เขารู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้องจนเห็นจริงด้วยตนเองได้ในความเจริญและความเสื่อม

โดยนัยนี้ บิดามารดาจึงต้องสอนบุตรธิดา พี่จึงต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่จึงต้องสอนคนรุ่นเล็ก และเมื่อคนรุ่นเล็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จึงต้องสอนคนรุ่นหลังต่อ ๆ ไปไม่ให้ขาดสาย ความรู้ ความดี ความเจริญของงานทั้งมวลจึงจะแพร่ไพศาลไปได้ไม่มีประมาณเป็นพื้นฐานของความวัฒนาผาสุกอันยั่งยืนในโลกสืบไป

(นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522. 2522 : ไม่มีเลขหน้า)

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของเด็กและเยาวชนได้พบว่า ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนมานานแล้ว มีพัฒนาการมาโดยลำดับ เช่น อนุสัญญาครเจนีวาว่าด้วยสิทธิของเด็กเมื่อ พ.ศ. 2467 ซึ่งระบุถึงการที่เด็กจะต้องได้รับการพิทักษ์พิเศษและในอนุญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้ยอมรับนับถือสิทธิของเด็กตามอนุสัญญาครเจนีวา และธรรมนูญของการชำนัญพิเศษองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพของเด็ก ต่างก็ยอมรับนับถือสิทธิของเด็กเช่นเดียวกัน ทั้งยังต้องยอมรับว่า มนุษยชาติจำต้องให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่เด็ก ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ สมัชชาแห่งสหประชาชาติ จึงได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กไว้เพื่อให้เด็กมีความเป็นอยู่อย่างผาสุก มีสิทธิเสรีภาพ และปฏิญญายังเรียกร้องให้บิดา มารดา เอกชนทั่วไป องค์การต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและรัฐบาลแห่งชาติต่าง ๆ คุ้มครองสิทธิเหล่านี้ (พระมหาสุทนต์ กวีถาญญ์ แพนงศ์ดิษฐ์. 2524 : 5)

ในอนุญาสากล่าวด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนของสหประชาชาตินั้น มีสาระที่น่าสนใจมาก ซึ่งเป็นการประกาศไว้เพื่อเป็นหลักประกันสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อการมีชีวิตอย่างเป็นสุข และเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ ที่จะต้องจัดให้กับอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ในปฏิญนาดังกล่าวแล้วนั้น มีสาระดังต่อไปนี้

ปฏิญญาสากล่าวด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนของสหประชาชาติ

ปฏิญญาสากล่าวด้วยสิทธิของเด็กและเยาวชนของสหประชาชาติ ซึ่งได้ประกาศไว้เพื่อเป็นหลักประกันสวัสดิภาพของเด็ก และเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่จะต้องจัดให้กับอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ นั้น มีดังต่อไปนี้

- ข้อ 1. เด็กและเยาวชนพึงได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการแบ่งแยกหรือกีดกัน ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา และศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ ไม่ว่าจะของเด็กหรือของครอบครัวก็ตาม

- ข้อ 2. เด็กและเยาวชนพึงได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองเป็นพิเศษ อันจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทั้งทางกาย ทางสมอง และจิตใจ เพื่อให้ร่วมอยู่ในสังคมได้อย่างปกติชน
- ข้อ 3. เด็กและเยาวชนมีสิทธิ์ที่จะได้มีชื่อ และมีสัญชาติแต่กำเนิด
- ข้อ 4. เด็กและเยาวชนพึงได้รับความมั่นคงทางสังคม และเติบโตอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นทั้งแม่และเด็กควรได้รับการดูแลและคุ้มครองเป็นพิเศษ ทั้งเมื่ออยู่ในครรภ์และภายหลังเมื่อคลอดแล้วโดยได้รับสิทธิ์ในเรื่องที่อยู่อาศัย ได้รับอาหาร ได้รับการดูแลสุขภาพแพทย์และโดยเฉพาะเด็ก ๆ ให้ได้รับการเล่นรื่นเริงเพลิดเพลินด้วย
- ข้อ 5. เด็กและเยาวชนที่พิการ ทั้งทางร่างกาย สมอง และจิตใจ มีสิทธิ์จะได้รับการรักษาพิเศษ หมายถึงการดูแลรักษา และการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะของเด็ก โดยเฉพาะ
- ข้อ 6. เด็กและเยาวชนพึงได้รับความรักและความเข้าใจ อันจะช่วยให้การพัฒนาบุคลิกของตน โดยเติบโตอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของบิดามารดาของเด็กเอง และในทุกรณี เด็กจะต้องได้อยู่ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย และไม่หลุดพรากจากแม่ ในกรณีที่เด็กไม่มีครอบครัว หรือมาจากครอบครัวที่ยากจน และมีลูกมาก ก็จะได้รับช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐหรือองค์การต่าง ๆ
- ข้อ 7. เด็กและเยาวชนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษา ซึ่งรัฐควรจัดให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไป และให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกผู้ยังประโยชน์ต่อสังคมผู้หนึ่ง การศึกษานี้คลุมไปถึงการแนะแนวทางชีวิตซึ่งบิดามารดาเป็นผู้รับผิดชอบก่อนบุคคลอื่น เด็กจะต้องมีโอกาสดูแลความสนุกเพลิดเพลินจากการเล่นและรื่นเริงพร้อมกันไปด้วย
- ข้อ 8. เด็กและเยาวชนจะเป็นบุคคลแรกที่ได้รับการคุ้มครองและสงเคราะห์ในทุกรณี

- ข้อ 9. เด็กและเยาวชนทั้งได้รับการปกครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง พ้นจากความเห็ดร้ายทารุณ และการถูกข่มเหงรังแกทุกชนิด เด็กจะต้องไม่กลายเป็นสินค้าไม่ว่าในรูปใด จะต้องไม่มีการรับเด็กเข้าทำงานก่อนวัยอันสมควร ไม่มีการกระทำใด ๆ อันจะเป็นการชักจูงหรือยุยงเอาเด็กให้จำต้องรับจ้างทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อสุขภาพของเด็ก หรือเป็นเหตุให้การพัฒนาทางกาย ทางสมอง และทางจิตใจของเด็กต้องเสื่อมถอยลง
- ข้อ 10. เด็กและเยาวชนทั้งได้รับการคุ้มครองให้พ้นจากการกระทำที่แสดงถึงการกีดกันแบ่งแยกไม่ว่าทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือในรูปใด ๆ เด็กจะต้องได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตขึ้นมาในภาวะแห่งจิตที่เต็มไปด้วยความเข้าใจ และมีการพัฒนาที่มั่นคง เคารพระหว่างชนชาติต่าง ๆ สันติภาพ และภราดรภาพสากล และด้วยการสำนึกเต็มใจว่าพลละกำลังและความสามารถพิเศษในตัวเขาควรจักอุทิศเพื่อรับใช้เพื่อมนุษยชาติด้วยกัน

(สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย. 2530 : 1 - 2)

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนทั้ง 10 ข้อดังกล่าว จึงได้จัดทำมีการฉลองวันเด็กแห่งชาติขึ้น ส่วนในประเทศไทยงานวันเด็กแห่งชาติได้จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2498 ผู้ที่เสนอให้ประเทศไทยจัดงานคือ นาย วิ เอ็ม กุลกานี ผู้แทนองค์การสหพันธ์เพื่อสวัสดิภาพเด็กระหว่างประเทศ โดยได้เสนอต่อกรมประชาสัมพันธ์กระทรวงมหาดไทยว่า ประเทศไทยควรจัดงานวันเด็กแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของเด็กดั่งที่นานาชาติปฏิบัติกันอยู่ กระทรวงมหาดไทยจึงเสนอเรื่องไปยังสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ประชุมคณะกรรมการสภาฯ เห็นชอบด้วย จึงนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาและเสนอมอบให้กระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าของเรื่อง ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 จึงได้มีการจัดฉลองวันเด็กแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในวันจันทร์แรกของเดือนตุลาคมปีเดียวกัน และถือปฏิบัติทุกปีจนถึงปี พ.ศ. 2506 ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงกำหนดวันเด็กใหม่ให้เหมาะสมสทหลายคราว แต่ก็จัดให้มีการจัดงานทุกปี ยกเว้นปี พ.ศ. 2507 จัดไม่ทัน

ในการจัดงานวันเด็กแห่งชาตินั้น คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติได้มอบหมายให้ กรมพลศึกษาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบตลอดมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 กระทรวงศึกษาธิการได้ มอบหมายให้สำนักงานส่งเสริมเยาวชนได้พิจารณาแล้ว ควรให้ขยายขอบเขตการจัดงานให้กว้าง ขว้างยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยให้ครอบคลุมไปถึงเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดจน นิสิตนักศึกษาในสถานต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้มีส่วนในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ดังนั้นสำนักงานส่งเสริมเยาวชน จึงได้เปลี่ยนแปลงงานวันเด็กแห่งชาติเป็น "งานวันเด็กและ เยาวชนแห่งชาติ" (พระมหาสุธน กวีญญู แห่งคดีขันธ์. 2524 : 7 - 9)

ส่วนปัจจุบันนี้ให้คณะกรรมการจัดงานเป็นผู้พิจารณากำหนดวันเสาร์ใดวันเสาร์หนึ่งของ เดือนมกราคมเป็นวันเด็กแห่งชาติ ซึ่งได้ถือปฏิบัติมาจนบัดนี้

เมื่อมีการจัดฉลองงานวันเด็กขึ้นในประเทศไทย ประชาชนทั่วไปได้ให้ความสำคัญและ สนใจเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำประเทศ เช่น นายกรัฐมนตรีทุกสมัยก็ได้ให้ความสำคัญ แก่เด็ก โดยการปราศรัยและให้คำขวัญไว้เป็นข้อคิด บ่อนุปฏิบัติมากมาย คำขวัญเหล่านี้มี เนื้อหาสาระแตกต่างกัน มีทั้งคำเชิญชวนให้ผู้ใหญ่สนใจเด็ก เรียกร้องให้เด็กทำความดี เรียกว่า คุณธรรมจากเด็กและผู้ใหญ่ดังได้ประมวลไว้ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2499 สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี คำขวัญคือ "จงบำเพ็ญ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม"

- พ.ศ. 2502 ขอรให้เด็กในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่รักความก้าวหน้า
- พ.ศ. 2503 ขอรให้เด็กในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่รักความสะอาด
- พ.ศ. 2504 ขอรให้เด็กในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่อยู่ใร่มพระบิรมวินัย
- พ.ศ. 2505 ขอรให้เด็กในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่ประหยัด
- พ.ศ. 2506 ขอรให้เด็กในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่มีความหมั่นเพียรมากที่สุด
- พ.ศ. 2507 จัดจัดงานวันเด็กแห่งชาติ
- พ.ศ. 2508 - 2516 จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี คำขวัญคือ
- พ.ศ. 2508 เด็กจะเจริญต้องรักเรียนเพียรทำดี
- พ.ศ. 2509 เด็กที่ดีต้องมีสัมมาคารวะ มานะ บากบั่นและสมานสามัคคี

พ.ศ. 2510 อนาคตของชาติจะสุกใส หากเด็กไทยแข็งแรง เรียนดี มีความประพฤติ
เรียบร้อย

พ.ศ. 2511 ความเจริญและความมั่นคงของชาติไทยในอนาคต ขึ้นอยู่กับเด็กที่มีวินัย
เฉลียวฉลาดและรักชาติยิ่ง

พ.ศ. 2512 รู้เรียน รู้เล่น รู้สามัคคี เป็นความดีที่เด็กพึงจำ

พ.ศ. 2513 เด็กประพฤติดีและศึกษาดี ทำให้มีอนาคตแจ่มใส

พ.ศ. 2514 ยามเด็กจงหมั่นเรียนเพียรกระทำ เมื่อเติบโตจะได้มีความสุขความเจริญ

พ.ศ. 2515 เยาวชนฝึกตนดี มีความสามารถ

พ.ศ. 2516 เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ

พ.ศ. 2517 สมัยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ คำขวัญ คือ "สามัคคีคือพลัง"

พ.ศ. 2518 สมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช คำขวัญ คือ "เด็กดีคือทายาทของชาติไทย
ต้องร่วมใจร่วมพลังสร้างความดี"

พ.ศ. 2519 สมัย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คำขวัญ คือ "เด็กที่ต้องการเห็นอนาคต
ของชาติรุ่งเรือง จะต้องทำตัวให้มีความดีเสียแต่บัดนี้"

พ.ศ. 2520 - 2522 สมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนานนท์ คำขวัญ คือ

พ.ศ. 2520 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นคุณสมบัติของเยาวชนไทย

พ.ศ. 2521 เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติมั่นคง

พ.ศ. 2522 เด็กไทย คือหัวใจของชาติ (เป็นปีเด็กสากล)

พ.ศ. 2523 - 2530 สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ คำขวัญ คือ

พ.ศ. 2523 วินัย อุดหนุน ขยัน ประหยัด เป็นคุณสมบัติของเด็กไทย

พ.ศ. 2524 เด็กไทยมีวินัย ใจสัจย์ชื่อ รู้ประหยัด เคร่งครัดคุณธรรม

พ.ศ. 2525 ขยันศึกษาหาความรู้ เชิดชูชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นคุณสมบัติของเด็กไทย

พ.ศ. 2526 รู้หน้าที่ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย และคุณธรรม

พ.ศ. 2527 รักวัฒนธรรมไทย ใฝ่ดี มีความคิด สุจริต ใฝ่รู้ หนักศึกษา

พ.ศ. 2528 สามัคคี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม

พ.ศ. 2529 นิยมไทย ใช้ประหยัด ใจสัถย์ชื่อ ถ้อยคุณธรรม

พ.ศ. 2530 นิยมไทย มีวินัย ใช้ประหยัด ใจสัถย์ชื่อ ถ้อยคุณธรรม

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2529 : 8 - 12)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการให้ความสำคัญและการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้นได้พบว่า มีช่วงเวลาที่สำคัญเป็นพิเศษอยู่ 2 ช่วง คือ ปี พ.ศ. 2522 และปี พ.ศ. 2528 กล่าวคือ องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศในปี 2522 เป็นปีเด็กสากล เนื่องจากในปีนั้นเป็นวาระครบรอบ 20 ปีของการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็กและเยาวชน วัตถุประสงค์สำคัญของปีเด็กสากลก็คือ การเร่งรัดให้สังคมและรัฐบาลตระหนักถึงความต้องการเฉพาะและพิเศษของเด็ก และระดมสรรพกำลังสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่จะส่งผลประโยชน์ถึงเด็กอย่างถาวร ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น โดยการให้การพัฒนาเด็กนั้น ครอบคลุมทั้งการพัฒนาทางกาย สติปัญญา จิต อารมณ์ สังคม และจริยธรรม

ประเทศไทยได้สนองเจตนารมณ์ขององค์การสหประชาชาติด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมงานปีเด็กสากลขึ้น ทำหน้าที่พิจารณาจัดทำโครงการทั้งระยะสั้น ระยะยาว และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเด็กเป็นการพิเศษ คณะกรรมการระดับชาตินี้ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินงานในด้านต่าง ๆ รวม 7 คณะ คณะอนุกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาวเป็นหนึ่งในคณะอนุกรรมการเหล่านั้นได้ร่วมมอบหมายหน้าที่ให้เสนอแนะนโยบาย และวิธีการหลักในการเพิ่มคุณภาพของเด็กไทยที่อยู่ในช่วงอายุ 0 - 14 ปี เพื่อให้มีนโยบายและแผนพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง เพราะการทำงานเพื่อเด็กไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะปี จำเป็นต้องทำติดต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และโดยวิธีการซึ่งมีระบบมีประสิทธิภาพ (นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว. 2522 : ไม่มีเลขหน้า)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดงานฉลองวันเด็กและเยาวชนแห่งชาติเช่นเดียวกับทุก ๆ ปีที่ผ่านมา โดยในปีนั้นตรงกับวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็วันที่ 30 และเป็นปีที่มีความหมายพิเศษที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีเยาวชนสากล ("วันเด็กแห่งชาติ". 2528 : 8) คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาเยาวชนได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้จัดทำแผนพัฒนาเยาวชน (อายุ 15-25 ปี) ระยะยาวขึ้น ด้วยเห็นว่าเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ และมิต่ำมากที่สุดส่วนหนึ่งของประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี ในการทำแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาวนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติในทุก ๆ ด้าน จะช่วยย่นระยะเวลาการพัฒนาเยาวชนค่าเงินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดทำโครงการนโยบาย และแผนพัฒนาเยาวชน (อายุ 15 - 25 ปี) ระยะยาวนี้เพื่อดำเนินการต่อจากนโยบายและแผนพัฒนาเด็ก (อายุ 0 - 14 ปี) ระยะยาว (นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว. ม.ป.ป. : ไม่มีเลขหน้า)

นอกจากนี้แล้ว คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534 ขึ้นมาด้วย อันเป็นแผนพัฒนาในระยะใหม่ล่าสุด ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ในช่วงนี้แล้ว โดยได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ประชากรหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งปัจจัยหนึ่งในการก่อให้เกิดการพัฒนา ถ้าประชากรของประเทศมีคุณภาพ คือมีความรู้ ความสามารถ มีความอดทน ขยันขันแข็งในการทำงาน มีวิจรรณญาณ ในการเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ตลอดจนมีคุณธรรมแล้ว สภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจะเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ประชากรมีคุณภาพตามที่กล่าวมาจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในวัยเด็ก (อายุ 0 - 14 ปี) และเยาวชน (อายุ 15 - 25 ปี) เสียก่อน เนื่องจากเด็กซึ่งอยู่ในช่วงปฐมวัยของชีวิต สามารถรับการพัฒนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่วนเยาวชนก็กำลังอยู่ในวัยที่เต็มไปด้วยพลังทั้งทางกาย การเรียนรู้ และความคิด ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

การให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตลอดจนการให้ความสำคัญในตัวเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างยิ่ง ด้วยว่าเด็กและเยาวชนนั้นเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าที่สุด เพราะเป็นพื้นฐานกำลังของชาติ ถ้าได้รับการเอาใจใส่ให้ความสำคัญ ตลอดจนพยายามปลูกฝังสิ่งที่ดีและส่งเสริมให้พัฒนาการในทุก ๆ ด้านแล้วประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองเพราะการกระทำดัง

กล่าวเป็นการลดและตัดปัญหาของชาติที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย ได้กล่าวถึงความสำคัญของเด็กไว้ว่า ในบรรดาประชากรทั้งหลายของประเทศนั้น "เด็ก" นับเป็น กลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุด และเป็นทรัพยากรอันมีค่าอันอื่นที่จะเป็นผู้รับภาระในการพัฒนา สังคม ถ้าารรักษาพื้นแผ่นดินและสืบทอดเอกลักษณ์ ตลอดจนมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ "เด็ก" จึงเป็นความหวังและอนาคตของชาติ และที่สำคัญที่สุดก็คือ รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนเพื่อการพัฒนาอย่างจริงจัง ทั้งนี้จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2521) มาตรา 62 บัญญัติไว้ว่า "รัฐพึงสนับสนุน และส่งเสริม การพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อความมั่นคงของชาติ" (สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย. 2530 : 3)

จากสาระและนโยบาย ตลอดจนแผนพัฒนาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้นล้วนแล้วแต่ชี้ให้เห็นถึงการพยายามที่จะให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนเพื่อที่จะพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างผาสุก และประพฤติปฏิบัติตนแต่ในสิ่งที่ดีงาม มีคุณลักษณะที่ต้องการ เพื่อที่จะเป็นกำลังของชาติต่อไปในอนาคต

อันที่จริงแล้ว การให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนนั้นมิใช่งานของรัฐ หรือบุคคลใดเพียงผู้เดียว หากแต่เป็นงานส่วนรวมของสังคมที่ทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องกระทำร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน บางครั้งอาจจะเป็นการอบรม ดัดเตือน สั่งสอนโดยตรง บางครั้งอาจจะชี้แนะแนวทางแสดงความคิดเห็น อภิปรายถกเถียง หรือประชุมวางแผนแก้ปัญหาต่าง ๆ บางครั้งก็เป็นการแสดงโดยทางอ้อม เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจและการให้ความสำคัญเพื่อการพัฒนาทั้งสิ้น

ในปัจจุบันนี้สื่อมวลชนมีบทบาทต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยได้ให้ความสนใจเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในนิตยสารและวารสารจะมีรายกรองที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอยู่เป็นอันมากที่มุ่งให้ความสำคัญเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยได้เสนอแนวคตินโยบายลักษณะ และสถานการณ์ต่าง ๆ กันอย่างน่าสนใจ ด้วยเหตุที่ว่ารายกรองในปัจจุบันนี้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก กล่าวคือ มีลักษณะสั้นลง และเน้น "ข้อคิด" หรือ "ความคิด" อันใดอันหนึ่ง เป็น

ทำนองสื่อสาร (Message) ความคิดนั้น ๑ ระหว่างผู้แต่ง-ผู้อ่าน ส่วนทัศนศิลป์ในการแต่ง ร้อยกรองอันเป็นความนิยมดั้งเดิมขึ้นถือว่ามีความสำคัญอันดับรองลงไป จึงเป็น "กาพย์กลอนแห่ง ความคิด" (Poem of Ideas) มากกว่าจะเป็นกาพย์กลอนแห่งอารมณ์ (Poem appeals to the senses) ร้อยกรองรุ่นใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงทางฉันทลักษณ์ การวางรูป การใช้ถ้อยคำ สำนวน และความคิด มีลักษณะกว้างขวาง ความคิดรุนแรง วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีอารมณ์ มุ่งให้ สะท้อนใจทางด้านสังคม (ความจริง) มากกว่าความไพเราะ (กุหลาบ มีลลิตมาศ. 2518 : 205 - 207)

การที่กวีได้เข้ามาหาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนออกมา ภาษาที่ กวีใช้นั้นย่อมจะต้องผ่านการกลั่นกรองอย่างประณีต กวีสมัยใหม่นิยามขั้นหรือร้อยกรองเพื่อการ กระจ่ายข่าวและเล่าเรื่องต่าง ๆ แล้ว แต่นิยามขั้นหรือร้อยกรองบรรยายความคิด ความรู้สึกและ จินตนาการของกวีเอง อย่างไรก็ตามกวีสมัยใหม่ก็ได้ละทิ้งการเล่าเรื่องโดยสิ้นเชิงหากยังใช้ เพื่อเป็นการนำความคิด หรือใช้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของบทร้อยกรอง เพื่อให้เห็นภาพความ คิด ความรู้สึก และจินตนาการอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (สิทธา พินิจภูวดล และประทีป วาทิกพิณกร. 2522 : 3 - 12)

เพราะฉะนั้นการนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน การให้ความสำคัญแก่ เด็กและเยาวชนในแง่มุมต่าง ๆ มากลั่นกรองเป็นบทร้อยกรอง หรือแต่งไว้ในบทร้อยกรองนั้นเป็น สิ่งที่น่าสนใจ น่าศึกษา เพราะเป็นการใช้รูปแบบคำประพันธ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ใช้ศิลปะ อย่างแยบคายให้อารมณ์ และแฝงแนวความคิดที่ต้องการจะสื่อ ซึ่งผู้อ่านไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถ รับได้อย่างมีความสุขที่ได้กินเห็นใจ ทั้งในความคิดและการแก้ปัญหา และทางด้านความงาม ความไพเราะของการใช้คำ - ความ - จังหวะ ของการบรรจุเรียบเรียงตัวอักษรลงในแต่ละตัว เป็นวิธีการที่ประณีต ให้อารมณ์ สามารถโน้มน้าวจิตใจ ชื่นเอน เสนอแนวคิดหรือโต้แย้ง วิพากษ์ วิจารณ์ แสดงความรู้สึกจนซาบซึ้งเข้าไปในจิตใจได้อย่างไม่น่าเชื่อ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523 : 61 - 67) ได้กล่าวถึงการสื่อสารเพื่ออารมณ์ไว้ว่า สารที่ผู้ส่ง ส่งไปยังผู้รับนั้นทั้ง โดยจริงใจและไม่เจตนาในวงวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ - ศิลปศาสตร์ ถือว่าการสื่อสารระหว่างผู้ ทรงคุณวุฒิย่อมเป็นไปโดยยั้งคิลปะของภาษา เช่น การพูด การเขียน อารมณ์ทุกชนิดแสดงออกทาง

ภาษาได้ การสื่อสารโดยผ่านทางศิลปกรรมเป็นลักษณะธรรมชาติอันหนึ่งของมนุษย์ เริ่มแต่มนุษย์มีวัฒนธรรมขั้นปฐมมาจนถึงสังคมที่มีวัฒนธรรมซับซ้อน ในทางภาษา มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ความคิดและอารมณ์และการใช้ภาษาเป็นการแสดงศิลปะด้วยกลวิธีต่าง ๆ ผู้สื่ออาจส่งด้วยภาษาร้อยกรอง หรือร้อยแก้ว โดยอาศัยรูปแบบของงานวรรณกรรมได้

การเขียนบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็กและสำหรับเด็กมีมานานแล้ว ปรากฏว่า มีอยู่ทุกชาติทุกภาษาทางประเทศตะวันตกเรียกว่า Nursery rhymes ดังปรากฏผลงานที่มีชื่อเสียงของ William Blake ในบทร้อยกรองสำหรับเด็กเรื่อง Songs of innocence และ Songs of experience กับผลงานของ Ann กับ Jane Tayler เรื่อง Original poems infant minds วรรณกรรมร้อยกรองสำหรับเด็กไทยเรานั้น มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นผลงานของปราชญ์ ซึ่งเก่าแก่จนกระทั่งไม่ทราบผู้แต่งก็มีมาก และมีสืดยุคเพราะเพราะพริ้งมาก แม้แต่ผู้ใหญ่ทั่วไปก็ชอบอ่าน (หทัย ตันหยง. 2525 : 118 -- 120) สืบได้จากบทร้อยกรองต่อไปนี้

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย
เมื่อเติบโตใหญ่เราจะได้อะไรวิชา
ได้ประโยชน์หลายสถานเพราะการเรียนรู้
ถึงลำบากตรากตรำก็จำทน

ความรู้เรายังต้องเร่งศึกษา
เป็นเครื่องหาเลี้ยงชีพสำหรับตน
จงพากเพียรไปเกิดจะได้ผล
เกิดเป็นคนควรหมั่นขยันเอย
(กลอนดอกสร้อย บทอาขยานของเก่า)

บทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็กในสมัยก่อนจะมุ่งที่ตัวเด็กเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันก็จะมุ่งกว้างออกไปจากเดิมอีก เช่นกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้วย อาทิ พ่อ แม่ ญาติ ประเทศ เป็นต้น ตลอดจนสอดแทรกความคิดที่เป็นประโยชน์ให้กว้างไกลออกไปอีกด้วย ลมุล รัตตการ (2529 : 116) ได้ให้ความสนใจในลักษณะดังกล่าวไว้ว่า บทร้อยกรองควรมีข้อคิดที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการด้านความรู้ สังคมและอารมณ์ของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี เพื่อช่วยสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดำเนินอนาคต สืบได้จากบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนต่อไปนี้

บทเพลงแห่งโบไม

พอดินเหยยกคันสตาร์ทด้วยมาดมัน	ก็พร้อมที่จะประจัญให้ประจักษ์
ว่าวันวัยอ่อนเยาว์เงยบงกชานัก	แต่ใจรักคมเข้มอยู่เต็มใจ
ภาพการแบ่งแข่งโค้งมอเตอร์ครยส	ประภาวดยอดนักกิดผู้ยิ่งใหญ่
ประภคณ์ก็ก้องเกรียงไกร	ประกาศชัยให้เห็นเป็นพยาน
แต่ละภาพแต่ละภาพที่ปรากฏ	เริ่มร้อยสรเรื่องราวคำกล่าวขาน
แต่ละเสียงแต่ละเสียงก้องกังวาน	จนซาบซ่านในจิตชีวิตเยาว์
พร้อมด้วยมาดอาทิตยยานพุ่ง	ประกายรุ่งพรทั้งพรทุกหมู่เหล่า
บิดคันเร่งนี้ขับไล่จับเงา	รุมเร้าเรื่องสนุกทุกเวลา
จึงดนตรีมีสนับบรรสานเสียง	แผดสำเนียงทุกจังหวัดสหัส
ฉวัดเฉวียนเวียนวนบนเมรรรคา	ทั้งโบไมเร่งร่ำตามทำนอง
เพียงระริกพลิกพลั่วก็ปลิวคว้าง	แล้วเรือนร่างร่วงพล้อยลอยละล่อง
กลาวยุบพื้นฝุ่นละออง	จบครรลองบทเพลงแห่งโบไม

จตุรงค์ เสรี

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

"กินเนื้อหัวใจฉันเถอะ"

เติกน้อย...ผู้ยากไร้เอ๋ย

ฉันเข้าใจดีว่า...อะไรคือสิ่งที่เธอต้องการ...ขณะนี้

ถ้าเป็นไปได้...ฉันอยากเดินทางไปทั่วโลก

เพื่อเก็บเอาเศษอาหารที่ยังอุ่นอุ่นอยู่

นำมาฝากพวกเธอ

ฉันจะร้องไห้ คร่ำครวญ
 เพื่อให้น้ำตาของฉัน มาเป็นน้ำดื่ม
 เจือจานประທังความหิวโหยของพวกเธอ
 ฉันอยากจะควักเอาเนื้อหัวใจ...
 อันเปี่ยมล้นด้วย ความรัก ความเห็นใจ
 ความเข้าใจของฉัน
 นำมาเป็นอาหารแจกจ่ายแต่...พวกเธอ
 กินเนื้อหัวใจฉันเถอะนะ

(คำกล่าว. 2528 : 19)

จากทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในสมัยปัจจุบันที่ยกมาเป็นตัวอย่าง จะสังเกตเห็นได้ว่ามีลีลาที่เปลี่ยนไปซึ่งก็เนื่องไปตามสภาพของกาลเวลา สภาพเศรษฐกิจและสังคมนั่นเอง โดยเฉพาะทางด้านแนวคิด มีความกว้างไกลมิได้มุ่งแต่เฉพาะเด็กและเยาวชนเท่านั้น หากแต่คลุมนำไปถึงบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย กวีรุ่นใหม่มักมีสิ่งอันแตกต่างจากกวีรุ่นเก่าเป็นธรรมดา ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2529 : 386) ได้กล่าวไว้ว่า "กวีหนุ่ม ๆ ของไทย และกวีสาว ๆ บางคนมีความคิดไปในทางใหม่บ้างตามลัทธิชาตญาณบ้างสนใจ มีสารหนักไปในทางสังคม มีเป็นจำนวนมากในทุกๆ ที่ แต่โดยมากก็เขียนได้เป็นบทสั้น ๆ และฉวีพริ้งลงในนิตยสารต่าง ๆ..."

จากสภาพปัญหาและสาระต่าง ๆ ตลอดจนการคาดหวังว่าทร้อยกรองจะมีส่วนช่วยสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้ศึกษาสนใจ และต้องการที่จะวิเคราะห์ทร้อยกรองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจากนิตยสารและวารสารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2530 ว่าในช่วงปีดังกล่าว มีการให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนเพื่อการพัฒนาในด้านใดบ้าง ด้วยวิธีการอย่างไร และมุ่งเน้นความสำคัญในด้านใดมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญาและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติต่อไป โดยเฉพาะบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรง เช่น บิดา มารดา ครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง และยังสามารถ

ที่จะหยิบยกเอาทรัพยากรที่ได้วิเคราะห์แล้วมาใช้สอนด้านจริยธรรม และด้านภาษาแก่เด็กและเยาวชนในโอกาสต่อไปได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้แล้ว การวิเคราะห์ทรัพยากรดังกล่าวยังจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาภาษาไทยอีกหลายวิชา เช่น การอ่าน การตีความ การย่อความ การถอดคำประพันธ์ การแต่งคำประพันธ์ร้อยกรอง และวรรณกรรมปัจจุบันอีกด้วย

อนึ่งเหตุที่เลือกศึกษาทรัพยากรในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยและทั่วโลก มีการตื่นตัวในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา และที่สำคัญก็คือในช่วงเวลาดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งกล่าวคือ

1. เป็นช่วงปีที่มีการดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาวตลอดมาจนถึงปัจจุบัน คือ

1.1 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2528 เป็นปีเยาวชนสากล และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ของประเทศไทยได้จัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว และดำเนินการตลอดมา

1.2 คณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ใน พ.ศ. 2530 - 2534 โดยช่วงเวลานี้กำลังดำเนินการอยู่

1.3 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2522 เป็นปีเด็กสากลและคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้จัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522 ขึ้น และดำเนินการตลอดมา

2. เป็นปีที่องค์การสหประชาชาติเชิญเกียรติรัตนกวี สุนทรภู่เป็น "กวีเอกของโลก" ในปี พ.ศ. 2529

3. เป็นช่วงปีที่ประเทศไทยมีการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529

4. ปี พ.ศ. 2529 ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งสำคัญ

5. องค์การสหประชาชาติประกาศในปี พ.ศ. 2529 เป็นปีสันติภาพแห่งโลก

จากความสำเร็จทั้ง 5 ประการดังกล่าวทำให้ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2528- 2530 มีความสำคัญมาก ประเทศไทยและทั่วโลก มีการตื่นตัวในการให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชน การสร้างสรรค์งานวินิพนธ์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย การให้เห็นความจำเป็นในการรู้หนังสือ และการศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่แท้ที่จริงแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างที่กำหนดขึ้นมาก็คจะเป็นไปเพื่อเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อคิดของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่า

แผนที่มิได้กำหนดถึงเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมาย

การทำงานที่มิได้มุ่งประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชน

การเพิกเฉยต่อเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

สิ้นแล้วแต่เป็นสิ่งที่ท้าทายความอยู่รอดของชาติไทย

(นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว. ม.ป.ป. : ปกหลังด้านใน)

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจากทฤษฎีกรอบในวารสาร ในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530
2. เพื่อศึกษากรณีศึกษาในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจากทฤษฎีกรอบในวารสาร ในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530
3. เพื่อวิเคราะห์กรอบดังกล่าวในแง่วรรณศิลป์

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนของผู้ประพันธ์จากทฤษฎีกรอบในวารสาร ในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530

2. ทำให้ทราบถึงกลวิธีในการนำเสนอแนวคิดของผู้ประพันธ์จากบทร้อยกรองในวารสารในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530
3. ทำให้ทราบถึงคุณค่าของบทร้อยกรองดังกล่าวในแง่วรรณศิลป์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาจะพิจารณาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ บทร้อยกรองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในวารสารไทย ตั้งแต่ฉบับแรกของเดือนมกราคม พ.ศ. 2528 จนถึงฉบับสุดท้ายของเดือนธันวาคม พ.ศ. 2530 ซึ่งได้แก่ วารสารที่มีรายชื่อดังต่อไปนี้

กุลสตรี	ขวัญเรือน
คุรุปริทัศน์	ถนนหนังสือ
บ้านไม้รัฐเรย	อาจารย์สาว
เปรี้ยว	แพรว
มติชน	มิตรครู
ลสนา	วิทยาคารย์
สกุลไทย	สตรีสาร
สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์	สุ่อากาศ
หญิงไทย	

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวคิด หมายถึง ความคิดรวบยอดของผู้ประพันธ์ที่แสดงหรือแฝงไว้ในบทร้อยกรอง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน หมายถึง ความคิดรวบยอดที่ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองนั้นได้แสดงโดยตรงหรือทางอ้อมไว้ในผลงานของตน โดยมีความประสงค์ที่จะให้ปรับปรุงแก้ไขเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้น อันได้แก่

1. สุขภาพปัญหาเด็กและเยาวชน

2. การให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนเพื่อการปรับปรุงและส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น

ในการแก้ไขปรับปรุงและส่งเสริมเด็กและเยาวชนนั้นจะมุ่งเน้นใน 4 ด้าน คือ

2.1 ด้านสุขภาพกายและจิต

2.2 ด้านสติปัญญาและความสามารถ

2.3 ด้านอาชีพ

2.4 ด้านบุคลิกภาพทางสังคม วัฒนธรรมและจริยธรรม

✓ เด็กและเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 0 -- 25 ปีบริบูรณ์

บทร้อยกรอง หมายถึง บทประพันธ์ที่แต่งเป็นกลอนรวมถึง "คำร้อยไร้สัมผัส" (Blank Verse) บทประพันธ์ดังกล่าวจะต้องมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ซึ่งลงพิมพ์นิตยสารและวารสารในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530 ตามขอบเขตในการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น

✓ การให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชน หมายถึง การให้ความสนใจเป็นพิเศษ ซึ่งมีหลายลักษณะ ได้แก่ การเอาใจใส่ดูแล การอบรมสั่งสอน การดักเตือน ตติง ช้แนะ ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ห่วงใย คัดหวัง เป็นต้น

การพัฒนาเด็กและเยาวชน หมายถึง การกระทำให้เด็กและเยาวชนดีขึ้น ได้แก่ การแก้ไข การปรับปรุง การส่งเสริม ในการศึกษาจะมุ่งตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่ได้สรุปไว้เท่านั้น

วารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เผยแพร่โดยมีชื่อของสิ่งพิมพ์เป็นชื่อเรียกเฉพาะเจาะจง มีกำหนดการพิมพ์เป็นช่วงเวลาแน่นอน เช่น รายสัปดาห์ รายักษ์ รายเดือน ราย 2 เดือน และรายอื่น ๆ รวมทั้งนิตยสารอื่น ๆ ด้วย ซึ่งได้แก่ วารสารและนิตยสารตามรายชื่อต่อไปนี้

กุลสตรี	ขวัญเรือน
คุรุปริทัศน์	ถนนหนังสือ
บานไม่รู้โรย	ปาจารย์สาร
เปรี้ยว	แพรว
มติชน	มิตรครู
สไลนา	วิทยาคารย์

สกุลไทย

สตรีสาร

สยามรัฐฉบับดาร์วิจารณ์

สุนทรนาคน

หญิงไทย

สังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

จริยธรรม หมายถึง แนวทางของการประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม มี 2 ลักษณะ คือ

1. ค่านิยมจริยธรรม (Moral Value)

เป็นส่วนที่เป็นลักษณะจิต (Trait) ที่สังเกตเห็นไม่ได้โดยตรง มีลักษณะเป็นความเชื่อ ความเห็นคุณค่า ความพอใจ เต็มใจปวารณาที่จะยึดถือ (Commitment) นำหลักจริยธรรมต่าง ๆ เข้าไว้ในลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของตนเอง ค่านิยมนี้จะมีอิทธิพลเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีความเอนเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติ ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองยึดถือ

2. พฤติกรรมจริยธรรม (Moral Conduct)

เป็นส่วนที่เป็นมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติที่สังคมต้องการกระทำใด ๆ ของบุคคลถ้าสอดคล้องกับมาตรฐานของการประพฤติถูกต้องดีงามก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรมหรือมีจริยธรรม

วิธีการดำเนินการค้นคว้า

1. ค้นคว้ารวบรวมหรือกรองที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนซึ่งลงพิมพ์ในวารสาร ในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530 ตามขอบเขตของการศึกษา
2. ศึกษาหรือกรองดังกล่าว อย่างละเอียดแล้วเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษา
3. นำข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกแจกแจง แล้วจัดหมวดหมู่ว่าผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเด็นใดบ้าง ในลักษณะอย่างไร และให้ความสำคัญอย่างไร

กลวิธีแบบใด

4. วิเคราะห์แนวคิดรวบยอดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในทฤษฎีการองค์กล่าวตามเกณฑ์การวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไปนี้

- 4.1 การพัฒนาด้านสุขภาพกายและจิต
- 4.2 การพัฒนาด้านสติปัญญาและความสามารถ
- 4.3 การพัฒนาด้านอาชีพ
- 4.4 การพัฒนาบุคลิกภาพด้านสังคม วัฒนธรรมและจริยธรรม

5. วิเคราะห์กลวิธีนำเสนอแนวคิดเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในทฤษฎีการองค์ของผู้ประพันธ์ ในลักษณะดังต่อไปนี้

- 5.1 การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา
- 5.2 การนำเสนอแบบเปรียบเทียบ
- 5.3 การนำเสนอแบบการสร้างสถานการณ์

6. วิเคราะห์ทฤษฎีการองค์กล่าวในแง่วรรณศิลป์

- 6.1 การเลือกสรรคำใช้
- 6.2 เสียงเสนาะ
 - 6.2.1 สัมผัส
 - 6.2.2 ถิ่นจำเพาะ
 - 6.2.3 เสียงวรรณคดี
 - 6.2.4 การเล่นคำ
- 6.3 ความหมายลึกซึ้งกินใจ
 - 6.3.1 กวีโวหาร (การใช้โวหารในการแต่ง)
 - 6.3.1.1 การอุปมาอุปไมย
 - 6.3.1.2 การใช้สัญลักษณ์
 - 6.3.1.3 การกล่าวเกินจริง

6.3.2 การสร้างภาพพจน์

6.3.2.1 การพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา

6.3.2.2 การพรรณนาอย่างต้องตีความ

6.3.2.3 การบรรยายให้เห็นภาพ

6.3.2.4 การบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้เกิดการยั้งเห็น

6.3.3 การเสนอความคิด ความคิด หรือทักษะ ที่ปรากฏในพ้อยกรองนั้นต้องเป็นความคิดที่แยกกาย แยกกันใหม่ หรือแสดงภูมิปัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง อันที่จะช่วยให้พ้อยกรองเกิดความงามได้ ซึ่งถือว่าเป็นความงามของพ้อยกรองในแง่ความคิด

6.3.4 การสะท้อนความรู้สึกและการสร้างบรรยากาศ

7. สรุปผลและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาว คณะกรรมการเตรียมงานปีเด็กสากล พ.ศ. 2522 ให้จัดตั้งโครงการนโยบายและแผนพัฒนาเด็ก (อายุ 0 - 14 ปี) ระยะยาวขึ้น ได้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาวเพื่อเพิ่มคุณภาพของเด็กในช่วงอายุดังกล่าวโดยมีวัตถุประสงค์ทั่วไปในการวางแผนพัฒนาดังต่อไปนี้

4. วัตถุประสงค์ทั่วไปในการวางแผนพัฒนาเด็ก

4.1 เพื่อกระตุ้นและเร้าชีวิตให้ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเด็กและประชาชนทั่วไป ได้รู้ และเข้าใจสภาพที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเด็กและปัญหาที่เด็กต้องเผชิญ พร้อมทั้งตระหนักในความสำคัญของเด็กที่มีต่อสังคม

4.2 เพื่อให้ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันระดมสรรพกำลังในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อเด็กเหล่านี้จะได้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะเป็นพื้นฐาน และพลังในการพัฒนาสังคมในการสร้างความมั่นคงของชาติ และในการสร้างเสริมความสงบสุขของโลก

(นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522. 2522 : 1 - 3)

ในเอกสารเล่มเดียวกันนี้ได้กำหนดทิศทางในการพัฒนาเด็ก : ความต้องการขั้นพื้นฐานไว้ด้วยว่า

...8. ทิศทางในการพัฒนาเด็ก : ความต้องการขั้นพื้นฐาน

8.1 เด็กต้องได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุดตามที่ได้กำหนดไว้ตามความต้องการของร่างกายในช่วงอายุต่าง ๆ กัน เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่และแข็งแรงสมบูรณ์ตามปกติในวัยของตน

8.2 เด็กต้องได้รับการป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บที่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ และต้องได้รับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานในกรณีเจ็บป่วย

8.3 เด็กต้องมีที่อยู่ที่ถูกสุขลักษณะและไม่คับแคบเกินไป มีสถานที่วิ่งเล่นและออกกำลังกาย และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตทั้งทางกายและจิตใจ

8.4 เด็กต้องได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นพลเมืองไทยที่ดี และมีคุณภาพ รู้จักอยู่ร่วมกันโดยสันติ สามารถเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพในอนาคต และมีเจตคติที่จะเรียนรู้ต่อไปโดยมิหยุดยั้ง

8.5 เด็กต้องมีโอกาส และสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีส่วนร่วม

ในกิจกรรมและ/หรือประเภทการกีฬาที่เหมาะสมกับวัย เพื่อปูพื้นฐานวิถีดำเนินชีวิตตามครรลอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

8.6 เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลหรือครอบครัวที่ให้ความรักและ
ความอบอุ่น เพื่อเป็นรากฐานของพัฒนาการทุกด้าน อาทิ วินัยในตนเอง ความสนใจใฝ่หา
ความรู้ ความมีมนุษยธรรม และความเชื่อมั่นในมนุษยชาติ

(นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522. 2522 : 1 - 5, 1. - 6)

ต่อมาคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาเยาวชน คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน
เยาวชนแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่กำหนดแผนหลักในการพัฒนาเยาวชนด้านต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน
ได้แต่งตั้งคณะทำงานโครงการนโยบายและแผนพัฒนาเยาวชน (อายุ 15 - 25 ปี) ระยะยาว
เพื่อให้ดำเนินการต่อจากนโยบายและแผนพัฒนาเด็ก (อายุ 0 - 14 ปี) ระยะยาวโดยให้เป็น
โครงการที่จัดทำร่วมกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะ
กรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์และทิศทางการพัฒนา
เยาวชนดังต่อไปนี้

4. วิสัยทัศน์ทั่วไปของการวางแผนพัฒนาเยาวชน

4.1 เพื่อกระตุ้นและเร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเยาวชนและประชาชนทั่ว
ไปได้ตระหนักในความสำคัญยิ่งของเยาวชนที่มีต่อสังคม ได้รู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนา
การของเยาวชน (youth development process) สภาพที่เป็นปัญหาและอุปสรรคใน
การพัฒนาเยาวชน และปัญหาที่เยาวชนกำลังเผชิญอยู่

4.2 เพื่อให้ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันระดมสรรพกำลังในการส่งเสริมและ
พัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ เพื่อเยาวชน
เหล่านี้จะได้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ มีสภาพชีวิตที่มีคุณภาพอัน
จะเป็นพื้นฐานและพลังในการพัฒนาสังคมในการสร้างความมั่นคงของชาติ และในการสร้าง
เสริมความสงบสุขของโลก

4.3 เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม

4.4 เพื่อเสริมการนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจังแก่เยาวชน ทั้งทางด้านแนวความคิด วิธีการ การจัดสรรทรัพยากร และการกำหนดกรอบเวลาที่แน่ชัด...

...8. ทิศทางในการพัฒนาเยาวชน (ลักษณะเยาวชนที่ต้องการ)

ทิศทางการพัฒนาเยาวชนส่วนหนึ่งจะเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเยาวชน และการพัฒนาตนเอง และอีกส่วนหนึ่งเพื่อการพัฒนาสังคม ทิศทางเหล่านี้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือลักษณะเยาวชนไทยที่ต้องการลักษณะเหล่านี้มีดังนี้

8.1 ทิศทางในการพัฒนาสุขภาพกายและจิต

เยาวชนต้องดูแลสุขภาพครบถ้วนเช่นเดียวกับเมื่อวัยเด็กแต่จะเพิ่มปริมาณ และเน้นสารอาหารบางอย่างเพื่อสร้างเสริมการเจริญเติบโตของร่างกายที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว เยาวชนทั้งมีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ พึงมีที่พักอาศัยอยู่ในที่ที่ปราศจากมลภาวะที่เป็นอันตรายมีความปลอดภัยเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน รู้จักป้องกันตนเอง และได้รับการดูแลสุขภาพพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

8.2 ทิศทางในการพัฒนาด้านสติปัญญาและความสามารถ

เยาวชนทุกคนจะต้องมีการศึกษามากับคัมเป็นอย่างน้อยได้เรียนรู้เรื่องของธรรมชาติและสังคม มีทักษะในการวิพากษ์วิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการบูรณาการความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ นอกจากนั้น เยาวชนพึงมีทัศนคติว่า การพัฒนาความสามารถ ความรู้ และทักษะนั้นต่อเนื่อง และเป็นไปได้ตลอดชีวิต เยาวชนจะต้องสร้างความสนใจรอบตัวและรอบด้าน ตระหนักในศักยภาพของตนเอง และแสวงหาความรู้และทักษะเพิ่มเติมตลอดเวลา แม้ว่าจะประกอบอาชีพแล้วก็ตาม เยาวชนพึงมีส่วนในการให้ความคิดเห็น อุทิศความสามารถและการสร้างสรรค์ของตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

8.3 ทิศทางในการพัฒนาด้านอาชีพ

เยาวชนต้องมีโอกาสเตรียมตัวและพัฒนาความสามารถเพื่อประกอบ

อาชีพเฉพาะอย่างยิ่งตระหนักในความเป็นจริงของตนเองด้านความถนัด และความสนใจ ของตน เยาวชนต้องพยายามช่วยตนเองให้มากที่สุด ในการสนองความต้องการด้าน เศรษฐกิจของตนเอง ของครอบครัว และของประเทศชาติ ทั้งนี้เยาวชนพึงสำนึกกว่า การทำงานสุจริตเป็นหน้าที่ และเป็นสิ่งที่มีเกียรติ เยาวชนจึงมีความต้องการ และมุ่งมั่น ที่จะปฏิบัติงานไปในแนวที่จะไปสู่ความสำเร็จในงานนั้น ไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานด้านใด หรือประเภทใด โดยยึดหลักของความขยัน ความมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่องาน ความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงานและการรักษามาตรฐานคุณภาพของงาน พร้อมทั้งมีความ กล้าในการริเริ่มและในขณะเดียวกันเยาวชนต้องการความคุ้มครองในการประกอบอาชีพ มีรายได้อย่างต่ำในการสนองความต้องการพื้นฐาน และได้รับสวัสดิการตามสมควร นอกจากนั้นเยาวชนพึงมีการเตรียมตัวเพื่ออนาคต โดยเฉพาะเมื่อตนเองอยู่ในวัยสูงอายุ

8.4 ทิศทางการพัฒนาบุคลิกภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม

เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาบุคลิกภาพให้มีคุณภาพ และมีการสร้าง สรรค์มีความสามารถในการกระบวนการคิดสร้างเสริมค่านิยมทางวัฒนธรรม จริยธรรม และ รับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือ

8.4.1 เยาวชนพึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจ และความศรัทธาในตนเอง (self concept) ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง รวมทั้งเข้าใจความต้องการและบทบาทของตนและผู้อื่น โดยเฉพาะของผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย มีโอกาสนในการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพของตนด้านความคิดสร้าง สรรค์ และพึงมีความรักในเพื่อนมนุษย์

8.4.2 เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาตนเองด้านสุนทรียภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ การกีฬา และการนันทนาการต่าง ๆ พึงมีความรับผิดชอบต่อ การสืบเนื่องทางวัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอดของชาติ รู้จักคิดเลือก รักษาและพัฒนา สมบัติวัฒนธรรมอันเป็นมรดกและอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

8.4.3 เยาวชนพึงยึดถือในเรื่องความเป็นธรรมและความยุติธรรม ในสังคม โดยให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม พึงรักในเสรีภาพของตน แต่

จะต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นเมื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ส่วน
ตัวและส่วนรวม เต็มใจช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอื่นเนื่องมาจากข้อจำกัดต่าง ๆ รู้จักเสีย
สละประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกใน
ชาติ มีส่วนในการปกครองและการเมือง อันได้แก่ความเข้าใจและปฏิบัติบทบาทของตน
ให้ถูกต้อง และเหมาะสมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในการ
ดำรงชีวิตและในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะอยู่ในรูปใด ๆ ให้มีคุณธรรมกำกับตน
เองทั้งกาย วาจา และใจ...

(นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว. ม.ป.ป. : 1 - 3, 1 - 6)

ในระยะหลังสุดคณะกรรมการวางแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ระยะที่ 6 พ.ศ. 2530 -
2534 และคณะกรรมการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนช่วงอายุต่าง ๆ 3 คณะ
จึงได้จัดการวางแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6
พ.ศ. 2530 - 2534 ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
ให้ดำเนินการจัดทำ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศที่จะเปลี่ยนไป และมี
เจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าเกื้อกูล
ต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

ในการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 6 2530 - 2534 นี้ นอกจากจะได้ยึดถือแนวทางของนโยบายของรัฐบาล นโยบายและแผน
พัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว 20 ปีแล้ว ยังได้พิจารณาถึงแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534 ประกอบกับการที่ได้นำผลการดำเนินงานพัฒนาเด็ก
และเยาวชนที่ผ่านมาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มาเป็นแนวทางด้วย ซึ่งนโยบายการพัฒนาเด็ก
และเยาวชนนั้น มีดังนี้

นโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2530 - 2534

เน้นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนา ภารกิจเอกชน องค์
การเอกชน และองค์การการปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

โดยร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมประสานงาน และประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวทางของนโยบาย และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว โดยคำนึงถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และได้กำหนดนโยบายพัฒนาเด็กและเยาวชนดังนี้

1. การพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.1 ด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต

1.1.1 ให้ความสำคัญแก่การลดเพิ่มของประชากร เน้นการวางแผน ครอบครัว เน้นชนบท ชุมชนแออัด

1.1.2 ดำเนินการพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชน เน้นการ ขยายงานสาธารณสุข ป้องกันภัยจากสิ่งแวดล้อมและสภาพการทำงานของเด็ก - เยาวชน

1.2 ด้านโภชนาการ

ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการ

1.3 ด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน

1.3.1 เน้นการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา

1.3.2 เร่งดำเนินการให้เด็กวัยเรียนได้รับการศึกษาจนจบหลักสูตร

1.3.3 สนับสนุนให้เด็กที่จบแล้วได้ศึกษาต่อ

1.3.4 ส่งเสริมเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพสูงทั้งทางด้านสติปัญญา และ ความสามารถพิเศษ ให้พัฒนาได้เต็มที่เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

1.4 ด้านการเตรียมให้มีอาชีพ

1.4.1 การศึกษาการฝึกอบรมวิชาชีพทั้งในและนอกโรงเรียน ให้มีความ จริงจัง มีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน

1.4.2 แรงงานเด็กทุกคนจะต้องได้รับการดูแลคุ้มครองอย่างเหมาะสม รวมทั้งให้มีโอกาสศึกษาควบคู่ไปกับการทำงาน

1.4.3 การแก้ไขปัญหากลางมือแรงงาน และการทำงานต่ำระดับของเยาวชน ที่ไม่อยู่ในระบบโรงเรียน โดยให้ได้รับการฝึกอาชีพระยะสั้นตรงตามตลาดหรือประกอบอาชีพอิสระ

1.5 ด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม

1.5.1 ให้การคุ้มครองดูแลมิให้ถูกรังแกข่มเหง และเอารัดเอาเปรียบทั้งทางร่างกายและจิตใจ

1.5.2 ป้องกันมิให้เด็กถูกทอดทิ้ง เหวี่ยง จรจัด หรือกำพร้า

1.5.3 เร่งรัดสร้างค่านิยมโดยเฉพาะด้านจริยธรรมและศาสนาธรรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม วินัย ซื่อสัตย์ อดทน ขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ รู้จักประหยัด รู้จักตนเอง และรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสมานฉันท์

1.5.4 ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่ไม่อยู่ในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลและชุมชนแออัด ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน

1.6 ด้านการเมืองการปกครอง

ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักในสำคัญของความเป็นชาติ เอกลักษณ์ของชาติ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และให้เข้าใจหน้าที่ของตนในการพัฒนาชาติ และการเป็นสมาชิกในสังคมมาชาติ

2. สถาบันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น โดยถือเป็นพื้นฐานอันสำคัญในการพัฒนา

2.2 ส่งเสริมให้มีกระบวนการสหภาพกำลังทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ

3. การประสานงาน การพัฒนาเด็กและเยาวชน

ให้ความสำคัญในการประสานงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ในภาครัฐ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานเยาวชนแห่งชาติ เป็นผู้วางแผนและจัดแนวทางการประสานงาน

ภาคเอกชน ให้สภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นผู้ประสานงานในหน่วยงานเอกชน

ด้วยกัน และกับภาครัฐโดยให้แผนเป็นเครื่องมือ (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534. ม.ป.ป. : 39 - 41)

สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย (2530) ได้จัดทำคู่มือกฎหมายเกี่ยวกับเด็กขึ้น ด้วยได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่บังเกิดแก่เด็กไทย โดยเฉพาะปัญหาด้านกฎหมาย จึงได้ประมวลเอากฎหมายเกี่ยวกับเด็กทุกแห่งตามทุกด้าน ตลอดจนข้อพิจารณา วิพากษ์วิจารณ์ ข้อเสนอแนะ เพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขให้สอดคล้องและเอื้อต่อการพัฒนาเด็กไทยต่อไปโดยในตอนต้นได้กล่าวถึงปัญหาว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนของสหประชาชาติด้วย

ชนิดา รัชพลเมือง (2528) เป็นบรรณาธิการในการจัดทำหนังสือบทความคัดสรรเรื่อง "เด็กและเยาวชนไทย : ภาพฉายสู่อนาคต" จากการประชุมทางวิชาการในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนา คณะครุศาสตร์ และฉลองปีเยาวชนสากล ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นบทความ บทอภิปรายที่เกี่ยวกับการพัฒนา การให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้จัดการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2525 ได้เสนอดังตัวเลขข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทุกแห่งตามทุกด้าน และได้พบว่าในปี 2525 มีเด็กและเยาวชนทั่วประเทศร้อยละ 60.8 ของจำนวนประชากรทั้งสิ้น 48.7 ล้านคน ซึ่งมีมากกว่าครึ่งของประชากรทั้งหมด จึงควรให้ความสำคัญและมีข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2523) ได้จัดทำทำเนียบหน่วยงานต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยขึ้น โดยการรวบรวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน พร้อมทั้งได้ประมวลโครงการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนในประเทศไทย มีบทวิเคราะห์หน่วยงานและโครงการเยาวชนด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นคู่มือของเจ้าหน้าที่หน่วยราชการ และองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการติดต่อประสานงานตลอดจนให้เป็นแนวทางสำหรับการวางแผนนโยบาย ประสานกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นการเผยแพร่กิจกรรมบริการของหน่วยงานให้ประชาชนโดยทั่วไปได้ทราบและเข้าใจ

พระมหาสุธน กวีญญู แพพวงศัตยฐ์ (2524) ได้เขียนหนังสือ "วันเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และแนะนำวัดสุทัศน์เทพวราราม" ขึ้น โดยได้กล่าวถึงความเป็มาของวันเด็กและเยาวชน

แห่งชาติ มีกำเนิดมาจากกฎหมายว่าด้วยสิทธิของเด็กของสหประชาชาติ ตลอดจนการดำเนินการ
 เรื่อยมา ในประเทศไทยได้จัดงานวันเด็กแห่งชาติเป็นครั้งแรกในปี 2498 โดย นาย วิ. เอ็ม.
 กุลกานี ผู้แทนองค์การสหพันธ์เพื่อสวัสดิภาพเด็กระหว่างประเทศเป็นผู้เสนอให้จัดขึ้น ดังที่นางา
 ประเทศกำลังปฏิบัติกันอยู่ ในหนังสือเล่มนี้ยังได้ประมวลโครงการจัดงาน วัตถุประสงค์ และนโยบาย
 เกี่ยวกับการจัดงานวันเด็กไว้หลายสมัย ตอนท้ายได้รวบรวมวันเดือนปี ในการจัดงานวันเด็กตั้งแต่
 เริ่มแรกจนถึงปี 2524 และได้รวบรวมคำขวัญวันเด็กตั้งแต่ปี 2502 จนถึงปี 2524

รจนา กุรุรัตน์ และคนอื่น ๆ (ม.ป.ป.) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศึกษาภาวะทางสังคม
 ของเด็กผู้ถูกใช้แรงงาน" ในปี 2529 ผลการวิจัยปรากฏว่าเด็กในกลุ่มนี้เป็นชายมากกว่าหญิง
 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย
 แรงงาน และต้องการความรู้ด้านนี้ สภาพการทำงานและความเป็นอยู่ในที่วัดลำบาก รายได้น้อย
 แต่ต้องทำงานมาก บางคนไม่มีวันหยุด นอกจากงานในหน้าที่แล้วร้อยละ 40.38 ต้องทำงานอื่น
 ประเภทรานบ้านด้วย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับร้อยละ - บรรณารักษ์ปัจจุบัน

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518) ได้เขียนตำราทางวิชาการขึ้น ชื่อว่า "วรรณกรรมไทย"
 เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ทางด้านวรรณกรรมไทยในแง่มุมต่าง ๆ และที่สำคัญในการนำมาประกอบ
 การวิเคราะห์ในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ คือ ได้กล่าวถึง แรงงานของบทร้อยกรองว่า ประกอบ
 ด้วยคุณสมบัติหลายประการ ได้แก่

1. คำที่เลือกสรรมาใช้ เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งสะท้อนอารมณ์หรือสูงส่ง มีสง่า ด้วย
 รูปและเสียงเป็นพิเศษ

2. เสียงเสนาะ ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สัมผัส คือเสียงคล้องจองกัน ได้แก่สัมผัสนอก สัมผัสใน ซึ่งเป็นสัมผัสอักษร
 และสัมผัสสระ

2.2 ลีลาจังหวะ คือช่วงซ้ำที่มีผลทำให้มีเสียงอ่อนเิบ หรือคึกคัก กระชั้นกระซาก
 กระแทกกระทั้น

2.3 การเลียนเสียงธรรมชาติ การสอดใส่เสียงธรรมชาติเอาไว้อย่างเหมาะสม จะสร้างประสิทธิภาพของเสียงให้ผู้ฟังใกล้ชิดกับการพรรณนาได้เป็นอย่างดี

2.4 การเล่นคำ เป็นกลวิธีที่ให้ความไพเราะด้านเสียงอีกวิธีหนึ่งด้วยการซ้ำคำ ซ้ำความ เล่นอักษร

3. ความหมายอันไพเราะกินใจ เป็นสิ่งสร้างสรรค์ด้านอารมณ์ ประกอบด้วย

3.1 การใช้คำที่มีเสียง และความหมายที่ไพเราะเป็นพิเศษ (คำที่เลือกสรรใช้)

3.2 การใช้กวีโวหาร คือการใช้ชั้นเชิงในการแต่งให้มีรส

ก. ด้านอุปมาอุปไมย คือการกล่าวเปรียบเทียบกับโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้เห็น และรู้สึกชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าคำอธิบายธรรมดา

ข. การใช้สัญลักษณ์ คือการเอาสิ่งที่เป็นรูปธรรมแทนนามธรรม ทำให้เข้าใจ กว้างขวางยิ่งขึ้น

ค. การกล่าวเกินจริง หรือผิดความจริง แต่ไม่นำความจริงมาจับจะทำให้ เสียรสวรรณคดี

ง. การพรรณนาและการบรรยายที่แจ่มชัด จนสามารถแลเห็นภาพตามที่ พรรณนาหรือบรรยาย เรียกว่าภาพพจน์ ได้แก่

1. การพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา เป็นการพรรณนาที่ทำให้เห็นภาพ อย่างตรงไปตรงมา เช่น บุณแผนขมนางแก้วกิริยาเมื่อหลงเข้าห้องของนางว่า

เจ้าร่างน้อยนอนนิ่งนอนเตียงต่ำ

คมขางามแจ่มแจ่มแจ่มใส

คิ้วคางบางนอนอ่อนละไม

รอยไรเรียบราบระดับดี

2. การพรรณนาอย่างตึงตัสความจะต้องตีความเสียก่อนจึงจะเข้าใจ เช่น กล่าวถึงระเด่นลันไดว่า นุ่งกางเกงเข้มหลองลงกรณ์ ตึงตัสความว่า กางเกงเข้มหลองนั้น เป็นอย่างไร จึงจะเห็นภาพได้

3. การบรรยายให้เห็นนาฏการ มีการเคลื่อนไหวไปตามบท คือ การ เคลื่อนไหวไปตามบทบาท เช่น ในภาพนางลอย พระรามเห็นนางเบญจกายที่แปลงกายเป็นนางสีดา ตายลอยน้ำมาจึงโกรธศกัณท์ด้วยความเข้าใจผิด คิดว่าเป็นผู้ฆ่านางสีดา อาการเศร้าโศกอาลัย ถึงนางกลับกลายเป็นความโกรธอย่างรุนแรง อาการเปลี่ยนแปลงของพระรามนี้ เรียกว่า นาฏการ

4. การบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้เห็นได้ด้วยความรู้สึก คือเกิด

ความหยั่งเห็น เป็นการบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้เห็นด้วยความรู้สึก

จ. ถ้อยคำโต้ตอบในเชิงการเหน็บแนม คมคาย เป็นการแสดงความและปฏิภาณ

ฉ. การกล่าวซ้ำ เป็นการย้ำเน้นและเล่นคำทำให้มีเสียงไพเราะและ
ความชัดเจนขึ้น

ช. ความงามในแง่ความคิด และทัศนะต่าง ๆ ที่ผู้แต่งสื่อสารเป็นการ
แสดงความคิดที่แปลกใหม่หรือแสดงภูมิปัญญา

ซ. ความงามในด้านเนื้อเรื่อง มีความกระชับเข้มข้น ได้แก่ การกำหนดคณะ
และการเขียนด้วยความรู้สึกกระตือรือร้น

ณ. ความงามในด้านการสร้างบรรยากาศ บรรยากาศคือ ความรู้สึกประทับใจ
ในลักษณะสรุปของผู้อ่าน ว่าเป็นไปในทำนองใด คึกคัก สงบ ชื่นชื่น แฉ่งใส เบิกบาน เศร้าสร้อย
ทั้งนี้ผู้แต่งมิได้กล่าวออกมาตรง ๆ แต่จะให้ความรู้สึกต่าง ๆ นั้นด้วยการสร้างอารมณ์และแวดล้อม
จิตใจผู้อ่านให้ตระหนักด้วยตนเอง

ลลิตา พินิจวาทล และประทีป วาทิกพินกร (2522) ได้เขียนตำราทางวิชาการขึ้น
ชื่อว่า "ร้อยกรอง" เป็นงานเขียนทางวิชาการที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับร้อยกรองทั่วไปทุก ๆ ด้าน
โดยได้กล่าวถึงคุณค่าของกวีนิพนธ์ว่ามีประโยชน์อย่างไร การค้นหาคุณค่าของร้อยกรองขึ้นอยู่กับ
วิจยารมณ์ และความรู้พื้นฐานของผู้ประเมินค่าร้อยกรองย่อมปรากฏคุณค่าในรูปต่าง ๆ ต่อบุคคลที่
ต่างประเภทกัน โดยได้จำแนกเป็นคุณค่าที่มีต่อผู้แต่ง ต่อผู้อ่าน และต่อสังคม ต่อจากนั้นได้กล่าวถึง
วิวัฒนาการของร้อยกรอง ประเภทและลักษณะบังคับของร้อยกรองทุกประเภท ได้แก่ กาพย์กลอน
โคลง ฉันท์ ร่าย กสพ ในเรื่องของความงดงามของคำประพันธ์นั้น ได้กล่าวถึงลีลาความงาม
ของร้อยกรองซึ่งมีหลักใหญ่ ๆ คือ คำที่เลือกสรรใช้ - เสียงเสนาะ และความหมายลึกซึ้งกินใจ
ในตอนสุดท้ายได้ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติในการแต่งร้อยกรอง และวิธีการแต่งร้อยกรอง
ทุกชนิด

ในแง่ของลีลาความงามของบทร้อยกรองที่จะนำมาสรุปเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ด้าน
วรรณศิลป์นั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับหนังสือวรรณกรรมไทย ของ กุหลาบ มลลิกะมาส สรุปเป็น
หัวข้อได้ดังนี้

ความงามของบทร้อยกรอง

1. คำที่เลือกใช้
2. เสียงเสนาะ
 - 2.1 สัมผัส
 - 2.2 ลีลาจังหวะ
 - 2.3 การเลียนเสียงธรรมชาติ
 - 2.4 การเล่นคำ
3. ความหมายอันลึกซึ้งกินใจ
 - 3.1 กวีโวหาร (การใช้ชั้นเชิงในการแต่ง)
 - 3.1.1 การอุปมาอุปไมย
 - 3.1.2 การใช้สัญลักษณ์
 - 3.1.3 การกล่าวเกินจริง
 - 3.2 การสร้างภาพพจน์
 - 3.2.1 การพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา
 - 3.2.2 การพรรณนาอย่างต้องดีความ
 - 3.2.3 การบรรยายให้เห็นภาพการ
 - 3.2.4 การบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้เกิดการหยั่งเห็น
 - 3.3 การเสนอความคิด
 - 3.4 การสะท้อนความรู้สึกและการสร้างบรรยากาศ

บุญยงค์ เกศเทศ (2525) ได้เขียนงานวิชาการขึ้นชื่อว่า "วรรณกรรมวิเคราะห์" ได้กล่าวถึงการค้นคว้ารวบรวมหลักเกณฑ์ในการพิจารณาวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษามากมาย เป็นต้นว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นราชนิกุลประพันธ์ คุณหญิงสมภจิโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, เปลื้อง ณ นคร, เสฐียรโกเศศ, ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, กระแสร์ มาลาญาณุรักษ์, สิทธิา พินิจวุฒล, วิทย์ คีวะศรียานนท์ เมื่อพิจารณาแล้วได้กล่าวว่ามิแนทางคล้ายคลึงกันบ้างแตกต่างกันบ้าง แต่ก็ถือเป็นที่ยอมรับมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้

กล่าวถึงวงศ์ท้าววรรณกรรมที่น่าสนใจ มีการให้คำนิยามศัพท์เกี่ยวกับการพิจารณาวรรณกรรมไว้ 26 รายการ

อุดม หนูทอง (2522 : 67 - 76) ได้เขียนหนังสือทางวิชาการขึ้นชื่อว่า "พื้นฐาน การศึกษาวรรณคดีไทย" ได้กล่าวถึงความงามของกวีนิพนธ์ไทยว่าต้องประกอบไปด้วย เสียงเสนาะ ลีลาของเสียงหนักเบา รสวรรณคดีและภาพพจน์

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2523) ได้เขียนหนังสือทางวิชาการชื่อ "ภาษากวี" ได้กล่าวถึง "ภาษากวี" ว่า

...ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับแสวงหาความรู้ และเป็นพาหะสำหรับทำความเข้าใจ กัน บรรดาวิชาการแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าแขนงใดย่อมมีภาษาอันเป็นที่กำหนดหมายรู้กันในงาน การแขนงนั้น ภาษากวีแตกต่างกับภาษาคนธรรมดาหลายประการ ทั้งนี้เพราะกวีสามารถ มองสิ่งต่าง ๆ ต่างไปจากคนธรรมดา บางครั้งคนธรรมดาคิดไม่ถึงหรือมองข้ามไป จึง เป็นภาษานามธรรมที่บอกความรู้สึก และความกระเทือนใจอย่างแรงทั้งเป็นภาษาแห่ง จินตนาการที่คิดฝันอย่างพิสดาร และเป็นภาษาที่มีศิลปะ

ในหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษากวีหลายแง่ หลายมุม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง กาพย์ กลอน กับภาษาเสียงในภาษากวี วงศ์ศัพท์ ในภาษากวี การปรุงศัพท์ในภาษากวี โครงสร้าง ของประโยคภาษากวี ไวยากรณ์ภาษากวี การถอดคำประพันธ์ วิวัฒนาการของภาษากวีในสมัยต่าง ๆ คุณค่าของคำในภาษากวี ภาษากวีกับรสวรรณคดี นอกจากนี้แล้วยังให้ความรู้เกี่ยวกับการวิจักษ์และ วิจารณ์ด้วย

ดวงมน จิตรจันทน์ (2527) ได้เขียนหนังสือเชิงวิชาการขึ้นชื่อ "สุนทรียภาพในภาษาไทย" เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในการศึกษาวรรณกรรมในแง่ของความงดงาม หรือสุนทรียภาพ โดย ได้กล่าวว่า การศึกษาวรรณคดีในฐานะ เครื่องสื่อสารความคิด และอารมณ์ที่นำภาษาเป็นอุปกรณ์นั้น อาจกระทำได้หลายทาง แต่ก็ต้องศึกษาคุณค่าเชิงสุนทรียภาพด้วย เพราะวรรณคดีเป็นศิลปะประเภท หนึ่ง คุณค่าเชิงสุนทรียภาพนั้นจะเป็นสิ่งที่แยกวรรณคดีออกจากการสื่อสารด้วยภาษาในลักษณะอื่น ใน สายตาของคนทั่วไป สุนทรียภาพ มักถูกมองในแง่ของอรรถวิสัย เลื่อนลอย ห่างไกลจากสภาพความ

เป็นจริงของสังคม ทั้ง ๆ ที่เรื่องของสุนทรียภาพก็คือเรื่องของชีวิตจิตใจ ซึ่งย่อมจะมีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะต่าง มีทั้งลักษณะบนประเพณีและลักษณะเฉพาะตัว สุนทรียภาพเป็นสิ่งซึ่งเป็นผลจากการประสานกลมกลืนของเนื้อหาและรูปแบบจึงท้าทายความสามารถในการพิจารณาของแต่ละบุคคลที่จะหาเหตุผลว่า บทประพันธ์ที่จับใจผู้นั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะ เช่นใด

การศึกษาวรรณคดีในแนวสุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งที่มิได้เหตุผลอันอาจอธิบายได้อย่างเป็นระบบ และเป็นวิถีทางอันมีประสิทธิภาพที่นำไปสู่การเข้าถึงวรรณคดีในฐานะที่เป็นเครื่องฉายสะท้อนชีวิตและทัศนะต่อชีวิตมนุษย์

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2530) ได้เขียนหนังสือเชิงวิชาการชื่อ ผจญภัยร้อยเรียง ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างลักษณะกวีนิพนธ์ กับเทรียกรองว่าเป็นอย่างไร การอ่านกวีนิพนธ์ในลักษณะการตีกับซึมซาบไปกับกวีนิพนธ์ ซึ่งจะเกิดมิเลียง ภาพ กลิ่น ผิวนสัมผัส รู้สึกได้ และบทความลักษณะวิภาษวาท์ในเรื่องของกลอนเปล่า (Blank verse) การประเมินค่างานสุนทรภู่ว่าความเคลื่อนไหวและความหยุดนิ่งของอังคาร กัลยาณพงศ์

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และวาณิช จรุงกิจอนันต์ (ม.ป.ป.) ได้เขียนบทความสั้น ๆ หลาย ๆ เรื่อง รวมเล่มชื่อว่า "เรียงร้อยคำ" โดยได้กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในแง่ของการฝึกฝน การหัดอ่าน หัดเขียน ตลอดจนประสบการณ์ในการเป็นกวี รวมทั้งข้อคิดข้อวิจารณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับร้อยกรองในทัศนะต่าง ๆ กันด้วย

ไพสิน รุ่งรัตน์ (2530) ได้เขียนหนังสือเชิงวิชาการชื่อว่า "ปรากฏการณ์แห่งกวี" ได้ให้ความรู้ ความคิดเกี่ยวกับคำร้อยไร้จันท์ลักษณะ (Blank verse) ภาคแรกได้กล่าวถึงความนิยมของกลอนเปล่าในปัจจุบัน การเกิดของกลอนเปล่า รูปแบบแห่งการร้อยเรียง ลีลา การร้อยเรียง การพิจารณากลอนเปล่าในแง่มุมต่าง ๆ ภาคที่สองได้กล่าวถึง นักเลงร้อยกรองรุ่นใหม่ ผู้ที่สืบสานมรดกทางวรรณศิลป์ ความหมายของร้อยกรอง การหั่นรอบจันท์ลักษณะ หรือเห็นกรอบจันท์ลักษณะ นอกจากนั้นยังได้ประมวลลักษณะกลุ่มของงานร้อยกรองจากผู้เขียนหลาย ๆ คนด้วย

3. เอกสารเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทรัพยากรจากนิตยสาร

เพ็ญศิริ พุกพันธ์ (2529) ได้วิเคราะห์ทิศทางการศึกษาจากทรัพยากรในนิตยสาร และวารสารตั้งแต่ พ.ศ. 2521 จนถึง พ.ศ. 2527 โดยวิเคราะห์ทัศนะของผู้ประพันธ์ที่มีต่อการจัดการศึกษา ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา วิเคราะห์กลวิธีการเรียนและกลวิธีเรียบเรียง สรุปผลการศึกษาค้นคว้า ผู้ประพันธ์แสดงทัศนะด้านการวางแผนการศึกษามีข้อบกพร่อง เนื้อหาบางตอนไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน การผลิตครูมีคุณภาพต่ำ อุปสรรคการสอนไม่เพียงพอ ฯลฯ ทางด้านท่วงทำนองและกลวิธี การประพันธ์มีลักษณะเด่น ผู้ประพันธ์สามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับทัศนะที่ตนต้องการสื่อไปถึงผู้อ่าน

พันทิพา สัมบุเจริญ (2528) ได้วิเคราะห์ทรัพยากรเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม จากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2512 ถึง พ.ศ. 2526 ในด้านรูปแบบคำประพันธ์ โทहार วิธีการนำเสนอ เนื้อหาและแนวคิดเรื่องทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร พบว่า ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ทุกประเภท และได้สร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์ชนิดใหม่ขึ้นใช้ มีการเลือกใช้โวหารพรรณนาเปรียบเทียบตลอดจนถ่ายทอดความรู้สึก เหตุการณ์และจงรักภักดีให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ เกิดความซาบซึ้ง ประทับใจอย่างยิ่ง มีวิธีการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา ด้านเนื้อหา มีการถวายพระพร พระราชกรณียกิจ ความจงรักภักดี และความห่วงใย และฎีกาถวายทูลความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน ส่วนแนวความคิด ผู้แต่งเขียนขึ้นจากความประทับใจในพระปฐมบรมราชโองการ และต่างมีทัศนะพ้องกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรได้สอดคล้องกับพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการอย่างสม่ำเสมอ

วิเคราะห์แนวคิดเพื่อการพัฒนาเด็ก-เยาวชนจากวารสาร

ในปัจจุบันนี้วรรณกรรมหรือกรรณของชาวไทยที่ปรากฏอยู่ในวารสารต่าง ๆ มักจะมุ่งแสดงความคิดที่เป็นสาระประโยชน์ มากกว่าที่จะมุ่งอารมณ์สุนทรีย์เพียงอย่างเดียว การแสดงความคิดออกมาทางบทร้อยกรองของผู้ประพันธ์นั้นจะเป็นกระเจกเงาสะท้อนสังคมออกมาให้เห็นโดยเฉพาะสิ่งที่เป็ปัญหาของสังคม เมื่อผู้ประพันธ์ได้พบเห็น ได้รับรู้ ได้สัมผัสความเป็นไปในสังคมแล้วเกิดความรู้สึกอย่างใด ก็ถ่ายทอดออกมาในรูปของบทร้อยกรอง ด้วยการเสนอเรื่องราว เปิดเผยสังคมขึ้นให้เห็นสภาพปัญหาของสังคมให้ผู้อ่านหรือประชาชนทั่วไปได้รับรู้ นอกจากนั้นแล้วผู้ประพันธ์ยังได้แสดงความคิดเห็นตามทัศนะของตนเองลงไปด้วย บางครั้งได้เสนอแนะวิธีแก้ปัญหา และแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้นไว้ด้วย

— เรื่องราวที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนนั้น ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาอยู่หลายด้าน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วได้ประมวลและสรุปเป็นหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 4 ประเด็น คือ

- 1) การพัฒนาด้านสุขภาพกายและจิต
- 2) การพัฒนาด้านสติปัญญาและความสามารถ
- 3) การพัฒนาด้านอาชีพ
- 4) การพัฒนาบุคลิกภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และ จริยธรรม

ผู้ประพันธ์ได้นำปัญหาและเรื่องราวต่าง ๆ ของเด็ก-เยาวชนมาถ่ายทอดเป็นบทร้อยกรองในทัศนะที่แตกต่างกัน โดยอาศัยรูปแบบ และลักษณะของบทร้อยกรองนั้นเป็นสื่อทางจิตวิทยา ที่จะกระตุ้นผู้อ่านให้มีความสนใจ เอาใจใส่ และให้ความสำคัญแก่เด็ก-เยาวชน เป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในที่สุด

ประเด็นแรกจะได้วิเคราะห์แนวคิดของผู้ประพันธ์เพื่อการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้าน "การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิต" จากบทร้อยกรองในวารสาร

1) การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิต

การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตของเด็ก-เยาวชนเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของสังคมทั่วไป รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาเยาวชน (ลักษณะเยาวชนที่ต้องการ) ในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิต ซึ่งพอจะสรุปสาระต่าง ๆ ได้ว่าเด็ก-เยาวชนต้องได้รับสารอาหารตามความต้องการของร่างกายในช่วงอายุต่าง ๆ กันอย่างเพียงพอ และเน้นสารอาหารบางอย่างเพื่อเสริมความเจริญเติบโตของร่างกายที่เป็นไปอย่างสมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ พึงมีที่พักอาศัยอยู่ในที่ที่ปราศจากมลภาวะที่เป็นอันตราย มีความปลอดภัยเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน รู้จักป้องกันตนเองและได้รับการดูแลสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย (นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว. ม.ป.ป. : 1-3,1-6)

ในการศึกษาหรือयरองที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตนั้น ผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ศึกษาและวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาทางกาย

เด็ก-เยาวชนต้องได้รับสารอาหารตามความต้องการของร่างกาย เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตแข็งแรงสมบูรณ์ตามวัยของตน มีที่พักอาศัยอยู่ในที่ที่ปราศจากมลภาวะที่เป็นอันตราย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับการดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย ดังจะได้จำแนกวิเคราะห์เป็นข้อ ตามลำดับดังนี้

1.1.1 ด้านอาหาร

การพัฒนาสุขภาพทางกายด้านอาหาร เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่เด็ก-เยาวชนจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้มีอาหารบริโภคน้อยอย่างเพียงพอ เพราะเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ถ้าขาดอาหารในการบริโภค หรือได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ก็ย่อมทำให้เด็ก-เยาวชนมีสุขภาพทางกายและสมองที่ไม่สมบูรณ์ อาจเป็นปัญหาแก่ตนเองหรือสังคมได้ ผู้วิจัยได้จำแนกเอาหรือयरองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนในด้านอาหารมาวิเคราะห์ดังนี้

หรือयरองชื่อ "ด้อยกับดั่ง" ได้บรรยายถึงสภาพปัญหาการขาดแคลนอาหารในเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

ลูกชิ้นปิ้งโชยกลิ่นกรุ่นหอม
 สายตาต้อยอ้อยอิงแน่มาน
 "น้ำละสอง ชื่นน้ำละสอง"
 ตั้งกลับแรงให้เดินไวไว
 ไปงสรรค์สดสวยหลากสี
 ต้อยว่าสวยตั้งว่าดีแต่งาม
 เหนือนักพิศท่นอยค้อยเดินต่อ
 เหยยงสสิ่งแปดอันกลมกลม
 "ลูกชิ้นปิ้งดีไหมที"
 "อย่าเลยน้องแมลงวันตอมเตี้ยท้องคิน"
 วันนี้มีเพียงสองบาท
 ตั้งก็อยากลูกชิ้นปิ้งแทบตาย
 จูงน้องไปนั่งใต้ต้นไม้
ข้าวร้อนขาวควาเคล้ากลิ่นน้ำปลา
ข้าวเปล่าช้อนมาสองบาท
ยอดกระถินข้างทางเก็บมาแถม
 ยังมีตั้งกับต้อยไม่น้อยคู่
 แอบอิจฉาพี่น้องผู้ทุกข์จน

แดงพริกขี้หนอยาดเย็นน้ำจิ้มหวาน
 ตั้งตั้งแบนก้าวผ่านเลยไป
 ต้อยหันมาเองน้ำลายไหล
 ต้อยจำตั้งใจก้าวตาม
 "ลูกชิ้นปิ้งละสี่ลูกเล็กสาม"
 หอเกี่ยวลวดเกี่ยวทวนทวนก็หมดลม
 เสียงท้องร้องขอหัวเกินชม
 ตั้งก้มหน้าบ่นไม่ขาดเกิน
 ต้อยยิ้มมือช้อนอย่างเบินเบิน
 ตั้งทำเมินไม่มองตามน้องชาย
 เที้ยวขอรอบตลาดเข้าจนสาย
 ทั้งลูกไปงลวดลายล่อตา
 ฝูงพลาสติกวางไว้ตรงหน้า
 โลกเบื้องหน้าเพรทพราววาวับแวม
พริกน้ำปลาขอรอดเก็บของแถม
 พอกล่อมแก้มอ้อมท้องทั้งสองคน...
 ช้อนร่างคุดคุข้างถนน
 แตรอดท่นหัวตายไปอีกวัน

(เสริมยศ เรื่องศรีสังข์. 2528 : 26)

ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นสภาพปัญหาการบริโภคไม่เพียงพออย่างชัดเจนว่า อยู่อย่าง
 อดอยาก ต้องขทานผู้อื่นกิน เมื่อได้เงินมาเพียงเล็กน้อยก็ต้องพยายาม เลือกรื้อเฉพาะอาหารที่
 ได้ปริมาณมาก เพื่อให้อิ่มท้องไวก่อน ได้แก่ข้าวเปล่าราดพริกน้ำปลา โดยไม่ได้รับสารอาหาร
 ครบถ้วนตามหลักโภชนาการเลย เด็กขทานทั้งสองคนในภาพหรือกรอนนี้ ยังต้องต่อสู้ดิ้นรนให้มีชีวิต
 อยู่ต่อไปด้วยการขทานซื้ออาหารรับประทาน เพียงเพื่อยึดชีวิตไปในแต่ละวันเท่านั้น

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank verse) ชื่อว่า "บทปี่สาจ" ได้กล่าวถึงการบริโภคอาหารที่เป็นไปอย่างเรียบง่ายของเด็กนักเรียนว่า

ก้างปลาเหลืออีกนิด

หากมีข้าวอีกหน่อย

อร่อยที่สุด

เพราะมีพริกมาเคล้าให้น้ำลายสอ

เอาเป็นว่า

ดื่มน้ำอีกขันก็แล้วกัน

เก็บก้างปลาไว้วันพรุ่งนี้...

ตื่นแต่งตัว แต่งตัวเข้าเกิด

ไปพวกเราไป ไปโรงเรียน

เสียงระฆังขับขานเก็บทำนอง ให้เร่งรีบ

ร้อง ... พวกเราร้องให้ก้องไกล

บัดนี้ไป ไปกินไป ไปให้สิ้น ...

(ประสิทธิ์ ทองแจ่ม. 2523 : 61)

การบริโภคอาหารของนักเรียนในบทร้อยกรองนี้ มีก้างปลา ข้าวเปล่าและพริกเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนประกอบอื่นที่จะให้คุณค่าทางสารอาหารเลย แม้แต่จะให้ชวนอร่อยน่ารับประทานก็ไม่มี เป็นการชี้ให้เห็นสภาพปัญหาการขาดแคลนอาหารอย่างเห็นได้ชัด นอกจากอาหารจะไม่มีคุณภาพแล้วยังมีปริมาณไม่เพียงพอด้วย สิ่งเกิดได้จาก การที่นักเรียนเหล่านี้ต้องดื่มน้ำอีกขันเพื่อให้ท้องส่วนเสยก้างปลาที่ยังเหลืออยู่ต้องเก็บเอาไว้เพื่อวันพรุ่งนี้อีก แสดงให้เห็นถึงสภาพที่ขาดแคลนอย่างมาก

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank verse) ชื่อว่า "กินเนื้อหัวใจฉันเถอะ" ได้กล่าวถึงการ
ขาดแคลนอาหารของเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

เด็กน้อย...ผู้ยากไร้เอ๋ย
ฉันเข้าใจดีว่า...อะไรคือสิ่งที่เธอต้องการ...ขณะนี้
ถ้าเป็นไปได้...ฉันอยากเดินทางไปทั่วโลก
เพื่อเก็บเศษอาหารที่ยังอุ่นอุ่นอยู่
นำมาฝากพวกเธอ
ฉันจะร้องไห้คร่ำครวญ
เพื่อให้หน้าตาของฉันมาเป็นน้ำดื่ม
เจือจางประดังความหิวโหยของพวกเธอ..
ฉันอยากจะควักเอาเนื้อหัวใจ...
ยื่นเปี่ยมล้นด้วยความรัก ความเห็นใจ
ความเข้าใจของฉัน
นำมาเป็นอาหารแจกจ่ายแด่...พวกเธอ
กินเนื้อหัวใจฉันเถอะนะ

(คำหล้า. 2528 : 19)

จากบทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรัก ความสงสาร ความเข้าใจของผู้ประพันธ์
ที่มีต่อเด็ก ต้องการให้เด็กมีโภชนาการที่ดี ด้วยการชี้ให้เห็นปัญหาความอดอยากของเด็กในบาง
ประเทศ ในขณะที่อีกหลายประเทศทั่วโลกมีอาหารเหลือเฟือพอที่จะเจือจางเด็กผู้ยากไร้ทั่วโลกได้
หากมีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่มันเป็นเพียงความคิดของผู้ประพันธ์เท่านั้น ในบทร้อยกรองนี้
ผู้ประพันธ์ได้มุ่งพัฒนาสุขภาพทางกายให้แก่เด็ก-เยาวชนด้วยการให้อาหารทางกายและเสริมด้วย
การพัฒนาสุขภาพทางจิตด้วยการให้อาหารทางใจ อันประกอบด้วยความรัก ความเห็นใจ ความ
เข้าใจ เด็กที่ได้รับก็จะเกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่รู้สึกตัวเองถูกทอดทิ้ง โดยทั่วไปแล้ว

"หัวใจ" เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของชีวิต และเป็นสัญลักษณ์แทนความสำคัญได้ในทุกสิ่ง "กินเนื้อหัวใจฉันเถอะ" จึงเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความเสียสละทุกอย่างในชีวิตเพื่อที่จะมุ่งมั่นในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนที่ยากจนให้มีคุณสมบัติทั้งทางด้านร่างกาย และด้านจิตใจ

บทร้อยกรองชื่อ "เด็กน้อยน้อย" ได้กล่าวถึงความอดอยากยากจนของเด็กคนหนึ่งไว้ว่า

ฉันเป็นเด็กน้อยในประเทศนี้	ดินดำน้ำดีพอมืออยู่
เดือนหกฝนตกกลางพรรพรุ	มีกบเหียดหอยปูมีผักปลา
เป็นประเทศเบตคามของผู้คน	นามว่าไทยคงทนกันทั่วหน้า
นี่เป็นทาสของใครแต่ไหนมา	ฉนนานกาลเวลามิลืมเลือน
มิชานาปลูกข้าวไว้คอยเลี้ยง	ปาทำองงั้หื้อเพียงมิคลาดเคลื่อน
เหลือขายต่างชาติต่างบ้านเรือน	เลี้ยงหมูหมากลาดเกลื่อนแบ่งกันกิน
มีนายทุนเงินกู้เก็บดอกเบี้ย	ธนาคารท่านเอาเสียเกิทรัพย์สิน
มีความหวังมากมายในที่อื่น	ถ้าขยันทำกินไม่เกเร
พ่อแม่ฉันปลูกข้าวเอาไปขาย	กลั้กหนี้สินมากมาย ใ้อ้ละเห่
โอบะข้า ล้าอ่อนลงนอนเปล	ลงกลางแปลงแล้วร้อนเร่ขายแรงงาน
ผู้แก่เฒ่าเปล่าเปลี่ยวเพียวลั้จร	ล้มพุนอนบอทานพวกคุณท่าน
พี่ชายฉันหนุ่มแน่นแล่นหางาน	นี่เกียจคร้านเป็นกรรมกรทุกบ่ร้อนใจ
พี่สาวฉันวัยรุ่นยังฮั่นอก	จะห่วยไปกับใครก็ยอมได้
อยู่โรงงานอาบอบนวดอันฮั่นโอ	ให้อิงแอบแนบในแล้วหลับนอน
เดี๋ยวนี้ฉันอยู่สลัมมีน้ำเน่า	ใกล้กับเรามีบ้านเขาเป็นหินอ่อน
ราวกับวังหลังใหญ่เขาใส่กลอน	บ้านหินอ่อนลิ้นหมูโอฬาร
<u>ฉันนี่น้องตัวน้อยไว้คอยอุ้ม</u>	<u>ไปตามชอตามมูมิรู้บ้าน</u>
<u>วันนี้ฉันหิวข้าวเราขอทาน</u>	<u>ช่วยเจือจนเจือจนพอบรรเทา</u>

(สีสัน คงตะคองหลง. 2528 : 26)

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมทั่วไปว่าประชาชนมีความเป็นอยู่ที่พอมีอันจะกิน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีเด็ก-เยาวชนบางส่วนที่มีความอดอยากยากจนอยู่มากมาย หิวโหย จนต้อง ขอดทานอาหารผู้อื่นกิน ขาดคนดูแลเอาใจใส่ในการบริโภคน้ำ ซึ่งต้องมีการระเลียงน้องอีกหนึ่งคนด้วย ซึ่งจะต้องมีปัญหาคาดอาหารเช่นเดียวกัน

บทร้อยกรองชื่อ "ครูบ้านนอก" ได้กล่าวถึงการขาดแคลนอาหารของเด็กนักเรียนในชนบท ไว้ว่า

มาเป็นครูอยู่ถิ่นสันแสงสี
แสนกันดารถิ่นที่อยากเย็น
เห็นลูกศิษย์ขัดสนแสนจนยาก
ทั้งเนื้อหนังมังสาพากันเคา
พอกับแม่หายามาทาให้
เลิกการสอนพาร่างอย่างมาเยียน
แสนกันดารผักปลาและอาหาร
มีเบียดขาดกึ่งกำตาดำดำ
ครูที่ตื่นตื่นไม่สิ้นหน้า
ทำสวนครัวผักหญ้าเป็นอาจำ
มาเป็นครูอยู่ถิ่นสันแสงสี
แต่เดี๋ยวนี้รักถิ่นแผ่นดินไทย

นานหลายปีติดประจักษ์เห็น
ความจำเป็นของครูอยู่ที่เรา
อยู่บ้านจากผัฟหลังแก่ แก่
เห็นหิดเหาที่ทั่วทั้งครีว เรือน
เอาขนไก่ป้ายยาไม่คลาเคลื่อน
เป็นการเตือนหัวใจให้ทรงจำ
ทั้งความหวามทนลืมนอ้าหน้า
เอามาอย่าพริกใส่พอได้กิน
พัฒนาช่วยกันไม่ผันผิน
น้ำไหลรินเพราะน้ำเลี้ยงแห่งน้ำใจ
เกือบจะหนีผู้คณมนไม่ไหว
มียากไปจากศิษย์ที่ติดครู

(สินธุ์ แสงมาศ. 2529 : 35)

เด็กนักเรียนในบทร้อยกรองนี้ เป็นเด็กที่ยากจน อยู่ในถิ่นชนบทที่กันดารมาก ขาดแคลนอาหารจำพวกผักและปลา ซึ่งเป็นอาหารที่จำเป็นต่อเด็ก อันได้แก่วิตามินและโปรตีน ผู้ที่ขาดจะทำให้มีผลเสียต่อร่างกายโดยเฉพาะสมองของเด็กที่อยู่ในวัยทารกและวัยเรียน การโภชนาการที่ดีมีคุณภาพ จึงต้องบริโภคน้ำอาหารให้ครบตามประเภทของอาหารหลัก 5 หมู่ ซึ่งครูในบทร้อยกรองนี้

ได้ให้การช่วยเหลือพัฒนาด้านอาหารแก่นักเรียนและประชาชน ด้วยการที่พอเสร็จจากงานสอนแล้ว ได้ออกไปเยี่ยมเยียนนักเรียนและประชาชนตามบ้าน เพื่อช่วยกันทำสวนครัว และให้คำแนะนำอื่น ๆ ด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "เด็กหาปลา" ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นถึงสภาพความขาดแคลนอาหารของเด็กในชนบทอีกรูปแบบหนึ่งว่า

ปูยเมฆน้ำมอยบ่อน้ำ	ผุยแดดแผดเผาทุกแสง
นกขาวขีตลุ่แปลง	ลมแล้งแห้งสาปยายิน
ซังข้าวขาดซากหลัวซัน	ร่ำฟ่อนร้อนโผลกณิน
เด็กน้อยค้มแดดเดินดิน	ดมกลิ่นศพแห้งแห่งนา
ดาส่องหาหนองน้ำเหือด	พอพบปลาเผือดผ่องหน้า
พองเหม็น फैนเถื่อนเนื้อมา	ตากแดดเติ่มฟ้าตั้งไฟ
แม่เต่ามองท่าที่บ้าน	แม่เต่าทำงานน้ำไหว
พ่อเต่าลอยล่องหายไกล	กับเรือปลาใหญ่หลายปี
ดินเปลือยปลั่งแดงดินดู่	หยาดเหงื่อหยดชุ่มรินรี
ยวงทุกบัพททัพบวี	น้อยมิปลาเน่าเผาไฟ
น้อยมิข้าวสารสุกหม้อ	นพทอดผืนวันใหม่
มองซังหมองแห้งแกว่งไกว	ไปไหนรวงข้าว ร้าวราน
ปอยเมฆคาปูยเปื้อนฟ้า	ดวงแดดแผดกล้าจ่าฉาน
เด็กน้อยระแวงมรณาน	คิมันคิมันยังมิกิน

(ดิเรก นนทชิต. 2530 : 32)

เด็กในชนบทของคนในประเทศซึ่งในอดีตเล่าขานกันด้วยความภาคภูมิใจว่าเป็นดินแดนที่ "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ยังต้องพบกับความขาดแคลนถึงเพียงนี้ ปลาที่หาได้ก็เป็นปลาเน่า ข้าวสารก็ไม่เพียงพอ ซึ่งยังต้องนำมารับประทานกันทั้งครอบครัว แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ธรรมดา" ได้กล่าวถึงสภาพการขาดแคลน
อาหารของเด็กไว้ว่า

ข้าวแฉะในจานแจก
ถูกลูกเคล้ากับปลาล้างเค็ม
เด็กเด็กนั่งล่อมวง, ร้องดาเป็นนัย
... ขันน้ำใบใหญ่
วางเด่นในวงกินข้าว ...
ข้าวแฉะแทรกปลาเค็ม
กินน้ำอีกก่อนกิน
ก็ยัดชีวิตได้ถนัดมือ

(รวมดา วิชา. 25428 : 14)

จากบทร้อยกรองนี้จะเห็นได้ว่า เด็ก ๆ ขาดแคลนอาหารในการบริโภค ซึ่งแต่ละคน
แสดงอาการตื่นเต้นดิ้นใจ ที่จะได้รับประทานอาหาร สืบเกิดได้จากการล่อมวงกันแล้วก็ร้องอาหาร
จนดาเป็นประกาย ทั้ง ๆ ที่อาหารนั้นก็ป็นอาหารที่ไม่มีคุณภาพ มีข้าวแฉะกับปลาเค็มเท่านั้น แต่ก็
เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับเด็กเหล่านี้ เพราะอยู่ในสภาพที่อดอยาก วันหนึ่ง ๆ ได้รับประทานเพียง
หนึ่งมื้อ เด็กจึงได้กระตือรือร้นที่จะรับประทานอาหารกันมากถึงเพียงนี้ และปริมาณอาหารที่มีไม่มาก
สังเกตได้จากที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นถึง ขันน้ำใบใหญ่วางเด่นในวงอาหารและน้ำอีกก่อนกิน
ก็ช่วยยัดชีวิตเด็ก ๆ เหล่านี้ได้อีกหนึ่งมื้อ

บทร้อยกรองชื่อ "ท้อ" ได้กล่าวถึงเด็กนักเรียนที่ชายแดนเกี่ยวกับเรื่องการขาดแคลน
อาหารไว้ว่า

... สงสารเด็กตาดำต๋มที่ลำบาก	มีทุกข์ยากไม่น่าเขื่อยากเหลือแสน
มีชีวิตดาดดาความ "ขาดแคลน"	ข้างร้านค้านักทุกบ้าน... นอกคนไทย

ทิ้งสมุดหนังสือหรือเครื่องเขียน	ชุดนักเรียนที่ติดหาหมิ่น
<u>อีกอาหารกลางวันคือผัสดำ</u>	บ้านแสนไกลกับโรงเรียนต้องเหิรเดิน
เห็นหน้ารอยหยักเป็นทิวแถว	ยังเห็นแววปากบนหน้าสรรเสริญ
ทำไมเป็นลูกไทยที่ใครเมิน	<u>คนมีเงินมากเกินไม่ให้ทาน</u>
<u>พวกผู้ใหญ่บึ้งกว้างเจย</u>	คิดละเลยเด็กจนน่าสงสาร
เป็นครูอยู่ชายแดนมาแสนนาน	<u>งบประมาณแทบไม่มีทุกปีมา</u>
จะกลับไปอยู่เมืองที่เรื่องรุ่ง	<u>หรือจะมุ่งเสียสละตามยถา</u>
ทอดออุปสรรคพันพรรณนา	<u>ขาดเงินตราขาดคนช่วยก็ป่วยการ</u>

(บทภา. 2529 : 34)

จากบทร้อยกรองนี้ได้เสนอปัญหาความขาดแคลนของเด็กนักเรียนที่ชายแดนอยู่หลายประเด็น รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันด้วย ผู้ประพันธ์กล่าวว่า อาหารกลางวันคือผัสดำ ก็คือไม่มีอาหารกลางวันนั่นเอง ทั้งยังได้เสนอแนวคิดว่า คนมีเงิน หรือผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ที่มียศมีตำแหน่งสูง ๆ ในวงราชการ น่าจะได้นำการช่วยเหลือบ้าง อาจจะเป็นการให้ทาน หรือ การให้งบประมาณช่วยเหลือก็ได้ เพราะคุณนั้นทนทุกข์ทรมาน เสียสละ ช่วยเหลือเด็กมานานจนจะทนไม่ไหวแล้ว

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนด้านอาหารในตอนข้างต้นนี้พบว่า ผู้ประพันธ์ได้เสนอสภาพปัญหาการขาดแคลนอาหารไว้หลายรูปแบบ ได้แก่ การอดอยากยากจน ไม่มีอาหารบริโภคจนต้องขอทาน อาหารที่มีรับประทานไม่มีคุณภาพ อาหารมีสารอาหารไม่ครบทุกประเภท เด็กขาดแคลนต้องอดท้องหิวเสาะหาอาหารรับประทานเองและต้องเผื่อครอบครัวด้วย ซึ่งอาหารที่ได้ก็เป็นอาหารที่บูดเน่าแล้ว อาหารมีปริมาณไม่เพียงพอต้องดื่มน้ำเพิ่มให้อิ่มท้อง เด็กนักเรียนไม่มีอาหารกลางวัน

แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาหาร ส่วนมาเป็นการชี้ให้เห็นสภาพปัญหาการขาดแคลนอาหาร ร้อยกรองบางบทได้เสนอการพัฒนาไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องการช่วยเหลือ ต้องการเสียสละเพื่อให้เด็ก-เยาวชนได้มีอาหารบริโภคอย่างสมบูรณ์ ต้องการให้ผู้ที่มีฐานะดี หรือผู้อื่นจะกินตลอดจนผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ที่มียศมีตำแหน่งสูง ๆ มีอำนาจในวงราชการได้ให้การช่วยเหลือด้วยการให้ทาน

หรือจัดสรรเงินงบประมาณในการช่วยเหลือเด็ก-เยาวชนด้วย

1.1.2 ด้านที่พักอาศัย

ในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนให้มีคุณภาพนั้น นอกจากจะมีอาหารไว้บริโภคอย่างเพียงพอและได้รับสารอาหารครบถ้วนตามหลักโภชนาการแล้ว จะต้องมียู่ออาศัยที่ถูกลุขลักษณะ ไม่คับแคบจนเกินไป มีสถานที่เล่นและออกกำลังกายพอสมควร ปราศจากมลภาวะ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำบทร้อยกรองที่กล่าวถึงด้านที่พักอาศัยของเด็ก-เยาวชน มาวิเคราะห์ดังนี้

บทร้อยกรองชื่อ "น้องสาวของฉัน" ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งไว้ว่า

หนาวไหนหนาวไหนน้องสาว	นอนหนาวนอนคู้ยูนี
เสื้อผ้าขาดวันจนสิ้นดี	หยาดฝนย่ำยี่จนยับเยิน
น้อยน้อยนี้เนื้อหรือหนัง	เรือร้างรอยบุงยังแดงเฟิน
บาเรียวนี้หรือดุ่มเต็น	เผอิญโลกกว้างร้างใจ...
เป้าลึกผิดพิมพ์พิมพ์กลับ	ประดับน้ำหนาวพราวใส
ปากแห้งอ้าส้นจะกินไร	มีน้อยเคยคว้าไขว่สิ่งใดมี
หนาวไหนหนาวไหนน้องสาว	กินข้าวหรือยังน้องพี่
เหนื่อยหนักรลิมหนาวแล้วคนดี	หรือไม่ตื่นเพราะมีแต่ขอกข้า
แม่ น้องสาวเล่าอยู่ที่แห่งไหน	พ่อน้องสาวเล่าไกลไปไหนค้า
ปล่อยกายน้อยให้ระกำ	กับผอมพร่ำผิวเนื้อ
ตื่น ตื่น ตื่นเถิดน้องสาว	ทบทวนอยู่โยไม่เบื่อ
น้ำคำควาเมืองมาเจือ	ผิวเนื้อน้องสาวจะร้าวราน...

(ดิเรก นนทชิต. 2530 : 17)

จากบทร้อยกรองที่ยกมา ทำให้มองเห็นสภาพของเด็กผู้หญิงที่ไร้ที่อยู่อาศัยเร่ร่อนจรจัดพักนอนตามที่ต่าง ๆ ไปเรื่อย เสื้อผ้าขาดวัน หนาว ยุงกัดเป็นผื่นแดง ตาลึก หิวโหย ขาดบิดา

มารดาหรือผู้ปกครองคอยเอาใจใส่ และที่สำคัญที่สุดคือ เธอได้เสียชีวิตแล้ว สิ่งเกิดจากผู้ประพันธ์ ได้กล่าวว่า ให้เห็นลมหายใจให้เธอด้วย ปัญหาเด็กไว้ที่อยู่อาศัย เร่ร่อนจรจัด ได้รับความลำบาก จนกระทั่งเสียชีวิตลงในทร้อยกรองนี้ เป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องได้รับการแก้ไขปัญหาโดยด่วน ถ้า ไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลหรือแก้ไขอย่างรีบด่วน ก็อาจจะทำให้เด็ก- เยาวชนที่มีสภาพเดียวกันนี้ ต้องสูญเสียชีวิตลงไปอีก

บทร้อยกรองชื่อ "ลำน้ำแห่งปรารถนา" ได้กล่าวถึงสภาพของมารดากับบุตรคู่หนึ่งไว้ที่อยู่อาศัยว่า

นอนเกิดลูกน้อยเจ้าอนนึ่ง	นั้นแดดทั้งดวงตกกล้ำน้ำหนาว
พรั่งนี้ฉันเฝไปคว่าดาว	เพื่อชีวิตยืนยาวนานรันดร์ไป
วันนี้หัวอกแม่วิปริต	แม่หวังเพียงปลดความขื่นใหม่
แม่หวังเจ้าขวัญเล็กหัวใจ	ไปร่วมชีวิตใหม่ในโลกใหม่
ไปเก็บดวงดารามาชมเล่น	ไปเข้าล้อมเฝในที่แผ้วแผน
ไปจับดวงจันทร์เจ้า, เฝ้ากระใจน	กระโดดลอยตัวโยนให้แม่รับ
ลูกน้อยโยนอนนึ่งไม่เงยหน้า	ถามเจ้ากลัวว่าฟ้าจะไล่ขับ
ถามว่าดวงดาวอันวาววับ	จะยอมแสงยับยั้งให้คายตา
ลูกเอ๋ยไม่ควรเลยจะกลัวจริง	ในโลกแห่งความจริงน่ากลัวกว่า
แม่เจ็บเกินเป็นคนละลูกยา	เจ็บอยู่ในพันอนอันแล้วร้าย
ก็ร้อยดวงตามาเต็มหน้า	ไม่หอยกับน้ำตาที่แตกสาย
สองมือหนึ่งมือหรือมากมาย	ยังไม่อาจพันกายพันยากเย็น
มนุษย์เกิดมามากในโลกมืด	เกิดก็เพื่อจักยึดชีวิตเข็ญ
เกิดเพื่อล่าหาเหยื่อไม่เหลือเว้น	แล้วค่อยเป็นเหยื่อให้กาลเวลา
เกิดเพื่อแย่งทุกสิ่งในสมมติ	แล้วเหลือใจบริสุทธิ์ให้ลูกหา
ลูกอยู่ไปเพียงตายไปต่อตา	อกแม่ถามไฉนดูมาไปตามกัน

แม่สิ้นทุกสิ่งสิ้นทุกอย่าง	จะฝันได้ก็เปล่าว่างทุกทีฝัน
เราแม่ลูกอยู่ไปไม่มีวัน	ก็เหมือนหมาเห่าขี้ขี้เห่าเห่าเห่า
เดินโซซัดโซเซอย่างลี้ภัย	เหมือนเป็ดตกปรกใบไม้
ความเป็นมนุษย์ไม่มีเหลือ	คนจนคนจนโง่งโง่งเป็นคน
นอนหลับได้แต่เลือดตัว	แม่รักลูกมิใช่ชั่วกระหาย
แต่ลูกรักกว่าเจ้าจะเติบโต	แม่ก็คงไม่พ้นจากศพ
ลูกอยู่เดียวถามว่าร้องไห้หา	ทั้งวันคืนคงไขว่คว้าอยู่ข้างข้าง
ศพแม่ที่สุตซึ่งอับปาง	จะร่ำร้องครวญครางไม่ต่างกัน
ทางเดียวที่จะทอสายใยรัก	คือไปเสียจากปลักซึ่งหวาดหวั่น
ทางเดียววิญญานยาวนานจร	คือเช่นบุญช้ายัญให้แผ่นดิน
ลูกเอ๋ยลืมนึกครั้งสุดท้าย	น้ำตาแม่เป็นสายเลือดแล้วสิ้น
หัวใจแม่ถูกฉีกเป็นชิ้นชิ้น	แม่ได้ยืนสายน้ำร่ำจากปลัย
เดชะลูกชบอกละเมื่อนั้น	นั้นแต่ดวงตาจากฟ้าฝน
เราจะทิ้งร่างเราลงที่ไหน	เพื่อไปเกิดบนสวรรค์ระหว่างดาว
จนไม้สักบอยารับร่าง	ให้ความเงยอ้ากว้างกลิ่นเสียงจาว
ให้เนยมน้ำนมกลืนน้ำตาพร่า	แม่สายลมอย่ากำมารับรู้

(กานติ ณ ศรีธา. 2530 : 52)

มารดากับบุตรในบทร้อยกรองข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นสภาพความยากจนคับแค้นใจ และ ไร้อุปการะ มีสภาพเหมือนกับสุนัขจรจัด หิวโซ เหี่ยวเดินเร่ร่อนไปตามที่ต่าง ๆ ในคณียัตถุค เหยียดหยาม ล้มลุกคลุกคลานจนน่าสังเวช จนที่สุดด้วยความเดือดร้อน และคับแค้นใจ มารดา กับ บุตรในบทร้อยกรองนี้กระโดดน้ำตาย เพื่อหนีสภาพปัญหาของชีวิตที่ล้าเคียดนั้น

เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปรากฏในบทร้อยกรองชื่อ "ครูบ้านนอก" ดังนี้

มาเป็นครูอยู่ต้นแสงสี
 แสนกันดารถิ่นที่ขากเย็น
เห็นลูกศิษย์บัดสนแสนจนยาก
 ทั้งเนื้อหนังมังสาพากันเกา

นานหลายปีติดกับประจักษ์เห็น
 ความจำเป็นของครูอยู่ที่เรา
อยู่บ้านจากทุ่งทลิ่งเก่าเก่า
 เป็นคิดเหาบนหัวทั้งครว้เรื้อน

(ลินธุ์ แสงมาศ. 2529 : 35)

สภาพที่อยู่อาศัยของเด็กนักเรียนในชนบทที่กันดารในบทร้อยกรองนี้ คือ บ้านหลังเล็ก ๆ หลังคามุงจาก เป็นบ้านที่สร้างขึ้นง่าย ๆ ราคาถูก ๆ โดยอาศัยไม้ไผ่กับใบจากเป็นส่วประกอบ ซึ่งไม่สามารถที่จะกันฝนแรง ๆ หรือลมแรง ๆ ได้ เด็กนักเรียนหรือผู้ที่อาศัยจะต้องได้รับความลำบากโดยเฉพาะในฤดูฝนและฤดูหนาว หรือฤดูร้อนที่มักมีอากาศแปรปรวนเกิดพายุ และที่หนาวจัดมากที่สุดก็คือสภาพบ้านจากที่เก่ามากจนผุพังแล้ว อาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็กนักเรียนและผู้ที่อยู่อาศัยในวันข้างหน้าได้

บทร้อยกรองชื่อ "คนเดินทาง" ได้บรรยายถึงความรู้สึกของเยาวชนผู้หนึ่งที่เดินทางเร่ร่อนไปเรื่อยอย่างไร้จุดหมายว่า

ฉันคือคนเดินทาง

อ้างว้าง... โดดเดี่ยว

ด้วยวิญญานของคนท่องเที่ยว

เปล่า เปลี่ยว เปลวปลาทูล่าฝัน

... ไร้จุดหมาย

ไร้คนเคียงกายในความหลัง

รอนแรมร้อนเร่เหงา

เพียงหวังคืนผิงกายเมื่อวายชนม์...

เยาะยิ้มกับความเยาว์วัย

กับความคิดจิตใจที่สับสน

ออกเดินทางอ้างว่างมีดมน

ต้นต้น... หึงใจ... ไว้ข้างทาง

(ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง. 2528 : 27)

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนสภาพ และความรู้สึกนึกคิดของเยาวชนผู้หนึ่ง ที่มีชีวิตอยู่อย่าง
ไร้จุดหมาย เร่ร่อนจรจัดไปเรื่อย ไว้ที่พิภพนี้ไม่เป็นหลักแหล่ง ความเขยวี่วี่ยของเขาไม่อาจจะต่อสู้
ชีวิตได้โดยสมบูรณ์

เด็ก- เยาวชนบางกลุ่มจะอยู่ที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะดังปรากฏในพร็อยกรองชื่อ
"เด็กน้อยน้อย" ว่า

... เตี้ยวันฉันอยู่สลัมนี้ (เน่)

ราวกับวังหลังใหญ่เขาใส่กลอน

ฉันนั่งตัวน้อยไว้คอยอยู่

วันนั้นลมหนาวเราชทาน

ใกล้กับ เรณีย์บ้านเขาเป็นหินอ่อน

บ้านหินอ่อนสีชมพูโอเอซาร์

ไปตามชอกตามมุมริมรั้วบ้าน

ช่วย เจื้อจุ่น เจื้อจุ่นพอบรรเทา

(ลีลัน ดวงตะครองหลง. 2528 : 26)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึง เด็กขอมานที่อาศัยอยู่ในสลัมซึ่งเป็นชุมชนแออัดสกปรกมีน้ำเน่าเหม็น
เป็นสถานที่ที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ มีสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษโดยเฉพาะอากาศซึ่งจะต้องมี
กลิ่นเน่าเหม็นและยังมี ไม้บริเวรแวดล้อมที่รังเลื้อยและออกกำลังกายสำหรับเด็กได้เลย

เด็ก- เยาวชนบางกลุ่มลำบากยากจนมากไม่มีที่อยู่อาศัยปรากฏในพร็อยกรองชื่อ
"ต้อยกับตัง" ดังนี้

... จูงน้องไปนั่งใต้ต้นไม้

ข้าวร้อนขาวควาเคล้ากลิ่นน้ำปลา

ถุงพลาสติกวางไว้ตรงหน้า

โลกเบื้องหน้าเพรพราววาววับแวม

ข้าวเปล่าข้ามาสองบาท
ยอดกระถินข้างทางเก็กมาเนม
ยังมีตั้งกับต้อยไม้น้อยคู่
แอบอิงฉันท้องผู้ทุกข์จน

พริกน้ำปลารอราดเป็นของแถม
พอกล้อมแกลุ่มอ้อมท้องทั้งสองคน...
ซ่อนร่างคุดคู้อยู่ข้างถนน
แต่รอดพ้นหัวตามไปอีกวัน

(เสริมยศ เรื่องศรีสังข์. 2528 : 26)

เด็กขอยานสองคนในทร้อยกรองนี้ ไม่มีที่พักอาศัย ต้องเร่งรีบไปเรื่อย ค่ำไหนนอนนั้นตามข้างถนน ได้สะพาน ไม่เลือกที่ บาดเจ็บคอยดูแล ตามปรกติแล้วเด็กทั่วไปเวลานอนจะบิดามารดาหรือพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เช่นการห่มผ้าให้เมื่ออากาศหนาว การพัดวีให้เมื่อเวลาลูกร้อน คอยดูยุงและแมลงต่าง ๆ แต่เด็กขอยานสองคนนี้ ต้องมานอนคุดคู้อยู่ที่ข้างถนนด้วยความหนาว ดากน้ำค้างตลอดคืนในขณะที่เด็กคนอื่น ๆ นอนหลับใหลในที่อบอุ่นและเป็นสุข

จากทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนในด้านที่พำนักอาศัย เมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่าเด็ก-เยาวชนบางกลุ่มไม่มีที่อยู่อาศัย ได้แก่เด็กขอยาน เด็กแว่นจรจัด เด็กทหารที่มารดาอยากจน เด็ก-เยาวชนบางกลุ่มมีที่อยู่อาศัยแต่ไม่ดีไม่ถูกสุขลักษณะ สิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมกับวัย มีกลิ่นเหม็นคับแคบไม่มีที่วิ่งเล่นหรือออกกำลังกาย ได้แก่เด็กนักเรียนในถิ่นทุรกันดารและยากจน เด็กที่อาศัยตามชุมชนแออัด

✓ 1.1.3 ด้านเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม

เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่มเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก-เยาวชนมาก โดยเฉพาะเสื้อผ้าหนา ๆ ซึ่งให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายในฤดูหนาว ในบางถิ่นอากาศหนาวจัด การขาดแคลนเสื้อผ้าจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้เด็ก-เยาวชน ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างน่าสงสาร

บทร้อยกรองชื่อ "หนาว" ได้กล่าวถึงสภาพการขาดแคลนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของเด็กทหารกว่า

กล่อมเอ๋ยกล่อมเหง่กล่อมเปลผ้า
เด็กน้อยนอนเขาเจ้าขวัญไพร

โยนระบำตามแรงที่แกว่งไกว
หลับไหลลึกลับก้นมดน้อย

เย็นพระพายชายพัดมาอ่อนอ่อน
 ยะเยือกเย็นหนาวหนักจนเสียงเครือ
 หน้าหนาวคราวนี้ลำเค็ญนัก
 น้ำค้างเกาะเกล็ดละลานพร
 หนาวเหน็บเจ็บร้าวอยู่ลึกลึก
 จักเจ็บร้าวอย่างนี้อีกกี่วัน

กล่อมเอ๋ยกล่อมเท่กล่อมเปลแผ้ว
 หลับเกิดลูกน้อยบนเปลนี้
 เราคนยากก็จะอยู่ประสาชาก
 คิณนี้ไม่วุ่นสบายไร้หม่อมมั่ง

แว่วเสียงลูกศิครอ้อทางบ้านเหนือ
 คางสั้นหนาวเนื้อทั้งหนาวใจ
 ลมหนาวกระหน่ำหนักจะวูบไหว
 ประดับดาสดั้นในพญักษ์พันธุ์
 เจ็บด้วยความรู้สึกนึกพัน
 เศษผ้าส่วแบ่งปันหรือไม่มี
 ถึงลมหนาวหนักมาไม่เคยหนี
 แม่จักไปกอดวิบัติรับขม
 รอรุ่งเฝางเราจะตากตะวันรุ่ง
 เราจะอาบตะวันรุ่งฟ้าพรุ่งนี้

(ปราศ ราชุล. 2528 : 26)

ทหารที่ต้องทนหนาว ขาดแคลนเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มเป็นสภาพที่น่าสงสารที่สุด ซึ่งใน
 บทร้อยกรองนี้ได้สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดในความรู้สึกของหญิงแม่ลูกอ่อนกำลังไกวเปลเท่กล่อมลูก
 ท่ามกลางบรรยากาศที่หนาวเย็นอย่างทรมาณทั้งกายและใจ เป็นการบ่งบอกถึงความลำบากเดือดร้อน
 ลำเค็ญ ไม่มีใครแบ่งเศษผ้าหรือให้ทาน ต้องทนทุกข์ทรมานต่อสู้กับอากาศหนาว เพื่อที่จะได้
 ความอบอุ่นจากแสงแดดในวันรุ่งขึ้น

ปัญหาการขาดแคลนเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มของเด็กในชนบท ปรากฏในบทร้อยกรองชื่อ
 "ฤดูหนาว...กับการรอ" ดังต่อไปนี้

เจ้าคือเด็กน้อย-ชนบท
 กร้านแดดทนหนาวทุกเช้าเย็น

 เมื่อลมหนาวพราวฟ้าไร้ผ้าห่ม
 จะห่อลมห่มกายใต้แสงดาว

เงิบเหงารันทดกับความเข็ญ
 แคระเกร็นร่างกายขูขิดจาง

 คงบั่นขมสั่นไหวเพราะไอหนาว
 คลื่นหมอกพราวเนื้อเหน็บนิ้วเจ็บชา

ทุกคราคราวหนาวกระหน่ำระกำมอง	<u>อาศัยกองไฟเอื้อแทนเสื้อผ้า</u>
กลิ่นควันไฟขี้เถ้าเคล้าน้ำตา	เปื้อนเประหน้าดำดำน้ำมูกกรัง
ชีวิตเด็กชนบทที่ยากไร้	หัวใจทบทวนรอความหวัง
วงชีวิตเวียนอ่อนหย่อนหลัง	และกำลังรอหลักเพื่อพิทักษ์
<u>เมตตาธรรมนำพามาเจอในโลก</u>	<u>ดังทุกบ่โศกหนาวร้อนตอนคลายได้</u>
<u>แต่ปัญหาจะฉะฉานใคร</u>	<u>ซึ้งชยนำทางอย่างจริงจัง</u>

(ชำนาญ อ่ำพ. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นสภาพความลำบากเดือดร้อนและทรมานของ เด็กในชนบท ที่มีปัญหาการขาดแคลนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ในฤดูหนาวเด็กจะหนาวสั่นอย่างน่าสงสารต้องต่อสู้กับ ลมหนาว ละอองหมอกที่เป็นภัยจนทำให้ผิวเนื้อเจ็บ แสบและทา เมื่อไม่มีเสื้อกันหนาว เด็กชนบท ก็จะผิงไฟให้ร่างกายได้รับความอบอุ่นแทน ต้องทนสุดตมกลิ่นควันไฟและขี้เถ้า บางครั้งก็เกิดอาการ แสบตา น้ำตาไหล ผสมปนกันระหว่างน้ำตา น้ำมูก ขี้เถ้า เมื่อควันไฟเปื้อนเประดำด่างและ แห้งกรัง ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านนี้ว่าต้องการให้ทุกคนได้มี เมตตาธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และต้องการอย่างยิ่งที่จะให้มี "ผู้นำ" อย่างแท้จริงในการที่จะ พัฒนาแก้ไขปัญหารับปรุงชีวิตเด็กชนบทให้ดีขึ้น

บทร้อยกรองชื่อ "หนาว" ได้บรรยายถึงสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน ชนบทที่ขาดแคลนเครื่องนุ่งห่มไว้ว่า

ที่นี่โรงเรียนบ้านป่า	เราได้มาเป็นครูอยู่ที่นี้
ลึกลับผ่านถ้ำหนาวในคราวนี้	กับสิ่งที่รับรู้เหตุผลใจ
ทุกเช้าที่หมอกขาวหนาวสพัด	น้ำค้างจัดเกาะใบหญ้าคราวันใหม่
เด็กนักเรียนเล็กเล็ก... คือเด็กไทย	<u>ต่างย้ายไปตามกันมาโรงเรียน</u>
<u>เหยียบหญ้าขึ้นจนหนาวชาสองฝ่าเท้า</u>	<u>กายสั่นเทาเกินกว่าจะบิดเบียน</u>
สิ่งที่เราทำได้ใจพากเพียร	<u>คือต้องเปลี่ยนห้องสอนเป็นลานดิน</u>

พร้อมกับต้องก่อไฟให้เด็กผิง

สำนึกหนึ่งซึ่งความเศร้าเริ่มเฝ้าจิต

ซึ่งหนานั้นได้ใส่สมเอนิก

ครั้นเห็นเด็กสิ้นเทาพบนาวลม

ภาพของเด็กสิ้นเทาเราอบอุ่น

ปณิธานที่ใจฝะจะทำ

เพื่อเป็นสิ่งบรรเทาหนาวโหดหิน

ถูกดวล เลือดใหม่ เลือดใหม่หม

ทั้งรู้สึกอุ่นน้อยยามเมื่อหม

ก็เกินขอบความรู้สึกอันลึกล้ำ

มันทารุณกว่าลมหนาวครวระรอน้ำ

ลมหนาวกำลังพยายามลา...ไกล

(พจน. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและความรู้สึกของครูในชนบทที่ประสบกับปัญหาการขาดแคลนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เด็กนักเรียนซึ่งต้องเดินเท้าเปล่าไปโรงเรียน ท่ามกลางบรรยากาศที่หนาวจัด ผ้าเท้าต้องเจ็บปวดต้องความเหน็ดเหนื่อย เสื้อผ้าที่จะกันหนาวก็ไม่มี นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงการเรียนการสอนว่าลำบากมากต้องเปลี่ยนจากการเรียนในห้องเรียนมาเรียนที่ลานดิน ครูต้องก่อไฟให้เด็กผิงเพื่อให้ความอบอุ่น ในตอนสุดท้ายได้กล่าวถึงความละเอียดใจของครูที่มีเสื้อผ้าอบอุ่นกว่า และเกิดความสงสารเด็กที่ไม่มีต้องทนหนาว เป็นการเสนอปัญหาให้ผู้รับผิดชอบได้ตระหนักในการแก้ปัญหาของเด็ก-เยาวชนที่ไปนักเรียนที่อาศัยอยู่ตามชนบท ให้มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ และสามารถให้ความอบอุ่นได้ในฤดูหนาว มีรองเท้าสำหรับสวมเพื่อความสะดวกสบายในการเดินทางไปโรงเรียน ไม่ต้องทนเจ็บปวด หรือหนาวชา ช่วยเหลือให้มีเครื่องแบบนักเรียนที่เรียบร้อยถูกต้อง ตลอดจนมีเสื้อผ้าสวยงามสวมใส่ด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "ห่อ" ได้กล่าวถึงการขาดแคลนเสื้อผ้าของเด็กนักเรียนที่ชายแดนไว้ว่า

หยุดอยู่ตรงแนวทางระหว่างสอง

จะกลับไปเป็นครูในหมู่บ้าน

สงสารเด็กดาดำที่ลำบาก

มีชีวิตดาดำความ "ขาดแคลน"

นึกตรึกตรองครวญเลסהเหตุผล

หรือจะทนกับกลิ่นอายของชายแดน

มีทุกข์ยากไม่หนา เชื่อยากเหลือแสน

ข้างแค้นแค่ทุกปีหน... หนอคนไทย

ทิ้งสมุดหนังสือหรือเครื่องเขียน	<u>ชุดนักเรียนที่ติดหามีนัง</u>
อีกอาหารกลางวันคือผัดไป	บ้านแสนไกลกับโรงเรียนต้องเพียรเดิน
เห็นหน้าโรงเรียนหิวเหินหัวแฉะ	ยังเห็นแววมายบ่นนำสรรเสริญ
<u>ทำผมเป็นลูกไทยที่ใครเมิน</u>	<u>คนมีเงินมากเกินไม่ให้ทาน</u>
<u>พวกผู้ใหญ่บึ้งก๊วกว้างเจย</u>	<u>คิดละเลยเด็กจนน่าสงสาร</u>
เป็นครูอยู่ชายแดนมาแสนนาน	<u>จนประมาณแทบไม่มีหูกปีมา</u>
จะกลับไปอยู่เมืองที่เรือกุ่ง	<u>หรือจะมุ่งเสียสละตามยถา</u>
ทอดออุปสรรคพันพรวนมา	<u>ขาดเงินตราขาดคนช่วยก็ป่วยการ</u>

(บทกวี. 2529 : 34)

เด็กนักเรียนที่ชายแดนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ขาดแคลนแร้นแค้น อยู่อย่างลำบากยากจน ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งปัญหาด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มด้วย ในบทร้อยกรองนี้ ใช้คำว่า "ชุดนักเรียนที่ติดหามีนัง" แสดงว่านักเรียนมีเสื้อผ้าแต่อยู่จนสภาพที่ไม่ดี อาจจะเก่าและปะชุนซ่อมแซมมากแล้ว หรือบางคนอาจจะขาดวันเกินที่จะปะชุนซ่อมแซมได้ ถ้าถึงฤดูหนาวเด็กก็อาจจะต้องทนลำบากเพิ่มอีก ผู้ประพันธ์ได้แสดงความคิดเห็นในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านนี้ว่า ผู้ที่มีฐานะดี ผู้ที่มียศตำแหน่งสูง ๆ ในวงราชการที่มีอำนาจ น่าจะได้ให้การเสียสละช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ชายแดนบ้าง โดยการบริจาค ทำบุญทำทาน หรือให้งบประมาณเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ครูที่ชายแดนก็ได้พยายามเสียสละช่วยเหลือต่อสู้กับอุปสรรคตลอดมา จนกำลังจะท้อถอย น่าที่จะได้มีเงินและบุคคลช่วยเหลือเพิ่มเติมด้วย

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชน ในด้านเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ได้พบว่า ทารกขาดแคลนเครื่องนุ่งห่มในฤดูหนาว ทั้ง ๆ ที่การค้าได้พยายามแล้ว มีความต้องการเศษผ้าจากผู้ให้ทาน เด็กนักเรียนในชนบทขาดแคลนเสื้อผ้าหนาวในฤดูหนาว เรียนไม่ได้ต้องลงมาเรียนที่ลานดิน ครูต้องก่อกองไฟให้เด็กผิง เด็กไม่มีชุดนักเรียนที่ติดหามีนัง ต้องเดินเท้าเปล่าไปโรงเรียนท่ามกลางบรรยากาศที่เหน็บหนาว ทำชาและร่างกายหนาวสั่น แนวคิดในการพัฒนาที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอไว้ก็คือ การขอความเมตตาธรรมจากทุกคน ต้องการอย่างยิ่งที่จะให้มี "ผู้นำ"

อย่างแท้จริงในการที่จะพัฒนาแก้ไขปัญหารับปรุงชีวิตเด็ก-เยาวชนที่ประสบกับปัญหานี้ ตลอดจนการเสียสละเพื่อเด็ก-เยาวชน ต้องการให้ทุกคนร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลและแก้ปัญหาต้องการให้ผู้ที่มีฐานะดี ผู้ที่มียศตำแหน่งราชการสูง ๆ ได้บริจาคช่วยเหลือและจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนเพิ่มมากขึ้นด้วย

1.1.4 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ความปลอดภัยในชีวิตเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก-เยาวชน เป็นอย่างยิ่ง เพราะมนุษย์ทั่วไปเมื่อปฏิสนธิเป็นชีวิตแล้ว ก็ย่อมต้องการมีชีวิตอยู่รอดตลอดไป เด็ก-เยาวชน ยังอยู่ในวัยเยาว์ เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องสร้างความปลอดภัย เอาใจใส่ดูแลห่วงใยให้เด็ก-เยาวชน อบอุ่นใจและรู้สึกปลอดภัย

บทร้อยกรองชื่อ "ผู้รอคอย" ได้กล่าวถึงปัญหาด้านความปลอดภัยของเด็กสาววัยรุ่นดังนี้

...ตอนที่ลูกสนใจใครได้เห็น

มันทำลายความหวังพ่อพังครืน

ลูกไปเรียนเมืองใหญ่หลายปีแล้ว

ถึงเหนื่อยยากอย่างไรแรงใจพอ

เหลือเวลาอีกไม่เท่าใดนัก

คอยแต่วันลูกมารับปริญญา

ภาพถ่ายลูกบนขาตั้งยังดูเด่น

เหมือนจะปลอบพ่อว่าอย่าเสียใจ

เสียงดนตรีบรรเลงเป็นเพลงเศร้า

คงไม่มานความข้าเฝ้าอย่าเตือน

ถูกพวกเตนลึงคมมันข่มขืน

ต้องสะอื้นเจ็บที่น้ำตาคลอ

หวังแนแนวอยากเห็นลูกเป็นหมอ

พ่อเฝ้ารอวันนั้นฝันเรื่อยมา

ลูกก็จักสำเร็จการศึกษา

ไอ้ลูกจำต้องมาน่วยด้วยมือใคร

พอมองเห็นรอยยิ้มริมแก้มใส

น้ำตาไหลรินหลังภาพรางเลื่อน

หลับเกิดเจ้ารอพ่อไปอยู่เป็นเพื่อน

สุดสะเทือนใจพ่อ "ผู้รอคอย"

(พเบียบ. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านความปลอดภัยของเด็กสาววัยรุ่น ด้วยการเสนอเรื่องราวของบิดาที่คร่ำครวญถึงบุตรสาวที่จากบ้านไปเรียนหนังสือในเมืองใหญ่ ตั้งความหวังไว้สูงว่า อยากให้

บุตรสาวเป็นแพทย์ ยอมทนทุกอย่างเพื่อความสำเร็จของบุตรสาว เหลือเวลาอีกเพียงเล็กน้อย ก็สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญา แต่ความหวังของบิดาก็ต้องดับวูบลงเมื่อบุตรสาวถูกคนชั่วเพิ่มเงิน จนเสียชีวิต แสดงให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทย ในส่วนที่ไม่ปลอดภัยต่อนักศึกษาสาวเลย เป็น อุทาหรณ์ให้ผู้หนึ่งทุกคนต้องระมัดระวังตัวยิ่งขึ้น ตลอดจนญาติผู้ใหญ่ของหญิงสาวทุกคนได้พยายามดูแล เอาใจใส่ตักเตือนถึงความปลอดภัยด้วย

ความรักความห่วงใยของมารดาที่มีต่อบุตรต้องการให้บุตรได้มีความปลอดภัยในชีวิต ปรากฏ ในบทร้อยกรองชื่อ "ลูกรัก"

ไอ้ละเห่เปลลูกผูกผ้าาไหม	มือแกว่งไกวร้อง เรือเพื่อกล่อมขวัญ
เอือนท่านองอ้อยสร้อยคอยคืนวัน	รอเจ้านั้นเติบโตเป็นรัชทอง
ทุกที่ที่บอกแม่ใครแลเห็น	ความเล้าเค็มของคนที่หมั่นหมอง
พ่อเจ้าเคยร่วมเรียง เคียงประคอง	มาจำต้องตายลับไม่กลับคืน
ลูกจึงเป็นสิ่งเดียวเสียความหวัง	เป็นกำลังใจล่อพ่อทนต์
ชีวิตนี้จึงยังอยู่ยั่งยืน	มิต้องกลืนยาพิษปิดจากลง
จากวันนั้นถึงวันนี้ยังสืบขวน	ร่างอืดอวบเนื้อละมุนเจ้าบุญส่ง
ขอรูปร่างทราชมวัยใจมั่นคง	กลัวจะหลงเล่ากลบของคนหลวง
สิ้นสมชายจ่ายแจกแลกเลือดสาว	ราศีก้าวหัวเข้าป่าเมืองหลวง
พรานผู้ดีมารักมักตักดวง	เหี่ยวว่างวงดาบสิ้นทั้งคืนวัน
ไอ้ละเห่เพลาพระสนับ	รอสดับคำตอมาปลอบขวัญ
แม่ยังเจ็บยังเหงาใต้เงาจันทร์	ฝากราห์ผ่านฟ้ามาคอยเตือน

(สมคิด นวลเปี่ยม. 2529 : 34)

มารดาเป็นห่วงบุตรสาวเกรงว่าจะไม่ปลอดภัยในชีวิต เพราะตั้งแต่เล็กจนโต มารดาได้ คอยหนุนน้อมเลี้ยงดูมาอย่างดี ให้ความรักความเอาใจใส่ ดูแลให้บุตรได้รับความปลอดภัยมาโดย ตลอด จนกระทั่งบุตรเติบโตเป็นสาววัยรุ่น อายุยี่สิบปี มารดาก็ยังเป็นห่วงถึงความปลอดภัยของ

บุตรสาวมากยิ่งขึ้น เกรงว่าจะเป็นคนใจอ่อน เชื่อคนง่าย กลัวว่าจะหลงกลคนชั่วที่มีล่อลวงและตกเป็นเหยื่อทางเพศในสังคมเมืองหลวง ส่วนมารดาที่น้อยใจที่อื่นไม่ได้อยู่ใกล้ชิดเพื่อดูแลความปลอดภัยเหมือนเช่นเดิม มารดาจึงมีแต่ความทุกข์และสงโงมากอย เตือนให้บุตรสาวได้ระมัดระวังตัวถึงความปลอดภัยอยู่เสมอ

การดำรงหารายได้เพื่อความอยู่รอดของเด็ก-เยาวชน ในบางลักษณะ ไม่มีความปลอดภัยต่อชีวิต ซึ่งปรากฏในบทหรือกรอนที่ไม่มีชื่อส่วนหนึ่งว่า

แดงเหลืองเขียว เขียวเหลืองแดงตรงทางแยก	จำแนกยานตามถนนวินาที
จะเลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวาอย่าให้ตี	สัญญาณมีกันเหตุดันเพนภัย
มะลิร่วงพวงมาลัย "ชื่อไหนครับ"	ไปรถรับซื้อไว้ด้วยช่วยได้ไหม
ผมเพิ่งหัดทำงักเห็นเป็นมาลัย	แฉ่ผมใช้เพราะท่านป่วยช่วยขายแทน
เมื่อวานนั้นตรงทางแยกมีได้ก้น้อย	เผื่อเองคอยสัญญาณไฟใบหน้าแดง
<u>เพราะรถหยุดตรงที่มีเขตแดน</u>	<u>ก็ยืนแถมพร้อมมาลัยขายทันที</u>
มะลิร่วงพวงมาลัย "ชื่อไหนครับ"	ชักมือกลับเมื่อรถเคลื่อนเขาเลื่อนหนี
ความเมตตาอยู่ที่ไหนในกานี	อันศักดิ์ศรีรายจนคนเหมือนกัน
ความสงสารเกินวาจามาเอื้อนเอ่ย	เหมาหมดเลยหนูจ้ออย่าโคกคัลย์
เมื่อโลกนั้นชั่วช้าสารพัน	ความยัดมันความคิดก็ผิดคน
แต่วันนี้สี่แยกนั้นมันขาดเขา	เหลือแต่เราเหลียวหน้าจอน
เมื่อเสียงรถกลบเสียงครางกลางฝูงชน	<u>ที่พลเรือนยนต์ชนเด็กตาย</u>

(ภาสกร วิเวกวรรณ. 2530 : 27)

บทหรือกรอนที่ยกมานี้เป็นเรื่องของเด็กขายพวงมาลัยตามสี่แยกที่มีสัญญาณไฟจราจร ถ้าสัญญาณไฟแดงรถหยุด เด็กขายพวงมาลัยก็จะเริ่มขาย พอสัญญาณไฟเขียวรถเริ่มแล่น เด็กขายพวงมาลัยก็จะหลบเข้าแอบข้างทาง รอสัญญาณไฟแดงในท่วงเวลาต่อไป เป็นลักษณะการทำงานที่ต้องเสี่ยงอันตรายสูงโดยเฉพาะในวัยเด็กที่ขาดความระมัดระวัง หลังเผลง่ายก็เป็นเหตุให้เกิด

กันทรายจนต้องเสียชีวิตลงได้

ความรักความเป็นห่วงของบิดามารดาที่มีต่อบุตรในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตปรากฏในบทร้อยกรอง "ลูกเอ๋ยลูกรัก" ดังนี้

ลูกเอ๋ยลูกรัก	ห่วงนักรักยิ่งกว่าสิ่งไหน
หนทางเจ้ากันดารแดนที่แสนไกล	แม่เกรงภัยหัววันในภรรยา
สิ่งหวั่นเสียวใคร่คอยมองจ้องขยี้	ไปทางน้ำจลนร้ายหมายกินเจ้า
เปรียบสิ่งคมขลุ่ยแหลมของไทยเรา	ลูกยังเยาว์เกรงจักพลั้งระว่างเอย

(แย้ม หวานอ่อน. 2528 : 25)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความรักความเป็นห่วงของมารดาที่มีต่อบุตร เกรงว่าบุตรจะไม่มีความปลอดภัย โดยได้เสนอสภาพของสังคมว่าน่ากลัวมากเปรียบเสมือนกับว่า มีเสือ สิงห์ ปลาจลน ลีตว์ร้ายต่าง ๆ คอยจ้องทำร้ายอยู่ตลอดเวลา ซึ่งก็ได้แก่คนชั่วที่ใช้เล่ห์กลต่าง ๆ หลอกลวงบุตรนั้นยังอยู่ในวัยเยาว์ เกรงว่าจะตกเป็นเหยื่อของคนชั่วเหล่านั้น

ในการวิเคราะห์บทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชน ในด้านความปลอดภัย ได้พบว่า ผู้ประพันธ์ได้เสนอสภาพความไม่ปลอดภัยของนักศึกษาสาวที่ต้องถูกเซ็กส์กันจนเสียชีวิต เด็กชายพวงมาลัยถูกรถชนจนเสียชีวิตนอกจากนี้จะเป็นความรักความห่วงใยของบิดามารดาที่มีต่อบุตร เกรงบุตรจะไม่มีความปลอดภัยในชีวิต มีการให้ข้อคิดและคำเตือนให้เด็ก-เยาวชนได้ระมัดระวังตัวให้เกิดความปลอดภัยด้วย

1.2 การพัฒนาสุขภาพทางจิต

การที่เด็ก-เยาวชนได้รับการพัฒนาทางด้านกาย ให้มีสุขภาพสมบูรณ์แล้วยังไม่เป็นการเพียงพอสุขภาพทางจิตก็เป็นสิ่งสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะประกอบกันเข้า เพื่อให้มีคุณภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้แก่

1.2.1 การให้ความรักความอบอุ่น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กมาก เพราะยังพึ่งตนเองไม่ได้ ยังไม่ตีประสบการณ์ในประสบการณ์ทั้งปวง ต้องการความผูกพัน ความเข้าใจ

และไม่อยากถูกทอดทิ้ง

บทร้อยกรอง "รักเอ๋ยรักของแม่" ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความรักความอบอุ่น
ของมารดาที่มีต่อบุตรว่า

รักเอ๋ยรักของแม่	รักลูกแน่นแค้นรักอบอุ่น
ทิ้งปมเศษผมเกล้าเฝ้าเงาจันทร์	คอยเกื้อหนุนหลังใจให้ทุกข์ทาง...
ลูกจะปรารภนาใจแม่ไม่ขัด	รีบเร่งจัดตั้งใจให้ทุกข์อย่าง
แม่อดทนพร้อมภัยไม่จิตจาง	เป็นแสงทองส่องทางให้ลูกเอย
	(อนงค์ คงคาเพชร. 2529 : 45)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความรักของมารดาที่มีต่อบุตร เป็นความรักที่บริสุทธิ์ใจ
เสียสละ อุตหนุนจนเงาจันทร์เฝ้าอยู่ทุกอย่าง บุตรต้องการสิ่งใดก็จัดหาให้ตามความต้องการ
มารดาพยายามให้กำลังใจ อุดหนุนเพื่อบุตร และให้อภัยตลอดมา ผู้ที่เป็นบุตรจะได้รับทุกข์ทุกอย่าง
จากมารดาโดยสมบูรณ์ บุตรก็จะเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดีได้ หากไม่มีปัญหายุ่งยากเข้ามาทำลายเสียก่อน
โดยเฉพาะการที่เน้นให้บุตรมีแนวทางในการดำเนินชีวิตในอนาคตอย่างมั่นใจ ถึงเกิดจากข้อความ
ที่ว่า มารดาจะเป็นแสงทองส่องนำทางให้บุตร

บทร้อยกรองชื่อ "ใครคนนั้น" ได้กล่าวถึงความรักความอบอุ่นที่มีมารดาที่มีต่อบุตร ดังนี้

เมื่อเราเล็กเตี้ยอยู่ทุ่นยาก	ยอมลำบากตรากตรำน้ำตาไหล
ผ่านอนเคียงเลี้ยงดูอยู่ไม่ไกล	เพราะดวงใจทั้งดวงแทนห่วงเรา
ยามเราซึ่มเบาเศร้าเข้ากกอด	เราอ่อนแออดใจให้เรากลายเหงา
รักผ่องผุดสุดสวามิภักดิ์	เห็นตั้งเงาคอยโอบเมตตาภัย
เขอาบรรมณีสัยให้ไฟดี	เขาช่วยยั้งน้ำมนต์และแก้ไข
เขาสร้างเสริมคุณธรรมกำจุนใจ	เขาหลยมิให้เราเลิกประเสริฐคน

แม่เมื่อใดเติบโตใหญ่ในโลกกว้าง

ยังชีพอยู่อย่างยากลำบากลำบาก

เขาสละแรงกายขายเลือดเนื้อ

เพียงเพื่อเราต้องเงินทองมี

ดูจรมไฟรั้งไหมไฟเผาผลาญ

รักและหวังหวังเราเท่าดวงใจ

บนเส้นทางคับแค้นแสนขัดสน

เขาคืนฝนเมตตาเป็นมปรานี

เขาทำเพื่อปลดทุกข์สร้างสุขศรี

เพียงเท่านั้นเขายิ้มก็มีความสุข

ตั้งสายธารชุ่มฉ่ำน้ำทิพย์ใส

เขานั่งไช้รักแท้...แม่เราเอง

(สมหมาย วงศ์วิทยากุล. 2528 : 54)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความซาบซึ้งใจที่ตนเองได้รับความรัก ความอบอุ่นจากมารดา ที่ได้ต่อสู้อย่างยอมเสียสละทุกอย่าง ทนทุกข์แค้นเพื่อให้ได้รับความสุขมาโดยตลอด เป็นความรักที่บริสุทธิ์ มีความหวังดีโดยเฉพาะข้อความที่กล่าวว่า เป็นเหมือนเงาคอยปกป้องกันภัย ทำให้บุตรรู้สึกปลอดภัย และอบอุ่นใจว่าไม่ได้ถูกทอดทิ้ง ตลอดจนการให้ความเอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดู ปลุกฝังนิสัยใจคอ หล่อหลอมให้เป็นคนดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขด้วยความเมตตาปรานีของมารดาที่มุ่งเลี้ยงดูบุตรให้มีความสุขสบาย การที่บุตรได้แสดงออกถึงความซาบซึ้งใจ ความขอบคุณที่มารดาได้ให้ความรักความอบอุ่นแก่ตน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการมีความสุข มีสุขภาพจิตดี

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ลูกของเรา" ได้กล่าวถึง การให้ความรัก ความอบอุ่น การรับผิดชอบต่อบุตรของตนว่า

ลูกของเรา

คือลูกของเรา

.....

จะหญิงหรือชาย

ก็ลูกของเรา

จะดำหรือขาว

กลูกของเรา

จะอ้วนหรือผอม

กลูกของเรา

จะโง่งหรือฉลาด

กลูกของเรา

จะ 32 หรือ 30

กลูกของเรา

.....

ลูกของเรา

คือลูกของเรา

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 19)

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ที่ยกมาข้างต้นนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการรับผิดชอบของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ไม่ว่าบุตรจะมีสภาพเป็นเช่นใดก็ตาม บิดามารดาก็ยอมรับและให้ความรักความอบอุ่นโดยมิได้มีความรังเกียจหรือปิดกั้นการรับผิดชอบแต่อย่างใด ซึ่งในสภาพสังคมที่เป็นจริงนั้น จะปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า บิดามารดาบางคนไม่ยอมรับในบุตรของตน บ้างก็คลอดทิ้งไว้ตามโรงพยาบาล หรือตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้มีเด็กกำพร้าที่ตกเป็นปัญหาของสังคมต่อไป บ้างก็ไม่พร้อมที่จะให้ทารกเกิดมา ก็จะทำแท้งเสีย บางครั้งทำไม่สำเร็จ เด็กที่เกิดมาก็จะมีลักษณะพิการ เด็กที่บิดามารดาไม่ยอมรับรับผิดชอบ จะมีสุขภาพจิตไม่ดี ตรงกันข้ามกับบิดามารดาในคำร้อยสัมผัส (Blank Verse) นี้ มีความรับผิดชอบดีมาก จะช่วยให้บุตรมีการพัฒนาจิตใจไปสู่ความมีสุขภาพจิตที่ดีได้

การให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก-เยาวชนนั้น นอกจากบิดามารดาแล้ว บุคคลอื่นก็มีส่วนที่จะช่วยได้เช่นกัน ดังบทร้อยกรองชื่อ "ครู ครู" ได้กล่าวถึงการให้ความรักความอบอุ่นแก่ศิษย์ไว้ว่า

มองเห็นศิษย์รายเรียงไว้แต่ยงสา

อนิจจาเจ้าจะนึกรู้สึกละไหม

เว้นแต่พ่อผูกพันรักขวัญใจ

จะมีใครรักเจ้าเทียมเท่าครู

ถึงยากแสนแสน เบื่อแฉว เรือจ้าง	ให้เก็บหางธรรมชาติดอกมะเขือ
<u>เห็นดวงตาดำด้าอยากคำขู</u>	<u>ถ่ายความร่มบอศิมมิดบัง</u>
เดินตามรอยพุทธองค์ผู้ทรงพร	มิเลื่อนลบความดีเป็นทีหวัง
<u>แนบข้างคราวดุด่าว่าประดัง</u>	<u>ใช้ขึงขึงพยามเหยียดหรือเกลียดเลย</u>
<u>กลับเป็นห่วงห่วงหนักและรักกัน</u>	<u>จากผลของครูเจ้าหนูเอ๋ย</u>
<u>ความอาฆาตแค้นใจครูไม่เคย</u>	จึงกล้าเผยพจน์ว่าเป็นสำคัญ
<u>อยากเห็นศิษย์ทั้งหมดเลิศยศศักดิ์</u>	<u>ให้รู้จักครองตนสืบคนทรน</u>
ไกลสิ่งทรมความชั่วอย่าพัวพัน	หลักฐานก็มีสุขพร้อมทุกคน
<u>หากสมหวังตั้งมั่นดีแล้ว</u>	ครูจะแฉวเรือฝ่าพายุลม
ส่งเจ้าหนูกันสู่ฝั่งข้ามวังวน	<u>ครูถึงจนก็จะยอมอย่างอ้อมใจ</u>

(แหลมฟ้าผ่า. 2529 : 31)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสุขภาพจิตไว้ว่า ครูได้ให้ความรัก ความห่วงใย ความหวังดีต่อศิษย์อย่างบริสุทธิ์ใจ ซึ่งไม่มีหย่อนกว่าบิดามารดาของเด็กเลย เพราะความที่ศิษย์น่าสงสาร ครูก็อยากช่วยเหลือถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์โดยไม่ปิดบัง แม้ว่าครูอาจจะดุด่าบ้าง แต่ก็เพื่อให้ศิษย์ได้ดี มิได้มีความเกลียดชังศิษย์เลย ไม่มีความอาฆาตเคียดแค้นแต่อย่างใด หากแต่ยังเพิ่มความรักความเปี่ยมห่วงใยขึ้น หวังดีให้ศิษย์มีความเจริญในชีวิตและการงาน ถ้าหากว่าผู้ใหญ่ทุกคนเห็นความสำคัญแก่เด็ก-เยาวชน พยายามให้ความรัก ความอบอุ่น ความหวังดี เหมือนกับครูบาหรือयरองแล้ว เด็ก-เยาวชนย่อมมีความอบอุ่นใจ มีสุขภาพจิตที่ดีและจะดำเนินไปสู่ความเป็นผู้มีคุณภาพและประสิทธิภาพได้

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "อุดมการณ์จากป่า" ได้กล่าวถึงการพัฒนาสุขภาพทางจิตของเด็ก-เยาวชน ไว้ว่า

ครูกับอุดมการณ์กับมุ่งหวัง

จุดไฟแห่งปัญญาให้กับเด็กน้อย

เด็กบ้านป่า เสื้อผ้าเปื้อนฝุ่น
 สองเท้าเปล่าเปลือย หน้าตามอมแมม
 กำลังแสวงหาความฝันกลางดงดอย
 เด็กน้อย....
 เจ้ายังคงมีความหวังอันยาวไกล
ฉันจะให้กำลังใจอย่างเจียม ๗

(ณรงค์ รัชชาผล. 2530 : 17)

การให้ความรักความอบอุ่นในคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ส่วนนี้ เป็นการให้
 ความรักความสำคัญ หวังดีชี้แนะแนวทางให้และสำคัญที่สุดก็คือ การให้กำลังใจ ในการที่เด็กนั้นจะ
 ก้าวไปข้างหน้าเรื่อย ๆ เพื่อชีวิตในอนาคต

จากการที่ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชน ในด้านการพัฒนาสุขภาพทางจิต
 อันเนื่องจากการให้ความรักความอบอุ่น พบว่า บิดามารดาเป็นผู้ให้ความรักความอบอุ่น ความเข้าใจ
 ความหวังดี เลี้ยงดูเพื่อบุตรทุกอย่างเป็นเบื้องต้น นอกจากนั้นก็เป็นการให้ความรักความอบอุ่น
 ของครูที่มีต่อศิษย์ ที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบิดามารดา โดยเฉพาะการให้กำลังใจให้เด็ก-เยาวชนได้
 เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นอีก สิ่งเหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเด็ก-เยาวชน
 ให้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นได้

1.2.2 การตอบสนองความต้องการของเด็ก-เยาวชน

ความต้องการของเด็ก-เยาวชนเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะความต้องการในสิ่งที่จำเป็น
 ต่อสุขภาพของจิตใจ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาด้านสุขภาพจิตได้ ถ้าเด็ก-เยาวชนได้รับ
 การตอบสนองเป็นอย่างดี ในเรื่องที่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะสามารถพัฒนาสุขภาพจิตไปในทางที่ดีขึ้นได้

บทร้อยกรองชื่อ "เด็กมีปัญหา" ได้สะท้อนให้เห็นถึง ความต้องการของเด็ก-เยาวชนออก
 มาได้อย่างชัดเจนว่า

เขาทั้งฉันให้อยู่อย่างอ้างว้างจิต
 เขาไม่เคยเข้าถึงลึกถึงใจ
 แล้วเรียกฉันเด็กไม่คิมีปัญห
 แล้วก็บอกช่วงก้าวเดินเป็นเงินทอง
 ฉันจึงเกิดช่องว่างหาทางออก
 งานสังคมไม่เว้นว่างต่างใหญ่โต
 เขาทำงานบีบแค้นเพลงทรู
 แต่กับฉันก็รู้อยู่เขาเมิน
 เขาให้ฉันสนใจเรียนการเขียนอ่าน
 ชีวิตฉันผันแปรไม่แน่นอน
 ฉันไม่ต้องการอะไรอีกในโลก
ขอเพียงแต่ความเข้าใจในตัวเรา

เขาไม่คิดว่าฉันจะหวั่นไหว
 เขานั้นไม่เคยมีที่เหลียวมอง
 แล้วแสดงที่ท่าว่าหมั่นหมอง
 แล้วก็มองแต่กำไรทำใหญ่โต
 ฉันจะบอก... เขาก็หาว่าฉันโง่
 พ่อก็รักแม่ก็เก้เท่าเหลือนเกิน
 คนขึ้นชูสารพันจะสรรเสริญ
 มีเพียงเงินย่นให้ไม่อาทร
 พอรำคาญต่างฝ่ายต่างก็สั่งสอน
 ต้องทนซ่อน... น้ำตาตกภายนอกเนา
 ไม่ว่าโชคความสามเณรมาคลายเหงา
 อย่างเพ็งเมา... มัวปลื้มลืมลุ่มหลง

(การเกิด สนธิกันต์. 2529 : 34)

สิ่งที่ต้องการที่สุดก็คือ ความเข้าใจ ความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดา แต่บิดา
 มารดาไม่ได้ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจแก่บุตรเลย กลับทอดทิ้ง เอาแต่ทำงานสังคม
 ช่วยเหลือผู้อื่นไม่เว้นว่าง ท่ามกลางเสียงยกย่องสรรเสริญ โดยไม่ได้เอาใจใส่ดูแลบุตรเลย มี
 แต่เพียงเงินเท่านั้นที่หยิบยื่นให้ แต่บุตรกลับไม่ต้องการ มีแต่ความเศร้าใจ เขาไม่ต้องการอะไร
 อีกแล้วในโลกนี้ นอกจากต้องการให้บิดามารดามีเวลาว่างสำหรับเขา รักและเข้าใจในตัวเขา
 ไม่มัวเมาในการทำงานจนลืมบุตรของตน บทร้อยกรองนี้ให้แง่คิดและเป็นอุทธาหรณ์แก่บิดามารดา
 ของเด็ก-เยาวชนเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้หาเวลา สนใจ ดูแลบุตรหลานของตนเองบ้าง เพื่อ
 เป็นการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพทางจิตของเขาให้ดียิ่งขึ้น

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "คำตอบ" ได้กล่าวถึงการตอบสนองความต้องการ
 ของบุตรไว้ดังนี้

แม่จ๋า

ลูกอยากท้องเทียวผึ่งฟ้า

ลูกอยากนับเดือนดาราว่ามีกี่ดวง

ลูกอยากเป็นนายก

ลูกอยากเป็นนักชกมีชื่อ

ลูกอยากทำให้คนรำลือ

...ให้ลูกทำสักอย่างได้ไหม ?

แม่จ๋า...

"โอ้เอ๋ย... ตัวเท่าลูกหมาเืองจะทำอะไรเป็น"

แม่จ๋า...

ลูกเรียนวิชายากเข็ญ

ทำโน่นทำนี่ไม่เป็น

แม่รู้ไหมว่าทำไม ?

.....

ขอเพียงแม่เข้าใจสัณนิ

ลูกทำผิดค่อย ๆ แก้ไข

ขอเพียงแม่ให้อภัย

แม่ด่าลูกอยู่ได้

"โอ้เอ๋ย... ตัวเท่าควายทำอะไรก็ไม่เป็น"

แม่จ๋า...

ลูกน้ำตากระเซ็น

แม่เห็นบ้างไหม ? "

(ปณิธิ ภูศรีเทศ. 2529 : 154)

จากคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าบุตรจะทำอะไร
พยายามจะทำในสิ่งที่ลูกอยากทำ แต่มารดาไม่เคยหาคำตอบที่ดีเลย และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความรัก

ความเข้าใจ ต้องการกำลังใจ เมื่อบุตรทำผิดก็ต้องการการให้อภัย แต่มารดาไม่ได้สนองความต้องการดังกล่าวแก่บุตรเลย กล่าวได้ว่าเป็นการยับยั้งการพัฒนาของบุตร การที่เด็กไม่ได้รับความรัก ความเข้าใจ ไม่มีกำลังใจ และไม่ได้รับการให้อภัยเมื่อทำผิด ย่อมทำให้เด็กนั้นมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต นาน ๆ เข้าก็เกิดความคับแค้นใจ มีสุขภาพจิตที่ไม่ดีได้ สังเกตได้จากการร้องไห้ของบุตรในตอนท้าย

ความรักความเข้าใจของมารดาที่มีต่อบุตร เป็นสิ่งที่มีผลต่อสุขภาพจิตมาก ถ้าหากว่าไม่ได้รับการตอบสนองในทางที่ถูกต้อง อาจจะมีผลเสียได้ ดังกล่าวไว้ในคำร้อยไห้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ผีเสื้อ" ไว้ว่า

เคยเลี้ยงผีเสื้อ...

จากหนอนเบี้ยวตัวน้อย

กลายเป็นดักแด้เปลือกแข็ง... รอคอยเวลา

จนเฝ้าดูมันไขห่างตา

จนแผ่ปีกกว่า...

จับนี้แหละ... จะกลายเป็นผีเสื้อแทนมัน

ถ้าฉันไม่กินข้าว... ไม่อาบน้ำ... ไม่แปรงฟัน

ไม่ขึ้นเรียน...

ฉันดองเฝ้าว่า...

" หนูอยากเป็นผีเสื้อ"

แม่ดีใจใหญ่... หว่ากวนโมโห...

แม่จ๋า... แม่ไม่รู้หรือหรือ...

ฉันกำลังสร้างโลกเล็ก ๆ ของฉัน

ที่มีผีเสื้อบินว่อน...

และตัวฉันมีปีกผีเสื้อ ลายสวย

แล้วฉันจะบินหนีแม่ไปให้ไกลเลย

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงเด็กหญิงคนหนึ่งต้องการที่จะสร้างโลกส่วนตัวเล็ก ๆ ของเธอ แต่ มารดาไม่เข้าใจ กลับอารมณ์เสีย เธอเสียใจและคิดอยากจะหนีมารดาไปที่อื่น เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการปรับเปลี่ยนในทุก ๆ ด้าน เพราะฉะนั้นจึงมีช่องว่างระหว่างวัยกับมารดา ทำให้มีความคับแค้นใจ ทำให้เสียสุขภาพจิต ถ้าหากมารดาหรือผู้ใหญ่มีความเข้าใจในตัวเด็กดีแล้ว รู้จักตอบสนองความต้องการของบุตรได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก็ย่อมทำให้บุตรอยู่อย่าง เป็นสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ไม่ คิดหนีไปที่อื่น

บทร้อยกรองชื่อ "มธุชีวิต" ได้กล่าวถึงความต้องการของเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

ชีวิตเอ๋ยชีวิตใครคิดบ้าง	ต้องอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวเหลือวแสหา
ทุกวันคืนจ้มหมกมององน้ำตา	พ่อแม่ไม่เคยมาแม่แหมมอง
ต่างก็อ้างงานใหญ่ในหน้าที่	ว่างงานมีมากมายไม่ใช่น้อย
ทำพาทนส่งเคราะห์ให้มีเป็นกอง	ลูกบอกร้องก็เมินไปทำไม่ฟัง
รอยยิ้มก่น้อยน้อยชนิดคิดให้บ้าง	พอเป็นทางแซมขึ้นบ้านหมฝิ่ง
ก็กล่าวว่าไร้เดียงสาพาไม่ฟัง	หมดกำลังร้องขอต่อระอา
ยามส่งเคราะห์คนยื่นขึ้นดวงจิต	โยนไม่คิดถึงลูกน้อยกลอยใจหนา
ดวงเพี้ยไร้สุขทุกเพล่า	โยนไม่มาให้ทานใจอยู่ไหนกัน
ลูกต้องการสิ่งใดโยนไม่รู้	ข้างอดสูใจเศร้าเฝ้าเฝ้าสอกลัย
ลูกต้องการความอบอุ่นจนเจือพลัน	เกียรตยศนั้นขอไล่ไปไกลตา
ไปรตอย่าอ้างว่าทำก็เพื่อลูก	ความพันผูกรักใคร่ลูกเฝ้าหา
ขอเวลาน้อยชนิดจิตกรุณา	ให้ลูกยาได้ไอบุญอุ่นใจเอ๋ย

(สุนา พงษ์เจริญ. 2530 : 34)

บทร้อยกรองนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของบุตรได้อย่างชัดเจนว่า บุตรนั้นมีความว่าเหว เหงา บิดามารดาไม่เคยสนใจ เอาใจใส่ดูแลเลย มีวุ่นอยู่แต่กับงานต่าง ๆ จนไม่มีเวลาโดยเฉพาะงานสังคมนาเคราะห์ ซึ่งบิดามารดาไม่เคยสนใจมาก ปลีกตัวทำงานให้อย่าง

เป็นสุข แต่ไม่เคยปลื้มตัวเพื่อสงเคราะห์บุตรของตนเลย ทั้ง ๆ ที่บุตรได้วิงวอนของรักแล้ว
บิดามารดาซึ่งไม่มีความเข้าใจ บุตรมีความน้อยใจและคับแค้นใจมาก เป็นการทำลายสุขภาพจิต
ของบุตรในทางอ้อม ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่บุตรต้องการนั้นไม่ใช่สิ่งที่หายากแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นความรัก
ความอบอุ่น ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ดูแล ด้วยการแบ่งเวลาสักเล็กน้อยเพื่อลูกบ้าง

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็ก-เยาวชน เป็นสิ่งที่ทำให้สุขภาพจิตเด็กเสื่อมได้ เพราะมี
ความคับแค้นใจ ผู้ประพันธ์ได้เสนอความต้องการของเด็กที่กำลังมีปัญหาคับแค้นใจไว้ในบท
ร้อยกรองชื่อ "รอแม่" ดังนี้

หวังให้พึงอิงแขนงแม่	เฝ้าเหลือบแลชะเง้อคอยเล่นหยอเยย
ร่วมสปีที่แม่ไกลในวัยเยาว์	ส่วนพ่อเล่ายกหญิงใหม่ไปบูชา
เขาใช้งานพาลดีดำน่าใจหาย	มาเรียนสายครูร้อง "ชั่ว ตัวปัญหา"
เมียงมองเมืงพอสยเพื่อนหลบตา	ไม่คบค้าขุนเคื่องเรื่องไรวกัน
เสียงฟ้าพาดหวาดรวันพรันดวงจิต	ใครครวญคิดอยากพ้นคนหยามหยัน
กำลังใจจากแม่แท้สำคัญ	พบแม่ฉันสักครั้งก็ในท้องเลย

(อร สะการิน. 2529 : 34)

สาระสำคัญและแนวคิดที่ได้เกี่ยวกับความต้องการของบุตรที่กำลังประสบปัญหาความ
คับแค้นใจในบทร้อยกรองข้างต้นก็คือ ต้องการความรักความอบอุ่น การโอบกอดบุตรไว้กับอก
ของมารดาที่ทำให้บุตรรู้สึกอบอุ่นและเป็นสุข ที่สำคัญคือต้องการกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ
ที่กำลังประสบอยู่ สิ่งเหล่านี้จะทำให้บุตรมีสุขภาพจิตที่ดีได้

การที่เด็ก-เยาวชนอยู่ห่างไกลจากบ้านขาดบิดามารดาคอยดูแล ส่วนมากจะมีปัญหาทาง
ด้านจิตใจ ในบทร้อยกรองชื่อ "คิดถึงแม่" ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

พ้ามืดมิดไร้เดือนเป็นเพื่อนฟ้า	ลมพัดมาพาใจให้เหินห่าง
ยามไกลบ้านลูกมองฟ้าน้ำตาพราราว	คิดถึงคราวหนูนึกแม่แลดาวเดือน

แม่ของลูกเปรียบดังแสงเดือนส่อง	สปรอยหมองจากใจใครจักเหมือน
คราลูกผิดคราห่อแท้ม่ายเดือน	คำม่งเอนตรงใจสออยู่มีรูวาย
ยามนี้ใครคนพลอยเมือนอบข้า	เดือนยังข้าหลบลิ้นดาวหนีหาย
มิเพียงแต่สายลมพรมข้ากาย	ใครจะคลายความหมองของดวงใจ
หากแม่มองท้องฟ้าราตรีนี้	คงทราบดีลูกเหงาเศร้าเพียงไหน
แม่คงเห็นรอยหมองจากสองนัยน์	น้ำตาไหลรินหลังเกินจักยัง
ด้วยหนทางที่ลูกก้าวหนาวเหลือหนาว	แต่ละก้าวย่างไปอย่างไรวัง
สารพัดสิ่งเจือใจให้กินทั้ง	จะกลับหลังเกรงถูกตราว่าอ่อนแอ
ลูกโหยหากำลังใจในยามนี้	ก่อนฤดีถูกปลิดด้วยพิษแผล
หากแม่ยินเสียงร้องของดวงแด	โหยหา "แม่" คราวอยู่แต่ผู้เดียว

(นั้จพร. 2529 : 34)

ความคับแค้นใจของบุตรในต่างถิ่นที่ห่างบ้านและห่างจากบิดามารดา ทำให้บุตรต้องร้องไห้คิดถึงด้วยความต้องการที่พึง ต้องการกำลังใจ ในยามที่ประสบกับปัญหา และเกิดความท้อแท้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการมีสุขภาพจิตที่ไม่ดีของเด็ก-เยาวชนที่ต้องจากบ้าน จากบิดามารดาไปศึกษาต่อที่อื่นหรือไปทำงานที่อื่น

การตอบสนองความต้องการของเด็ก-เยาวชน ในทางที่ดีที่เหมาะสมจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น ในการวิเคราะห์หรือกรอบที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนในแง่หนึ่ง พบว่าเด็ก-เยาวชน มีความต้องการที่จะได้รับความรักความอบอุ่น ความเข้าใจ การเอาใจใส่ดูแล และให้อภัย แต่บิดามารดา ผู้ปกครองจะไม่มีเวลาตอบสนองเลย เพราะเวลาส่วนมากจะยุ่งอยู่กับการทำงาน การส่งเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยเหลือดูแลบุตรของตนเลย บทวิจัยกรอบบางทได้กล่าวถึงเด็ก-เยาวชนที่อยากจะทำในสิ่งที่อยากทำอยากสร้างโลกส่วนตัวของตน แต่บิดามารดา ผู้ปกครองไม่เข้าใจและไม่ให้การตอบสนองเท่าที่ควร ส่วนเด็ก-เยาวชนที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับบิดามารดา อาจจะไปศึกษาต่อหรือไปทำงานในที่อื่น จะมีความคับแค้นใจ มีความต้องการความรักความอบอุ่น และกำลังใจเพื่อต่อสู้ชีวิต

1.2.3 สภาพครอบครัวที่ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพทางจิต

สภาพครอบครัวที่แตกแยกกัน เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็ก-เยาวชนมีสุขภาพจิตที่เสื่อม ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อีกรวมมาย การพัฒนาสุขภาพจิตในด้านนี้ก็คือ การดำรงสภาพครอบครัวให้สมบูรณ์ หรือถ้าแตกแยกอยู่แล้วก็ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ ให้คืนสภาพ เด็ก-เยาวชนจะได้มีครอบครัว ที่สมบูรณ์ อบอุ่นอย่างมีความสุข สุขภาพจิตก็จะดีขึ้น มีทรัพยากรที่เกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่แตกแยก และพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคืนสภาพเพื่อเด็ก-เยาวชน จะได้อยู่อย่างมีความสุข ดังที่จะกล่าวต่อไป

บทร้อยกรองชื่อ "วอน" ได้สะท้อนให้เห็นความต้องการของครูที่อยากจะให้ครอบครัวของ ศิษย์สมบูรณ์ จะได้มีสุขภาพจิตดี และไม่เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา โดยได้กล่าวไว้ว่า

ศิษย์หลายคนมีปัญหาทำให้แก่	เรื่องพ่อแม่แยกทางเล็กร้างหย่า
บ้างเพราะหมายทิ้งกันไปอยู่ไกลตา	บ้างก็หาคั่นใหม่ไว้เคลียดล
ส่งสารเด็กตาดำดำจำรับบท	เหมือนชีวิตโดนสาปหน้าเศร้าทน
บางคนเงยหงอยเหงาเฝ้าคอยรอ	หวังแม่พ่อกลับร่วมเรือนกันเหมือนเดิม
บางคนกลับก้าวร้าวราวชิงโลก	ตาไร้โศกแต่แววเหี้ยมเกรียมมาเสริม
เช่นเด็กชายจอมคะนองซื่อทองเดิม	หลานยายเจ็บพ่อแม่ทั้งไม่เหลียวแล
บางคนกลับผวาหวาดขลาดทุกสิ่ง	อย่างเด็กหญิงบุญปลูกถูกนายแบ
มีแม่เลี้ยงชอเหตุด่าว่าเพื่อนแซ	จิตใจแย่งร้องไห้ได้ทุกวัน
เด็กหญิงนทหน้าตาเดิมพ่อแม่ใหม่	เขาห่วงใยแต่เห็นท่าแล้วนำหวัน
เพราะพ่อเลี้ยงทิ้งพาหุเจ้าขี้ครั้น	กลัวไม่ทันเด็กโตดี... (แอบติดตรา...)
ปัญหาได้เกิดขึ้นเขียนอ่านช้านานแค้น	เรื่องพ่อแม่คัดแล้ว "ตัน" ทุกปัญหา
ทำได้เพียงแค่นขอ "วอน"...ฝากกลอนมา	ก่อนร้างหย่าอย่าลืมลูก...ถูกลอยแพ
	(พงษ์จันทร์ คุระสุข. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสุขภาพจิต โดยการกล่าวถึงครูที่ได้ประสบปัญหาต่าง ๆ ของศิษย์มากมาย ได้พยายามช่วยเหลือแก้ไขมาโดยตลอด แต่ที่เป็นปัญหามาก

ก็คือ ปัญหาการหย่าร้างของบิดามารดาของศิษย์ ที่ทำให้สุขภาพจิตของศิษย์ไม่ดี สิ่งเกิดได้จากการที่ผู้ประพันธ์บรรยายถึงสภาพและกิริยาอาการของศิษย์แต่ละคน เช่นบางคนเงิบขมขื่น เหงาหงอย เหม่อลอย บางคนก้าวร้าว อมทุกข์และมองโลกในแง่ร้าย มีความเหี้ยมเกรียม บางคนหวาดผวากลากลั่นสิ่งต่าง ๆ เด็กบางคนถูกบังคับทางจิตใจมากจนต้องร้องให้เป็นประจำทุกวัน ตลอดจนปัญหาพ่อเลี้ยงจะมีเพศสัมพันธ์กับลูกเลี้ยงซึ่งยังเป็นเด็กอยู่ ครูก็ได้พยายามแก้ไขและให้ความสำคัญด้วยการให้ความรักความสงสาร เอาใจใส่ห่วงใยเป็นพิเศษ และวิงวอนขอร้องบิดามารดาของศิษย์ว่าก่อนที่จะหย่าร้าง ควรที่จะได้คิดถึงบุตรบ้าง เพราะจะทำให้ชีวิตของลูกถูกตัดขาดและมีปัญหาไปตลอดชีวิต ผลเสียทุกอย่างจะตกอยู่กับบุตรโดยไม่รู้เรื่องอะไรเลย

สภาพครอบครัวที่แตกแยกทำให้บุตรประสบกับปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย รวมทั้งมีสุขภาพจิตที่เสื่อมด้วย บางครั้งคู่สามี-ภรรยาที่หย่าร้างแล้วอาจจะคิดได้ในภายหลัง เพราะเกิดความสงสารบุตรที่ต้องกระเทยกระเทือนไปด้วย จึงคิดที่จะคืนดีกัน เพื่อสุขภาพจิตที่ดีของบุตร ดังปรากฏในบทร้อยกรองชื่อ "คำวิงวอน" ได้แสดงไว้ดังนี้

ฉันเดินทางมาตามแนวความคิด	ฯใช้เข็มทิศปัญญาลำนำทาง
ข้ามหุบเหวแม่น้ำและลำธาร	มาถึงแดนอีสานเมื่อเที่ยงวัน
สัมผัสความอบอุ่นละมุนละม่อม	คืนดาวล้อมโคมเดือนจากเพื่อนบ้าน
เมื่อกลิ่นรักอบยวลึกซึ้งกัน	ตั้งน้ำผึ้งพระจันทร์คืนวันเพ็ญ
เจ็ดแปดปีที่ผ่านรสหวานนม	เกษมสุขทุกข์ระทม...มิให้เหิน
เมื่อเดินผ่านขวากหนามความลำเค็ญ	ที่เคยเย็นกับร้อนยิ่งพองไฟ
แล้วสัมผัสสวาทก็ขาดหาย	เมื่อเราสองป้องหมายทางสายไหม
ถึงวันที่ฉันกล้า...ก้าวมาไกล	ฉันแถมมาร้องให้...หวลรำพึง
<u>"สามดวงใจ"ของเราคงเหงาหงอย</u>	<u>และบัดนี้ฉันจะฝังลึกเมื่อนึกถึง</u>
<u>อนาคตเป็นสิ่งลี้ลับควรคำนึง</u>	<u>วันนี้จึงเขียนกลอนมาวอนคุณ</u>
ไม่กลับมาทักทายหมายทางสายไหม	<u>เพื่อให้ "สามดวงใจ" เราอบอุ่น</u>
<u>สำหรับฉัน...แม้เลือดเนื้อพร้อมใจจุน</u>	และไม่หม่นเขม็งทิศไปทางใดแล้ว

จากทร้อยกรองข้างต้นนี้ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะคืนดีกันของสามี-ภรรยา เพื่อให้ครอบครัวสมบูรณ์เพราะได้สำนึกแล้วว่า การที่บิดามารดาหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยกแล้วบุตรจะได้รับความกระทบกระเทือนทุกด้านโดยเฉพาะสุขภาพจิต ซึ่งจะแสดงอาการเหงามหงอย เหม่อลอยออกมา และเป็นการสร้างปมด้อยให้แก่บุตรด้วย บุตรต้องได้รับความทุกข์ทรมานโดยไม่รู้เรื่องอะไรเลย ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า "สามหัวใจ" แสดงให้เห็นถึงสภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย บิดา-มารดา-บุตร เป็นการเน้นถึงความต้องการที่จะให้สภาพครอบครัวมีความสมบูรณ์ ซึ่งตนสู้สุดสั้ยของทุกอย่าง เสียสละทุกอย่าง ละความถือดี เพื่อครอบครัวที่สมบูรณ์ เพื่ออนาคตของบุตร เพื่อสุขภาพจิตที่ดีของบุตรต่อไป

ความต้องการที่จะให้ครอบครัวอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์นั้นบางครั้งก็เป็นไปได้ แต่ก็สามารถหาวิถีทางที่ดีเพื่อเด็ก-เยาวชนมีสุขภาพจิตที่ดีได้ ดังปรากฏในทร้อยกรองชื่อ "พรุ่งนี้พ่อจะกลับมา" ว่า

... จากครอบครัวไปนานเหมือนบ้านร้าง	อยู่ตระวันออกกลางทาง เชื้อแถว
กลับไปใช้ชีวิตที่ผิดแนว	ขำแว่วแว่วว่าทั้งงานหลงการทวน
ลืมลูกเมียลืมทุกสิ่งทั้งญาติมิตร	เป็นความคิดผิดที่ยึดมั่น
ทะเลทรายร้อนอยู่รู้กัน	เบาหงษ์น้ำค้ำฉ่ำมันทราย
ลูกจำ...	หลับตาอย่าทวงคำวันอย่าขวัญหาย
ตีมาพบความดีที่มากมาย	พรุ่งนี้มาอย่าไปรับห่อพ่อกลับมา

(ทวีสุข ทองถาวร. 2529 : 31)

ภรรยาในทร้อยกรองข้างต้นนี้เป็นคนดีที่ให้คำแนะนำในเรื่องสภาพครอบครัว ต้องการให้ครอบครัวมีสภาพสมบูรณ์ ส่วนสามีเป็นคนที่ไม่ดี ทอดทิ้งครอบครัว จนในที่สุดก็เสียชีวิต ภรรยาพยายามปลอบโยนบุตร พูดกับบุตรในสิ่งที่ดี ๆ เป็นการรักษาสุขภาพจิตของบุตร แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการพัฒนาสุขภาพจิตของเด็ก-เยาวชนได้อย่างเด่นชัด

บทร้อยกรองชื่อ "แพแตก" ได้สะท้อนให้เห็นสภาพครอบครัวที่แตกแยกแต่สามียังมีความ

รับผิดชอบ มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับบุตรของตนและแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยบุตร
ของตนว่า

แต่ก่อนนี้ที่เคยสุขทุกกับเจ้า	ทั้งสองเราเคล้าคลอหนีไม่หนี
ทั้งวันคืนดื่มหลับมึนหลายปี	ไม่เคยมีที่จะหมางร้างร่ากัน
แต่บัดนี้พี่ตรมระทมเศร้า	แสนหงอยเหงาเฝ้าโศกดูยกล้น
สุดมึนขื่นค้ำข้าทุกวัน	เราจากกันหนีหลังสุดวังเวง
สงสารลูกทุกข์หนักรักใจเหมือน	ตั้งผูกเนื่อนเชือดคาพาโทรงเหรง
เจ้าขาดพ่อต่อไปใครจะเกรง	หากนักเลง เบ่งรังแกแม่คงกลัว
ไอ้เมียเอ๋ยเคยกอดเคยพรอดพร่ำ	คำต่อคำจวนรรจาต่อหน้าผัว
ไม่เข้าใจให้ถ้วนทั่วตัวของตัว	จึงหมองมัวชิวไปไม่ฟังความ
พี่รักปักแน่นแสนสนิท	ในชีวิตไม่คิดมีที่สองสาม
แต่ว่าเจ้าเอาแต่ใจไม่ฟังความ	เรื่องลูกกลามห้ามไม่ฟังจึงฟังลง
ลูกเป็นหญิงยากยิ่งเป็นสิ่งแท้	เหตุเพราะแม่แพ้งแตกแหลกเป็นผง
ถ้าแม่เจ้าเข้าใจลูกไม่คง	อาณิสสปลงใจอย่างไรดี
ไอ้ลูกจ๋าอย่าทนจนเขาชิง	พ่อบอสังหวังให้ลูกอยู่สุขขี
หมั่นอ่านเขียนเรียนหนังสือดีความดี	ทุกนาทีก้าวข้ามผ่านไพบ
ไอ้เมียจ๋าอย่าลูกในทุกสิ่ง	ลูกเป็นหญิงทั้งห่างร้างไปไหน
ผัวไม่ดีจะหนีหนีปลีกให้ไกล	เจ้าอย่าได้ไกลลูกสิ่งผูกพัน

(บุญจันทร์ วงษ์ทิ. 2529 : 61)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงครอบครัวแตกแยกที่มีสาเหตุมาจากการที่ภรรยาไม่รักแม่และ
เอาแต่ใจตัวเอง สามีนั่งเหงาปัญหาและผลเสียในทั้งก็ไม่น้อยยอมรับรู้ ทำให้สามีสงสารและห่วงใย
บุตรหญิงมาก ที่ประสบกับปัญหา สามีนได้ฝากให้ภรรยาดูแลบุตรหญิงให้ดีด้วย ให้มีความรักความ
เข้าใจและอย่าทอดทิ้ง

จากการวิเคราะห์ในประเด็นนี้พบว่า บทร้อยกรองได้แสดงให้เห็นถึงสภาพครอบครัวที่
แตกแยก มีผลกระทบกระเทือนให้สุขภาพจิตของเด็ก-เยาวชนเสียได้ คู่สามีภรรยาที่หย่าร้างกัน

เธอคือเด็กส่วนใหญ่ในวันนี้

อนาคตของเธออยู่ที่ใคร

การศึกษาไม่มีค่าใช้จ่าย

วอนผู้ใหญ่ช่วยประคองเด็กท้องนา

(บุญ ระเบิด. 2529 : 31)

สะท้อนให้เห็นว่ายังมีเด็กที่ยากจนตามชนบทอีกมากมายที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาแม้แต่ในระดับการศึกษามัธยมศึกษา ผู้ประพันธ์ยกสภาพปัญหาดังกล่าวขึ้นมาให้เห็นอย่างเด่นชัดพร้อมทั้งวิงวอนขอร้องให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาคำนึงถึงเด็กชนบทให้มากขึ้น

บทร้อยกรองชื่อ "ความมืด" ได้กล่าวถึงการรอคอยของชาวชนบทเพื่อที่จะได้ครุคนใหม่ไปสอนบุตรหลานของตนว่า

...ทุกวันนี้วิบว้างในเงามืด

ทนอยู่อย่างยากแค้นแสนลำเค็ญ

วอนบัณฑิตคนใหม่ทั้งในเมือง

ถือคบเพลิงขึ้นทางกลางพนา

เด็กบ้านนอกคอยกนารอทำอยู่

หากบัณฑิตจากเมืองลุ่มไพร

ทอดสายตาขวบยัดเพื่องมองเห็น

มืดคุกคามผู้เฒ่าแก่กับชื้อคา

ไปซุกซิบเล่าเรื่องที่บ้านป่า

ขี้บ่ไล่มืดชั่วชั่วให้หายไป

คอยเป็งตุ๋นนานไม้ย่างไหม

หลายร้อยพันดวงใจจะยินดี

(พร ดิษฐสุวรรณ. 2529 : 31)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดแก่บัณฑิตที่จบใหม่ให้ได้ทราบถึงความหวังของชาวชนบทที่ปรารถนาในบทร้อยกรอง ซึ่งจะเป็นจุดกระตุ้นให้บัณฑิตได้อุทิศตนเพื่อที่จะพัฒนาเด็ก-เยาวชนที่ยังถูกทอดทิ้งอยู่ให้ได้มีความรู้ มีสติปัญญา ช่วยเหลือตัวเองได้ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

บทร้อยกรองชื่อ "คอย" ได้กล่าวถึงเด็ก-เยาวชนในการศึกษามัธยมศึกษาไว้ว่า

ลมเหนือพัดพัดผาหลังคาแฝก

ครูกัดฟันถือขอล์ศบอกเรื่องราว

ผ่านรอยแยกฝาขัดตะและแสนหนาว

ตอนเฝ้าขวานขวานสายลมต้องขมใจ

เด็กนักเรียนน้อยน้อยตัวนิด	นั่งเบียดบิดวางดินสอ เบียดไม่ไหว
ครูจึงเรียกหนูจ๋า มาเราไป	ก่อกองไฟนั่งเรียนกันกลางลาน
ครูใหญ่มอกช่วยที่ครูที่รัก	ฝากเด็กเล็กสองห้อง นำส่งสาร
เพราะครูใหญ่จะต้องไปราชการ	ขอฝากงานสอนแทนฉันในวันนี้
จาก ปอ. หนึ่งถึงปอ. หก หมดสรวท	แต่ว่านับจำนวนครูได้แค่สี่
จบวอ. คอ. แล้วตงงานทั่วธานี	โยนเข้ามาที่มีให้ทำใจ
<u>โรงเรียนคอยคอยทั้งครูคอยทั้งเด็ก</u>	เด็กเด็กนึกถึงความสิ้นอันสดใส
<u>สักวันหนึ่งซึ่งไม่รู้ว่าจะเมื่อไร</u>	<u>ครูจะครบ-อาคารใหม่ได้ตึกปูน</u>
<u>ถ้าโอกาสเอื้อเขาให้ก้าวหน้า</u>	<u>ทรัพยากรของชาติไม่เสื่อมสูญ</u>
<u>คุณภาพประชากรจะเพิกถอน</u>	<u>ไทยก็อยู่ไทยด้วยกันก็เพื่อไทย</u>

(สา. 2529 : 34)

ในบทร้อยกรองนี้ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพของ-เด็กนักเรียนชนบทที่ยากจนในระดับการศึกษาภาคบังคับ ที่ลำบากเดือดร้อนด้วยปัญหาการด้อยโอกาสทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสถานที่เรียน ที่ทำขึ้นอย่างง่าย ๆ หลังคามุงแฝกคา ฝาทำด้วยไม้ไผ่สามห้องกันลมและฝนไม่ได้ เหตุเหมาว นักเรียนต้องมาเรียนที่กลางลานดิน ครูจะก่อไฟให้เด็กผิงเพื่อความอบอุ่นร่างกาย ปัญหาด้านบุคลากรในการสอน ในบทร้อยกรองนี้ได้เสนอปัญหาที่โรงเรียนขาดแคลน ครูว่าขึ้น ป.1 ถึงชั้น ป.6 รวม 6 ชั้น แต่มีครูเพียง 4 ท่าน จึงเป็นการไม่เพียงพอ ถ้าครูใหญ่ไปราชการ ก็ต้องฝากห้องไว้กับครูที่อยู่ ทำให้เด็กได้รับการสอนไม่เต็มที่ ครูและนักเรียนโรงเรียนนี้รอคอยว่าจะได้ครูมาเพิ่ม รอคอยว่าจะได้ตึกเรียนที่ทำด้วยปูนอย่างไม่รู้ว่าจะเมื่อใด ในขณะที่ทางโรงเรียนมีอาคารเรียนและครูมากมายเหลือเกิน ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาและแก้ไขปัญหานี้ว่า คนไทยน่าจะได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสบ้าง

บทร้อยกรองชื่อ "ครูหลังเกาะ" ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพของครู-โรงเรียนที่อยู่ในชนบทที่ห่างไกล ซึ่งมีความกดดันและด้อยโอกาสที่จะได้รับความรู้ไว้ว่า

โรงเรียนตั้งโดดเดี่ยวที่หลังเกาะ	เสียงคลื่นเขาะครืนครืนคันท่าผา
บ้านพักครูอ้างว้างไม่มีคน	เด็กหมองหม่นขาดครูผู้อารี
เมื่อปีก่อนมีครูอยู่ครบชั้น	ไม่นานวันครูย้ายเหมือนหน้ายหนี
ครูทอดทิ้งเด็กเกาะไม่ยัด	จนปีนี้มีครูอยู่สามคน
ครูหญิงสองครูชายหนึ่งที่พังหนู	ท่านยังอยู่ยังสอนเฝ้าฝักฝน
ความเงยกันดารท่านยังทน	น้ำตาหนูเอ่อล้นในบางครั้ง
ครูก็ลยลาตลอดยังไม่กลับ	ครูจำนงค์ใช้จันนอนสิ้นหนาว
โรงเรียนเปิดเหมือนมิดเด็กปวดร้าว	ครูคนเดียวจะก้าวเข้าห้องใด
เสียงระฆังดังแผ่วเหมือนแผ่วเสียง	เป็นสำเนียงเย้ยเยาะเกาะใช้ไหม
ว่าลำบากยากจนและห่างไกล	ครูคนไหนจะมุ่งหน้ามาอยู่นาน
หนูเด็กเกาะวอนผากสายลมพลั่ว	ลอยลิบลัวฟ้าฟ้าให้ส่งสาร
โปรดเมตตาเด็กเกาะที่กันดาร	หนูอยากอ่านอยากเรียน... เขียนชื่อเป็น

(สัปดาห์ที่ สี่ รุ. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอสภาพของโรงเรียนเกาะแห่งหนึ่ง ซึ่งมีปัญหาในการให้การศึกษา แก่เด็กนักเรียนในระดับการศึกษามัธยมศึกษา ในลักษณะการค่อยโอกาส เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ใน ถิ่นทุรกันดาร มีครูไม่เพียงพอ เมื่อครบวาระจ้ที่แล้วก็มักจะหนีไปอยู่ที่อื่น เพราะไม่อยากสอน ในถิ่นทุรกันดาร สืบเนื่องจากที่ผู้ประพันธ์กล่าวว่า บ้านพักครูอ้างว้าง ครูทอดทิ้งนักเรียนหนีไปเหมือน เบื่อหน่าย เหลือครูอยู่เพียงสามท่านที่ยังอดทนอยู่ เมื่อครูลาป่วย จำนวนครูที่จะสอนก็ยิ่งลดลง บางครั้งเหลือครูเพียงท่านเดียวเท่านั้น ซึ่งไม่สามารจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ได้ เป็นแนวคิด ที่ต้องการจะให้มีการแก้ไขปัญหานี้ โดยการยกสภาพปัญหาขึ้นมากล่าว และทั้งทำโดยการให้เด็ก นักเรียนวิงวอนอย่างน่าสงสารว่า อยากจะเรียน อยากจะรู้หนังสือ

ในขณะที่บางแห่งมีปัญหारेืองครูและปัญหาเรื่องโรงเรียน แต่บางแห่งก็มีปัญหาเรื่อง ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และไม่สนับสนุนลูกหลานให้ศึกษามัธยมศึกษา ดังบท บทร้อยกรองชื่อ "ห่างไกลการศึกษา" โดยได้กล่าวไว้ว่า

ม่านเหมยหมอกพรางกลางหุบเขา	แนวลำเนาป่าปกนกักร้อง
เสียงชะวืหวนให้ไร้ทำนอง	หลายหลากสัตว์แซ่ซ้องก้องหนา
กลางหมู่ชนคนแปลกหน้าพาหวั่นหวาด	มีอำนาจแผ่แผ่แผ่ยังมองหา
หอบความรู้เรียนร่ำคำปรีดญา	แม่นวิชาสอนสั่งกลางตงตอน
อาชีวะพาหวั่นพาหวั่นเลี้ยงกาย	หาเงินพอใช้จ่ายรายได้น้อย
ขุดเผือกมันหันปากกล้วยกลอย	ลูกหลานคอยช่วยเหลือเพื่อวันวัน
ลูกถูกเกณฑ์ให้เล่าเรียนเพียรศึกษา	ผู้ปกครองก็หันหน้าพาหวั่น
ดุด่าครุการเรียนนั้นไม่สำคัญ	ใครช่วยหันทำกินหาเลี้ยงกาย
อยู่ที่ไหนแต่ยายไม่เคยรู้	คำว่าครูโรงเรียนโยให้ดร้าย
เงินไม่เรียนไม่รู้อยู่สบาย	เลิกมมายเรื่องเรียนเพียรทำงาน
ครูช้อกคอดกยอกเหตุอ้าง	การศึกษาคือทางสู่สวรรค์
รู้อ่านเขียนเรียนได้ทุกวี่วัน	คุณนั้นรู้เหตุผลจนเจริณ
ได้อยู่ดีกินดีมีความสุข	ขจัดทุกข์โศกภัยได้สวร เสริม
โลกนี้มีดีสว่างจากลำแสงนิล	เพื่อชีวิตก้าวเดินสู่แนวทาง
ขอเพียงเด็กหรือผู้ใหญ่ได้ศึกษา	ในวันหน้าแก่เฒ่าคอยเฝ้าหวัง
ได้ผากผิผากใบเมื่อชีพยัง	เฝ้าภายหลังพิพม์ลายคล้ายกังวล

(เจตนา อำนวย. 2530 : 31)

บทร้อยกรองนี้ แสดงให้เห็นถึงการที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา ไม่ทราบถึงคุณประโยชน์ในการศึกษาว่าได้อะไรบ้าง การที่บุตรหลานต้องมาเรียนในระดับการศึกษานาคบงคับ จึงเป็นการสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัวของเด็ก เพราะไม่มีคนทำงานให้ครอบครัว ส่วนมากประชาชนในชนบทจะมีอาชีพหาของป่ามาขาย มีรายได้น้อย บ้างก็หาเงินจากการขุดเผือกมันกลอย เป็นอาหาร ไม่ต้องใช้ความคิดในการดำเนินชีวิตมากนัก เพราะฉะนั้นครูจึงต้องเป็นผู้อธิบายหรือชี้แนะให้บิดามารดา ผู้ปกครองของนักเรียนได้เข้าใจ เห็นถึงคุณประโยชน์ในการศึกษา เพื่อที่จะได้ส่งบุตรหลานมาศึกษา อย่างน้อยควรจะได้ศึกษาระดับการศึกษานาคบงคับ

เพื่อให้อ่านออกเขียนได้ ช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตปัจจุบันมาก และควรที่จะกล่าวถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับในการศึกษาในอนาคตด้วย เช่น เพื่อประกอบอาชีพ สร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเองและครอบครัว ตลอดจนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นประโยชน์ด้านสังคม

ส่วนการศึกษานานาชาติที่ชายแดนมีโครงการทางด้านการศึกษาและความปลอดภัย ทำให้มีผลกระทบต่อการศึกษาระดับเด็ก-เยาวชนในระดับนี้ ซึ่งทรัพยากรของรัฐ "ครูชายแดน" ได้สะท้อนให้เห็นว่า

เราคือครูอยู่ชายแดนแสนลำบาก	เราทุกข์ยากมิใครเห็นไหน
เราเสี่ยงภัยอันตรายทุกคืนวัน	เราห่วงมันทำหน้าที่ชี้แนวทาง
เป็นแสงเทียนส่องแววกกลางแนวป่า	เป็นแสงเทียนจุดทำนุทุกอย่าง
เป็นแสงเทียนจริงจังไม่อ้อพราง	เป็นแสงเทียนจุดสว่าง ณ ชายแดน
เจ้าหนูน้อยมอมแมมแค้นเปื้อนเประ	เสื้อผ้าเลอะขาดวันวิตรมเหลือแสน
เจ้ายังมีวิชาอยู่ชายแดน	ครูจะสอนแม้แสนจะลำบาก
ให้เจ้าหนูมีวิชาประดับไว้	คุณภาพของคนไทยไม่เหลือเบญ
ให้เทียบเท่าคนเมืองไม่ซ้ำเติม	เพื่อเจ้าเป็นรัฐที่ดีมั่นคง
ณ พากแดนฝั่งโน้นเขาม่าบ้าน	ป็นดั่งสิ้นกระสุนลอบพลัดตกลง
ด้อยพาศิษย์น้อยน้อยรินวิ่งลง	บึงแก่งคงช่วยได้ให้รอดตาย
ทุกทุกคืนทุกทุกวันใจสั้นร่ว	เคยนึกกลัวแต่ยากลำบากกลัวสลาย
เพราะหาเงินได้ยิบฉิวว่างวาย	มีแต่กลัวกลัวจะอายุเด็กชายแดน

(เมธา วิทยาคม. 2529 : 21)

การศึกษานานาชาติที่ชายแดน มีปัญหาทั่วไปเช่นเดียวกับในถิ่นชนบทอื่น ๆ กล่าวคือ มีความด้อยโอกาสทางการศึกษาทั้งทางด้านสถานที่สำหรับเรียน ได้แก่ โรงเรียน อาคารเรียน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเรียน การขาดแคลนครู และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพราะอยู่ห่างไกล มีความยากจน กันดาร และสิ่งพิเศษกว่าที่อื่น ๆ ก็คือ การศึกษาที่ชายแดนมีอันตรายอยู่ทุกวินาที ครู

ก็กลัว นักเรียนก็กลัว ซึ่งผู้ประพันธ์ได้กล่าวว่า ขณะที่สอนอยู่จะมีการต่อสู้ เสียงปิ่น เสียงลูกระเบิด ดังกึกก้องตลอดเวลา บางครั้งครูต้องนำลูกศิษย์ลงไปในหลุมหลบภัยที่เตรียมเอาไว้ เพื่อความปลอดภัยแก่ศิษย์และตัวครูเอง ทำให้มองเห็นสภาพความเดือดร้อนของครูและศิษย์ในขณะนั้น การเรียนการสอนก็จึงเป็นไปอย่างไม่เต็มที่ท่ามกลางความหวาดกลัว ซึ่งผมทราบล่วงหน้าได้ว่าอันตรายจะมาถึงเมื่อใด แต่ครูและศิษย์ก็พยายามอดทนสอนและเรียนตามสภาพที่มันปลอดภัยเช่นนี้มาโดยตลอด เพื่อการมีความรู้และวุฒิปัญญาตามบิตันของการศึกษานาคบังคับ

ปัญหาในการศึกษานาคบังคับมีอยู่หลายลักษณะดังกล่าวแล้ว และที่สำคัญก็คือ ปัญหาจากตัวของเด็กนั่นเอง นหรือयरongชื่อ “โรงเรียนเด็กชาย” ได้สะท้อนให้เห็นสภาพของเด็ก-เยาวชนกับการศึกษานาคบังคับไว้ว่า

... เด็กน้อยน้อยค่อยย่างบนทางเปลี่ยว	ตัวคนเดียวเปลี่ยวหน้ามามีทน
วัยเยาว์วัยสนุกวัยทุกชน	ฝ่าลมฝนเดินทางที่กว้างไกล
มือเล็กเล็กมรรจงถือหนังสือมัน	ใบดองกั้นทางฝนจนหลัวไหว
แม้เสื้อผ้าเปียกฝนก็ใจมา	คงรูกลักระยะทางอย่างอดทน
ผากรอยเท้าบนทางที่ร้างรก	ใบข้าวบดตลอดทางต่างถนน
เท้าเปื้อนโคลนเปื้อนน้ำขุ่น	แต่ใจหมั่นทมิ้เฝ้าร่ำไม่เข้าใจ
ตลอดทางมืดดำด้วยคำดาม	ทุกโมงยามเคยเห็นแต่เล่นไล่
เที่ยวตกปลาหาปูอยู่ร่ำไป	ชีวิตใหม่ไม่เลยแต่เคยมา
“จากชีวิตน้อยน้อยคอยถนอม	ทุกขบก็ยอมมุ่งมาดปรารถนา
ให้ลูกทั้งความดีมีจิตอธิชา	รู้คุณค่าความดีมีคุณธรรม ”
น้ำคำแม่ยังก้องทั้งสองโสต	ความคิดโลดแล่นไกลไปไกลล้ำ
“จะได้ติมีศ” ยังจดจำ	ยังตอกย้ำปริศนาและทำพาย
เด็กหลายคนปักเบ็ดจนเสร็จสิ้น	แล้วเล่นดินลยน้ำผุดดำว่าย
บ้างจับปูสู้กันจนล้นทราย	เด็กผู้ชายทั้งตำรามาเล่นพลัน

จากบทร้อยกรองที่ยกมาจะปรากฏแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาในแง่ของการศึกษามากับคำว่า ผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง โดยเฉพาะมารดานั้นพยายามที่จะให้บุตรมีความรู้ ความสามารถและเติบโตพร้อมด้วยคุณธรรม แต่บุตรนั้นไม่ค่อยสนใจ เพราะอยู่ในวัยเด็ก ไม่รู้ ไม่เข้าใจในชีวิตและอนาคต จึงไม่สนใจการเรียนรู้ จากภาพสะท้อนดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อเด็ก-เยาวชนได้พยายามดูแล เอาใจใส่อบรม สั่งสอน ชี้แนะ ตักเตือน เพื่อให้เด็ก-เยาวชนได้รู้จักชีวิต รู้จักอนาคต และรู้จักรับผิดชอบตัวเองมากขึ้น

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในแง่ของการศึกษามากับคัมภีร์นั้นพบว่า ผู้ประพันธ์ได้เสนอปัญหาของการศึกษามากับคัมภีร์ในลักษณะของ การด้อยโอกาสทางการศึกษา ขาดอาคารเรียน และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการเรียนการสอน ขาดแคลนครู เพราะโรงเรียนที่มีปัญหาเหล่านี้มักอยู่ในถิ่นชนบทที่ห่างไกล มีความกันดาร อดอยากยากจน ครูจึงมักจะไม่ได้ไปสอนหรือไปสอนแล้วก็ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นในเวลาต่อไป เป็นเหตุให้นักเรียนไม่รู้หนังสือ เพราะไม่ได้เรียน หรือเรียนแต่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ปัญหาการที่บิดามารดา ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ไม่สนับสนุนส่งลูกเรียนการศึกษามากับคัมภีร์ เพราะทำให้เสียแรงงานของครอบครัว โดยที่มองไม่เห็นประโยชน์ของการศึกษา ปัญหาที่ตัวของเด็กก็คือ ไม่สนใจที่จะเรียน ไม่เข้าใจว่าการศึกษามีประโยชน์อย่างไร ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการเรียน ปัญหาพิเศษคือ ปัญหาการศึกษามากับคัมภีร์ที่ชายแดน เด็กนักเรียนและครูไม่มีความปลอดภัยในชีวิตขณะที่สอนอยู่ เพราะมีการต่อสู้ระหว่างชายแดน ทำให้มีกระสุนหรือระเบิดพลีหลงเข้ามาในขณะที่ยังเรียนและสอนอยู่ ทำให้ไม่มีสมาธิและหวาดผวายุ่งตลอดเวลา

ส่วนในแง่ของการปรับปรุงพัฒนาและแก้ไข บางสำนวนผู้ประพันธ์ได้แสดงไว้อย่างชัดเจน โดยได้กล่าวว่า ต้องการให้คนไทยช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กไทย วังวอนขอร้องให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาช่วยให้การศึกษากับเด็กชนบทเพื่ออนาคตด้วย วังวอนให้บัณฑิตออกไปเป็นครูในชนบท ให้คำแนะนำชี้แจงแก่บิดามารดาและผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ในการศึกษามากับคัมภีร์ สิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอหรือแฝงไว้ในบทร้อยกรองดังกล่าวข้างต้น

2.2 การศึกษาตลอดชีวิต

ในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาและความสามารถนั้นนอกจากจะจัดการศึกษามากับคัมภีร์แบบให้เปล่าแล้ว ควรที่จะให้เด็ก-เยาวชนได้มีทักษะว่าการพัฒนาความรู้ ความสามารถและ

ทักษะนั้นจะต้องต่อเนื่องและ เป็นไปตลอดชีวิต

การศึกษาขั้นบัณฑิตเมื่อจบการศึกษาแล้ว ก็ใช้ว่าเด็ก-เยาวชนเหล่านั้นจะสิ้นสุดการเรียนรู้
หยุดการพัฒนา หากแต่ต้องเป็นไปโดยตลอดชีวิต อย่างเช่นพร้อยกรองข้อ "ผนักจากเบ้าหลอม" ได้
กล่าวไว้ว่า

กว่าจะเป็นบัณฑิต
สูงค่าความเขลาหมากเท่าใด
ผ่านเข้าเบ้าหลอม เมื่อยอมแพ้
ถูกรอบถูกกดทศทัทยอย
หลอมจนรู้จัก เลือดนักสู้
คืบคลานผลาญพ่ายให้พิพัง
ตราบถึงวันนี้
วันสิ้นสำนักนักฝึกปรือ
เป็นการสิ้นสุดที่จุดเริ่ม
เข้าสู่เบ้าใหม่ตามใจตน
เพราะว่าเบ้าใหม่ใหญ่ยิ่งนัก
ขยับ เบ้าเล็กแคบให้แนบ เนียน
เบ้าใหม่ให้พบทดลอง เสมอ
เบ้าใหม่สาปด้วยเมฆพลึงชาย
ใช้ค่าความรู้มีอยู่แล้ว
เก็บเบ้าต่อเบ้าเล็กเท่าเล็ก
ลวีสติบัณฑิต
ผ่านเบ้าอ่อนล้าอย่าดูแคลน
เต็มสิ่งที่สูญเสียให้พบพร้อม
เกียรติบัตรใดใดไม่สำคัญ

สูงศักดิ์สูงลิ่วมีมาเท่าไร
สูงวันสูงวัยมีใช้น้อย
ถูกปรุงถูกแปรรูปปลดปล่อย
ทรหดอดทนกับน้อยครั้ง
โดยสัง เว้นความรู้เป็นที่ตั้ง
จึงได้ยังปริณามากลิ้ม
วันปริณามายึดถือ
วันที่สมชื่อปณฺหาชน
ผลจากเบ้าเต็มไปเริ่มต้น
ถูกหลอมถูกสนถูกวนเวียน
จึงต้องรู้จักการปรับเปลี่ยน
โดยไม่เบียดเบ้าใหญ่ให้ทำลาย
เบ้าเก่าคอยเปรอ เสนอมีพ่าย
จะหลบลี้หนีหายอย่าได้นึก
ผนวกแนวความคิดผลิตผลนัก
สลายความต่ำต้อยทั่วดินแดน
ผ่านเบ้าชีวิตผืนดิน
ได้กระดาหเพียงแผ่ทอดเท้นกัน
ปริณามาย่อมให้หยุดหมั่น
เพราะใช้กันใช้หลอมให้ยอมแพ้

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาและความสามารถในแง่ของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การเรียนจบชั้นปริญญาไม่น่าใช่จุดสุดท้ายที่แท้จริง หากแต่เป็นเพียงจุดสุดท้ายที่จุดเริ่มต้น บัณฑิตที่เรียนจบแล้วจะต้องเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ในชีวิตอีกมากและปริญญาบัตรก็ไม่ใช่สิ่งที่เป็นตัวกำหนดว่าบัณฑิตจะต้องสิ้นสุดการขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมหากแต่ต้อง เป็นไปโดยตลอดชีวิต

บทร้อยกรองชื่อ "นกเล็กกับพายุ" ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาว่า

...แล้ววันเธอปรารถนา ก็มาถึง	เสรีซึ่งเฝ้ารอก็ร้องกู่
หกปีในระบบหนอนานพอคู้	เธอคงรู้ระบบจบเสียที
นอกกรอบโลกกว้างต่างระบบ	เธอคงพบปัญหาน่าทนายหนี
เหมือนนกหลุดจากกรงเข้าพงพี	ย่อมจะมีภัยพาลมารังแก
พร้อมหรือยังศิษย์รักจักบินต่อ	แกร่งมากพอไหมรับกับพายุแฉล
ลมข้างนอกปั่นป่วนมันปรวนแปร	ครูเฝ้าแลทุกช่วงด้วยห่วงใย
โชคดีเกิดนกน้อยปล่อยเจ้าแล้ว	จงผ่องแผ้วสู้กับวันใหม่
หลายรุ่นหลุดจากกรงคงบินไป	ด้วยดวงใจเปี่ยมพลังมีรังรอ...

(บุณแก้ว บุตราษ. 2530 : 68)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการศึกษาในระบบ 6 ปี อย่างเด่นชัดว่ายังไม่เป็นการเพียงพอต่อการดำรงชีวิต เด็ก-เยาวชนควรที่จะพร้อมในการที่จะออกไปสู่โลกภายนอก ต้องเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างต่อไป อันเป็นการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง ในบทร้อยกรองข้างต้นนั้นผู้ประพันธ์ได้ยกสภาพของครูและศิษย์ในคราวสิ้นสุดการศึกษาในระบบ ศิษย์นั้นตื่นเต้นและต้องการที่จะออกไปเรียนรู้ชีวิตภายนอก ส่วนครูนั้นยังยังมีความรักและห่วงใย ได้พยายามชี้แนะแนวทางล่วงหน้าให้ศิษย์ได้ทราบและได้พยายามให้กำลังใจในการต่อสู้กับโลกภายนอก พร้อมทั้งอวยพรให้โชคดี นับได้ว่าเป็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านสติปัญญาและความสามารถในแง่ของการศึกษาตลอดชีวิตได้เป็นอย่างดี

2.3 การเฝ้าหาความรู้

การรักษาการเรียนรู้หนังสือที่ศึกษาค้นคว้าโดยมีอยู่หนึ่งเฉย ทำให้เกิดความรู้กว้างขวางอยู่ตลอดเวลา เป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาโดยตรง เพราะฉะนั้นการพัฒนาเด็ก-เยาวชนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญในด้านนี้

จากบทร้อยกรอง "ปิดเอ๋ยปิดเทอม" ได้กล่าวไว้ว่า

ปิดเอ๋ยปิดเทอม	วันหยุดเริ่มเมื่อผ่านการศึกษา
บ้างจนภาคบ้างเลื่อนชั้นเพิ่มปัญญา	ต่างเสาะหาการงานสถานเรียน
<u>ปิดเทอมอย่าปิดทางก้าวข้างหน้า</u>	<u>รู้ค้นคว้ารู้ทำงานรู้อ่านเขียน</u>
<u>โลกยิ่งกว้างทางยิ่งไกลต้องเฝ้าเพียร</u>	<u>พิศดูเห็นสว่างได้ไล่ดีเอย</u>

(แก้วผกากรอง. 2529. : 39)

ในระยะปิดภาคเรียนของนักเรียนทุกคนมักจะคิดว่าเป็นช่วงที่ต้องหยุดการศึกษาค้นคว้าบ้างก็จะพักผ่อน บางคนก็เรียนจบแล้วก็จะเลื่อนชั้นหรือแสวงหาที่เรียนต่อเพิ่มเติมอีก ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านการเฝ้าหาความรู้ว่าการปิดภาคเรียนนั้น อย่าให้เป็นการปิดทางก้าวหน้าของตนเอง ควรที่จะได้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้นอีก เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่เรายังไม่รู้ยังไม่เข้าใจยังมีอีกมาก ระยะเวลาของชีวิตก็ยิ่งอีกยาวไกล ขอให้มีความมานะพยายามต่อไป ทั้งยังได้เปรียบเทียบว่าชีวิตก็เหมือนกับเทียนที่สว่างได้ด้วยไส้ดี ชีวิตจะดีได้ก็จะต้องเป็นความรู้ ต้องรู้จักเฝ้าหาความรู้นั่นเอง

จากบทร้อยกรอง "หนังสือหนึ่งเล่ม" ต่อไปนี้ได้กล่าวถึงการพัฒนาสติปัญญาของเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

หนังสือหนึ่งเล่ม	เป็นเครื่องมือความรู้ผู้ศึกษา
เป็นประทีปส่องสว่างทางปัญญา	เป็นเข็มทิศนำพาเยาวชน

ช่วยพัฒนานิสัยในการอ่าน

ยังแน่นสารศีลธรรมนำเหตุผล

ผู้รู้คุณจะรู้ค่าถ้ารู้กัน

เพียงผู้คนเห็นค่าศึกษาเอ๋ย

(สงวน สมกาศ. 2529 : 47)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านสติปัญญาและความสามารถในแง่ของการเฝ้าหาความรู้ว่าเด็ก-เยาวชนควรที่จะมีนิสัยรักการอ่าน ด้วยการกระตุ้นให้รู้จักหนังสือว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มีคุณค่ามาก ทำให้เกิดปัญญาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ นอกจากนั้นแล้วยังกล่าวด้วยว่าผู้ที่เห็นประโยชน์ รู้ถึงคุณค่าของหนังสือได้นั้นจะต้องรู้จักค้นคว้าหาอ่านหนังสือต่าง ๆ เป็นอย่างดี และยังได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาด้วย

ในบทหรือกรอนบางบทผู้ประพันธ์ได้สะท้อนแนวคิดในการพัฒนาเด็กเยาวชนในด้านสติปัญญาด้วยลักษณะที่แปลก กล่าวคือ นักเรียนสนใจเฝ้าหาความรู้ แต่ครูผู้สอนไม่สนใจนักเรียน ซึ่งปรากฏในบทหรือกรอนชื่อ "เป็นครูทำไม" โดยได้กล่าวไว้ว่า

หนูเกิดมาอย่างไรครูไม่รู้

หนูเป็นอยู่อย่างไรครูไม่เห็น

ครูจึงตำว่าหนูเข้างานเย็น

ว่าหนูเป็นเด็กโง่เขลาเบาปัญญา

ข้าแต่งกายสกปรกดูหมกเหม็น

หนูได้ยินว่าเก็นสัตว์พลัดจากป่า

ไร้คนเอาใจใส่ไม่เอาตา

ต้องผวาว่าเหมีวันวาย

หนูเคยคิดครูเป็นเหมือนแม่

เฝ้าดูแลใกล้ชิดมีคิคนาย

ไม่คิดว่าครูเป็นเข้मारร้าย

คอยทำลายจิตใจหนูอยู่เป็นนิจ

ถึงหนูเกิดมาบนความไร้ยาก

ไม่ประหลาดหนูเป็นไทยทั้งกายจิต

ถึงหนูโง่เขลาเบาความคิด

หนูเป็นศิษย์ของครูคะคุณครู

แม้รักหนูมากฝากความหวัง

เป็นพลังหนุนทางที่ต่อสู้

หนูรักครูมากอยากรับรู้

เพื่อจะอยู่เป็นเด็กดีมีวินัย

เมื่อครูไม่เอากสอนเฝ้าหาความรู้

เด็กอย่างหนูจะได้ดีจากที่ไหน

กับเด็กที่ยากจนไม่สนใจ

ครูเป็นครูทำไมละคุณครู

(จิรพร ทองเรือง. 2529 : 38)

ในตอนต้นของบทร้อยกรอง นี้ผู้ประพันธ์ได้เสนอให้เห็นสภาพปัญหาของเด็กหญิงคนหนึ่งที่มีปัญหาคับแค้นใจและอยากจะมีชีวิตที่ดีขึ้น อยากจะเป็นเด็กที่ดี เป็นการสะท้อนให้เห็นการเฝ้าหาความรู้ของเด็ก-เยาวชน แต่ครูกลับไม่ได้ตอบสนองเลย นับว่าเป็นแนวคิดที่แปลกมาก เป็นการกระตุ้นให้ครูตระหนักในหน้าที่สำคัญของตนเองว่า จะต้องให้การศึกษายอบรรทุกแก่ศิษย์ นั่นก็คือครูต้องพัฒนาตนเองให้รับผิดชอบต่อศิษย์ก่อน ถึงจะช่วยพัฒนาศิษย์ให้ดีขึ้นอีกทอดหนึ่ง

ในช่วงของการเรียนของเด็ก-เยาวชน ที่อยู่ในวัยรุ่น มักจะมีเรื่องความรักเข้ามาแทรกทำให้เป็นผลเสียต่อการเรียน ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการเฝ้าหาความรู้ ในช่วงที่วัยรุ่นมีเรื่องความรักเข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิต

<u>เมื่อวัยเรียนเพียรไถ่ใฝ่ศึกษา</u>	<u>หมั่นค้นคว้าวิชาการอ่านขบคิดเขียน</u>
<u>เมื่อวัยเยาว์เราจักควรรักเรียน</u>	<u>จงพากเพียรหาความรู้ลือสดทน</u>
อนาคตสดใสในวันหน้า	เกิดปัญญาพาให้ไม่หมองหม่น
มีวิชาเหมือนมิตรพ่อยู่กับตน	<u>ควรฝึกฝนขยันแต่วันนี้</u>
<u>การศึกษาพาให้ไม่ล้าหลัง</u>	สร้างความหวังตั้งสติหลักหนี
ยามตกอับคับขันไม่มัวมี	วิชาที่มีอยู่รู้ขึ้น
ขาดศึกษาพาตนหม่นหมองศรี	การงานมีอยู่คู่คือย่ำ
มีสติสำนึกวิชาอาชีพทำ	ต้องขอกู้ล่าช้าปากกัดวันมากมี
<u>เมื่อวัยเรียนเพียรศึกษาพาใสสด</u>	อนาคตงดงามความสดศรี
สร้างสังคมร่มเย็นเป็นคนดี	พร้อมหน้าที่เงินตราพาสุขใจ
เมื่อวัยเรียนเพียรรักมักกลัดกลุ้ม	พิชิตสุเมรุรู้สนอนนอนวันไหว
ทั้งชายหญิงทั้งดาราเรียนลาไกล	อนาคตสดใสไม่มัวพา
เมื่อรักวัยเรียนอย่าเพี้ยนง่าย	ทั้งหญิงชายควรหันเห-แสวงหา
<u>ประพาดิตนสนใจในวิชา</u>	<u>จบศึกษาแน่นแล้วหารัก...</u>

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาและความสามารถในแง่ที่ว่า เมื่ออยู่ในวัยเรียนก็ต้องเอาใจใส่ในการเฝ้าหาความรู้ หันค้นคว้า ฝึกฝนให้เป็นคนรักเรียน เพราะการศึกษาให้ประโยชน์มาก เหมือนกับมีทรัพย์สินสมบัติที่ประเสริฐ มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลม ทำให้สร้างความก้าวหน้าในชีวิตปัจจุบันและอนาคตได้ เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะต้องยึดตั้งแต่วัยนี้ ในวัยรู้มีความรักจะเป็นอุปสรรคในการเรียน จึงควรรักษาความประพฤติให้ดี และเอาใจใส่การเรียนดียิ่งขึ้น เมื่อจบการศึกษาแล้วมีอาชีพ จึงสมควรที่จะเกี่ยวข้องกับความรักได้

ในการวิเคราะห์ทรัพยากรเกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาในแง่ของการเฝ้าหาความรู้ กล่าวได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่งและให้แนวคิดในการพัฒนาว่าให้รู้จักขยันหมั่นเพียรศึกษาหาความรู้ด้วยความตั้งใจ อย่าบิดทางความก้าวหน้าของตนเอง ควรฝึกฝนให้รักการศึกษา พยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ให้ได้ เช่น อุปสรรคเรื่องรักในวัยเรียน อุปสรรคเรื่องความขี้เกียจ เบื่อหน่ายท้อแท้ในการเรียน และที่แปลกมากคือ การที่นักเรียนเฝ้าหาความรู้แต่ครุ่นไม่สนใจ

2.4 การพัฒนาตามทัศนะของครู

การพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาและความสามารถตามทัศนะของครูนั้นจัดได้ว่าเป็นแนวคิดที่ให้สาระและประโยชน์โดยตรง เพราะครูมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะสร้างการพัฒนาทางสติปัญญาและความสามารถโดยตรง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นพร้อยกรองชื่อ "ถึงเพื่อนร่วมอาชีพ" ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านสติปัญญาและความสามารถไว้ว่า

เพื่อนครู เพื่อนรักร่วมอาชีพ	จะรีบกลับบ้านรีบไปไหน
มาก่อนกลับทีหลังบ้างเป็นไร	นอกเวลาก็สอนได้สอนได้ดี
สอนคาบหนึ่ง เราเตรียมมาลิ้นหน้ากระต่าย	พูดเกินขนาดเด็กได้ไปเพียงสามสี่
ส่วนที่ "รู้" และ "จดจำ" อาจจะมี	ส่วน รู้ลึก "ทำเป็น" นั้นมีเพียงไร
ที่ผ่านมาติว่ามุ่ง "สอนหนังสือ"	ครูเก่าสอนฝึกปรือเราจบได้
ครูวันนี้สอนคนทุกท่านไป	เป็นแค่คนได้หรือไม่ที่น่าคิด
เด็กหลังที่นั่งนิ่งอยู่ใกล้ไกล	กลิ่นไอความรู้ครูยากจะติด
อาจ "งอแงม" ถ้าปลูกปล้ำไปรยน้ำมิตร	อาจเฉาใจดำ "น้ำพิข" จิตปลอมปน

มีผู้เปรียบว่าเด็กคือดวงแก้ว

พบ "ครูยักษ์" สิ่งเพริศแพรวก็ป่วน

พบ "ครูเทพ" เปี่ยม "น้ำมิตร" และ "น้ำกนต์" ผสม "น้ำยา" ปั่นคนเป็นยอดมณี

(โกสินทร์ รังสยัทนธ์. 2530 : 52)

จากบทประพันธ์ข้างต้นนี้ ผู้ประพันธ์ได้พยายามที่จะกระตุ้นเพื่อน ๆ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีอาชีพครูได้ตระหนักในหน้าที่ของตนเอง ให้พยายามตั้งใจอบรมสั่งสอนศิษย์ให้ดีที่สุด รู้จักเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อเด็กบ้าง และในการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นอยู่และที่ทำอยู่ก็ไม่ทราบว่าจะได้ผลแค่ไหนอย่างไร เป็นการชี้ให้เห็นสภาพปัญหา สาเหตุ และผลลัพธ์ของการศึกษาในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร ซึ่งผลเสียที่จะเกิดขึ้นอีกมากมาย พร้อมนี้ยังได้กล่าวถึงจิตวิทยาทั่วไปในการสอนเพื่อที่เด็กจะได้พัฒนาทางด้านสติปัญญาและความสามารถไปด้วย นอกจากนี้แล้ว ผู้ประพันธ์ได้กล่าวปิดท้ายว่า ครูผู้สอนที่จะมาพัฒนาเด็กนั้นก็ควรที่จะเป็นครูที่ดี โดยได้กล่าวไว้ว่า ธรรมดาเด็กนั้นจะดีอยู่แล้ว ถ้าได้ครูดี ก็จะพัฒนาขึ้น ถ้าได้ครูไม่ดี เด็กนั้นก็จะถูกทำลายโดยถึงเกิดจากข้อความที่ว่า

...มีผู้เปรียบว่าเด็กคือดวงแก้ว

พบ "ครูยักษ์" สิ่งเพริศแพรวก็ป่วน

พบ "ครูเทพ" เปี่ยมน้ำมิตรและน้ำกนต์

ผสม "น้ำยา" ปั่นคนเป็นยอดมณี...

(โกสินทร์ รังสยัทนธ์. 2530 : 52)

เพราะฉะนั้นจากบทร้อยกรองดังกล่าวข้างต้นจึงให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในทุกแง่มุมของบุคคลที่มีอาชีพครูโดยต่าง

จากบทร้อยกรองชื่อ "ครูกับการสร้างชาติ" ผู้ประพันธ์ได้เสนอปัญหาในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านสติปัญญาและความสามารถไว้ว่า

โอ้อณาชาติไทยในวันนี้

หาคนที่พิถีพิถันอย่างมีบ้างไหม

มีแค่คนมองผ่านคร้านแก่ใจ

ไม่มีใครยอมเหนื่อยหนักกรีกชาติจริง...

เห็นแต่ "ครู" เท่านั้นมุ่งมันหมาย

ทุ่มพลังสร้างชาติไทยไม่ประวิง

อาชีพครูรู้แหม้แต่ให้

มีแต่ความยากแค้นแสนทวี

รู้ทั้งรู้เรายังตั้งใจแน่ว

อยากเป็นเทียนเล่มน้อยต่อยวาคา

เพราะรากฐานการศึกษาค่ายิ่งใหญ่

คอยสร้างสมอุดมการณ์อย่างมั่นคง

เฝ้าอบรมณิสัยให้แก่ศิษย์

• อวรุทคือไม่ละบามประจำตน

มีไม้เรียวและขอสักออกสู่ศึก

แม้ครูเหนื่อยเมื่อยแสนบาล้าล้าเคียด

วันต่อวันผ่านเป็นปีที่หมุนเปลี่ยน

หมุนกำลังสร้างชาติไทยให้ลือ

พลีใจการยอมเป็นครูผู้ทูลสั่ง

ไม่หยุดนิ่งไม่หมดหวังสร้างชาติ

มีแต่ความเข้าใจรักดีศรี

แต่เรามีเชื้อไฟจรัทธา

คิดเป็นแม่พิมพ์ของชาติปรารถนา

จุดแสงจำนำปากกว้างอย่างทรง

ช่วยชาติให้เจริญและสูงส่ง

พร้อมจะลงมือสู้เป็นครูคน

หลอมชีวิตเด็กหญิงชายให้เป็นผล

หวดยังกันลูกศิษย์ผิดกฎเกณฑ์

เพื่อจะฝึกศิษย์ให้มีใจดี เด่น

สุขใจเห็นศิษย์ได้ดีแค่นี้พอ

เฝ้าปากเพียรสอนเด็กไปไม่ย่อ

นี้แหละหนอสิ่งหวังปองของแม่พิมพ์

(จันทชัย กลีบเมฆ. 2528 : 68)

จากพร้อยกรงที่ยกมานี้ จะเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเด็ก-
เยาวชน ก็คือการมองข้าม การไม่ให้ความสนใจ การไม่รู้จักเสียสละ สืบเนื่องจากผู้ประพันธ์ได้
กล่าวไว้ว่า หากคนเสียสละไม่ได้ มีแต่คนมองข้ามผ่านเลยไป มีแต่ครูเท่านั้นที่มุ่งมันพยายามทำ
ทุกอย่างเพื่อพัฒนาเด็กพัฒนาชาติ เพราะการศึกษานั้นเป็นรากฐานของการสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้า
เพื่ออุดมการณ์จึงต้องการเป็นครู จะตั้งใจสั่งสอนอบรมศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ
กล่าวโดยสรุปก็คือ ให้ความสำคัญแก่เด็ก-เยาวชน การมีความศรัทธาในอาชีพครู และพยายาม
ประพฤติปฏิบัติตามอุดมการณ์ของตนเอง

บทร้อยกรองชื่อ "สิ่งที่ยังเหลืออยู่" ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นสภาพของครูที่ทำการสอน
อยู่ในดินแดนชนบทที่ทຸກกันดารว่าต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ สถานการณ์เลวร้าย
ต่าง ๆ ก่อให้เกิดการดิ้นรนต่อสู้ โดยได้กล่าวไว้ว่า

... เมื่อที่นี้ล้วนหลาหมากโพยภัย	คงลี้กวัฏวัจจะไร้แรง
ว่าเทียมหลายดวงได้ดับลง	ดับ ณ แดมดง-ซึ่งไร้แสง
ว่าดำนานเก่าแก่ยั้งกลางแควลง	ถึงร้างก็ร่อยเทงก็ร้างพรุน
ยังพอใจนสองเท่าที่ก้าวย่าง	บทนทางปวดปร่า-ห่ากระสุน
ให้เด็กน้อยซึ่งจับกับบาป-บุญ	ให้(ลูก) เจ้าของกระสุนเป็นคนดี...

(สันต์ธวัช ศรีคำแท้. 2528 : 65)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนโดยการกล่าวถึงสถานการณ์เลวร้ายต่าง ๆ
ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็ก-เยาวชนว่าครูผู้สอนถูกฆ่าอยู่เนือง ๆ แต่
เขาก็พอใจที่จะต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาเด็ก-เยาวชนในดินแดนทุรกันดาร
ให้ให้มีสติปัญญาและความสามารถ ด้วยการอบรมสั่งสอนเด็ก-เยาวชนให้เป็นคนดี แม้แต่ลูกและตัว
ของผู้ที่คอยจะทำร้ายเขายู้งี้ตาม

บทร้อยกรองชื่อ "ปณิธานครูบ้านดอย" ได้กล่าวถึงก ระพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

กลางขุนเขายาวเหยียดสูงเสียดฟ้า	มุ่งมั่นมาเป็นครูอยู่ที่นี้
ท่ามกลาง เด็กผู้แค้นแค้นซึ่งแสนดี	ประทีปนี้จะเป็นที่ขัดสัจธรรม
จึงแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด	จึงค้นคิดแนวทางการสร้างสรรค์
สำนึกในความเป็นครูผู้ฝ่าฟัน	เพื่อไว้บรรลุนานการสร้างสรรค์
เมื่ออยู่ดงพงพอกก็กว้างลึกใหญ่	ก็เต็มใจสอนศิษย์ไม่คิดน
ขอเด็กดีมีความรู้ทุกคน	ใครจะยลยิมว่า...บ้า...ช่างมัน...

(ยุคม ปณิธานอิทธิพล. 2529 : 54)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านนี้โดยการมุ่งเน้นที่จะเป็นครูอยู่ตามชนบท มีความตั้งใจ เต็มใจที่จะอบรมสั่งสอนศิษย์ โดยเฉพาะเด็ก-เยาวชนที่ยากจนได้แสดงออกถึงความสำนึกในความเป็นครูอย่างแท้จริง ถึงจะลำบากก็จะมุ่งมั่นต่อสู้ด้วยศรัทธา เพื่อที่จะให้ความตั้งใจบรรลุถึงจุดหมายสมกับที่ได้ตั้งปณิธานเอาไว้

บทร้อยกรองชื่อ "ครูสร้างคน" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

คำว่าครูคำนี้ที่จริงจิต	ครูอุทิศกายใจเฝ้ามุ่งสอน
ครูสั่งสมอุดมการณ์ไม่รอนรอน	ครูพร่ำสอนเสริมค่าปัญญาชน
ครูคือผู้นำทางสร้างความคิด	ให้ชีวิตก้าวไกลไปทุกหน
ให้รู้ผิดรู้ชอบรอบสกล	ในกลมซึ่งคำว่าค่าของคน
ความเมตตาอารีที่มอบให้	ด้วยดวงจิตผ่องใสไม่ฉงน
อยากให้เป็นศิษย์อุตสาหกรรม	หวังเปี่ยมล้นถึงคุณค่าวิชาการ
ที่เมียนดิลงไปไข่งล้นเกล้า	เพราะรู้แจ้งในวิญญานนำสงสาร
หวังศิษย์นั้นเฟื่องฟูรู้การงาน	ที่พร่ำชวนดูค่าอย่าเคืองใจ
ครูเป็นผู้สละได้ในทุกสิ่ง	สร้างคนจริงชาติรุ่งเรืองประเทืองใส
สร้างพลังปัญญาชนจนเกรียงไกร	หวังชาติไทยเจริญสุขทุกมุมเมือง
	(สมคิด ถิ่นคา. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก - เยาวชนด้านสติปัญญาได้อย่างเด่นชัด ซึ่งตามทัศนะของครูนั้น จะต้องมีความจริงจัง มีความเสียสละ มีอุดมการณ์ รัก-เมตตา-หวังดีต่อศิษย์ และขยันหมั่นเพียรในการเอาใจใส่ต่อศิษย์ให้ศิษย์มีความรู้และก้าวหน้า โดยเฉพาะในบทสุดท้ายของ "ครูสร้างคน" ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้อย่างหนักแน่นว่าตามทัศนะของครูนั้นมิได้จำกัดการพัฒนาอยู่ในวงแคบ หากแต่หวังผลรวมไปสู่ประเทศชาติด้วย

การเสียสละ อุตสาหะ ขยันหมั่นเพียรอย่างมีอุดมการณ์ของครูเป็นแนวคิดหนึ่งซึ่งผู้ประพันธ์ได้กล่าวไว้ในบทร้อยกรองชื่อ "ครู" ว่า

... เพื่ออุดมการณ์ของตนจึงทนสู้	หวังชีวิตใหญ่โตไทยให้ก้าวหน้า
แม้ลำบากเพียงไหนไม่หนีพา	หวังอยู่ว่าให้ศิษย์รู้ครูสุขใจ
แม้ที่สถานกันดาร เบื้องบ้านป่า	ครูก็ทนหนาวไม่ลาหรือหวาดไหว
ถึงโรงเรียนอยู่ท่ามกลางหุบเขาไพร	ครูก็ไม่ท้อถอยแม้หิมะเกรง
ในบางครั้งศิษย์ไม่รู้ครูก็เฝ้า	ต้องสอนซ้ำจนเข้าใจเพื่อให้เก่ง
บางเวลาครูทำให้ครั้นเคร่ง	ทั้งครูเองภายในใจไม่สบาย...

(ธีรนาท. 2529 : 34)

นับได้ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์อันมั่นคงของครู ในการที่จะพัฒนาเด็ก-เยาวชนให้มีสติปัญญาและความสามารถตลอดจนด้านอื่น ๆ อีกหลายด้านเพื่อให้มีคุณภาพ และ ประสิทธิภาพ บทร้อยกรองชื่อ "เพชฌฆาต" ได้กล่าวไว้ว่า

เพียงเพื่อเงินเท่าที่วันวันหนึ่ง	มิเคยชิงชังรับกับหน้าที่
ใจรักงานประสานใจไม่เคยมี	ทั้งดาบปืนอันอยู่คู่หน้า
มือถือซอล์คอบอกทวดการบ้าน	หน้ากระดามังหาว่าทั้งเข้าสาย
เด็กชุกชนกันต่ำถึงวัวควาย	บ่อยบ่อยหาจากห้องเด็กต้องคอย
.....	
ในการหน้าที่ซึ่งมีอยู่	เขาควรวัดหัวจ้าวหรือเสา
คิดสอสวนทวนความตามสำเนา	คนอย่างเขา.. เพชฌฆาต หรือแม่พิมพ์

(สมหมาย วงศ์วิทยากุล. 2528 : 47)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านสติปัญญาตามทัศนะของครู โดย การยกสถานการณ์ของครูที่ไม่เอาใจใส่สอนนักเรียน ทำไปเพื่อได้เงินเดือนเท่านั้น ได้พรรณนาถึง พฤติกรรมของครูและผลเสียที่เกิดขึ้น เป็นการชี้ให้เห็นปัญหาในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน และได้ให้ ข้อคิดว่า ผู้ที่เป็นครูควรที่จะได้ตระหนักในหน้าที่ของตน ทำงานเพื่อการพัฒนาเด็กนักเรียนด้วยความ

บริสุทธิ์ใจ มิใช่ทำงานเพื่อเงิน และยังทั้งทำยวี่ด้วยว่า ควรที่จะได้มีการปรับปรุงพัฒนา "ครู" ด้วย เพราะครูบางคนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมจะกลายเป็นการทำร้ายเด็ก ถ้าพัฒนาให้ครูดีแล้ว ครูบ่อมที่จะอบรมสั่งสอนศิษย์ให้ติดตามไปด้วย ผู้ประพันธ์ได้กล่าวเปรียบเทียบกับในตอนสุดท้ายว่า ครูที่บกพร่องต่อหน้าที่ ละเลยต่อหน้าที่ ไม่รับผิดชอบต่อเด็กเหมือนกับเป็น... เพชฌฆาต มิใช่แม่พิมพ์ของชาติ

บทร้อยกรองชื่อ "อุดมการณ์ของครู" ได้กล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

... วอนคุณครูทั้งผองตรองดูเด็ก	ช่วยชูเชิดศาสนกษัตริย์รัฐมุ่งหมาย
เพื่อเด็กไทยไว้เคียงสาทั้งหญิงชาย	อันตรายรอบด้านพาลราวี
สิ่งแวดล้อมคือตัวการสำคัญยิ่ง	เด็กชายหญิง เคยจดหมดราศี
อีกตัวอย่างแล้วร้ายมาหมายมี	ตรงอิทธิไกรดันเฒ่าแห่งเพนภัย
ก็ผู้ใหญ่ครูอาจารย์เรานั้นแหละ	เด็กคือพระรับบาทท่ามทราบไหม
บ้างทริภักวร้ายจลาจลไกล	เด็กจะได้ทนเย็นเจริญรอย
ไม่สนใจให้มโหฬารโทษเด็ก	ตั้งแต่เล็กจนใหญ่ไม่ทอดลอย
เด็กเตี้ยวันดังเศษเหล็กใช้เพชรพลอย	คุณภาพด้นน้อยดอยราคา
ช่วยครุคิดสักนิดเกิดมิตรเพื่อน	อย่าแซะเขื่อนจงบูกเบิกเล็กอิจฉา
มาช่วยกันสรรค์สร้างทางศรัทธา	ช่วยเป็นยาขลิบล้างทางมลทิน
จะสร้างเสริมสั่งสอนอุดมคติ	ใครตำหนิข่างเบาเราใจหิน
ทำความดีหนักความชั่วกลัวราคิน	ใครจะหมิ่นค่าครูให้รู้ไป

(ส. สุจิต. 2529 : 35)

จากบทร้อยกรองนี้แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาด้วยการที่ครูชักชวนครูให้คิดช่วยกันพัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นคนดี มีความรู้ มีคุณภาพด้วยการสร้างสมอุดมการณ์ ตั้งใจสั่งสอนเอาใจใส่ พิจารณาปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และเป็นตัวอย่างที่ดีต่อศิษย์ด้วย

อันการงานมากมายหลายอาชีพ	มิเป็นลืบริ้อยพันให้ท่านหา
เหตุไฉนไปจึงมุ่งหน้ามา	สู่เคหาอาชีพครุชุกรู้จริง
หรือว่าท่านหมดทางไปไหนแล้ว	หรือว่าแน่วแน่มหาเจฉวน
หรือว่าท่านถูกพวกพรวกเขากักขวน	หรือจำนวนเขารับมากจึงอยากไป
ทั้งอดีตปัจจุบันนั้นน่าคิด	อยากผลิตเครื่องวัดใจใครจะเข้า
ดูซิว่ามีใจรักหนักหรือเบา	อยากจะทำต้องใจรักสมัครงาน
ก่อนจะมาเป็นครูดูก่อน	ขอวิงวอนกราบไหว้ใจทุกท่าน
คนเป็นครูต้องมีอุดมการณ์	ก็เพราะงานครูนี้ช้ำชาติไทย

(สุธรรม ทองสุก. 2530 : 9)

ความต้องการที่จะค้นหาครูผู้สอนที่มีความจริงใจ มีอุดมการณ์ เสียสละเพื่อเด็กอย่างจริงจัง เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่ชัดเจนมาก ถ้าหากประเทศชาติบ้านเมืองได้ครูอย่างที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอไว้ในบทร้อยกรองนี้แล้ว ย่อมที่จะพัฒนาเด็ก-เยาวชนได้อย่างดีและมีผลสะท้อนไปถึงประเทศได้เป็นอย่างดีด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "คุณครูป้าใหม่" ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

... ตั้งใจสอนศิษย์เสียใหม่ใจต้องสู้	อย่าเป็นงูสองหัวให้มันมอง
ทั้งเหล้ายาปลาทิ้งของสิ่งต้อง	ต้องจงหองเก็บรติครูเขาหลู้กัน
จะตั้งต้นสิ่งใหม่ในวันนี้	จะให้มีการเปลี่ยนแปลงทุกแห่งชน
จะตั้งใจสอนศิษย์ให้เป็นคน	จะเริ่มต้นเสียที่ป้าใหม่เอย

(สุธรรม ทองสุก. 2530 : 57)

แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสติปัญญาและความสามารถตามทักษะของครูในบทร้อยกรองนี้ก็คือการที่ครูควรที่จะได้มีการปรับปรุงพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านด้วย เพื่อที่จะได้เป็นครูที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก และสามารถสั่งสอนศิษย์อย่างมีประสิทธิภาพให้มีคุณภาพ

จากการวิเคราะห์ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับเด็ก-เยาวชน ด้านสติปัญญาและความสามารถ ตามทัศนะของครูปรากฏว่า ครูให้ความสำคัญแก่เด็ก-เยาวชน รักและสนใจให้การศึกษาอบรมทั้งทางวิชาการและศีลธรรมจรรยา ด้วยอุดมการณ์ของครูอย่างแท้จริง ร้อยกรองบางบทดัดหน้าเพื่อนร่วมอาชีพครูด้วยกัน ที่ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการสอน และได้พยายามของความร่วมมือร่วมใจพัฒนาตนเอง เพื่อจะได้เป็นครูที่ดีมีคุณภาพเพื่อจะได้พัฒนานักเรียนให้ดีขึ้นต่อไป นอกจากนี้แล้วยังได้กล่าวถึงการเสียสละเพื่ออุดมการณ์ในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ซึ่งบางครั้งต้องเสี่ยงกับอันตรายก็มี

3) การพัฒนาด้านอาชีพ

ในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพนั้น รัฐบาลได้กำหนดทิศทางในการพัฒนาไว้พอสรุปได้ว่า เด็ก-เยาวชนต้องมีโอกาสเตรียมตัว และ พัฒนาความสามารถเพื่อประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตระหนักในความเป็นจริงของตนเองด้านความถนัดและความสนใจของตน เยาวชนต้องพยายามช่วยตัวเองให้มากที่สุด ในการสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจของตนเอง ครอบครัวและของประเทศชาติ ทั้งนี้เยาวชนพึงสำนึกว่า การทำงานสุจริตเป็นหน้าที่ และเป็นสิ่งที่มีเกียรติ เยาวชนพึงมีความต้องการและมุ่งมั่นที่ปฏิบัติงานไปในแนวที่จะไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน ไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานด้านใด โดยยึดหลักของความขยัน ความมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่องาน ความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งมีความกล้าในการริเริ่ม และในขณะเดียวกัน เยาวชนต้องการการคุ้มครองพื้นฐานและได้รับสวัสดิการตามควร นอกจากนั้นเยาวชนพึงมีการเตรียมตัวเพื่ออนาคต โดยเฉพาะเมื่อตนเองอยู่ในวันสูงอายุ

จากการศึกษาทรัพยากรที่ได้รับการจัดแยกหมวดหมู่แล้ว นำมาวิเคราะห์ถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านอาชีพได้ดังต่อไปนี้

3.1 การปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ

การปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เปรียบเสมือนเป็นหลักยึดในการทำงานให้มั่นคง และชี้นำไปสู่จุดหมายปลายทาง ถ้าหากบุคคลใดปราศจากการปฏิบัติตนที่ดีแล้วก็อาจส่งผลให้การทำงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ประสบกับความล้มเหลวได้

จากบทร้อยกรอง "น้องเอ๋ยน้องพี่" ต่อไปนี้ ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติตนในการทำงานไว้ว่า

น้องเอ๋ยน้องพี่	อยากมั่งมีไม่อยากหากขยัน
งานประจำงานอดิเรกเอนกอนันต์	ไม่ผัดวันประกันพรุ่งมุ่งทำไป
ปริญญามีหรือไม่ใช่สิ่งผิด	งานสุจริตหนักเบาเอาใจใส่
หมั่นประหยัติดอดออมถนอมค่าใช้จ่าย	เศรษฐกิจได้เป็นไม่ว่าน้องเอย

(สม.เจตน์. 2528 : 45)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพในการปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพว่า เด็ก-เยาวชนควรที่จะได้มีความขยันหมั่นเพียรไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ทำงานที่สุจริตไม่ว่าจะเป็นงานหนักหรืองานเบา มีความเอาใจใส่ต่องาน รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด และรู้จักอดออมเพื่อความเจริญของชีวิตในอนาคต

จากบทร้อยกรอง "ลูกเอ๋ยลูกนก" ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนในการทำงานไว้ว่า

ลูกเอ๋ยลูกนก	แม่เจ้าจกเหยื่อหอนมาป้อนให้
ปีกเจ้ากล้าหาญแข็งแรงวันวัย	พอเติบโตใหญ่โตก็หากินเอง
เกิดเป็นคนแท้แท้หรือแพ้นก	เลิกแม่ปกป้องก็หัดขยันเก่ง
จักต่อสู้สร้างตัวอย่างกล้าเกรง	ฝึกฝนเร่งสร้างรังตั้งนกเอย

(สุชาติ กิตติวัฒนกล. 2530 : 45)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพว่าควรที่จะให้รู้จักพัฒนาตนเองตั้งแต่ยังเล็กอยู่ว่า เมื่อตอนเล็กอยู่นั้น บิดามารดาให้การเลี้ยงดู พอเติบโตขึ้นก็ควรที่จะรู้จักพึ่งตนเอง ด้วยการมีความขยันหมั่นเพียร รู้จักต่อสู้ชีวิตเพื่อสร้างตนเอง รู้จักฝึกฝนในกิจการงานทั้งหลายเพื่อความมั่นคงในชีวิตและอนาคต

การประกอบอาชีพนั้นนอกจากจะมีหลักการในการประพฤติปฏิบัติแล้ว ยังมีสิ่งอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การหันฝ่าต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ นานาที่จะเกิดขึ้น บทร้อยกรอง "โอเอ๋ยโอละเห" ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานไว้ว่า

โอเอ๋ยโอละเห่
เจ้าหนุ่มน้อยคอยดูอยู่ทุกวัน
กระรอกน้อยคอยกัดกำจัดดอก
มะพร้าวก็ยังถูกลงทุกที

นาฬิกาถูกตกริมตักฉัน
คนขยันหมั่นเพียรสวนเตียนดี
แล้วจะออกลูกได้อย่างไร
จึงไม่มีเงินแต่งเมียฆ่าเสียใจ
(ประจักษ์ หวัจนเพชร. 2528 : 41)

เยาวชนในหรือयरองนี้ได้พยายามขยันหมั่นเพียรเพื่อที่จะสร้างตัวสร้างครอบครัวใหม่ ด้วยการทำสวนมะพร้าว แต่ก็มิปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้น ทั้งเป็นอุปสรรคจากกระรอกกัดกินดอกมะพร้าว และราคามะพร้าวถูกลง ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาด้วยการเสนอปัญหาแฝง ความเห็นอกเห็นใจ ความเสียใจ คราวต่อไปก็ควรที่จะได้ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ในการทำมาหากิน เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นด้วย

นอกจากนี้แล้วหรือयरองชื่อ "เด็กเลี้ยงควาย" ยังให้แนวคิดในการอาชีพไว้ว่า

... เลิกเรียนเขียนมาเรียนคราดมาหัดไถ	เรียนอยู่ในท้องนาหาความหมาย
ไม่หลงงมเมามัวมั่วอบาย	เปลี่ยนร่างกายเป็นรวงข้าวเอาไว้กิน
ไม่มีแผ่นปริญาโอ้อวด	ก็ไม่เคยเจ็บปวดหัวทวนถวิล
เพราะภูมิใจอยู่กับทรัพย์ในดิน	ไม่ต้องตั้งรกรากแย่งหางาน
ปริญาหลายใบวิจัยฝุ่น	ต้องเตือนร้อนว่าวน่าสงสาร
เป็นบัณฑิตแต่ไม่ได้รับราชการ	ต้องชมเชยหาเล่นเล่นวงใน
อยู่กับควายไ้ภาษาเป็นสื่อรู้	บอกว่ายกก็หยุดอยู่ไม่ไปไหน
แต่กับคนที่อยากเรียนมหาลัย	ขอเท่าใดไม่ยอมหยุดสุดปัญญา

(ลำจวน โสมะภีร์. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพไว้ว่า ควรที่จะมีความรักความภูมิใจในอาชีพของตนเอง แม้จะเป็นงานที่คนอื่นว่าต่ำต้อยไม่มีคุณค่าแต่ถ้าหากเป็นงานที่สุจริตแล้วก็เป็นงานที่ดี และควรภาคภูมิใจ

บทร้อยกรองชื่อ "เรียนเพื่อน" ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

...ต้องทำงานหาเงินเรียนเพียรสุดลำห	ข้อตำรามุ่งมั่นหมั่นบิดเบียน
ขยันงานเพื่อหาเงินเอามาเรียน	ขยันเพียรเรียนไปเพื่อได้งาน
งานคือเงิน เงินคืองานโບราณว่า	จริงหนักหนาน่าลองอย่ามองผ่าน
อย่างอมมืออเท้าเข้ากราบกราบ	เยี่ยงขอทานมือเท้าเสียละเหี้ยใจ
ทำด้วยตัวช่วยตัวเองถึงที่สุด	จงอย่าหยุดจนาคดอันสดใส
เพิ่มคุณค่าให้ตัวเอง เปล่งแสงไกล	กำโชคชะตาเราไว้ด้วยมือเรา

(นงคราญ กลกิจ. 2529 : 34)

จากบทร้อยกรองนี้ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพในแง่ของการปฏิบัติตนว่า ควรที่จะมีความขยันหมั่นเพียรศึกษาหาความรู้ด้วยและทำงานด้วยอย่างอมมืออเท้า เอาแต่ขอผู้อื่น พยายามต่อสู้ชีวิต รู้จักนำความรู้ที่เรียนมาช่วยในการพัฒนาอาชีพ พัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าและที่สำคัญที่สุดก็คือ รู้จักพึ่งตนเอง

3.2 ปัญหาการว่างงาน

ปัญหาการว่างงานนั้นนับได้ว่าเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเด็ก-เยาวชนที่อยู่ในระยะวัยรุ่นตอนปลาย หรือในระยะที่เด็ก-เยาวชนพ้นจากการศึกษาจากระบบโรงเรียน เพราะเป็นจุดสุดท้ายเมื่อพ้นจากการศึกษาในระบบแล้ว บางบุคคลจบการศึกษาระดับต่ำ บางบุคคลจบการศึกษาระดับกลางหรือระดับสูง คาดหวังว่าจะต้องได้ทำงาน และต้องเป็นงานที่คิดว่าดีและเป็นที่ยอมรับ

มีบทร้อยกรองหลายชิ้นที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการว่างงานของเด็ก-เยาวชน เช่น บทร้อยกรองชื่อ "บันทึกวันหนึ่ง" ได้กล่าวไว้ว่า

จนปริณิษิตได้ปีกว่า	ฉันตั้งหน้าทำงานย่านเมืองหลวง
ความตั้งใจใหญ่ยังสิ่งทั้งปวง	ได้ขึ้นทรวงแม่พ่อที่รอคอย
สมัครไว้หลายแห่งสอบแข่งขัน	คนนับพันฉันก็ไม่ทอดอ
ประกาศผลทุกครั้งนั่งใจลอย	ต้องเหงาหงอยหาชื่อฉันนั้นไม่มี

กว่าจะได้เข้าศึกษาเป็นนิสิต	กว่าจะได้เป็นบัณฑิตสมศักดิ์ศรี
ต้องฟันฝ่าอุปสรรคมากมาย	ถึงวันนี้ก็ยังอยู่สู่ชะตา
สู้เพื่อความอยู่ดีของชีวิต	ด้วยความเกิดด้วยหัวใจที่เฝ้าหา
ใบเบิกทางมีเพียงปริญญา	ขาดเงินตราเส้นสายได้แต่ตรม
ไอ้ชีวิตบัณฑิตไทยในวันนี้	<u>ใครจะชี้ทางแก้ไขให้เหมาะสม</u>
คนว่างงานมากมายในสังคม	วิจัยลมวิจัยฝุ่นกันวุ่นวาย
จบปริญญาดูสองปีแล้ว	ไร้วิถ์แหวการงานที่มันหมาย
งานไม่มีใจหมั่นหมองต้องอับอาย	หรือจะกลับไปเลี้ยงควายและไถนา

(พเยี่ย. 2529 : 34)

การมีอาชีพมีการงานทำเป็นความหวังของนิสิตนักศึกษาที่สูงสุดอันหนึ่งของชีวิต ถ้าหากว่าเรียนจบออกไปแล้วหางานทำไม่ได้จะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่น่าอับอายมาก โดยเฉพาะการจบระดับปริญญา ซึ่งถือว่าเป็นการจบระดับที่สูงมาก ผู้ประพันธ์ได้กล่าวเอาไว้ว่า เรียนจบปริญญาดูได้สองปีแล้วยังหางานทำไม่ได้ การสอบทุกครั้งมีคนไปสมัครสอบมาก แต่ไม่มีโอกาสสอบได้เลย ในขณะที่ได้อุตสาหกรรมพยายามศึกษามากหลายปีจนสำเร็จ มีเพียงปริญญาบัตรเท่านั้นที่ใช้หางานทำ ไม่มีเงินหรืออภิสิทธิ์ใด ๆ ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาการว่างงาน การใช้สิทธิและอภิสิทธิ์ในการหางานทำซึ่งได้แสดงแง่คิดว่าจะได้มีผู้จัดการแก้ไขในเรื่องการว่างงาน บัณฑิตหางานทำไม่ได้ให้เหมาะสมด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "ชีวิตประจำวันของบัณฑิต" ได้สะท้อนถึงภาวะการว่างงานของเยาวชนที่จบปริญญาแล้วไว้ว่า...

ดวงตะวันลอยเด่น

สาดแสงแรงกล้า...

ฉันตื่นนอน

อาหารมือเช้า คือบุหรืหนึ่งมวน

แก้มกาแฟผสมหนึ่งถ้วย

แล้วจึงออกไปส่งจดหมายสมัครงาน

ที่ตู้ไปรษณีย์

ยามบ่ายอันร้อนรุ่ม

มีน้ำแข็ง เป่าดับกระหาย

แก้มหนึ่งสีกิมห่มรายวัน

ฟังเพลงไป... นอนรอคำตอบไป

ตกดีด...

ลงมือเขียนจดหมายสมัครงานอีก

เป็นฉบับที่ 80

นมมีน้ำตาสีกหยด...

โอ... หัวใจของฉันตายด้านไปแล้วหรือนี่

กับคำว่า "ผิดหวัง"

(ข้าวง. 2530 : 168)

ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นปัญหาของเยาวชนที่จบปริญญาแล้ว ว่ามีแต่การตั้งรกรากงานทำรอคอย และผิดหวังในที่สุด น้อยนักที่จะสมหวัง ความผิดหวังหลายครั้งหลายคราก็จะซาชิน สภาพปัญหา เช่นนี้เป็นการเสนอแนวคิดให้เกิดการหาทางแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น

บทร้อยกรองชื่อ "ปริญญา" ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหวังของเยาวชนในการขบขันเพียร เรียบและสภาพปัญหาที่ประสบอยู่ว่า...

กระดาศแผ่นนั้นฉันได้มา

จากหยาดเหงื่อและน้ำตา

กระดาศแผ่นนี้

มีค่า

สำหรับฉัน

ฉันเรียน ฉันท่อง ฉันสอบ

จึงได้มา

ใช้เวลาหลายปี

เพื่อเป็นใบเบิกทาง ทำมาหากิน

หลายปีผ่านไป

วันนี้...ฉันก็ยังไม่มีงานทำ

(ชะตารัก. 2529 : 180)

บทร้อยกรองนี้ให้แนวคิดว่าการต้นรณศึกษาเล่าเรียนมาไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการมีงานทำใน
อนาคตเลย สมควรที่จะได้รับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการศึกษาและตลาดอาชีพให้สามารถรับเด็ก-
เยาวชนได้อย่างสมคูลย์ด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "คนเดินถนน" ได้กล่าวถึงปัญหาการว่างงานของบัณฑิตไว้ว่า

...ฉันเป็นบัณฑิตตกงาน

...แพ้นเมืองไทย

อย่าพูดถึงรัฐบาลให้รำคาญ

ฉันไม่สนใจว่าประชาชน

จะเป็นจะตายหรือ

หากคิดว่า จะทำไหน ให้สมหาใจยืนยาวถึงวันอื่น ๆ ได้

(ข้าพฟ้า. 2528 : 59)

ร้อยกรองบทนี้ ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านอาชีพว่าปัญหา
การว่างงานของเยาวชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก สมควรได้รับการแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น แม้แต่ปากท้อง
ของประชาชนและเรื่องอื่น ๆ ยังไม่สำคัญเท่า เพราะการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ก็ย่อมกลายเป็น
การเพิ่มปัญหาให้แก่สังคมนั่นเอง มีการกล่าวถึงรัฐบาลว่า น่าจะได้มีการแก้ไขบ้าง

การต้นรณศึกษาเล่าเรียน เมื่อเรียนจบแล้วก็ต้องต้นรณหางานทำ แต่สภาพปัญหาการ

ว่างงานยังเป็นปัญหาที่หนักอยู่ ผู้จบการศึกษามีมากมายขึ้นทุกวัน ซึ่งบทร้อยกรองชื่อ "บัณฑิตใหม่" ได้แสดงแนวคิดในการผลิตบัณฑิตว่า

...บัณฑิตแต่ละปีมิเป็นกัน	ขาดจุดยืนที่เห็นเป็นแก่นสาร
ชีวิตความคิดผันผวนการณ	จนไร้รากมั่นคง ณ ที่ใด
มีมากมายสถาบันผลิตบัณฑิต	กับผลผลิตออกมาคุ่มค่าไหม
บัณฑิตใหม่มีทางที่จะไป	เรียนจบมาทำไมยังไม่รู้
การว่างงานคือนิยามความเพียงแท้	สิ่งที่แน่คือเคว้งคว้างหมดทางสูง
โอกาสงานของบัณฑิตปิดประตู	เส้นสายดูมีค่ากว่าปริญญา
งานมีน้อยรับร้อยสมัครหมื่น	ความขมขื่นของผู้ผ่านการศึก
ชีวิตจริงไม่มีในตำรา	จบออกมาหางานทำเป็นปี
เป็นบัณฑิตกับเขามากกว่าปแล้ว	ยังต้องแหว่อยอยู่กับบ้านเหมือนรุ่นพี่
เป็นผู้น้อยเส้นสายไม่ค่อยมี	งานดีดีสอบแข่งขันกันแทบตาย

(วันวิสาข. 2530 : 42)

บทร้อยกรองนี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาการผลิตบัณฑิตมาจากกลั่นตลาต แต่ไม่มีงานรองรับ เป็นการชี้ให้เห็นสภาพปัญหาที่ต้องแก้ไข และที่สำคัญที่สุด ปัญหาของเด็ก-เยาวชนที่เกิดจากสภาพของสังคมที่ไม่ยุติธรรมได้แก่การใช้อิทธิพลต่าง ๆ ตามแต่โอกาสเป็นการเอารัดเอาเปรียบเด็ก-เยาวชนที่มีความสามารถแต่ไม่มีพวกพ้องหรืออิทธิพลต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือในการหางานทำ

จากคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ" ได้กล่าวถึง การหางานไว้ว่า

ขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ
 ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับเราที่นี่
 ขอจงอย่าได้เป็นห่วง

พระพุทธรูปจะปกป้องและคุ้มครองเธอ

ไปตลอดทางอันยาวไกล

เก็บตัวเดินทางของเธอไว้ให้ดี

อย่าทำให้ตกขายตั้งแท่นเศษกระดาษ

เพราะเธอไม่มีสิทธิ์ซื้อตัวเดินทางครั้งใหม่อีกแล้ว

และมันมีจำกัดเพียงใบเดียวเท่านั้น

รถไฟจะนำเธอไปจากที่นี่

เช่นเดียวกับที่นำหัวใจเราไปด้วย

ไม่มีใครจากพรากาดจะยืนยาวจนชั่ววันจันทร์

กระนั้น: ฉันเองยังหวั่นไหว

เขื่อนน้ำตาเสียใจให้แห้ง

น้องสาวของฉัน

ใคร ๆ ก็รู้ว่าเธอเป็นลูกที่ติของพ่อแม่

เป็นน้องที่ติของพี่ชาย

รักษาตัวไว้ให้ดี

ด้วยชีวิตของเธอมีค่าสำหรับเรา

แต่การตื่นนอนเพื่อมีชีวิตอยู่ต้องจ่ายค่าตอบแทนที่สูงลิ่ว

หวังว่าเธอคงโชคดีเมื่อถึงปลายทาง

รถไฟจะนำเธอไปสู่เมืองใหญ่

ที่ซึ่งแรงงานของเธอจะมีราคา

ที่ซึ่งเด็กหนุ่มสาวของเราได้สาบสูญไปอย่างลึกลับ

ด้วยอำนาจพระพุทธรูป

ขอให้เธอจงโชคดีและเดินทางโดยสวัสดิภาพ...

(ไพฑูรย์ ธีธัญญา. 2530 : 19)

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบากในการหางานทำของเด็กสาวผู้หนึ่ง ต้องเดินทางเข้าสู่เมืองหลวง ค่าแรงต่ำ แต่ก็ยังมีราคาว่าการอยู่ที่ท้องถิ่นของตน บางคนถูกหลอกลวง บางคนหายสาบสูญไปอย่างลึกลับ การเล่นภาพเช่นนี้เป็นการชี้ให้เห็นปัญหาการดิ้นรนหางานทำของเด็ก-เยาวชน และความเป็นห่วงของญาติมิตร ในสภาพที่ไม่มีความแน่นอน ไม่มีความมั่นใจ เป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้แก้ไขปรับปรุงในการหาอาชีพ การให้ความสำคัญคุ้มครองให้ความปลอดภัยแก่เด็ก-เยาวชนด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "บันไดบัณฑิต" ได้กล่าวถึงการดิ้นรนสอบเข้าทำงานแล้วหลายครั้งแต่ไม่ประสบความสำเร็จ และในที่สุดก็ได้งานที่ปรารถนาว่า

รับปริญญานิติศาสตร์สมศักดิ์หวัง	อุตล่ำที่ตั้งใจเรียนเพียรศึกษา
ทุ่มทั้งทุนที่เห็นเป็นเงินตรา	และเวลาหลายปีที่ผ่านมา
ญาติพี่น้องอยากเห็นเป็นตำรวจ	ติดตามอวดรักให้รู้ทุกไถ่
เป็นนายร้อยห้อยกระเป๋ามิวนัย	ทำงานให้แข็งเข้มเต็มกำลัง
สมัครสอบนายร้อยแล้วคอยผล	ต้องหมองหม่นสอบไม่ได้ไร้ความหวัง
พ่อแม่ปลอบสองใจใหม่ให้ปลง	ลองอีกครั้งคราวนี้คงที่เรา
เขาเปิดรับปลัดใหม่หลายตำแหน่ง	ลองสอบแข่งชิงคู่สู้กับเขา
เป็นปลัดก็ดีมิใช่เขา	และคงก้าวเป็นผู้ว่าคราต่อไป
สอบปลัดสุดประหลาดพลาดอีกครั้ง	ให้สิ้นหวังอนาคตอันสดใส
ไปสอบอีกหลายแห่งแม่แหล่งไกล	มิเคยได้สักครั้งยังว่างงาน...
ไปสอบครั้งสุดท้ายสอบได้แล้ว	ดวงตาพ้อฉายแววสดสงสาร
เพราะที่สอบได้นั้นมันคืองาน	เป็นนักการภารโรง...คงต้องทำ

(ยงยศ แยมพวง. 2530 : 70)

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นสภาพของเด็ก-เยาวชนที่ดิ้นรนศึกษาหาความรู้จนสำเร็จเป็นบัณฑิต เพื่อที่จะได้เข้าทำงานดี ๆ ที่ตัวเองปรารถนา แต่สอนหลายครั้งแล้วก็สอบไม่ได้ ต้องตกอยู่ในสภาพของการว่างงานอันเป็นการสูญเสียแรงงาน สูญเสียเงินสมองและสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรเกิดขึ้นแก่เด็ก-เยาวชน แก่สังคมและประเทศชาติด้วย ครึ่งสุดท้ายสอบเข้าเป็นนักการภารโรง แม้จะไม่ชอบใจก็จำเป็นต้องทำ ซึ่งเป็นการแสดงออกในลักษณะผิดหวัง แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพก็คือการชี้ให้เห็นสภาพปัญหาการว่างงานและการได้งานที่ไม่ปรารถนาเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

บทร้อยกรองชื่อ "มือที่ว่างเปล่า" ได้กล่าวถึงปัญหาการว่างงานไว้ว่า

เมื่อเจ้าไปเจ้าก็ไปสองมือเปล่า	วันนั้นฟ้าหมองเศร้าเป็นฝนฟ้า
สองตาแม่ยังจ้องเจ้าเต็มตา	และบ่อต้นน้ำตานันแตกนอง
เกิดดับเต่าตึงดอกบัวโตได้	ระนาดเอกก็เกยงลอยล่อง
ไ้อดอกเอยดอกโสนที่ริมคลอง	ยังเหลือครึ่งเต็มร่องลำประโดง
จนประตูประดับดอกฤดูใหม่	วันนั้นฟ้าแจ่มใสเป็นลานโบร้ง
พออ้ายแกละวิ่งแจ้นมาโหงโหง	นอกแม่ก็โหล่งที่สุ่มรม
ร้องตะโกนเจ้าแกละมันบอกข่าว	กับน้องปากขาวปาวที่ตีนกุ่ม
แม่จับราวกระโดดเป็นตุ้ม	เห็นเจ้าเดินจุ่มดุมบนคันนา
นั่นลูกใครกันหว่านหน้าขาว	เป็นหนุ่มหน้านำรักเสียนักหนา
แม่เห็นแม่ก็จ้องเสียเต็มตา	แล้วเต็มร้นน้ำตาก็หลั่งลง
ลูกหลังลูกหน้าเสียนานเนิ่น	เพราะนานเกินเจียนใจจะแตกผง
เจ้าดูผ่องผิวสีที่งมทรง	แต่แม่ยังห่อหุ้มลงด้วยขรา
วันเจ้าไปเจ้าก็ไปสองมือเปล่า	เจ้าบอกจะไปเอาของมีค่า
เออไหนเล่าเจ้าหนูที่ได้มา	ให้แม่มองให้เต็มตาเดอะลูกรัก

ก้มกราบราบลงแทบเท้าแม่
ดินแม่คู่นี้ช่างหนาหนัก

นั่งแนบ ฌ ที่นั่นเสียนานหนัก
ด้วยย่ำอยู่ใกล้แห่งความจน

จักเอ๋ยไฉนจากเวลานี้
 แหม่ทนทรมานทุกข์ด้วยอดทน
 เมื่อลูกไป ลูกก็ไปสองมือเปล่า
 แต่คว้าไฉนไม่ได้เพราะไม่มี
 ลูกจึงพามือเปล่ามาฝากแม่
 แม่คงฝากความหวังไว้มากมาย

จะเอาใจไหนดีมาฝากแม่
 เพื่อลูกชายหนึ่งคนหลายขวบปี
 ด้วยหวังว่าจะไปเอาเมื่อถึงที่
 ลูกจึงพามือเปล่ามาฝาก
 กับความท้อแท้ แพ้พ่าย
 เพื่อรอวันล้มสลายเมื่อลูกมา

สองตาแม่ที่จ้องสองตาลูก
 ดอกโสนบานแล้วที่ริมนา
พุ่มไม้ริมฝั่งจักจับใจ
และพุ่มไม้ริมฝั่งจักจับใจ

คือสองความพันผูกและห่วงหา
 แต่ความหวังโรยรา-สองใจนั้น
ปริณญาแขวนไว้ริมฝ้านั้น
ว่าลูกยายศรีประจันต์ดองงาน ฯ

(ไพฑูริย์ ธีธัญญา. 2528 : 93)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการที่บุตรชายตัดสินใจไปเรียนจนจบการศึกษา และหวังจะหางานทำ
 มารดาก็เฝ้ารออยู่ที่บ้าน แต่แล้วบุตรก็หางานทำไม่ได้ จึงกลับมาน้ำและทำนาเหมือนเดิม โดยที่
 ปริณญาไม่สามารถช่วยอะไรเขาได้เลย ไม่มีคุณค่าอะไร นอกจากจะใช้ประดับไว้ที่ฝาเรือนเท่านั้น
 สิ่งเหล่านี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา ที่จบมาแล้วหางานทำไม่ได้ ผู้ใหญ่หรือ
 บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรที่จะได้จัดให้มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาเหล่านี้

บทร้อยกรองชื่อ "ผู้คน" ได้กล่าวถึงการกลับสู่บ้านเดิมของเด็ก-เยาวชนที่ว่างงานไว้ว่า

เดินทางกลับคืนบ้านเมื่อวานนี้
 เบื่อชีวิตวันวាយหน้ามนุษย์
 จากคนสอนหนักกว่ารับห้าสิบ
 ฝ่ายที่เหลือตายคืนหลายหมื่นพัน
 คน คน คน ล้นหลามมากล้นเหลือ
 บางชีวิตหนึ่งรอเป็นขอทาน

หลังจากที่ผิดหวังครั้งสุดท้าย
 คอยแก่งแย่งอดุลทุกสิ่งอัน
 ความหวังริบหรี่แสงเข้าแข่งขัน
 หวังตัวจันหนากนอกเมื่อตกงาน
 ล้วนตากเหงื่อตรากตรำหน้าดำกร้าน
 บ้างพักการพิกลสู้กันไป

ลาชีวิตเมืองกรุงมุ่งคืนบ้าน	กลับสู่งานหลังสู้ฟ้าทำนาไร่
เห็นเด็กเล็กเกลื่อนกลาดอนาใจ	เขาจะทำอะไรเติบโตเหมา
บ้านป่าเคยอยู่สบายคล้ายแปลกถิ่น	ทุกพื้นดินไม่ว่างเว้นทุกเส้นหญ้า
ทั้งผู้คนบ้านเรือนเห็นเกลื่อนตา	ท้องทุ่งนาก็แปรผันตามครรลอง
อีกไม่นานบ้านเดิมเดือนเรือนเต็มทุ่ง	จะอยู่กรุงหรืออยู่นานาหน่มมอง
หมดสิ้นห่วงงานทำกินสิ้นเงินทอง	จะร่ำร้องเรียกหาใครยังไม่รู้

(เขาวลัคน์. 2529 : 35)

จากบทร้อยกรองที่ยกมาข้างต้นนี้ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการตัดสินใจหางานทำ แต่ไม่ได้ทำ เพราะสอไม่ได้ เบื่อหน่ายชีวิตในการแก่งแย่งชิงกันสอ และแข่งขันอย่างอื่นอีกมากมาย เพราะปริมาณของคนนับวันจะมีมากขึ้น การแก่งแย่งแข่งขันจึงลำบากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว ตัวละครในบทร้อยกรองผิดหวังและเดินทางกลับบ้านเดิมในสภาพการว่างงาน จุดเน้นของบทร้อยกรองนี้จะเน้นถึงจำนวนประชาชนโดยเฉพาะเด็กว่ามีจำนวนมาก พร้อมกับให้แง่คิดว่า เมื่อเติบโตขึ้นมาจะประกอบอาชีพอะไร และอย่างไร จึงพอจะสรุปแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านอาชีพในประเด็นการว่างงานได้ว่า น่าจะได้มีการควบคุมจำนวนประชากร และน่าจะได้พัฒนาปรับปรุงจัดหาอาชีพไว้สำหรับเด็ก-เยาวชนให้เพียงพอด้วย

การวิเคราะห์บทร้อยกรองเกี่ยวกับเด็ก-เยาวชน ด้านการปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ และปัญหาการว่างงานนั้นปรากฏว่า ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวความคิดว่า เด็ก-เยาวชนควรจะมี ความขยันหมั่นเพียร มีความสุจริต ตั้งใจ เอาใจใส่ต่องาน รู้จักการสร้างตัว และแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความรักความภาคภูมิใจในงาน รู้จักนำความรู้ที่ได้ศึกษา มาพัฒนางานให้เจริญก้าวหน้าและที่สำคัญที่สุดก็คือการรู้จักพึ่งตนเอง

ส่วนในด้านปัญหาการว่างงานนั้น ผู้ประพันธ์ส่วนมากเสนอเยาวชนที่เป็นบัณฑิตแล้ว หางานทำไม่ได้หรือได้งานที่ไม่พึงปรารถนา มีเหตุผลมาจากการมีประชากรมากจึงต้องแข่งขันกันมากขึ้น ได้กล่าวถึงแนวคิดในการแก้ปัญหาว่า น่าจะมีผู้ใหญ่หรือรัฐบาลได้รับผิดชอบและแก้ปัญหาให้ด้วย บางส่วนได้กล่าวถึง การตัดสินใจหางานทำในเมืองหลวง ได้เสนอปัญหาว่า เด็ก-เยาวชนบางคน ถูกล่อลวง บางคนหายสาบสูญ ซึ่งผู้ให้หน้าที่รับผิดชอบควรที่จะได้แก้ไขปัญหานี้

4) การพัฒนาบุคลิกภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม ในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน
ด้านนี้ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญ และได้กำหนดทิศทางการพัฒนาไว้ว่า

8.4 ทิศทางการพัฒนาบุคลิกภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม

เยาวชนพึงมีโอกาสในการพัฒนาบุคลิกภาพให้มีคุณภาพ และมีการสร้างสรรค์ มีความ
สามารถในการกระบวนการคิดสร้างเสริมค่านิยมทางวัฒนธรรม จริยธรรม และรับผิดชอบ
ต่อสังคม กล่าวคือ

8.4.1 เยาวชนพึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจ และความคิด
รวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (self concept) ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง รวมทั้งความ
เข้าใจ ต้องการและบทบาทของตนและผู้อื่น โดยเฉพาะของผู้เกี่ยวข้องด้วยมีโอกาสน
การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองพัฒนาศักยภาพของตนด้านความคิดสร้างสรรค์ และพึง
มีความรักในเพื่อนมนุษย์

8.4.2 เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาตนเองด้านสุนทรียภาพด้วยมีการส่วนร่วม
ในกิจกรรมศิลปะ การกีฬา และการนันทนาการต่าง ๆ พึงมีความรับผิดชอบในการสืบเนื่อง
ทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาติ รู้จักคิดเลือก รักษาและพัฒนาสมบัติและวัฒนธรรม
อันเป็นมรดกและอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

8.4.3 เยาวชนพึงยึดถือในเรื่องความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม โดยให้
ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนต่อสังคม พึงรักในเสรีภาพของตนแต่จะต้องไม่ละเมิด
เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นเมื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนตัวและส่วนรวม
เต็มใจช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอันเนื่องมาจากข้อจำกัดต่าง ๆ รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัว
เพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกในชาติ มีส่วนในการ
ปกครองและการเมือง อันได้แก่ความเข้าใจ และปฏิบัติบทบาทของตนให้ถูกต้อง และ
เหมาะสมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในการดำรงชีวิตและ
ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ว่าจะอยู่ในรูปใด ๆ ให้มีคุณธรรมแก่ตนเองทั้งกาย วาจา
และใจ...

(นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว. ม.ป.ป. : 1-3, 1-6)

จากนโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนในระยะยาวนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้กำหนดทิศทางในการพัฒนาคุณภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และ จริยธรรมไว้กว้างขวางมาก ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยจำแนกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 การพัฒนาด้านสังคม

ในฐานะที่เด็ก-เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วิถีความรู้ความคิดที่จะช่วยเหลือสังคมได้ แต่จะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม เพราะอายุเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดวุฒิภาวะในการกระทำ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่จะให้มีการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านนี้ด้วย

4.1.1 การรับใช้สังคมและประเทศชาติ มีทฤษฎีการอธิบายมากมายที่กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ในด้านนี้ เช่นในคำร้อยไร้มผัส (Blank Verse) ชื่อ "นักศึกษา" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

มาเกิดมา เร็วไว
หนุ่มสาว เพื่อนใหม่ เพื่อนนักศึกษา
ได้ฟ้าดินดาวศรัทธาฉายฉ่า
เราจะพรวดถึงความดังอันสูงส่ง
เราคือคนหนุ่มสาวผู้ทะนง
มีจุดยืนมั่นคงคือรับใช้ประชา
มาเกิดมา เพื่อนรัก เพื่อนนักศึกษา
มาสร้างคุณค่าความหมายยิ่งใหญ่
สี่ปีในมหาวิทยาลัย
จักมิใช่เพียงเพื่อกระดาษแผ่นเดียว
โอลด์แลงก์ชายน์ ขึ้นบานกระวั้นก้อง
สองมือสอดประสาน กระพริบกัน
สายสัมพันธ์สืบทอดโยงเกี่ยวกระหวัด
ร้อยรัดดวงใจทุกดวง

เป็นดวงไฟแห่งศรัทธา เจ็ดจ้า

ทมิฬวันเวลา... เพียงแค่สี่ปี

(ศรีธนา. 2529 : 44)

ผู้วิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มหนุ่มสาวที่เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ได้มีการพัฒนาด้านสังคม ด้วยการชักชวนกัน ให้ความสำคัญร่วมมือร่วมใจกันรับใช้ประชาชน ร่วมสร้างคุณงามความดี และปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนาด้านสังคม โดยเฉพาะช่วง 4 ปีในมหาวิทยาลัย ที่พวกเขาศึกษาอยู่

บทร้อยกรองชื่อ "ช่อดอกไม้สีขาว" ได้กล่าวถึงเด็กหนุ่มผู้ใฝ่อุดมการณ์อันสูงส่ง มีความสำนึกว่า มีผู้ทุกข์ยาก ยังรอความหวังจากเขาอยู่ เขาพยายามที่จะทำเพื่อสังคม แต่ความสับสนของสังคม ก็ทำให้เขาต้องลำบากที่จะฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ บทร้อยกรองนี้ได้สะท้อนตอนหนึ่งว่า

สีขาวช่อดอกไม้ในความรัก	สูงส่งศักดิ์ระหว่ง งามปลายทางฝัน
อุดมการณ์ค้ำบัมทางตัน	ความอดทนเร้าร่วม เด็กหนุ่มคน
เพื่อพรุ่งนี้ทางทองของสายไหม	ความมั่นใจวางกับความสับสน
ด้วยวัยยังแสวงหาปัญญาชน	ผู้ทบทวนรอหวังจากเขามากมาย

(สีม่วง. 2530 : 99)

และอีกตอนหนึ่ง บทร้อยกรองชี้ให้เห็นสภาพปัญหาในการที่นักศึกษาเหล่านี้มีความต้องการจะรับใช้สังคม แต่เขายังไม่มีโอกาส เพราะสังคมไม่เปิดโอกาสให้ ไม่มีผู้ที่จะให้การสนับสนุน และในสองบทสุดท้ายได้กล่าวถึงการต่อสู้ดิ้นรนที่จะทำตามอุดมการณ์ แต่ในที่สุดก็อ่อนล้าลงทุกที เพราะความหวังมีเพียงริบหรี่

...ช่อดอกไม้สีขาว	ช่วยไม่ได้ทางสายยาวเท่าที่เห็น
เขาปราศขอยุติธรรมเมื่อจำเป็น	ทางเดินเส้นนี้จึงถึงบวตร้าว
เด็กหนุ่มกับอุดมการณ์อันสูงส่ง	ค่อยทรุดลงทรุดลงตรงเหวหินหนาว

แต่หวังมีระหว่างทางยืดยาว

ก็จึงก้าวข้างหน้าถ้าเปิดทาง

(สีม่วง. 2530 : 99)

บทร้อยกรองคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ยังคอย" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-
เยาวชนด้านสังคม ในแง่ของการรื้อให้สังคมว่า

ถามหาถ้อยคำถามสุดท้าย

พวกเธอผ่านทางจะไปไหน

เหล่าครูรวมทั้งหลาย

ทอดร่างลงกับพื้นดิน

ทับซากปรักหักพังและหัวใจต่ำต้อย

หรือเดินเหยียบย่ำไปอย่างเหม่อลอย

เพียงทอดสายตาสู่ดวงดาวสีเงิน

ก็ติดต้องมนตรา

ในความสวาทที่จวนกาลสารพันมาในวังจักรวาล...

พวกเธอทำได้ทุกกรณี

ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่การตัดสินใจ

(ทัศนวิไล - นาค. 2528 : 14)

ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นถึงการกระตุ้นให้นักศึกษาทั้งหลายที่กำลังแสวงหาได้ตระหนักถึง
ภาระหน้าที่ที่มีต่อสังคม คือการรับใช้สังคม ไม่ให้เกิดหัวหมกหรือทอดถอนใจ แต่ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิด
โดยการให้กำลังใจแก่การเริ่มต้นใหม่ได้ เพื่อรับใช้สังคมต่อไปว่า

กลับมาเกิด

กลับมาหาความหวังใหม่

พวกเธอจะเติบโตไปถึงไหนนะ

ดูนั่นสิ...

ดาวเต็มน้อยกำลังเล่นซุกซนอย่างมีความหวัง

พวกเธอคิดถึงดาวดวงนั้นบ้างเลยหรือ

แม้เพียงเศษเสี้ยวแห่งการสะท้อนไหวของเข็มนาฬิกา

ก็คือการรอคอย

สิ่งนั้นเสียเกิด

ความฉันท่ป้อนเปรอะ

ของอดีตที่เลวร้าย

แห่งกาลเวลา...

(ทัศนวิไล - นาค. 2528 : 14)

การตกเตียนเขาวงกตให้สำนึกในความรับผิดชอบและรับใช้สังคมมีกล่าวไว้ในบทร้อยกรอง
ชื่อ "บันทึกโสเภณี" ว่า

คมหนุ่มสาวชนชั้นกลางต่างได้แต่
ตั้งนกลอยหวังบินเหนืออย่าง
ตำราเรียนเปลี่ยนใจให้เผลอว่า
แม่ต้องกดต้องขูดคนเข็ญใจ
ยอมรับใช้นายทุนเผด็จการ
ไม่เคยคิดเอื้อเพื่อเผื่อแบ่งปัน
ปริญญาคำขวัญตัวตึงหา
เป็นบันทึกควรจะใช้คน

หวังอย่างก้าวเขวอนิ่งสูง
หลงลืมฝูงสกุณาดอกหญ้าไพร
หวังเพียงว่าอนาคตตนสดใส
จะอย่างเหยียบบ่าใครก็ข้างวัน
มุ่งทำงานเพื่อแลกเงินเท่านั้น
ไต่บันไดข้ามขั้นเอาเปรียบชน
ให้เผลอว่าแม่ต้องกระเสือกกระสน
กลับทำตนต่ำกว่าโสเภณี

(อิสราชน สิงห์ชู. 2528 : 55)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสังคมไว้ว่า เมื่อเรียนสูง ๆ
ความรู้ น่าที่จะได้รับใช้สังคมบ้างมิใช่เห็นแก่ตัวเพื่อที่จะมี สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น แม้ว่าจะ
ได้มาโดยการไม่สมควร ในตอนท้ายได้กล่าวไว้ว่าบัณฑิตบางคนทำตัวเลวต่ำกว่าโสเภณี

โสเภณีที่ว่าเลวจนเหวลิก

แต่พวกเธอยังรู้สึกรักศักดิ์ศรี

หากสังคมให้ทางมากกว่านี้

ควาโลกก็คงจะไม่เขื่อนเรือนร่างนาง

บัณฑิตโสเภณี

ค่าของเจ้าจะมีขึ้นมาบ้าง

หากคิดจะช่วยเหลือเพื่อนร่วมทาง

แทนพลีร่างรับความเคียดจากนายเงิน

(อิสฺรณ สิมหฺขุ. 2528 : 55)

บทร้อยกรองนี้ชี้ให้เห็นว่าถ้าสังคมให้โอกาสโสเภณีมากกว่านี้ เธออาจจะช่วยชาติและรับใช้
สังคมได้ เพราะฉะนั้นบทร้อยกรองนี้จึงเป็นคำเตือนและกระตุ้นให้เยาวชนที่ได้รับการศึกษามีความรู้
ได้สำนึกรู้จักการรับผิดชอบและรับใช้สังคมบ้าง

บทร้อยกรองชื่อ "คำเตือนเพื่อนนิสิต" ได้กล่าวถึงการพัฒนาด้านสังคมในแง่ของการ
รับผิดชอบต่อช่วยเหลือสังคมไว้ว่า

จักต้องพร้อมรู้หน้าที่คุณธรรม

รู้จักนำไปใช้ให้เกิดผล

ช่วยเหลือพวกมนุษยที่ยากจน

ผู้ขัดสนตรมทุกข์อยู่ทั่วไป

มีน้ำใจไว้ปรีณาน่าคบถือน

ยังงามมือที่ปรีณายังดีใหญ่

เพราะรู้ค่ารู้หน้าที่รู้จักใช้.

นี้แหละใช้รู้สมชื่อว่าคือ "คน"

(พิทยา สร้อยสำโรง. 2529 : 34)

จากบทร้อยกรองนี้ได้ให้สาระสำคัญที่เห็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านสังคม
ในแง่ของการรับผิดชอบต่อช่วยเหลือสังคมได้อย่างชัดเจน นั่นก็คือ

1. รู้หน้าที่มีคุณธรรม

2. นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์
3. ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ยากจน
4. มีน้ำใจ
5. มีความรู้ รู้จักใช้
6. รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น เป็นต้น

บทร้อยกรองชื่อ "มหาวิทยาลัย" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ในแง่ของการรับใช้สังคมว่า

อยากฝากถึงเยาวชนมิตรผู้มาใหม่	ให้เข้าใจความหมายการศึกษา
เป็นบัณฑิตทั้งร่างกายและวิญญาณ	ใช้วิชาเพื่อปวงชน...ใช้ตนเอง
(เนตรนที ขาวดีเดช. 2529 : 34)	

ผู้ประพันธ์ได้แสดงความคิดด้วยการชี้แนะแก่เยาวชนที่เป็นบัณฑิต ได้พัฒนาตนเองในสังคม ด้วยการศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างให้ถ่องแท้เสียก่อน แล้วให้อุทิศร่างกายและวิญญาณแก่สังคม รู้จักรับผิดชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

การรับใช้สังคมของเยาวชน มีกล่าวไว้ในบทร้อยกรองชื่อ "เสียงจากชายแดน" ว่า

จากบ้านเกิดมาไกลเพราะไอหนุ่ม	มันสร้างสุขความรักชาติมีอาชญา
เลือดแดงเข้มเต็มทีศักดิ์ศรีชาย	<u>ยอมพลีกายป้องกันแผ่นดินเนา</u>
ถึงมากทุกข์ทรมานปานจะดับ	คณานับด้วยภัยให้อับเฉา
จะไม่ยอมพ่ายแพ้แม่สิ้นเงา	<u>เพื่อไทยเราคงรอดตลอดกาล</u>
คิดถึงก๊อดแม่ที่แก่มาก	จึงคิดอยากกลับไปอยู่ใกล้ท่าน
หนูนัดกันอนชิตใกล้ให้นานนาน	ฟังนิทานท่านพร้าสอนทำดี
คิดถึงหนองน้ำใสที่ใกล้บ้าน	ดอกไม้นานางามดสวยสดสี

ทั้งเสียงแคนออตอันก่อนราตรี

ใบไม้ร่วงวันไม้ที่ชายป่า

เพื่อพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองแทน

สิ่งเหล่านี้ไม่มีที่ขายแดน

ทหารกล้าล่องลับลงนับแสน

เหมือนอ้อมแขนโอบไทยพันภัยพาล

(เจริญยา พุ่มพันธ์. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวความคิดด้านการรับใช้สังคมว่าเด็กหนุ่มคนหนึ่งได้เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อปกป้องแผ่นดินไทยด้วยความรักชาติ อย่างเต็มศักดิ์ศรี ทั้ง ๆ ที่ต้องการจะอยู่ใกล้ชิดกับมารดา เพื่อจะได้รับความรักความอบอุ่น แต่เขาก็เสียสละสู้อุตุนเพื่อรักษาประเทศชาติ ซึ่งเสี่ยงภัยอันตรายมาก ทหารบางคนต้องเสียชีวิต บางครั้งเสียชีวิตรวมขวบกับใบไม้ร่วง

การรับผิดชอบสังคมและการรับใช้สังคม บทร้อยกรองชื่อ "เธอคือคนคือครู ผู้สร้างสรรค์" ได้กล่าวไว้ว่า

เธอคือคนคือครูผู้สร้างสรรค์

พัฒนาเพื่อนห้องเพื่อผองชน

เถอะสักวันความฝันที่ฝันหมาย

ความจริงจักกระจายไปในโลกา

ดอกไม้มากมายหลากหลายสี

แต่ละดอกมีคุณค่าต่อชีวิต

ร่วมฝันฝันฝ่าภัยในทุกหน

เธอทุกคนทำงานหนักประจักษ์ตา

จักกลายเป็นความจริงยิ่งแกร่งกล้า

ทวยหาระบบยกยอสหพลอกิน

ออกดอกแล้วที่นี้ที่ท้องดิน

ล้วนถวิลสร้างสรรค์โลกาให้งดงาม

(คำเพ็ญ ร่องคำมูล. 2529 : 20)

บทร้อยกรองนี้แสดงให้เห็นแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ได้เสนอสภาพของกลุ่มหนุ่มสาวที่ได้สร้างสรรค์สังคม ด้วยการสั่งสอนอย่างเห็นเด่นเห็นน้อย ตลอดจนให้กำลังใจกลุ่มหนุ่มสาวที่ต้องการสร้างสรรค์โลกให้ดีขึ้น

บทร้อยกรองชื่อ "คำขอของครู" ได้กล่าวถึงการพัฒนาด้านสังคมในแง่ของการรับผิดชอบรับใช้สังคมไว้ว่า

อีกไม่นานคงเห็นเธอเก็บพรานธุ์
ครุขอเพียง... เธอไหน... ให้สัญญา

นำชนชาติไทยเด่นเป็นสง่า
นั่งค้ำหน้าลือลั่น ปล้นชาติเธอ

(นริศ รอดเชื้อ. 2529 : 62)

ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นแนวคิดในการรักใช้สังคม รับผิดชอบสังคมอย่างเด่นชัดด้วยการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ครูบาร้องศิษย์ให้ตั้งใจเรียนให้ฉลาด เป็นผู้นำชาติไปสู่ความเจริญให้มีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ อย่าได้คดโกงชาติ อย่าได้เอาเปรียบผู้อื่น

4.1.2 การมีบทบาทในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้กล่าวถึงบทบาทของเยาวชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า เด็กเยาวชนพึงมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกในชาติ มีส่วนในการปกครองและการเมือง อันได้แก่ความเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตนให้ถูกต้องและเหมาะสมตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

บทร้อยกรองชื่อ "พ่อจ๋า แม่จ๋า" ได้กล่าวถึงบทบาทของเด็กและเยาวชนในการปกครองประชาธิปไตยไว้ว่า

พ่อจ๋า แม่จ๋า...อย่าลืมละคะ 27 นั้นอย่าลืมไปไหน

ไปเลือกคนที่เขาสัญญาไว้เมื่อน้องหนูจะโตในสิ่งที่ดี

(จิตญาณ พันธุ์รงค์. 2529 : 14)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านนี้โดยการให้เด็ก-เยาวชนได้เตือนผู้ใหญ่ว่าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะให้สังคมและประเทศชาติเป็นสุขและเจริญรุ่งเรืองมีการปกครองที่ดี โดยเฉพาะในวาระสุดท้ายได้เน้นให้เห็นถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนรุ่นต่อไปให้ได้เติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ ด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "แด่น้องผู้หิวโหย" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านการเมืองการปกครองไว้ว่า

ไอ้ดอกเอ๋ยดอกโศกของโลกหล้า

คงโศกไปจนกว่าวันฟ้าใหม่

วันแก่ท่อน้องพี่มิอะไร

ก็พูดได้ทำไม่ได้ตัวเกร็ง

(รติบรรณ. 2528 : 45)

บทร้อยกรองนี้ได้แสดงแนวคิดในรูปของการรอคอยวันที่ทุกคนสามารถที่จะพูด ที่จะทำ
สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยไม่ต้องหวาดกลัวต่อ
อิทธิพลใด ๆ

บทร้อยกรองชื่อ "ด้วยวัยหนุ่มสาวเจ้ายิ่ง" ได้กล่าวถึงเสรีภาพ และการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า

... แต่เสรีภาพที่ไฟ

หวังใจไม่ได้ตั้งหา

ต้องกลับคืนบ้านฆมารดา

ช่วยขึ้นน้ำดาอย่างเคย

แต่เสรีภาพนั้นหวาน

สุดเปรี้ยวประมาณเจสย

อุตสาห์สู่มานะเอย

จะละจะเลยหรือไร

เก็บความเมื่อยล้าไว้อ่อน

เก็บความอาวรณภัยให้

.....

.....

ผู้คนนั้นยังทุกข์ยาก

ผู้คนลำบากผากผิง

ด้วยวัยหนุ่มสาวเจ้ายิ่ง

คือพลังผู้ไฟเสรี ฯ

(ดรุณา. 2528 : 111)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดว่า เด็ก-เยาวชนนั้นยังมีวัยที่เต็มเปี่ยมด้วยพลัง ควรที่จะได้ต่อสู้เพื่อ
เสรีภาพ เพื่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อสังคมและประเทศชาติให้เกิดความผาสุก

4.2 การพัฒนาด้านวัฒนธรรม รัฐบาลได้กำหนดทิศทางไว้ว่า เยาวชนพึงมีโอกาส
ในการพัฒนาบุคลิกภาพให้มีคุณภาพและมีการสร้างสรรค์ มีความสามารถในการกระบวนการคิดสร้างเสริม
ค่านิยมทางวัฒนธรรม

4.2.1 การปลูกฝังด้านศิลปวัฒนธรรม มีบทร้อยกรองที่กล่าวถึง การพัฒนา การปลูกฝังด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่เด็ก-เยาวชนดังนี้

บทร้อยกรองชื่อ "เพลงยาวจากครูสู่กระทรวงฯ" ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการพัฒนา
เด็ก-เยาวชนด้านวัฒนธรรมไว้ว่า

เยาวชนหมั่นไหว้หัวใจแล้ว	ว่าใจแก้วกรวดหินดินผสม
ใจคืออารยธรรมที่พึงชม	ใจโตสมม...อนารยธรรม
โอบนบสเปลี่ยนน้ำเหมือนเก่า	คอยแต่รับของเขายู่เข้าค่า
คริสต์มาสวาเลนไทน์หมายเลิศล้ำ	ตรุษสงกรานต์เหลือแต่น้ำที่สาตนอง
ร่างไทยเพลงโชนถูกทอดทิ้ง	เมื่อสตรีงติสสไฉนก็กักก้อง
หนุ่มเคยคู่สาวเมียงรำเคียงมอง	ก็กลับองเพศเดียวเป็นเกลียวกลม
เคยแต่งวงรำวงโค้งรำคู่	มาเกลื่อนกรกลางดินด้นข่ม
อะไรคือคิวไลต์เหลือใจไหม	เห็นแต่ความต่ำจอมนาถใจ
แหล่งบันเทิงเร้าฝันววยวอย	ซึ่งคนรับผิดชอบตอบไม่ได้
ว่าจะป้องกันจะปรวนความเป็นไป	ได้จริงแท้แค่ไหนยังไม่มี
หนังสือไปเปลือยขายในท้องตลาด	มันดันตาชื้อง่ายไปทุกที
ทั้งภาพยนตร์ยั่วอำกมลเสีย	ผิดศีลธรรมประเพณีใช้น้อย
เอ๊ะไรกันหนอห่อคุณเอ๋ย	ข้างละเลยเหลวไหลตามใจปล่อย
ไม่สร้างสรรคสิ่งงามให้ล้าลอย	แต่กลับพลอยพราวดลายุคนั้นดา
สื่อที่รับภาพที่เห็นอยู่เช่นนี้	มิเกลือกกลัวพัวพันไปได้หรือ
เห็นเอาเยี่ยงประเพณีอดีตจะป้อ	เพราะแบบอย่างยึดถือมักกับเท่า
ท่านผู้มีอำนาจวาสนา	ผู้น้อยด้อยปัญญาตั้งใจเขลา
แลนั่งเห็นหนทางทองของผู้เยาว์	เห็นแต่เค้าอนาคตคดสุดทาง
ถ้าเด็กคือผ้าขาวบริสุทธิ์	ใครเล่าแต้มเติมจุดที่ดำต่าง
และใครจะสกลสผ้าฟาง	ให้พราวพรางสดใสไม่ซีดเซียว

จึงเสี่ยงสารศรัทธาอนณวิธ

อย่าตัดสินใจใจไม่แลเหลียว

พอไหวพือคุณหนึ่งทีพึ่งเดียว

ขอยึดเหนี่ยวเป็นที่หวังสักครั้งเอย

(ศิวกาภรณ์ ปทุมสูติ. 2530 : 57)

จากบทร้อยกรองนี้ผู้ประพันธ์ได้ยกสภาพปัญหาที่ประสบอยู่ขึ้นมาอธิบายให้เห็นถึงผลดีผลเสียได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ปัญหาในระดับส่วนตัวของเด็กเอง ตลอดจนถึงผู้ใหญ่และผู้รับผิดชอบระดับรัฐมนตรี โดยเฉพาะปัญหาทางการจัดการวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่เหมาะสมมาประพาดทับปฏิบัติโดยไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยทำให้เกิดผลเสียต่อเด็ก-เยาวชนและประเทศไทยได้ ในตอนสุดท้ายได้ขอให้ผู้บริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้แก้ไขปัญหานี้โดยด่วน

บทร้อยกรองนี้มีชื่อส่วนหนึ่ง เป็นคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมทางชู้สาวของหญิงสาวกับชายหนุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงการประพาดผิดจาริตประเพณี โดยได้กล่าวไว้ว่า

...หญิงสาว

ผืนเห็นชายในฝัน

แล้วแอบขโมยเพียงลำพัง

...โลกนี้แสนสวณัก

พรุ่งนี้คงจะมีความหมาย

... เมื่อวันวานผ่านไป

จวบจนวันนี้... วันที่ท้องฟ้าสลัวราง

หญิงสาวกับชายลับเอ็ดเม็ด

นอนในโรงพยาบาล

พ่อแห่ห้วงหา...อาหาร

พร้อม ๆ กับชายอีกคนหนึ่งยกไหล่

หัวเราะเบา... เบา

กับ...ใครอีกคนหนึ่ง

ที่ยังต้องเสียน้ำตา...หลายสิบหยด

หญิงสาว...ชายหนุ่ม...โลกผ่านและยายี่สิบเอ็ดเม็ด

(ทรายข้อมสิ. 2529 : 131)

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นถึงความประหลาดของหนุ่มสาวในด้านคู่สาว ที่ประหลาดผิดจารีตประเพณี ด้วยการที่หญิงสาวไว้แต่ยงสาคนหนึ่ง จินตนาการถึงชายในฝันอย่างมีความสุข ในที่สุดก็ผิดหวัง เพราะเสียตัวให้แก่เพื่อนชาย เธอจึงกินยายี่สิบเอ็ดเม็ด ซึ่งมากเกินไป ทำให้เธอต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล บิดามารดาเป็นห่วง ในขณะที่เพื่อนชายที่เธอเสียตัวให้ ยักไหล่และหัวเราะในลักษณะที่ไม่ได้แสดงความรับผิดชอบแต่อย่างใด ตัวอย่างในเรื่องนี้ในวันจะเพิ่มมากขึ้น ในหนังสือคนหนุ่มสาววัยรุ่นไทย ซึ่งสร้างความเศร้าโศกเสียใจแก่บิดามารดา ผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง ภาพสะท้อนเหล่านี้จะได้เป็นการกระตุ้นให้บิดามารดา ผู้ปกครอง ได้ระมัดระวังเรื่องความประพฤติของบุตรหลาน และเด็ก-เยาวชนในปกครองให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

บทร้อยกรองชื่อ "ห้องน้ำชาย" ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของเยาวชนระดับมท วิทยาลัยในแง่หนึ่งที่ผิดวัฒนธรรมว่า

มนุษย์ คือ พาหะนำเชื้อโรค

.....

จับพบอักษรลามก

บนฝาผนังห้องน้ำชายในมหาวิทยาลัย

เป็นเรื่องราวอับมงคลของพลเมือง

บางคนเขินถึงการร่วมเพศ

สื่อสัญลักษณ์ด้วยภาพวาด

หญิง เปลือยกายนั่งต่างขา

ประโยคคำพ้องคำบรรยาย

เชิญชวนคนอ่านให้มาสัมผัส
 โดยไม่เสียค่าบริการ
 บางคนเขียนถึงอาจารย์
 การถ่ายเทสิ่งเน่าเหม็นออกจากร่างกาย
 จะคล่องสะดวกสบาย
 ถ้าปราศจากโรคผิวหนัง
 ขณะนั่งถ่ายอาจารย์
 จันทพวงตาประหลาดแอบดูฉัน
 ใครกันอยู่ข้างห้อง...
 ฉันเปิดประตูออกไป
 เพราะไม่อยากเป็นเหยื่อสายตาคณวิปริต

.....
 มนุษย์คือพาหะนำเชื้อโรคที่ดื้อที่สุด
 บนโลกขรุขระใบนี้

(เสี้ยวจันทร์ แรมไพร. 2529 : 17)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดว่าการกระทำต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นไม่เหมาะสม น่ารังเกียจ เป็นต้นว่า การบิดเบือนภาพและเรื่องลามกสกปรกบนฝาผนังห้องน้ำ การแอบดูคนในห้องน้ำ นอกจากจะเป็นการทำลายสาธารณสมบัติแล้ว ยังเป็นการสื่อแสดงพฤติกรรมของคนวิปริตด้วย เป็นการชี้ให้เห็นถึงผลเสียในการกระทำเหล่านี้ เพื่อที่จะได้แก้ไขปรับปรุงตนเองใหม่ ให้รู้จักรักษาสาธารณสมบัติเป็นผู้นับถือวัฒนธรรม และมีความประพฤติที่เหมาะสมด้วย

บทร้อยกรองไม่มีชื่อสำนักหนึ่งได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านนี้ว่า

หนูจำหยุดก่อนนอนนิด

เก้าอี้โต๊ะเรียนทั้งกินท์

เห็นไหมใครหนอช่างทำ

ไม่ว่ายนอนมอเอนมัว

มีอน้อยที่จับดินสอ

ของหลวงทำลายทำชั่ว

อย่าหลงทำผิดคิดใหม่

หากไม่ว่ายกันนำพา

อย่าคิดทำลายทรัพย์สิน

สูญสิ้นเพราะน้ำมือใคร

ใจต่ำก่อกรรมทำใหญ่

โฉนไม่คิดตามัว

รักก่อทำทัณฑ์ทัฬห

ทั้งทั่วเกลื่อนกลาดตาชดา

เปลี่ยนใจบำรุงเกิดหนา

มีข้าก็หมดอดใจ

(พมลา. 2529 : 23)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน โดยการดัดเตียนข้อร้อง สั้นสอนที่ ให้เห็นผลเสียในการทำลายสาธารณสมบัติ แล้วให้ช่วยกันบำรุงรักษา ด้วยการไม่บิดเบือน ทำลาย หรือปล่อยปละละทิ้งไม่เป็นระเบียบ เป็นการให้เด็ก-เยาวชนรู้จักพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รับผิดชอบ

4.2.2 การปลูกฝังคุณธรรม เป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ

กล่าวคือ จะต้องมีการอบรมสั่งสอน ดัดเตียน ปลูกฝังให้เกิดขึ้นในจิตใจ

บทร้อยกรองชื่อ "ถึงลูก" ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก-เยาวชนไว้ว่า

ลูกรัก
ข้างบมข่องปล่องไฟ
คนเราเมื่อตายเป็นผี
เศรษฐกิจทานปานกัน
ลูกรมอง เปลวควันนั้นเกิด
ไว้คิดคำนึงถึงตน
ของจงจดจำไว้ว่า
ชีวิตของคนจวนมี

เห็นที่ผ่นพักพ่อไหม
เขาไว้ระบายน่ายควัน
ต้องมาที่นี่เหมือนนั้น
จางลงตรงนั้นทุกคน
อาจเกิดข้อมมูลพุนผล
ยามหันผ่านควันนั้น
ท้องฟ้ายังเวียนเปลี่ยนสี
ชีวิตเปลี่ยนได้คล้ายควัน

มนุษย์เกิดมาในโลก

สุขโศกเยิ้มเยอนเหมือนฝัน

พ่อเคยสร้างกรรมกรรมพัน

เราจึงจากกันชั่วคราว

รักพ่อหากคิดถึงพ่อ

จงต่อสู้อย่างกล้าหาญ

ตั้งหน้ากอบประมุขสุทธาน

รู้จักรักการอภัย

วิญญาณพ่อยังพันผูก

ห่วงลูกไม่จากไปไหน

หากคิดถึงพ่อวันใด

ตั้งใจกระทำความดี

(สุรพล สมนันท์. 2529 : 31)

บทร้อยกรองนี้แสดงแนวคิดในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก-เยาวชนให้รู้จักตั้งใจประกอบคุณงามความดี ทำบุญสุนทาน รู้จักให้อภัย ด้วยการนำเอาความรักความผูกพันของบิดาที่มีต่อบุตรเป็นตัวเพิ่มและแรงเร้าให้เกิดการทำดี

บทร้อยกรอง "สีกวาเขาวชนผลดี - ชั่ว" ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก-เยาวชนไว้ว่า

สีกวาเขาวชนผลดี - ชั่ว

ที่ครอบครัวที่ฝึก ที่ศึกษา

คนจะดี มีสติ มีวิชา

หมั่นค้นคว้าสร้างสรรค์นั้นทำดี

ทำสิ่งถูกปลูกฝังงานหนักความชั่ว

อย่าเผลอเผลอมาข่มขู่ทุกวิถี

ยึดศีลธรรมนำความดีอย่างเรอ

ชาติเด่นที่เขาวชนงามล้ำเออ

(สร้อย ดาริกา. 2528 : 49)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ในด้านนี้ไว้ว่าการที่เด็ก-เยาวชนจะมีคุณค่าก็ด้วยการปลูกฝังสิ่งทั้งาม รู้จักศึกษาหาความรู้ละอายข่มขู่ทุกอย่าง ยึดมั่นศีลธรรมให้ประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อนำชาติให้เจริญในที่สุด

บทร้อยกรองชื่อ "เด็กดี" ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก-เยาวชนไว้ว่า

เจ้าเป็นเด็กจงพากเพียรเล่าเขียนอ่าน อีกการงานช่วยแบ่งเบาเจ้าอย่าหนี
 ทั้งงานบ้านงานเรือนเพียรทำ ครั้นเติบโตใหญ่จะได้ดีเมื่อปลายมือ
 จงจดจำคำครูสอนอย่าเผลอ อย่าละเลยจงทำน่ายึดถือ
 การศึกษาสร้างชื่อเสียงให้เลื่องลือ และนี่คือหน้าที่ของเด็กรไทย
 จงพากเพียรเรียนรู้ตามครูสอน ครูพร่ำสอนสั่งเมื่อหวังให้
 อนาคต... เป็นคนดีศรีวิไล และหวังให้เจ้าจงมั่งคั่งพมพาน
 รู้หน้าที่และยึดถือไว้แน่นแน ไม่เห็นแก่ความสนุกสนาน
 รู้จักเล่นรู้จักเรียนรู้จักงาน และนี่คือบิดาของเด็กรดี
 อีกทั้งกิริยามารยาท ต้องฉลาดปราดเปรียวทุกถิ่นที่
 มีน้ำใจนักกีฬาทุกนาทีก ทัศนบุพการีผู้มีคุณ
 เจ้าเป็นเด็กจงจดจำคำครูสอน อย่างนึ่งนอนเร่งทำนาเกื้อหนุน
 เชื่อผู้ใหญ่พ่อแม่แก่การนึ่ง จะเกิดคุณค่าให้แก่เด็กดี

(เสถียร ยอดดี. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงเด็กว่าจะเป็นคนดีมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อมีการปลูกฝังคุณธรรม ให้รู้จัก
 หน้าที่ของเด็ก ให้รู้จักตั้งใจเรียน รู้จักเล่น รู้จักงานมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักตั้งมั่นรู้คุณค่าเชื่อฟังผู้ใหญ่
 ก็จะก่อให้เกิดคุณค่าแท้ เป็นแนวคิดที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ด้วย โดยแต่ผู้ใหญ่ก็
 จะได้แง่คิดนำมาปฏิบัติได้ด้วยว่าตนเองควรจะได้ทำอย่างไร เด็กจึงจะเป็นเด็กที่ดีมีคุณค่าแท้
 บทร้อยกรอง "คำเอ๋ยคำขวัญ" ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมไว้ว่า

คำเอ๋ยคำขวัญ	ของวันเด็กนี้ที่ประกาศ
ฝากหัวใจกับเด็กไทยของชาติ	มุ่งมรดกคงไทยให้เจริญ
นิยมไทยที่ประหยัใจล้นด้นชื่อ	คือคุณธรรมมีค่านาสรรเสริญ
อนาคตชาติไทยได้ก้าวเดิน	ก้าวหน้าเกินชาติอื่นไปได้แน่นอน

(อภังค์ คงคาเพชร. 2529 : 29)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็ก-เยาวชนในโอกาสวันเด็กเยาวชนแห่งชาติ ตามเนื้อหาของคำขวัญประจำปี พ.ศ.2529 ซึ่งเป็นของนายกรัฐมนตรี โดยมอบให้แก่เด็กเยาวชนอันได้แก่ การนิยมไทย - การประหยัด - ความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม เพื่อประเทศชาติจะได้เจริญก้าวหน้า

บทร้อยกรอง "วันเอ๋ยวันเกิด" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ไว้ว่า

วันเอ๋ยวันเกิด	พรประเสริฐอันใดอยากให้เป็นเจ้า
แม่ผู้พิทักษ์ลูกปลูกแต่เยาว์	หวังให้เจ้าเป็นคนดีมีคุณธรรม
จิตเมตตา กล่าวหาญ มีนสัจย์ซื่อ	ปราดเปรื่องคือปัญญาสง่าผ่า
มีสติระลึกรู้ได้ไฟใจจำ	ประกอบแต่กรรมดีเป็นศรีเอย

(ธ. ภักดีกุล. 2529 : 21)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของแม่ที่ต้องการปลูกฝังให้ลูกเป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตเมตตา กล่าวหาญ ซื่อสัตย์ มีสติปัญญาที่ฉลาดหลักแหลม ประพฤติชอบ

บทร้อยกรอง "ช่างเอ๋ยช่างปั้น" ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก-เยาวชน ไว้ว่า

ช่างเอ๋ยช่างปั้น	มือพลิกผันสรรความงามตามกำหนด
ทรงผอมเพรียวเรียวโค้งรูปโค้งคด	ผิวหมดจดกระด้างต่างนั้นอย่างใจ
ผู้ใหญ่คือช่างปั้นเด็กวันนี้	จะชั่วดีฉลาดเขลาขัดเกลาได้
หลอมคุณธรรมยำจิตเอื้อฝังเนื้อใน	มือผู้ใหญ่สร้างความหวังสังคมเอย

(ลำแพน. 2529 : 29)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวคิดที่ว่า ผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเด็กโดยตรง เป็นต้นว่า การอบรมสั่งสอนให้เด็ก-เยาวชนมีลักษณะต่าง ๆ ตามต้องการ เด็ก-เยาวชนจะดีจะชั่วขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ นอกจากนี้แล้วความที่จะได้หล่อหลอมคุณธรรมให้ฝังลึกในตัวของเด็กด้วย

บทร้อยกรองที่ชื่อ "เสริมเอ๋ยเสริมสวย" ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

เสริมเอ๋ยเสริมสวย	เครื่องสำอางอันสำรวยอาจช่วยเจ้า
ให้รูปร่างงุ้มลิ้มดูหริ่มพริ้ว	และยังเยาว์ถ่อนแก่นค่อนวัย
อย่าเสริมสวยแต่กายให้น่าทัศ	จงเสริมจิตเจ้าด้วยธรรมอันสดใส
ให้งามนอกงามซึ่งถึงภายใน	เจ้าจักงามวิไลกว่าใครเคย

(เผด็จ บุญหนุน. 2528 : 41)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงเด็กและสตรีสาวในการฝึกหัด อบรมจิตใจ ให้มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมโดยการให้แนวคิดว่า การเสริมสวยตกแต่งร่างกายนั้นเป็นสิ่งที่ดี ทำให้สวยงามเจริญตา แต่ก็ควรที่จะเสริมสวยให้กับจิตใจบ้าง เพื่อให้มีความงามเพียบพร้อมทั้งร่างกาย และจิตใจ ให้มีความเจริญตาและเจริญใจด้วย

4.3 การพัฒนาด้านจริยธรรม เป็นแนวทางของการประพฤติที่ดี ประพฤติชอบ ทั้งกาย วาจาใจ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการพัฒนา ด้านนี้ไว้ว่า ต้องเร่งรัดให้เด็ก-เยาวชนเกิดค่านิยมโดยเฉพาะด้านจริยธรรมและด้านศาสนาธรรม

4.3.1 ความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา เป็นการแสดงออกด้านจริยธรรม บิดามารดา ของทุกคนย่อมจะมีบุญคุณมาก แต่ในความสำนึกของแต่ละคน มีความแตกต่างกัน บางคนมีความกตัญญู บางคนอกตัญญู มีบทร้อยกรองกล่าวถึงความกตัญญูดังนี้

บทร้อยกรองที่ชื่อ "แม่" ได้กล่าวถึงความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาไว้ว่า

คำว่าแม่แท้จริงนั้นยิ่งใหญ่	ทั้งกว้างไกลลึกล้ำเหนือคำขาน
พระคุณแม่นำมาพาให้พ้น	แม่เจือจานลูกทุกคนจนเต็มโถ
ลูกควรรักเทิดทูนคุณแม่พ่อ	ลูกอย่าส่อภริยาหยิ่งยโส
ลูกควรนอบน้อมน้อมรักแม่เฒ่า	ลูกอย่าได้โต้เถียงแม่กับนั้นสิ่งดี

พระคุณแม่เปรียบแผ่นดินทางหาสมุทร
 แม่ลำบากยากเข็ญเป็นทวี
 แม่เหนื่อยยากมิทันทนเพื่อลูก
 แม่ยอมทุกข์เพื่อลูกได้ไม่ประวิง
 กับลูกลูกบางคนจ้อฉลแม่
 ทรมิตแม่พอก่อเศร้าใจ
 ดุจร่มโพธิ์ร่มไทรใหญ่ยังแท้
 ลูกทุกคนต้องเชิดชูรักษา

มีสิ้นสุดจะบานใบได้วันดี
 ทำหน้าที่สมเป็นแม่อย่างแท้จริง
 คอยฝังปลูกให้ลูกดีมีค่า
 หวังเพียงสิ่งลูกเป็นสุขหมดทุกข์ภัย
 มีเหลียวแลยามชราพาผลกำไร
 ลูกจัญไรไม่รู้บุญคุณมารดา
 พระคุณแม่ท่วงทั้นจนเกินค่า
 ยากจะหาใดกำหนดทดแทนคุณ

(สมศักดิ์ บุญมาเลิศ. 2530 : 39)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านนี้ไว้ว่า บิดามารดาในสมัยนี้
 คุณมากมายมหาศาล ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อบุตร พระคุณของบิดามารดามีมากมายจนเปรียบกับสิ่งอื่น
 ไม่ได้ บุตรควรที่จะสำนึก มีความกตัญญู และ พยายามหาทางตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาด้วย
 และควรที่จะได้ยกย่องเทิดทูนบูชาด้วยความรักและเคารพ

บทร้อยกรองชื่อ "อยู่เพื่อศึกษา" ได้กล่าวถึงความสำนึกในบุญคุณของบิดามารดาไว้ว่า

... คำของเงืงที่เรียนท่านเพียรหา
 เราเป็นลูกควรนันทนคุณ
 ควรหรือลูกทำชั่วมิวทุกอย่าง
 อันสุราพาชิต์มีนเมา
 ความรักที่พ่อแม่มอบแก่ลูก
 โอ้พระคุณมากล้ำสุดรำพัน

มิเคยว่าถ้าไม่มีเป็นหนี้กู้
 สำนึกรู้ซึ่งพระคุณท่านหนุนเรา
 คิดนอกทางพ่อแม่มีแต่เศร้า
 อีกทั้งเจ้ากัญชಾಯ่าน้ำมัน
 จงฝังปลูกตรึงใจไว้อย่าได้ผัน
 ควรลูกหมั่นขยันเรียนเพียรด้วยใจ

(ทอง ทับทิม. 2529 : 34)

เป็นการให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาด้านจริยธรรมไว้ว่า บิถัมมารดาหันมาเพื่อลูกทุกอย่าง รักและเป็นห่วง ฉะนั้นจะทำอะไรควรที่จะคิดถึงท่านบ้าง ให้รู้จักสำนึกในพระคุณของท่าน ซึ่งผู้ประพันธ์ ได้ยกเอาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่บิถัมมารดายอมลำบากเพื่อให้ลูกได้เรียน ให้ลูกได้เกิดความสุขบ้างใน พระคุณของบิถัมมารดา และต้องการที่จะแสดงความกตัญญูทดแทนให้ปรากฏ

บทร้อยกรองชื่อ "มาลัยกับความรัก" ได้กล่าวถึงความกตัญญูรู้คุณของบิถัมมารดาไว้ว่า

... ตั้งแต่ก่อกายมาในโลก	แม้สุขโศกอย่างไรท่านไม่หนี
ฝ่าทนอมกล่อมเลี้ยงเลี้ยงชีวิ	เป็นปีเราผิดพลั้งแม่ยังทน
ด้วยความรักกรรมมาจากทั่วหล้า	ขอแทนค่าเปรียบมาลัยให้สักคน
มอบดอกไม้ให้แม่รักแท้เป็น	พระคุณล้นลึกล้ำลูกจำเอย

(ฟาง. 2530 : 39)

ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นพระคุณของบิถัมมารดาว่าท่านได้ทำทุกอย่าง เสียสละทุกอย่างให้อภัยลูกทุกอย่าง เพื่อลูก และ ชี้ให้เห็นถึงการที่ลูกมีความสำนึกถึงพระคุณของบิถัมมารดาและจะจดจำตลอดไป

บทร้อยกรองชื่อ "พ่อ" ได้กล่าวถึงพระคุณของบิถัมมารดาไว้ว่า

... ร.พ.ช. เป็นประธานงานศพพ่อ	จุดไฟจ่อดอกไม้จันทร์ควนคละเหลียง
พินพาทย์เสนาะเคาะสนั่นขวัญกระเจิง	น้ำตาเจี๊ยงท่วมจิตลูกทุกขั้ว
เชิงตะกอนจากสุดท้ายตายทุกผู้	ต้องมาส่นอนในเตาเผาเป็นผี
เหลือแต่คุณธรรมผลกรรมดี	คุณพ่อนี้ลูกบูชาชั่วฟ้าดิน

(ช่อเคื่อง เรื่องไรวัลย์. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความเศร้าโศกเสียใจของลูกที่มีต่อพ่อ ชี้ให้เห็นการพิจารณาใคร่ครวญถึงความเป็นไปของชีวิต เมื่อชีวิตสิ้นไปแล้ว มนุษย์ก็เหลือแต่ความดีความชั่ว ชีวิตของพ่อก็

เช่นเดียวกัน ลูกก็มีความสำนึกในพระคุณของพ่อและจะบูชาเทิดทูนพระคุณของพ่อตลอดไป
บทร้อยกรองชื่อ "แม่จ๋า" ได้กล่าวถึงความกตัญญูคุณบิดามารดาไว้ว่า

บนถนนกว้างไกลกลางใจแดด	แม่นั้นจะแผดเผาหัวใจยังลู่
เหงื่อที่ไหลอาบร่างอย่างพร่างพรู	แม่ไม่รู้สุขทุกข์เป็นอย่างไร
บนบ่าแม่แบกรับเพราะงานหนัก	ด้วยความรักลูกนั้นไม่หวั่นไหว
แม่หลับตื่นแม่ห่วงดังดวงใจ	เหลียวรับไรไต่ตอมแม่ยอมทน
ร่างกายแม่ร่วงโรยระเหิดอ่อน	หนังก็หย่อนปรราวูเล็นเอ็นขมขื่น
น้ำตาแม่เป้นัยยังมีพิภพมล	ใจแม่สิ้นเปี่ยมบุญคุณความดี
ในสามัญสำนึกส่วนลึกนั้น	แม่มุ่งมันเพื่อลูกเป็นสุขศรี
น้ำใจแม่ยิ่งพันผูก	อ้อมกอดอันของแม่แผ่เมตตา
วันที่แม่ภูมิใจในชีวิต	คือลูกเป็นบัณฑิตอันสูงค่า
สิ่งที่แม่ไม่หวั่นเฝ้ารอมหา	ปริญญที่แม่หวังดังบิดา
แต่วันนี้ลูกไกลเหมือนโลกดับ	แม่ลาลับดับต้นสิ้นสังขาร
ดูจออาทิตย์หมดแสงแจ้งตระการ	ขอวิญญาณแม่รับรู้ลูกบูชา
ลูกขอบวบทิ้งผ้ากาสาหวัดรี	ยึดถือลัจจังทรงศีลสันตติหา
ดำเนิรตามแนวธรรมพระสัมมา	มอบ "ปริญญ" ให้แม่อย่างแท้จริง

(พระวิเชียร ปัญญาชีโร ป. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมโดยการกล่าวถึงความ
ลำบากของมารดาที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อบุตร ให้ความรักความเมตตา ความอบอุ่น
หวังให้บุตรเรียนจบเป็นบัณฑิตและรับปริญญา แต่ในที่สุดมารดาได้เสียชีวิต บุตรเศร้าโศกถึงมารดา
ด้วยความสำนึกในพระคุณ จึงได้บวชทดแทนบุญคุณ รักษาศีล ปฏิบัติตามหลักธรรมของ
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและถือว่าเป็นการมอบปริญญาที่แท้จริงให้กับมารดาที่รอความหวังว่า
บุตรจะเรียนสำเร็จ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมของบุตรแสดง

ความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดาอย่างยิ่ง

บทร้อยกรอง "แม่เอ๋ยแม่โกล่" ได้กล่าวถึงความกตัญญูต่อบิดามารดาไว้ว่า

...พ่อแม่เราเฝ้าเลี้ยง เลี้ยงทุกข์ยาก	ถึงลูกมากดูแลเหมือนแม่โกล่
พระคุณยิ่งดั้นฟ้าขาลาล	ท่านแก่วัยกตัญญูเลี้ยงดูเอย

(สมพงษ์ สารภา. 2529 : 31)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึง การที่บิดามารดา ให้ความสำคัญเลี้ยงดูบุตร และปกป้องคุ้มครองให้รอดพ้นจากภยันตรายต่าง ๆ แม้ว่าบุตรจะมีจำนวนมากมายเท่าใดก็ตาม ก็ยังอุตส่าห์อดทนเลี้ยงจนเติบโต บุญคุณของบิดามารดานั้นมีมากมาย และเมื่อท่านถึงวัยชราแล้ว ก็ควรที่จะได้เลี้ยงดูท่านให้มีความสุข เป็นการชี้ให้เห็นความล้ำค่าของบิดามารดา และพระคุณของท่านเพื่อให้เด็ก-เยาวชนได้พยายามทดแทนบุญคุณ กตัญญูเลี้ยงดูท่านตอบแทน

บทร้อยกรองชื่อ "แม่" ได้กล่าวถึงความสำนึกในบุญคุณของมารดาไว้ว่า

ค่อยหมอบกราบลงตรงตักแม่	ด้วยดวงแตกตัญญูรู้คุณท่าน
พระคุณแม่มากล้นพันประมาณ	หาใครเทียบเปรียบปานท่านไม่มี
.....	
วันแม่เวียนมาถึงจึงปลื้มจิต	ขอสิทธิพจน์ถ้อยร้อยภาษา
ต่างมาลิ้มมะลิหอมอันน้อมนำมา	กราบทูลบูชาพระคุณแม่ด้วยแดดวง

(โสมณ ทองก้อน. 2528 : 55)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นความกตัญญูทวดทวดของบุตรที่มีต่อบิดามารดา โดยการพรรณานาถึงความดีงามของมารดาที่ทำเพื่อบุตรอย่างมากมาย ตลอดจนได้กล่าวถึง ความสำนึกถึงบุญคุณของบุตรได้กราบไหว้บูชาวัน "วันแม่" ด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "เหนือชีวิต" ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ด้านจริยธรรม
โดยการแสดงความกตัญญูต่องานที่ต่อบิดามารดาไว้ว่า

เราจะมองเห็นไหมใจเรารู้
หากเราชั่วร้ายขึ้นความครั้นเคร่ง

.....

จงถนอมจิตใจท่านไว้เถิด
วัยของท่านนั้นยังมากกังวล
ทำสิ่งดีเพื่อตระกูลสืบทอดไว้
เพื่อครอบครัวมีหัวหมองผ่องอำไพ
ทำให้ท่านสบายปลายชีวิต
เท่ากับเราสนองคุณได้บุญญา

ท่านเลี้ยงดูเรามาจนกล้าแก่ง
เหมือนนกเลงทำร้ายให้ท่านตรม

.....

อย่าให้เกิดเหตุวิฤตจิตเก็บสน
จงช่วยปรนนิบัติอย่าขี้ใจ
ช่วยสร้างเสริมความสุบให้สดใส
ท่านจะเฝ้าปวดร้าวครวชรา
มิต้องคิดยุ่งยากมากปัญหา
เราชื่อว่าเป็นผู้รู้คุณคน

(ณรงค์ ทรีเดชา. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึง ความสำคัญของบุตรที่มีต่อบิดามารดาว่าบุญคุณอย่างยิ่งใหญ่ควรที่
จะได้ถนอมจิตใจของบิดามารดาไว้มิให้กระทบกระเทือนหรือเป็นทุกข์ พยายามให้การปรนนิบัติทุก
อย่างให้ท่านสบาย เท่ากับได้สนองบุญคุณท่าน และได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความกตัญญูต่องานที่ต่อผู้ประ
เป็นแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ได้ชี้แนะให้เกิดการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในด้านจริยธรรมในแง่ของความ
กตัญญูรู้คุณได้อย่างชัดเจน

บทร้อยกรอง "มารเอยมารดา" ได้กล่าวถึงการสำนึกในบุญคุณของมารดาไว้ว่า

มารเอยมารดา
หนูเจ็บปวดเมื่อลูกน้อยคล้อยจากครรภ์
การป้อนน้ำป้อนนมหนักนลิ้น
ความมุ่งหวังให้รักดีมีวิชา

หนูยังท่องนามว่าวัน
หนูยังงัดกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูมา
ความห่วงใยดูแลให้แก่กล้า
ซึ่งพระคุณมารดาว่าใครเอ๋ย

(สกล ผดุงวงศ์. 2529 : 43)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการที่มารดาได้พบอุ้งท้อง ทนลำบากทุกอย่างในระหว่างที่ตั้งครรภ์อยู่ จนกระทั่งคลอดออกมา มารดาก็ต้องอดทนเลี้ยงดู ให้ความรักความห่วงใยให้การศึกษาอบรมทั้งด้านนิสัยใจคอ ความประพฤติ และสรรพวิชาทั้งหลาย จนบุตรมีความสามารถที่จะเลี้ยงตัวได้ ทำให้บุตรมีความซาบซึ้ง รู้สำนึกในพระคุณของมารดาเป็นอย่างยิ่ง

4.3.2 ความกตัญญูรู้คุณครู - อาจารย์

ครู-อาจารย์ได้ชื่อว่าเป็นปวงนิยบุคคล เป็นมารดาคนที่สองของศิษย์ สมควรที่จะแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อท่าน มีบทร้อยกรองที่กล่าวถึงเรื่องนี้มากมาย บทร้อยกรองชื่อ "กราบเคารพคุณครูตัวมนุษย์" ได้กล่าวไว้ว่า

... คือผู้สร้างผู้เสริมผู้เพิ่มศักดิ์	ผู้รักจากใจให้ล้นหลาม
ผู้สละความสับสนได้ทุกยาม	ผู้นิยามเรียกว่าคุณครู
ไม่มีใครไม่มีครูเป็นผู้สอน	ทุกบทตอนของพระคุณอันเอยอยู่
ทุกขณะของจิตศิษย์เชิดชู	เทิดทูนผู้สอนถึงไว้กลางใจ

(นิธิกานท์. 2530 : 61)

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนความสำคัญของศิษย์ที่มีต่อครู ว่าครูนั้นมีพระคุณ ห่วงดีและกระทำทุกอย่างเพื่อศิษย์ โดยเฉพาะวรรคที่ว่า "ไม่มีใครไม่มีครูเป็นผู้สอน" ซึ่งมีความเป็นจริงที่ศิษย์ทุกคนปฏิเสธไม่ได้เลย และศิษย์ก็พยายามที่จะเทิดทูนครูด้วยความเคารพรักตลอดเวลา

บทร้อยกรองชื่อ "ครู" ได้กล่าวถึงความกตัญญูรู้คุณต่อครู-อาจารย์ไว้ว่า

ไอ้ใครหรือคอยถือประเพณีส่ง	คอยเฝ้าปองฝึกหัดดัดนิสัย
เพียรซ่อมเสริมพฤติกรรมอยู่ร่ำไป	เอาใจใส่ดูแลแผ่เมตตา
ไอ้ใครหรือคือผู้รู้วิชากิจ	คอยประสิทธิ์ประสาทสรรค์ปั้นเนื้อหา
ย่อขยายอธิบายรายวิชา	ย่อคำร่าเป็นแก่นแท้มอบแก่เรา
ไอ้ใครเล่าคือผู้หนุนฐาน	คอยมอบงานแก้ไขให้หายเขลา

คอยทดสอบตรวจสอบสภาพทราบเกณฑ์เขาวัว	คอยเร่งเร้ากวาดบ้านผูกพันใจ
ท่านคือครูผู้อุทิศชีวิตท่าน	มุ่งทำงานอบรมบ่มนิสัย
ให้ตัวเราพัฒนาก้าวหน้าไกล	ไม่ว่าใครท่านคือครูผู้หวังดี
ขอกราบกราบทาบเกศาเคารวะ	สักการะพระคุณอันเกศิ
ขอให้ครูสุขเกษมปลื้มเปรมปรีดี	ลามทวิสรรเสริญศปรางกุเทญ

(ล้วน เจนใจ. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงศิษย์ว่ามีความสำนึกบุญคุณของครูที่ได้อบรมสั่งสอนด้วยความรักความเมตตาได้อุทิศชีวิตเพื่อเด็ก-เยาวชนให้เป็นผู้มีความรู้ หลายจากความงัดเขลา เป็นผู้พัฒนาการในทุกด้านอย่างกว้างไกล ด้วยพระคุณอันนี้ศิษย์จึงมีความซาบซึ้ง พร้อมทั้งกราบอวยพรแก่ครู-อาจารย์ด้วยความกตัญญู

บทร้อยกรองชื่อ "แต่คุณครูด้วยดวงใจ" ได้กล่าวถึงความกตัญญูรู้คุณครู-อาจารย์ไว้ว่า

... จงหันกลับมองดูครูท่านบ้าง	อย่าเอาอย่างคนนั่งเรือเหลือจะหา
ครูก็ยังเป็นครูอยู่ทุกครา	มิใช่ว่าพอจบเล่มหลูครู
ควรจะมีกตัญญูรู้คุณตอบ	ด้วยท่าชบชบตอบแทนมื่อตสุ
เพียงระลึกความดีที่เ็นดู	แต่คุณครูด้วยดวงใจไม่ควรลืม

(สุระ สุโสมนกุล. 2530 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้ตักเตือนสั่งสอนเด็ก-เยาวชนให้มีความกตัญญูรู้คุณครู-อาจารย์ มีความสำนึกในพระคุณ ไม่ลบหลู่ พยายามตอบแทนพระคุณ ระลึกถึงคุณงามความดีของครูอยู่เสมอและไม่ลืมครู

4.3.3 การเข้าใจตนเอง

การพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งก็คือ การเข้าใจตนเอง

บทร้อยกรองชื่อ "บัณฑิตคือใคร" ได้กล่าวไว้ว่า

บัณฑิตคือใครกันฉันอยากรู้
 อยู่เพื่อความผาสุกอันงดงาม
 คือคนผู้อยู่อย่างเสียสละ
 อยู่เพื่อทดแทนคุณประชาชน
 อยู่เพื่ออุดมการณ์อันสูงส่ง
 อยู่เพื่อความดีงามไปตามเพรียง
 บัณฑิตคือผู้ทรงและองอาจ
 หรือคือผู้เขลาบลาตหวาดจำนน
 บัณฑิตคือใครกันในวันนี้
 คือชนชั้นแบ่งบ้านปัญญาพราหมณ์

เขาจะอยู่เพื่ออะไรใครอยากถาม
 หรืออยู่เพื่อสนองความกระสันตน
 หรืออยู่อย่างกักขฬะทำปิ่น
 หรืออยู่อย่างอภิสิทธิ์ชนคนกลัวเกรง
 หรืออยู่อย่างหลงตนและอวดเก่ง
 หรืออยู่อย่างคนบ้าแบ่งบ่มเหิงคน
 เขาพิพากษาความเลวร้ายในพริบตา
 ยอมขายตนชุกได้เท่าทำให้เขาพราหมณ์
 ใครช่วยชี้ทางชอบตอบคำถาม
 หรือชนชั้นที่งมงายปัญญาชน
 (คำสิงห์ วงศ์คนโคก. 2529 : 15)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรม ในแง่ของการเข้าใจตนเอง รู้จักตนเอง โดยการตั้งคำถามให้สำรวจว่า ตนเองคือใคร เยาวชนที่จบการศึกษาเป็นบัณฑิต มักจะหลงตนเองว่า ตนดี ตนสูงส่ง ตนมีเกียรติ และให้ถามตนเองด้วยว่า อยู่เพื่ออะไร เป็นการกระตุ้นให้เด็ก-เยาวชนรู้จักสำรวจตนเองเพื่อทำความเข้าใจว่า "ตนเป็นใคร" และ "จะอยู่เพื่ออะไร" เมื่อพิจารณาแล้วก็จะทราบได้ว่าเป็นแนวคิดที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาบุคคลนั้นเอง

บทร้อยกรองชื่อ "ถนนชีวิต" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการเข้าใจตนเองไว้ว่า

...ความเข้มแข็งน้อยนิดแค่นี้
 คือพื้นฐานการพาดพิงทางปัญญา
 หยดทั้งฟ้าไหว้วอนพอช่วย
 มันสมองอาวุธล้ำประจำกาย

กำลังใจคลอนแคลนหรือแน่นหนา
 สู่เกมการแสวงหาที่ท้าทาย
 จบลงด้วยผิตรังทั้งขวัญหาย
 นำเสียดายถูกมองข้ามความสำคัญ

(บุญชัย ต้นสกุล. 2529 : 67)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดว่าเด็ก-เยาวชนควรที่จะรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ให้มีความ
เข้มแข็ง รู้จักต่อสู้ และที่สำคัญ ควรที่จะรู้จักการพึ่งตนเอง ให้ความสำคัญแก่สติปัญญา ความรู้ความ
สามารถของตนเองด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "เสื่อครูย" ได้กล่าวถึงเยาวชนที่เป็นบัณฑิตให้รู้จักตนไว้ว่า

... เพราะครูยที่สวมใส่โซ่โซ่ในรูป	เขาจึงขบขอมจนให้คนหยัน
เพราะหลงตัวแบ่งตนเป็นชนชั้น	อยู่สูงขึ้นไปในคราไม่ลงมา
ครูยยังหยิ่งยิ่งใหญ่เขวนในตู้	โซ่ก็ยึดหรือยังนักยิ่งหนักหนา
เจ้าของครูยหลงกินแผ่นปริญญา	จึงหลบหน้าหางกเพราะตกงาน

(ทักษมายน. 2530 : 41)

ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นสภาพของเยาวชนที่จบปริญญาแล้วมีความหยิ่ง ทะนงตนว่าตนเป็นผู้มี
ภูมิปัญญา หลงตัวว่าตนเองเป็นชนชั้นสูง และในที่สุดก็ตกงาน แ่งคิดนี้ผู้ประพันธ์มุ่งที่จะพัฒนาทางด้าน
ความคิดของเยาวชนในทางอ้อม ไม่ให้เป็นคนที่หลงตน หยิ่งทะนงว่าเป็นคนมีภูมิปัญญาการศึกษาสูง
โดยเฉพาะในตอนสุดท้ายได้ให้ตัวอย่างที่เป็นบทเรียนได้เป็นอย่างดี

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ตามลำพัง" ได้กล่าวถึงการรู้จักตนเอง การ
เข้าใจตนเองของเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

.....

มาวันนี้...

ฉันจึงเป็นคนแข่งกระด้าง

และเห็นแก่ตัว

เพราะใครใครต่างทำให้ฉันคิดว่า

ฉันเป็นฉันขึ้นมาได้เพราะตัวเอง

ฉันมีชีวิตอยู่...ตามลำพัง

(คนชื่อขลุ่ยเขียน. 2530 : 123)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการรู้จักและเข้าใจตนเอง ด้วยการยกตัวอย่างและสถานการณ์ต่างๆ ขึ้น เพื่อให้เด็ก-เยาวชนรู้จักตนเองช่วยเหลือตนเองได้ แต่ควรที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขด้วย มิใช่อยู่ตามลำพัง เป็นการกระตุ้นให้เด็ก-เยาวชนพัฒนาตนเองด้วยการสำรวจตนเอง ให้รู้จักและเข้าใจตนเองว่าเป็นอย่างไร และควรที่จะอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขด้วย.

4.3.4 การประพาดิพน

จริยธรรมความประพฤติของ เด็ก-เยาวชนเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นหลายสิ่งหลายอย่างตั้งแต่ความคิด ทัศนคติ นิสัย ทักษะ ทศนคติ ตลอดจนสิ่งต่างๆ อีกมากมายความประพฤติ นั้นทั้งความประพฤติที่ดีและความประพฤติที่ไม่ดี ความประพฤติที่ดีก็ควรที่จะส่งเสริมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ถ้าเป็นความประพฤติที่ไม่ดีก็ควรที่จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

บทร้อยกรองชื่อ "เสียงจากนกเข่ง" ได้กล่าวถึงความประพฤติที่ไม่ดีว่า

เด็กอย่างผมนะเวลานั่งใครก็รู้	ไม่ว่าหนูหรือจำหันหน้าหนี
ขี้รดขี้ง รัชดา, วิภาวดี	ทุกราตรีเฝ้าระหยาบเย้ยความตาย...
ถ้าถูกจับปรับโทษพ่อแม่	เดี๋ยวผมมา ซึ่งอะไรดังใจหมาย
... ผู้ที่จับ, ปรับลูกต้องถูกย้าย...	โหย... สบายพ่อผมใหญ่เป็นนายพล
รถของผมหาคาเหยียบห้าแสน	ผมเจียวเล่นโฉบตะทั้งถนน
พ่อผมกลัวจะอายขายหน้าคน	ซื้อรถยนต์เป็นของขวัญวันสอบเอ็นท์
ชีวิตผม... โชคดีเป็นที่สุด	ไม่สร้างจุดเสียใจให้ใครเห็น
พ่อแม่รักตามใจอยู่ไม่เว้น	สมกับเป็นลูกโพนนกongเงิน
แต่... บัดนี้.....	รถผมมีอันเป็นเห็นขัดเขิน
ถูกรถสับล้อทับทั้งยับเยิน	ผมเผื่อถูกส่งโรงพยาบาล
พ่อกับแม่ร้องไห้ไม่ยอมหยุด	น้ำตาจุสสายธาราน่าสงสาร
เมื่อท่านก้าวเข้ามาจัดการ	พร้อมสังขารผมไหม้หมดในเมรุ

(ประสาโชค เขินแบ. 2530 : 27)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ดีด้วยการเสนอภาพตัวอย่างให้เห็นว่าการขัดรับด้วยความคะนอง ด้วยความประมาทนั้น ผลสุดท้ายเป็นอย่างไร อาจมาดเจ็บหรือเสียชีวิต เกิดผลเสียทั้งต่อตนเอง บิดามารดา ผู้ปกครอง เป็นการเสนอภาพตัวอย่างเพื่อที่จะให้เด็ก-เยาวชน และบิดามารดาที่ตามใจบุตรได้รู้สำนึกถึงความรับผิดชอบชั่วดี สมควร หรือไม่สมควร และพัฒนาจริยธรรม ความประพฤติให้ดีขึ้นด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "เรอผู้เฒ่า" ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในแง่ของการประพฤติตนที่ไม่สมควรไว้ว่า

สลายตาซึ่มเขาแสนเหงาหงอย
สลายตากอยความหวังเธอครึ่งใจ
เธอถูกเขาประณามหมายว่าชั่ว
หาว่าเธอสาละสลวยลิ้นลิ้นดี
เพียงแต่เธอหลงไปในความคิด
เขาก็ผลักโทษร้ายมาไยเธอ
ทอดูหมิ่นว่าสิ้นรักในศักดิ์ศรี
พวกเพื่อนคมต่างหลบหนีลีกลาย
จะหันหน้าอาศัยใครพึ่งพิง
แต่พอเป็นปายไปเจอไฟเปลว
จะไม่ให้ออกาสกัณการะวันหรือ
ควรเผื่อแผ่ความเป็นธรรมกำลังใจ

เหมือนเธอคอยความหวังจะหลังไหล
เหมือนโลกไร้มนุษยธรรมนำชีวี
หาว่าเธอเกลือกกลิ้งชั่วบัดสี
ล้วนราศีร้ายร้ายมาไยเธอ
เพียงหลงผิดติดกลิ่นดมทินเนอร์
จนไม่เจอวันกลับตัวจากชั่วมา
แม้ประณามหมายดีชี้หน้าด่า
ล้วนครู่ว่าเป็นแบบอย่างทางที่เลว
เหมือนถูกผลักด้วยมือคนลงกันเหว
จะพ้นเลวเป็นคนดีมีเมื่อไร
เธอก็คือคนผิดพลาดอาจแก้ไข
เพื่อจะให้อเธอหลุดพ้นจากคนเลว

(ทะเอม. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวคิดว่าการที่เด็ก-เยาวชนได้ประพฤติตนผิดพลาดไปแล้ว จะมีแต่คนประณามว่าเลวทราม เด็กยังจะถูกซ้ำเติม ให้ตกต่ำและเสียคนในที่สุด ทางที่ดีควรที่จะให้ออกาสแก่ผู้ผิดพลาดบ้าง ควรที่จะได้ให้ความรัก ความเอาใจใส่แผ่เมตตา เพื่อการแก้ไขจากความประพฤติที่

ไม่ดีเป็นความประหลาดที่ทำได้ จัดได้ว่าเป็นแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนที่เห็นได้ชัดเจน แก

บหรือयरองชื่อ "มือ" ได้กล่าวถึงการประหลาดตนของเด็ก-เยาวชนที่ไม่สมควรไว้ว่า

เมื่อเสียงร้องของทารกตระหนกตื่น	มือใครยังมลอบโยนอยู่ข้างข้าง
มือของใครไกวเปลเห่เพลงพลาง	ไม่เว้นว่างวิหัตบัดรีนโร
ลูกวิ่งเล่นหกล้มเข้าดลอก	มือหนึ่งออกอุ้มประคอง "อย่าร้องไห้"
มือหนึ่งหยิบหยูกยาพาพันใจ	มือของใครโหวยัวให้หัวเราะ
ทั้งสองข้างนี้คือมือของแม่	มือที่อุ้มลูกแต่ยังแบเบาะ
มือที่เลี้ยงลูกโตได้โดยเจพาะ	มือที่เหมาะสมกับงานอันหนัก
จำเนียรกาลผ่านเวลามาหลายฝน	ผ่านมาจนความจริงได้ประจักษ์
ความสับสนของสิ่งคมคอยหมัก	มือคู่ใหม่จึงมักหักเหไป
มือหนึ่งยกกระดกเหล้ากรอกเข้าปาก	มือหนึ่งลากไปลงเงว่งไฟ
มือสองข้างมิเคยดีทมิเพราะงานมืด	มือของใครไม่ทำนุทำนุทำลาย
เมื่อเงิณมดมือแม่มดแม่มดใหม่	เตือนด้วยรักลึกเท่าไรไร้ความหมาย
มือจึงเห็นคอแม่มดจนถึงตาย	ผลสุดท้ายได้แต่คุณงามมือ
	(เรื่องเดช จันทศิริ. 2528 : 11)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แง่คิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรม ในแง่ของการประหลาดตนที่ไม่สมควรโดยการแจกแจงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้มือทำในทางที่ดี และเมื่อสิ่งคมเปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นก็เปลี่ยนไปในทางกลับกันเป็นการเปรียบเทียบทางพฤติกรรมที่ชัดเจนมาก นอกจากนั้นในตอนท้ายยังได้เสนอภาพตัวอย่าง "การมาตุมาต" ของตัวละครในบทร้อยกรองด้วยว่าเป็นการกระทำที่เหี้ยมโหดและเกินเหตุ อันเนื่องมาจากความประหลาดที่ไม่สมควร ซึ่งภาพตัวอย่างนี้จะสะท้อนให้เห็นความประหลาดในทางที่ไม่ดีของเยาวชนได้อย่างชัดเจน และผลลัพธ์สุดท้ายก็คือ การผิดกฎหมาย เป็นการกระตุ้นและสั่งสอนเด็ก-เยาวชนให้ประพฤดีและปฏิบัติและปฏิบัติตนในทางที่ดี รู้จักคุณค่าของผู้บังเกิดเกล้า

บทร้อยกรองชื่อ "บทเพลงแห่งใบไม้" ได้กล่าวถึงการประพุดิตนที่ไม่สมควรของเด็ก-
เยาวชนไว้ว่า

พอดินเหยียบคันสารถด้วยมادتัก	ก็พร้อมที่จะประจัญให้ประจักษ์
ว่าวันวัยอ่อนเยาว์เงิบเหงาหมก	แต่ใจรักคมเข้มอยู่เต็มใจ
ภาพการแข่งแข่งโค้งมอเตอร์ครอส	ประवादยนักบิดผู้ยิ่งใหญ่
ประกบคู่กักก้องเกรียงไกร	ประกาศชัยให้เห็นเป็นพยาน
แต่ละภาพแต่ละภาพที่ปรากฏ	เริ่มร้อยรสเรื่องราวคำกล่าวขาน
แต่ละเสียงแต่ละเสียงก้องกังวาน	จนซาบซ่านในจิตชีวิตเยาว์
พร้อมด้วยมาดอาทิตยหยาบพุ่ง	ประกายรุ่งพรังพรุกหมุ่งเหล่า
บิดคันเร่งบีบไล่จับเงา	รวมเร้าเรื่องสนุกทุกเวลา
จึงดนตรีที่สนั่นบรรสานเสียง	แผดสำเนียงทุกจังหวัดสหัส
จวัดเจวียนเวียนวนมนมรรคา	ทั้งใบไม้เร้าราตามทำนอง
เพียงระริกพลิพลิวก็ปลิวคว้าง	แล้วเรื้อนร่างร่วงผล็อยลอยละล่อง
กลาบบ้างพันพันละออง	จนครรลองบทเพลงแห่งใบไม้

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการประพุดิตน
โดยการยกสถานการณ์การขับรดด้วยความคะนอง เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และในที่สุด
เป็นอันตรายต่อตนเอง บาดเจ็บหรือเสียชีวิต เป็นการตักเตือนเด็ก-เยาวชนให้พัฒนาตนเองด้วย
การปรับปรุงและแก้ไขพฤติกรรม การขับรดด้วยความคะนอง ด้วยความประมาท ให้เป็นการขับรด
อย่างระมัดระวัง ไม่ประมาท ก็จะไม่เกิดความพลอดมัย เกิดความสงบสุขแก่สังคม

4.3.5 การดำเนินชีวิต รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาด้านนี้ไว้ว่า
เยาวชนทั้งพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตมีความเข้าใจ และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง
บทร้อยกรองชื่อ "ลู่อุและถอย" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของเด็ก-เยาวชนไว้ว่า

...ถึงวัยลูกเติบโตใหญ่ได้เรียนรู้	แม้ไร้ผู้ปกป้องภัยไม่เคยหวั่น
อุปสรรคปัญหาเข้าฝ่าฟัน	คงยึดมั่นคำสอนพ่อผู้ต้อไป
มาบัดนี้เปลี่ยนไปเป็นความคิด	อยากจะปิดชีวาคราหม่นไหม้
มนุษย์นี้มีปัญหาน่าเศร้าใจ	พ่อเตือนไว้ยังไม่ถึงครึ่งความจริง

(เยาवलัทธิ อินทรวงศ์วาร. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการดำเนินชีวิต โดยการตักเตือน สอนสั่งการอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่มากว่ามีอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ให้ระมัดระวังตนในการดำเนินชีวิต เพราะในสังคมนั้นมีคนดีและคนชั่ว

บทร้อยกรอง กระทั่ หลงทางเสียเวลา หลงติดยาเสียอนาคต" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตไว้ว่า

หลง ดำเนินเพลินชีวิตคิดประมาท
 ทาง ผิดพลาดย่อมเกิดได้หลายสถาน
 เสีย สมองเสียเบี้ยเสียการงาน
 เวลา ผ่านเลยไป ฤาได้ดี
 หลง บ่อยจนจนโทษทรุดไร้จุดหมาย
 ติดยา ร้ายเปื้อนมลทิน สิ้นศักดิ์ศรี
 เสีย ดายตัวตกเป็นทาส ขาดเสรี
 อนาคต หวังจะมีก็ไร้สิ่ง
 เยาวชนควรตระหนักไว้ชีวิต
 พยุดรอนรติร่างกายตายผ่อนส่ง
 เลิกทนายเฟรพระพุทธรูปองค์
 อยากมันคงอย่าได้คิดติดยา

จากทร้อยกรองนี้ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการดำเนินชีวิตแก่เด็ก-เยาวชนโดยการให้รู้จักรักชีวิตของตนเองด้วยการไม่ติดยาเสพติด สะเล็กอบายมุข ความชั่วร้ายทุกอย่าง ให้ยึดมั่นในธรรมะ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเป็นสุข

บทร้อยกรองชื่อ "คงมิวัน" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตไว้ว่า

...ลงสารลูกจับใจห่วงใยหนัก

ถึงพ่อจนนานไปอีกหลายปี

จำคำพ่อให้ดีซึ้งรัก

ถ้าดำเนินชีวิตผิดสำเนา

อดทนน้อยลูกรักเพื่อศักดิ์ศรี

เรื่องโง่งมเกินเขานี้ไม่ขอทำ

เพชรจมปลักคือเพชรใหม่เม็ดมะกล่ำ

หากก่อปรกรรมความตึงมิวัน

(สมบุรณ์ ขวัญเมือง. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการดำเนินชีวิตด้วยการสั่งสอนให้รู้จักรักษาความซื่อสัตย์ไม่ทุจริตคดโกง รักษาความดีอย่างมิให้เกิดและภาคภูมิใจ การดำเนินชีวิตตามครรลองที่ถูกต้องที่ควร ก็ย่อมจะมีความสุขได้อย่างแท้จริง

บทร้อยกรองชื่อ "ลูกรัก" ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการดำเนินชีวิตไว้ว่า

ลูกเข้ากรุงมุ่งศึกษาหาความรู้

ทั้งห้องนาถันกันดารบ้านป่าพร

ครบหนึ่งปีผ่านไปสิ้นใจนัก

ผลสอบลูกได้ดีทุกวิชา

แต่อีกปีผ่านไปได้รับข่าว

การเล่าเรียนของลูกถูกละวาง

พ่อแม่ต้องหมองหม่นกังวลจิต

คนเคยชมกลับว่าด่าประณาม

เพื่อไปสู่นาคดอันสดใส

เพื่อจะได้นำความรู้สู่บ้านนา

เมื่อลูกรักขยันเรียนเพียรศึกษา

ประหนึ่งว่าชีวิตลูกวางถูกทาง

ลูกได้ก้าวสู่อบายมุขเกือบทุกอย่าง

หันไปสร้าง ความชั่วร้ายสิ่งทรม

ลูกทำผิดหลายหนคนเย้ยหยาม

สิ้นคุณงามความดีเคยมีมา

ความเสียใจครั้งนี้เป็นที่สุด
 รอวันลูกช่วยให้ฟื้นคืนชีวา
 น้ำตาแม่น้ำตาพอกไหหลั่ง
 แต่โอกาสกลับใจลูกมีทุกวัน

เปรียบประดุจเป็นไขหนักยากรักษา
 ลูกคือยาวิเศษเวทมนต์
 เมื่อสิ้นหวังในตัวลูกทุกขันธ์
 หากตั้งมั่นยอมชนะละอบาย

(ณรงค์ ตรีเดชา. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดโดยการแสดงความรู้สึกเจ็บปวด เสียใจของบิดามารดาที่บุตร
 กลายเป็นคนเลว มีความประพฤติชั่วร้าย แนวคิดที่ชี้ชัดให้เห็นถึงการมุ่งพัฒนาเด็ก-เยาวชนในแง่
 ก็คือการให้อภัย เปิดโอกาสให้บุตรกลับตัวกลับใจ เป็นคนดีเหมือนเช่นเดิมโดยเฉพาะในข้อความที่ว่า
 "...แต่โอกาสกลับใจลูกมีทุกวัน หากตั้งมั่นยอมชนะละอบาย" เป็นการแสดงแนวคิดในการพัฒนา
 เด็ก-เยาวชนในการดำเนินชีวิตได้อย่างดี

บทร้อยกรองชื่อ "กว่าจะพ้น" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตไว้ว่า

ยามยิ่งโหดเขลาเยาว์วัย
 ฝ่าฟันปั่นป่วนร้อยเรียง
 คงวุ่นครุ่นหมองมองโลก
 เลือดจิตแสงสีมิพอ
 เรียกร้องก้องกู่ถึงจะ
 ปกป้องบริสุทธิ์ยุติธรรม
 กลางกระแสขัดแย้งแห่งจิต
 พบความเป็นจริง-จริงใจ
 ใจจึงซึ่งโลกมุกกว้าง
 มองซึ่งถึงไกลในทุกทิศ
 ไม่ง่ายนักหยอกละมิดรัก
 หากสั่งสมประสบการณ์นานทน

น้ำใครเป็นกวีมีชื่อเสียง
 เพื่อเพียงไฟเราะเสนาะใจ
 พบโลกเศร้าสุดดิส
 กล้าไล่ความแรงแฝงดำ
 ค้นคว้าธรรมะมาพรา
 เกือบล้าตามเตลิดเหริตไพร
 พิเคราะห์กรุ่นคิดถูกผิดได้
 คือสิ่งยิ่งใหญ่ในชีวิต
 ทางรอบทางลึกลึกจิต
 แยกมิตร-ศัตรู รู้คน
 ที่จักถูกไปในทุกหน
 จึงจักหันมิตมิดอวิชา

(ประยอม ของทอง. 2530 : 21)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนด้านจริยธรรมในแง่ของการดำเนินชีวิต
ว่า ควรที่จะรู้จักศึกษาความรู้ พินิจพิจารณา วิเคราะห์ทุกแง่มุม เพื่อที่จะมองทุกสิ่งทุกอย่างอย่าง
กว้างไกล รอบ ลึก ตลอดจนการสังสมประสบการณ์เพื่อไปสู่ความสำเร็จ

คำร้อยไร้มวล (Blank Verse) ชื่อ "โลกเพียงครึ่งหนึ่ง" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิต
ไว้ว่า

กำปั้นคืนละกำครั้ง
เธอไม่เคยรู้
เธอเพียงแว่วยินเมื่อยามรุ่งสาง
บนตึ้นขึ้นรับอรุณอย่าง รวิงเจีย
ประวัติศาสตร์ยาวนานเท่าไร
ทัณฑ์ไวด้วยอะไร
เธอไม่เคยรับรู้
เธอเพียงอ่านมันจากหน้าหนังสือ...
และมองเห็นวันคืนอันเบื่อบานเบื้องหน้า
โถ้เจ้าเด็กน้อย เหล่าเยาวชน
ฉันไม่อาจขู่เข็ญเขินดีให้เธอเข้าใจอดีต
ฉันไม่ควรป้อนเธอด้วยอาหารขมขื่น
หากในดวงตาร่าเร้งแจ่มใสของเธอ
ฉันมองเห็นแต่โลกเพียงครึ่งหนึ่ง
ในกระท่อกริมสวน
ในความมืด และความเปล่าเปลี่ยว
ฉันขับร้องเพลงเศร้าอยู่คนเดียว
ในยามที่เธอหลับนอน
ฉันซ่อนเร้นโลกอีกครึ่งหนึ่งเอาไว้

เพื่อวันคืนอันแจ่มใสของเธอ

จะไม่ถูกทำลาย

(วาริ วายุ. 2528 : 60)

บทร้อยกรองนี้ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาการดำเนินชีวิตด้วยการปกปิดความชั่วร้าย
ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น ไม่ให้เด็ก-เยาวชนได้รับรู้ ให้เขาได้รับรู้ในสิ่งที่ดี ๆ เพื่อเขาจะได้เติบโต
มาท่ามกลางสิ่งที่ดี ๆ ที่เต็มไปด้วยความรัก ห่วงใย และหวังดี

บทร้อยกรองชื่อ "ต่อไฟให้ผืนดินหลัง" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตไว้ว่า

เมื่อสิ้นสำนักนักศึกษา
ใช้สัปดาห์เรียนเคยเวียนวน
แค่เพียงรู้ความตามหลักสูตร
ต่อไฟให้ผืนดินหลัง

ใจหายกับหวังแสวงหา
ใจหายกับศักดิ์ศรีที่ละนิด
ดูเหมือนสำนักจะลึกหรือ
อาจตายทั้งทั้งกำลังเป็น
สิ่งคมคอยฆ่าคอยอาฆาต
มีความปวดแปลบมาแอบอิง

ห้องเรียนและโลกดูโหดร้าย
ฝึกหาลัทธิธรรมอย่างลำพอง
อาจารย์และผู้คนดูหมิ่นร้าย
ฝึกให้ต่อสู้ให้รู้ส

จงสู้ให้สมศักดิ์นักต่อสู้
ไฟศรัทธาหาญเหิมยังเพิงพูน

ใช้สิ้นวาสนานักฝึกฝน
จะเติบกล้าเต็มคนเต็มกำลัง...
แค่มาสะบัดตูดและเข็ดตึง
ใจหาความหวังทั้งชีวิต
เผชิญหนามปรารภนาถกังขาจิต
เผชิญหนามความคิดมิเคยเว้น
วาสนาดำจะบอกก็ยากเข็ญ
ถ้าไม่รู้เดินให้เห็นจริง
หวังใช้สมมาดเสียทุกสิ่ง
ให้สร้อยยังได้ลี้มลอง
สอนตะเกียบตะกายในบ่าบ้อง
ดับความหยิ่งผยองของพยศ
สอนการย่างก้าววเล็งกำหนด
ให้แสดงตามภพทวิคูณ
ด้วยผืนยังหลังอยู่ไม่รู้สูญ
คงสมหวังโดยสมบูรณ์ได้สักวัน

(แนคำ ประโยคคำ. 2530 : 57)

ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน โดยการชี้แนะเด็กเด็ญให้รู้จักศึกษา ค้นคว้าโดยไม่สิ้นสุด แม้จะสิ้นสุดการเรียนในระบากรเรียนแล้วก็ตาม นอกระบบก็ต้องต่อสู้ต่อไป อย่างมีความหวัง เป็นการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

บทร้อยกรองชื่อ "ความสุขของเดือนเพ็ญ" ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตไว้ว่า

เดือนเพ็ญเพื่อนของฉัน
 เขาต่างเก็บคนยี่สามด้วยกัน
 มีขนมเขาเคยแบ่งปัน
 ที่ทุ่งก้าน
 เขาเคยวิ่งเล่นด้วยกัน
 เขาเคยทะเลาะ ข่วนหน้า
 และร้องไห้ด้วยกัน
 วันต่อมาเขาก็ลืมเรื่องนั้น
 มาวิ่งเล่นด้วยกันอีก
 เดือนเพ็ญเขาดูต่างก็เป็นเด็กบ้านนอก
 เกิดมาท่ามกลางความยากแค้นลำเค็ญ
 มีพ่อแม่ที่ขยันทำงาน
 ทำแต่งานยากจนและอดอยาก
 ทำนาที่เอา , ทำสวนที่เอา , แยกพื้นที่เอา
 แต่หมู่บ้านเขายากจนและแห้งแล้ง
 เป็นอย่างนั้นมา
 ตั้งแต่เขาเกิดมา
 กันแต่ปลาเจ้าปลาร้า
 อาหารดีติดมือกัน
 เดือนเพ็ญเขาดูต่างก็โตเป็นสาวแล้ว

เธอสวย , ผิวขาวและไวผมยาว

ส่วนผมผิวดำและขี้เกร๋

แต่เธอก็เป็นเพื่อนกับ

พ่อแม่เธอก็เป็นเพื่อนกับ

ปู่ย่าเธอก็เป็นเพื่อนกับ

เขาไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ

วันหนึ่ง...

เมื่อข่าวอันน่าย่นคิดจากเมืองหลวงมาถึง

พี่จันทร์ดีกลับมามหาวิทยาลัย

เขาไปเยี่ยมนาน

มีเงิน , มีอาหารดีดี , มีเสื้อผ้ามาฝากพ่อแม่

เดือนเพ็ญหัวใจของเขาพองโต

คิดถึงวันหนึ่งเมื่อเขาได้กลับมามหาวิทยาลัย

เดือนเพ็ญ เพราะความอดอยาก

เขาจึงทิ้งมหาวิทยาลัย

เพราะความยากจน

เขาจึงเก็บเสื้อผ้าใส่กระเป๋า

และไม่ฟังคำพ่อ แม่ แม่พี่ที่ทักท้วง

ความหวังทำให้เขาลืมความหวาดกลัว

เดือนเพ็ญ...ไม่มีใครรู้

วันที่จากมหาวิทยาลัยเขาต่างก็ร้องไห้

พ่อแม่แม่ใหญ่เห็นว่าเขาคือคนหัวดี

เขาต่างก็อยู่ในมหาวิทยาลัยที่โตบ่มเขื่อนบ้าน

เดือนเพ็ญ...ในที่สุด

เขาและพี่จันทร์ดีก็มาถึงเมืองหลวง

เมืองหลวงที่แปลกหน้า
 เมืองหลวงที่ไม่คุ้นเคย
 และไม่มีความเป็นกันเองเหมือนหมู่บ้านเขา
 เดือนเพ็ญ - หลังจากตรีอยู่นานเขาก็มีงานทำ
 เขาก็มีงานทำ
 เป็นคนรักผ้า , ตัดเย็บและถักบ้าน
 เขาเอาการเอางานเขาไม่เคยเกียจคร้าน
 แม้ค่าแรงที่ต่ำเขาจะถูกละเลย
 เดือนเพ็ญ - เพราะความสวย
 นายผู้ชายจึงชอบมองเธอ
 เพราะความสวย
 นายผู้ชายจึงซื้อของมาฝากเธอ
 และวันหนึ่งเมื่อนายผู้หนึ่งนอนอยู่บ้าน
 เพราะความสวยนายผู้ชายจึงปล้ำเธอ
 เดือนเพ็ญ - เพราะความสวยเธอจึงร้องไห้
 เพราะความสวย
 เขาจึงต้องหนีออกจากบ้านเจ้านาย
 เพราะความสวยจึงต้องเจ็บและอาย...
 เพราะความสวยเขาหนีจากกลับบ้าน
 และเงยหน้าความเจ็บเอาไว้
 กับหัวใจของเขาสองคน

(สารรวม ศุภร์. 2529 : 21)

ผู้ประพันธ์ได้แฝงแนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในการดำเนินชีวิตไว้ว่า ควรที่ผู้ใหญ่ที่
 รับผิดชอบด้านนี้ ซึ่งได้แก่กระทรวงมหาดไทย หรือ กรมแรงงาน ควรที่จะได้ให้การป้องกัน บกป้อง

คุ้มครองความปลอดภัย แก่เด็กและเยาวชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะให้เด็ก-เยาวชนเหล่านี้ได้มีการดำเนินชีวิตที่ดี ปลอดภัย เพื่อให้เขาได้มีทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิตบ้าง แม้ว่าเขาจะยากจนก็ตาม

จากการศึกษาหรือการรณรงค์เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ในด้านการพัฒนาคุณภาพ ด้านสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม มีแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนา ดังนี้

ด้านสังคม พบว่ามีกลุ่มหนุ่มสาวที่เป็นนักศึกษา ชักชวนกันให้ความร่วมมือร่วมใจรับใช้ประชาชน ร่วมสร้างคุณงามความดี นักศึกษาบางคนตั้งรณเพื่ออุดมการณ์ในการรับใช้สังคม บทร้อยกรองบางบทได้ให้กำลังใจแก่เด็ก-เยาวชนที่ทำงานเพื่อสังคม ที่เฝ้าตากเตือนให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ไม่หลงตัวและเอาเปรียบผู้อื่น ให้รู้จักหน้าที่ วิคุณธรรมาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ยากจน มีน้ำใจ การเป็นทหารเป็นการเสียสละทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ การเน้นให้เห็นถึงบทบาทของเด็ก-เยาวชนในระบบประชาธิปไตย รู้จักสิทธิเสรีภาพ เช่นการประพฤติปฏิบัติตนในขอบเขตของกฎหมาย การแสดงความคิดเห็น การกระตุ้นเตือนผู้ใหญ่ให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง

ด้านวัฒนธรรม พบว่า ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาทางด้านวัฒนธรรมที่เด็ก-เยาวชนไทยรับวัฒนธรรมทางตะวันตกที่ไม่เหมาะสมมาใช้ แล้วชี้ให้เห็นถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ตลอดจนวิงวอนผู้ใหญ่ ผู้มีอำนาจทั้งหลาย ตั้งแต่ระดับรัฐมนตรีลงมาได้หาทางแก้ไขปัญหาด้านส่งเสริมให้เด็ก-เยาวชนดีขึ้นด้วย ปัญหาคนเพื่อนต่างเพศที่ผิดจารีตประเพณี การรักษาสาธารณสุขสมบัติ การอบรมสั่งสอนปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ ได้แก่การส่งเสริมให้ทำดี พูดดีและคิดดี ละอบาเบบสิ่งเสพติดต่าง ๆ การนำเอาคำขวัญวันเด็กปี พ.ศ. 2529 มาปลูกฝังคุณธรรมเป็นร้อยกรอง ความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ในการที่จะอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีมีคุณธรรมทั้งกาย วาจา และใจ

ด้านจริยธรรม พบว่า มีบทร้อยกรองที่ชี้แนวคิดแก่เด็ก-เยาวชนให้รู้จักตั้งกฎเกณฑ์ต่อบิตามารดา ครู-อาจารย์ ให้เคารพบุพการีลึกลง ตลอดจนการทดแทนบุญคุณทั้งที่เมื่อท่านมีชีวิตอยู่ และเมื่อท่านได้ถึงแก่กรรมแล้ว ส่วนการเข้าใจตนเองนั้น บทร้อยกรองจะได้ชี้แนะตักเตือนให้เด็ก-เยาวชน ได้รู้จักสำรวจตัวเองว่าเป็นอย่างไร อย่าได้มีความถือตัวและหลงตน รู้จักประพฤติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม บทร้อยกรองบางบทได้เสนอปัญหาเด็ก-เยาวชน ที่ประพฤติไม่ดี

เช่น การมาตุฆาต การติดยาเสพติด การับรบด้วยความคะนอง ด้วยความประมาท ในประเด็นของการดำเนินชีวิต มีการตกเดือนสี่สอนให้เด็ก-เยาวชนได้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ชีวิตที่ขาดคนสนใจ ขาดความอบอุ่น ขาดคนแนะนำ ทำให้ดำเนินไปสู่การติดยาเสพติดและประพฤติชั่วอื่น ๆ การที่บุตรจากบ้านเกิดไปศึกษาต่อหรือทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยทุกด้าน การให้เด็ก-เยาวชนรู้จักคิด พินิจพิเคราะห์ เพื่อการดำเนินชีวิตไปสู่ความสุขความสำเร็จ เมื่อจบการศึกษาในระบบแล้ว ก็ต้องศึกษาเรื่องอื่น ๆ ในชีวิตอีกมากมาย เป็นการศึกษาตลอดชีวิตต่อไป

วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

กลวิธีการนำเสนอ หมายถึง ลักษณะวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวความคิดของผู้ประพันธ์เกี่ยวกับเรื่องของการพัฒนาเด็ก-เยาวชนมายังผู้อ่าน ในการวิจัยนี้ ได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา
 2. การนำเสนอแบบเปรียบเทียบ
 3. การนำเสนอแบบสร้างสถานการณ์
- ในแต่ละลักษณะจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

การนำเสนอแบบตรงไปตรงมาเป็นลักษณะการนำเสนอโดยการที่ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวความคิดออกมาโดยตรงตามจุดมุ่งหมาย ประสงค์จะเสนออะไร ก็กล่าวออกมาอย่างนั้น วิทยาร้อยกรองที่นำเสนอแบบตรงไปตรงมามีอยู่มากได้แก่ บทร้อยกรองชื่อ "หลงทางเสียเวลาหลังติดยาเสียนาคต" โดยผู้ประพันธ์ได้กล่าวไว้ว่า

หลง	ดำเนินเพเลินชีวิตคิดประมาท
ทาง	ผิดพลาดย่อมเกิดได้หลายสถาน
เสีย	สมองเสียเหี้ยนเสียการงาน
เวลา	ผ่านเลยไปตาได้ตี
หลง	ปล่อยตนจนโหมมฤทธิ์ไร้จุดหมาย
ติดยา	ร้ายไปจนสิ้นสิ้นคำคำครี
เสีย	ตายตัวตกเป็นทาส ขาดเสรี
อนาคต	หวังมีก็ไร้ลง

เขาวนควรรตระหนักรักชีวิต
 หยดอรอนรีดร่างกายดวยผ่นส่ง
 เล็กนบายไฟธรรมะพุทธรองค์
 อยากรั่นคงอย่าได้คิดริตติยา

(อนุกล แซ่ตั้ง. 2530 : 30)

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายโดยการใช้นำอย่าง ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยทันที โดยได้บรรยายถึงผลเสียจากการที่บุคคลคิดยาเสพติดในพระเดินต่าง ๆ และในตอนสุดท้ายยังได้แนะนำสั่งสอนเด็ก-เขาวนด้วยว่า ควรที่จะรักชีวิต อย่าทำลายชีวิตให้ละเหินความชั่ว ให้หมั่นประกอบกรรมดี ยึดมั่นในคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าหากต้องการความมั่นคงในชีวิตก็ไม่ควรที่จะหัดเสพติดเป็นที่น่าสนใจ เกตว่าผู้ประพันธ์ได้นำแนวคิดที่จะนำเสนอมาตั้งเป็นกระทู้ไว้ข้างหน้า แล้วขยายกระทู้เป็นความบรรยาย และสรุปด้วยการสั่งสอน

บทร้อยกรองชื่อ "แม่" ได้นำเสนอแบบตรงไปตรงมาว่า

แม่คือครูผู้สอนก่อนใครอื่น	แม่คอยตื่นแต่เช้าเฝ้าฝักฝน
หวังให้ลูกเติบโตใหญ่ได้เป็นคน	แม่ลูบลั่นถ้าคนสุขเป็นลูกตัว
แม่คอยย่ำค่ำเช้าเฝ้าสอน	ยามจะนอนสวดมนต์ก่อนลี้ภัย
อันบาปกรรมลูกรักจักเกรงกลัว	สิ่งใดชั่วหยวนชั่วลูกอย่าทำ
ลูกตัวร้อนนอนร้องไห้เพราะไข้พิษ	แม่ตรมจิตเจ็บหมักเกินจักพร่ำ
รักลูกกว่าเจ็บพ่อแม่กว่ากันคำ	ลูกบอบช้ำแค่เสียวเส็บแม่เจ็บแทน
แม่คือผู้ให้ชีวิตที่ถูกต้อง	ให้ครรลองชีวิตที่ถูกแผน
เป็นพลังสังคมได้ไม่คลอนแคลน	อยู่ดีมีแดนใดได้ไม่พรั่นใจ
แม่คือเทียนส่องทางสว่างจ้า	เหมือนพาค้ำพาเฝ้าอุ้มคลุมโลกไว้
ลูกคือโลกแม่คือฟ้าอำอำไพ	แม่คือไฟให้ลูกผิงอิงอุ่นเอย

(ปรีศน์ บุชนีย์. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายอย่างตรงไปตรงมา โดยการกล่าวถึงความดีงาม และพระคุณของ มารดา ยกย่องมารดาว่าเป็นครูคนแรกของบุตร เพียรอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดีรักและถนอมบุตร ว่าเป็นของมีค่า มารดาเป็นผู้ให้ชีวิตที่ถูกต้องแก่บุตร ช่วยเหลือโอบอุ้มมาตลอด

บทร้อยกรองชื่อ “ความพยายาม” ได้นำเสนอไว้ว่า

ความพยายามเป็นสิ่งเสริมสร้างตน	บังเกิดผลดีแท้แน่นอน
ย่อมสร้างจิตและชีวิตให้ก้าวหน้า	สู่หนทางลัดด้วยใจเพียร
จะทำการสิ่งใดให้ก้าวหน้า	ต้องอดส่ำใจจดจำทั้งบิดเบียน
หมั่นตั้งใจด้วยการใช้ความเพียร	อดทนเวียนเร่งรู้ดูตำรา
อุตสาหะบากบั่นนั้นความจริง	เลือกสรรสิ่งที่ควรนำศึกษา
สร้างกรรมดีต่อเบตาบเต้ารา	มีวิชาอยู่กับตัวไม่กลัวเกรง
เม้มลิ้มลูกกลูกหลานสถานใด	จงข้มลิ้มแก้ไขให้ตรงเียง
อย่าท้อแท้ห่อหอยและหวาดเกรง	สู้ตามเพรงการต่อสู้กับหมู่มาร
ชีวิตนี้จะดีเพราะผลกรรม	การกระทำจงกำหนดเป็นแก่นสาร
ถ้ายอมแพ้ไม่ยอมสู้ยอมแพ้มาร	จะเสียงานเสียการที่สร้างมา
พยายามสู้ต่อไปไม่หยุดยั้ง	เมื่อขี้นยั้งยืนอยู่เร่งศึกษา
อย่างนอกทางนอกครูนอกตำรา	จะก้าวหน้าเพราะตนพึ่งตนเอง

(สายชล. 2528 : 31)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอเรื่องความพยายาม ด้วยการกล่าวตรงไปตรงมาถึงข้อดี และ ประโยชน์ของการที่บุคคลรู้จักมีความมานะพยายาม การเป็นนักเรียนนักศึกษานั้นก็เช่นกัน จะต้อง รู้จักมานะพยายามสร้างอนาคตที่ดี รู้จักพัฒนาปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้า จะต้องอาศัยความเพียร พยายามในการอ่านหนังสือ การฝึกฝนเขียนอ่าน พยายามประพฤติ ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงามสร้าง ความมั่นใจ เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค ด้วยการพึ่งตนเอง

บทร้อยกรอง "ออมเอ่ยออมสิน" ได้นำเสนออย่างตรงไปตรงมาว่า

ออมเอ่ยออมสิน	ออมไว้กินวันหน้าครวขัดสน
รู้ประหยัดหัดแต่เยาว์เฝ้าฝึกตน	รู้กลัวจนไว้เกิดประเสริฐดี
มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท	จำคำปราชญ์ท่านสอนสุนทรวิถิ
หากมีบาทเพิมบาทไม่ขาดทวี	ก็มากมีบาทได้มากมายเออ

(จันทร์วัน. 2528 : 49)

บทร้อยกรองนี้มีการนำเสนอด้วยถ้อยคำง่าย ๆ ตรงไปตรงมา เข้าใจได้เลยทันที โดยการกล่าวถึงการแนะนำสั่งสอนให้เด็ก-เยาวชน ได้รู้จักประหยัดและออมทรัพย์เพื่อเอาไว้ใช้จ่ายในอนาคต เช่นในยามขัดสนเดือดร้อน พยายามฝึกหัดแต่วัยเด็กต่อไป ทรัพย์สิ้นก็จะเพิมมากขึ้น ๆ ตามนิสัยที่ออมและประหยัดนั้น

บทร้อยกรองชื่อ "ส่วนเกิน" ได้นำเสนอไว้ว่า

พ่อหนูติดคุกลับปี	แม่เป็นโสดเฝ้าทีไหน
หนูเติบโตหนีจากใคร	หม่ำว้าใครให้หนูกิน
เกิดมาไม่เห็นแม่พ่อ	พะเน้าพะนอกลมเห่
ไม่เคยกระทั้งนอนเปล	โยเยใครกอบปลอบใจ
เห็นเด็กอื่นเข่าเข้าเรียน	อยากเหียรเรียนแจกเช่นเขา
แอบดูแอบมองจ้องเอา	เพราะเราใบเกิดไม่มี
หนูคงเป็นส่วนเกินกึ่ง	ถูกทิ้งถูกขว้างผลักไส
แล้วทำหนูเกิดทำไม	เหตุใดไฉนว่าตอนดาดำ

(สุธรรม ทองสุข. 2530 : 13)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอเรื่องราวซึ่งเป็นชีวิตของเด็กคนหนึ่ง ที่อยู่คนเดียว ไม่มีบิดามารดา

หรือญาติมิตร ไม่มีใครรับผิดชอบชีวิตของเธอเลย เมื่อเห็นเด็กคนอื่นไปเรียนหนังสือ ก็อยากจะมิ
 ให้ออกบ้าง แต่เป็นไปไม่ได้เพราะไม่มีบิดามารดาและญาติมิตร ด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ เธอกล่าวว่า
 ไม่น่าจะขอให้เธอเกิดมาเลย น่าจะฆ่าเสียตั้งแต่ยังเป็นทารกอยู่ การใช้ถ้อยคำในการนำเสนอ ให้
 ถ้อยคำง่าย ๆ ภาษาง่าย ๆ เข้าใจได้ทันที เป็นการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

2 การนำเสนอแบบเปรียบเทียบ

การนำเสนอแบบเปรียบเทียบ เป็นลักษณะการนำเสนอโดยการที่ผู้ประพันธ์ได้ยกเอาบุคคล
 สัตว์ สิ่งของ พฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต หรือสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับอย่างมีความ
 สัมพันธ์เชื่อมโยงสารที่จะเสนอแต่ผู้อ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง มีความหนักแน่น คมคาย
 เป็นศิลปะและเกิดบรรยากาศตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการ มีบทหรือยกเรื่องที่นำเสนอในลักษณะนี้ดังนี้

บทหรือยกเรื่อง "ช่างเอ๋ยช่างปั้น" มีการนำเสนอแบบเปรียบเทียบ โดยได้กล่าวไว้ว่า

ช่างเอ๋ยช่างปั้น	มือพลิกผันสรรความงามตามกำหนด
ทรงผอมเพรียวเรียวโค้งรูปโค้งคด	ผิวหมดจดกระด้างป็นอย่างใจ
ผู้ใหญ่คือช่างปั้นเด็กวันนี้	จะชั่วดีฉลาดเขลาขัดเกลามาได้
หลอมคุณธรรมยำจัดเอื้อผิง เนื้อน	มือผู้ใหญ่สร้างความหวังสังคมเอ๋ย

(ลำแพน. 2529 : 29)

ผู้ประพันธ์ได้นำเอาช่างปั้นมาเปรียบเทียบกับผู้ใหญ่ในเรื่องว่า ช่างปั้นนั้นสามารถปั้น
 ดินเหนียวเป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้อย่างงดงามตามต้องการ ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเด็กโดยตรง
 สามารถปั้นเด็กให้ดีหรือชั่วได้ เพราะฉะนั้นสังคมจึงตั้งความหวังไว้ว่ามือผู้ใหญ่คงจะสร้าง
 เด็ก-เยาวชนที่ดีตามที่สังคมต้องการได้

บทหรือยกเรื่องชื่อ "บทเพลงแห่งใบไม้" ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการเปรียบเทียบชีวิต
 ของเด็ก-เยาวชน กับการหลุดร่วงของใบไม่ว่า

พอดินเหี่ยยบคันลตารต์ด้วยผาผ่น ก็พร้อมที่จะประจักษ์ให้ประจักษ์
 ว่าวันวัยอ่อนเยาว์ เจริญเหงามัก แต่ใจรักคมเข้มอยู่เต็มใจ

ภาพการแข่งแข่งไค้งมอเตอร์ครอส	ประกวดยอดนักบิดผู้ยิ่งใหญ่
ประกบคู่ก็กก้องเกรียงไกร	ประกาศชัยให้เห็นเป็นพยาน
แต่ละภาพแต่ละภาพที่ปรากฏ	เริ่มร้อยสรเรื่องราวคำกล่าวขาน
แต่ละเสียงแต่ละเสียงก้องกังวาน	จนซาบซ่านในจิตชีวิตเยาว์
พร้อมด้วยขนาดอาภรณ์ทะยานพุ่ง	ประกายรุ่งพรังพรูทุกหมู่เหล่า
บิดคันเร่งบีบไต่จับเงา	รู้เฝ้าเรื่องสนุกทุกเวลา
จึงดนตรีมีสนับมรรลายนเสียง	แผดสำเนียงทุกจังหวัดสหัสสา
ฉวัดเฉวียนเวียนวนบนมรรคา	ทั้งไปไม้เรียวราตามทำนอง
เพียงระริกพลิ้วก็พลิ้วกว้าง	แล้วเรือนร่างร่วงพล็อยลอยละล่อง
ถลาลูบจูบพื้นฝุ่นละออง	จบครองบทเพลงแห่งไปไม้

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

ในช่วงต้นของบทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการขับร้องด้วยความคะนอง และความ
ประมาทของวัยรุ่น พอจะจนถึงสารที่จะเสนอ คือการเสนอภาพการเสียชีวิตในการขับรถใน
ลักษณะดังกล่าว ผู้ประพันธ์ก็ได้นำเสนอการหลุดร่วงของไปไม้จากขั้วแล้วปลิวคว้าง มาเปรียบเทียบกับ
กับจุดจบของวัยรุ่นที่ขับรถ ซึ่งปรากฏในตอนท้ายอย่างมีศิลปะและให้อารมณ์สะท้อนใจ

บทร้อยกรองชื่อ "นกล้ำกับพายุ" ได้นำเสนอโดยการเปรียบเทียบเด็กนักเรียนกับนกล่าว่า

เธอคงรอที่วัดอัลละ	เพื่อที่จะทำอะไรได้ทุกสิ่ง
แต่วันครูเตือนเจ้าเฝ้าเตือนจริง	หวุดหวิดยังตามงูหนอนคุณครู
แล้ววันเธอปรารถนาจะมาถึง	เสรีทั้งเฝ้ารอก็ก้องกู่
หกปีในระบอบหนอนานพอตุ	เธอคงรู้ระบบจบเสียที
นอกระบบโลกกว้างต่างระบบ	เธอคงพบไฉนหนาน่าหนายหนี
เหมือนนกหลุดจากกรงเข้าพงพี	ย่อมจะมีภัยพาลมารรังแก

พร้อมหรือยังศิษย์รักจักกินต่อ	แกร่งมากพอยังรับกับพิษแผล
ลมข้างนอกปั่นป่วนฝนปรวนแปร	ครูเฝ้าแสทุกช่วงด้วยห่วงใย
โชคดีได้ตนน้อยปลดปล่อยเจ้าแล้ว	จงผ่องแผ้วสุขสันต์กับวันใหม่
หลายรุ่นหลุดจากกรงคังหันไป	ด้วยดวงใจเป็นพลังมีรังไร
แลรอบห้องเย็นเยียบสุดเงียบเหงา	ครูคนเก่าหวนไหวหนึ่งไหล่ห่อ
อยากจะลองบินไปแรงไม่พอ	นับวันท้อเมื่อยล้าไม่กล้าบิน

(บุญแถว บุตรราช. 2530 : 68)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงเด็กนักเรียนในระบบโรงเรียนที่ต้องอดทนอยู่ในกรอบบังคับเป็นเวลา นานถึง 6 ปี และมีความต้องการที่จะเป็นอิสระเพื่อไปศึกษาโลกภายนอก พอผู้ประพันธ์จะเสนอสาร ที่ต้องการ คือการออกไปสู่สังคมภายนอกโรงเรียนของนักเรียน ก็ได้นำเอาการบินของนกออกจากกรง มาเปรียบเทียบการออกไปสู่โลกภายนอกของศิษย์ที่จบการศึกษาในระบบเรียบร้อยแล้ว

บทร้อยกรองชื่อ " เธอคือคนคือครูผู้สร้างสรรค์" ได้นำเสนอไว้ดังนี้

กลางแดนดงแห่งไพรไร้แสงสี	เป็นพื้นที่หลอมรวมชนคนหนุ่มสาว
หยัดอยู่กลางคณทุกขุคปวดร้าว	ทุกอย่างก้าวยากเย็นน่าเห็นใจ
เด็กเล็กตาต้าตาเธอพร้าสอน	เป็นขั้นตอนชีวิตจิตผ่องใส
ความรักเลริภาพมอบให้ไป	ยืนหยัดได้ด้วยลำแข้งแห่งตน
เธอคือคนคือครูผู้สร้างสรรค์	ร่วมผืนพื้นผืนฟ้ากับทุกชน
พินนาเพื่อนห้องเพื่อผองชน	เธอทุกคนทำงานหนักประจักษ์ตา
เถาะสักวันความฝันที่กั้นหมาย	จักกลับกลายเป็นจริงยังแกร่งกล้า
ความจริงจักกระจายไปในโลกา	หายทำระบบยกยอสอหลอกกัน

ดอกไม้มากมายหลายหลากสี

แต่ละดอกมีคุณค่าต่อชีวิต

ออกดอกแล้วพื้นที่ท้องถื่น

ล้วนถวิลสร้างสรรค์โลกให้งดงาม

(คำเพียง ร้องคำมูล. 2529 : 20)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ สิ่งเกิดได้จากตอนต้นนั้นได้กล่าวเกริ่นถึงชนบทที่เดือดร้อน ยากแค้นลำเค็ญ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่น่าสงสาร ส่วนในช่วงสุดท้ายได้กล่าวเปรียบเทียบถึงคนหนุ่มสาวที่ช่วยกันพัฒนาชนบทว่าเป็นดอกไม้ที่ผลิดอกออกช่อหลากสีและมีคุณค่า เพื่อสร้างสรรค์โลกให้สวยงาม

บทร้อยกรองชื่อ "ช่อดอกไม้สีขาว" ได้นำเสนอแนวคิด โดยการกล่าวเปรียบเทียบ ถึงการต่อสู้เพื่อสิ่งที่ตั้งมั่นด้วยอุดมการณ์อันสูงส่ง กับระยะทางที่เดินไปท่ามกลางกลิ่นคาวของสิ่งผิดตลอดจนช่อดอกไม้สีขาวที่โรยด้วยสีดำ ซึ่งมีการกล่าวเปรียบเทียบโดยตลอดทั้งเรื่อง ดังต่อไปนี้

สีขาวช่อดอกไม้ในความรัก	สูงส่งศักดิ์ระหว่างปลายทางฝัน
อุดมการณ์ค้ำบัณทางต้น	ความอดอันที่เร้ารมเด็กหนุ่มคน
เพื่อพุ่งนี้ทางทองของลายไหม	ความมั่นใจวางกับความสับสน
ด้วยวัยยังแสวงหาไฉน	ผู้ทุกข์ทนรอหวังจากเขามากมาย
จะตายด้านทีละน้อยหรือรอคอย	อดหรืออ้อมจะชนะหรือจะพ่าย
จะก้าวต่อหรือถอยหลังยังทำพ่าย	คือความหมายกร่อนกัดตัดสินใจ
สีดำยังโรยที่ช่อสีขาว	เมื่อกลิ่นคาวสิ่งคดทับถมให้
หยาดน้ำตาโรยหมองเืองดอกไม	ตราบนานวันพบเรียม่าอย่างซาเย็น
ช่อดอกไม้สีขาว	ช่วยไม่ได้ทางสายยาวเท่าที่เห็น
เขาปราถนอยุติธรรมเมื่อจำเป็น	ทางเดินเส้นนี้จึงถึงปวดร้าว
เด็กหนุ่มกับอุดมการณ์อันสูงส่ง	ค่อยทรุดลงทรุดลงตรงเพี้ยนหนา
แต่หวังมีระหว่างทางอีกยาว	ก็จึงก้าวข้างหน้าถ้าเปิดทาง

(สิม่วง. 2530 : 99)

ช่อดอกไม้สีขาว เปรียบเทียบได้กับอุดมการณ์อันสูงส่งของเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งผู้ประพันธ์ได้นำเสนอในลักษณะของการเปรียบเทียบตั้งแต่ต้นจนถึงตอนสุดท้าย สัตว์ารที่ช่อดอกไม้สีขาวเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้น ทำให้เขาไม่บรรลุตามอุดมการณ์ได้ ตอนสุดท้ายได้กล่าวถึงระยะทางว่ายังอีกยาวไกล ที่เด็กหนุ่มคนนั้นต้องดิ้นรนต่อสู้ต่อไป จึงกล่าวได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดโดยการเปรียบเทียบโดยตลอดทั้งเรื่อง

บทร้อยกรอง "ลูกเอ๋ยลูกน้า" ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวความคิดด้วยการเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ลูกเอ๋ยลูกน้า	แม่เจ้าจกเหยื่อหนอนมาป้อนให้
ปีกเจ้ากล้าหาญแข็งแรงวันวัย	พอเติบโตใหญ่โตผินผาकिनเอง
เกิดเป็นคนเข้มแข็งหรือแพ้ง	เล็กแม่ปกิดก็หั้นขยันเก่ง
รักต่อสู้สร้างตัวอย่ากลัวเกรง	ฝึกฝนเร่งสร้างรังตั้งนกเอย

(สุชาติ ทัศนวิมลกุล. 2530 : 45)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการกล่าวเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมของนกกับพฤติกรรมของเด็ก-เยาวชน เพื่อที่จะได้นำเสนอแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการ นั่นคือการรู้จักต่อสู้ การสร้างตัวเอง เหมือนกับนกที่รู้จักสร้างรังด้วยตนเอง

บทร้อยกรองชื่อ "ครู ครู" ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวความคิดด้วยการเปรียบเทียบไว้ดังนี้

มองเห็นศิษย์รายเรียงไว้เตียงสา	อนิจจาเจ้าจะนึกรู้สึกไหม
เว้นแม่พ่อผูกพันรักขวัญใจ	จะวิไลรักเจ้าเท่าเทียมครู
ถึงยากแค้นแสนเบียดจวนเรื่อจำ	ไม่เห็นห่างธรรมะดอกน้าหนู
เห็นดวงตาดำด้าอยากคำชู	ถ่ายทอดความรู้มอบศิษย์มิบิดบัง
เดินตามรอยพุทธองค์ผู้ทรงเมตตา	มิเลือนลบความดีเป็นที่หวัง

แม้บางคราวดูว่าประดัง	ให้ซึ่งซึ่งหยาบเหยียดหรือเกลียดเลย
กลับเป็นห่วงห่วงหนักและร่ำกัน	จากกมลของครูเจ้าหนูเอ๋ย
ความอาฆาตเคັฉะใจครูไม่เคย	จึงกล้าเผยพจน์ร่ำเป็นสำคัญ
อยากเห็นศิษย์ทั้งหมด เลิศยศศักดิ์	ให้รู้จักครองตนสิ้นคนหยัน
ไกลถึงทราบความชั่วอย่าพัวพัน	หลักฐานนั้นมิสว่พร้อมทุกคน
หากสมหวังตั้งขึ้นยินดีแล้ว	<u>ครูจะแจวเรือฝ่าพายุฝน</u>
<u>ส่งเจ้าหนูให้ลู่ฟุ้งข้ามวังวน</u>	<u>ครูถึงจนก็จะยิ้มอย่างอึ้งใจ</u>

(แหลมฟ้าผ่า. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าว เปรียบเทียบระหว่างครูกับคนแจวเรือจ้างไว้ตลอด เรื่องทั้งด้านพฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิด เพื่อที่จะได้นำเสนอแนวความคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ นั่นก็คือ ครูมีความรัก ความสงสาร ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ศิษย์ การศุ่ค่าเวียงติที่ครูทำไม่มีใช้ครูเกลียด แต่ครูยังรัก และเป็นห่วงมากยิ่งขึ้น เพราะต้องการเห็นศิษย์ได้ดี มีความก้าวหน้า ไม่ต้องการให้ศิษย์ประพฤติชั่ว รู้จักสร้างตัวสร้างหลักฐานอย่างมั่นคง ครูก็เพียงพอแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้ครูต่อสู้เพื่อศิษย์ เหมือนกับการแจวเรือฝ่าพายุเพื่อส่งศิษย์ให้ลู่ฟุ้งอย่างมีความสุข

3. การนำเสนอแผนสร้างสถานการณ์

เป็นลักษณะการนำเสนอแนวคิด โดยการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดโครงเรื่อง สร้าง สถานการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ มีการลำดับความคิด และเหตุการณ์เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เป็นการเพิ่มสีสันให้แก่บทหรือयरอง และสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 3.1 แบบเล่าเป็นเรื่องราว
- 3.2 แบบการสนทนา
- 3.3 แบบจดหมายหรือเพลงยาว

ในแต่ละลักษณะดังกล่าวแล้วนั้นยังสามารถแยกแยะไปตามลักษณะปลีกย่อยที่แตกต่างกันได้อีกดังนี้

3.1 แบบเล่าเป็นเรื่องราว

การเล่าแบบเรื่องราว เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดโครงเรื่อง มีการสร้างตัวละครพร้อม ทั้งกำหนดบทบาท มีการสร้างฉาก และบรรยากาศ ประกอบกับการลำดับ เหตุการณ์ และความคิดที่ต้องการจะเสนอต่อผู้อ่านให้ดำเนินไปตามเรื่องราวที่สร้างสรรค์ขึ้นมา อย่างมีศิลปะ ทำให้น่าสนใจ มีลักษณะคล้ายกับงานเขียนประเภทบันเทิงคดี เมื่อนำมาวิเคราะห์ แล้วจัดได้เป็น 3 ลักษณะ ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

3.1.1 การเล่าเรื่องแบบเรื่องสั้น

การเล่าแบบเรื่องสั้น เป็นการนำเสนอแนวคิด โดยการสร้างสถานการณ์ให้มีการดำเนิน เรื่อง มีการสร้างฉากสร้างตัวละคร พร้อมทั้งกำหนดบทบาทและพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะ เช่นเดียวกับเรื่องสั้นทั่วไป เพื่อที่จะได้เสนอแนวความคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านได้ทราบ เช่น บทร้อยกรองชื่อ "ต้อยกับตึง" ผู้ประพันธ์ได้เสนอไว้ดังนี้

ลูกขี้บึงโขยกลั่นกรุ่นหอม	แดงพริกขี้มอยหยาดไข่มุน้ำจิ้งหรววน
สายตาด้อยอ้อยอิงนั่งเนิ่นนาน	ตึงตึงแบนก้าวผ่านเลยไป
ไม้ละสอง ชันไม้ละสอง	ต้อยหันมององน้ำลายไหล
ตึงกลับเร่งเท้าไวไว	ต้อยจำตัดใจก้าวตาม
โป่งสวรรค์สดสวยหลากหลาย	ลูกใหญ่ใบละสี่ลูกเล็กสาม
ต้อยว่าสวยตึงว่าดีแต่งาม	พอเกี่ยวลวดเกี่ยวหนามก็หมดลม
เหน้อยนักพักหน้อยค่อยเดินต่อ	เสียงท้อร้องขอหัวเกินง้ม
เหรียญสลึงแปดอันกลมกลม	ตึงก้มหน้าบ่นไม่บาดเกิน
ลูกขี้บึงดีไหมพี่	ต้อยยื่นมือชี้เงินเงิน
อย่าเล่นน้องแมลงวันตอมเตี้ยท้อเดิน	ตึงทำเงินไม่มองตามน้องชาย
วันนี้มีเพียงสองบาท	เที่ยวขอรอตลาดเช้าจนลาย
ตึงก็อยากลูกขี้บึงแพศยา	ทั้งลูกโป่งลวดลายล่อตา
จูงมืองบ่นนั่งใต้ต้นไม้	ถุงพลาสติกกวางไว้ตรงหน้า

ข้าวร้อนขาวดาวเคล้ากลิ่นน้ำปลา

ข้าวเปล่าซ้อมาสองบาท

ยอดกระเทียมข้างทางเก็บมาแฉะ

ยังมีดั่งกับดักขี้มน้อยคู่

แอบอิจฉาพี่น้องผู้ทุกข์จน

โลกเบื้องหน้าแพร่พราววาวแวบแฉะ

พริกน้ำปลาอราดเป็นของแฉะ

พอกล้อมแก้มอ้อมท้องสองคน

ซ่อนร่างคุดคูข้างถนน

แต่รอดพ้นหัวตายไปอีกวัน

(เสริมยศ เรื่องศรีสังข์. 2528 : 26)

การเล่าเรื่องความเป็นอยู่ของเด็กขอยาน 2 คน ในทร้อยกรอง มีลักษณะการนำเสนอแนวคิดด้วยการเล่าเป็นเรื่องราวแบบเรื่องสั้น มีตัวละครคือ ด้อยกับดั่ง สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของเด็ก-เยาวชนที่หัวโหยและทุกข์ยาก บางครั้งมีภทสนทนาแทรกด้วย ทำให้ทร้อยกรองมีบรรยากาศสมจริงและให้แนวคิดตลอดจนความรู้สึกแก่ผู้อ่านด้วย

บทร้อยกรองชื่อ "มือที่ว่างเปล่า" ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอไว้ว่า

1. เมื่อเจ้าใบเจ้าก๊ีบสองมือเปล่า

สองตาแม้อยังจ้องเจ้าเต็มตา

เห็ดตับเต่าตั้งดอกขึ้นโด้เต๋

ไ้อัดดอกเอย่ดอกโสนที่ริมคลอง

จนประตูประดับดอกฤดูใหม่

พออ้ายแกละวิ่งแจ้นมาทางโห่ง

ร้องตะโกนเจ้าแกละมันบอกข่าว

แม่จับราวกระไดเป็นที่กุม

นั้นลูกาครกกันหว่าข้างหน้าขาว

แม่เหินแม่ก็จ้องเสียเต็มตา

ลูบล้างลูบน้ำเสียนานเนิ่น

เจ้าตุ่ม่องผิวสีทั้งผทรวง

วันนั้นฟ้าหมองเศร้าเป็นฝนผ่า

และบ่อดั้นน้ำตานันแตกนอง

ระนาดเอกยี่เกยังลอยล่อง

ยังเหลือครึ่งเต็มร้องลำประโคง

วันนั้นฟ้าแจ่มใสเป็นลานเปรง

นอกแม่ก็โหล่งที่สุ่มรุม

วันบ่้องปากปาวปาวที่ต้นกุ่ม

เห็นเจ้าเดินตุ้มตุ๋นบนคันนา

เป็นหนุ่มแน่นน่ารักเลียนักหนา

แล้วเติ้มน้ำตากี้หลังลง

เพราะนานเกินเจียนใจจะแตกผง

แต่แม้อย่างง่อมลงด้วยขรา

วันเจ้าไปเจ้าก็ไปสองมือเปล่า

เอาไหนเล่าเจ้าหนูที่ได้มา

2. ก็มกราบราบลงแทบเท้าแม่

ดินแม่คู่นั่งข้างหนานัก

จักเอ๋ยไฉนจากเวลายี้

แม่ทนท่วงทุกข์ด้วยอดทน

เมื่อลูกไป-ลูกก็ไปสองมือเปล่า

แต่คว่ำไฉนได้เพราะไม่มี

ลูกจึงพามือเปล่ามาฝากแม่

แม่คงฝากความหวังไว้มากมาย

3. สองตาแม่ที่จ้องสองตาลูก

ดอกโสมบานแล้วที่ริมนา

พรวงนี้มือแม่จกจับไถ

และพรวงนี้คนทั้งบางจะไฉนกัน

เจ้าบอกจะไปเอาของมีค่า

ให้แม่มองให้เต็มตาเดอะลูกรัก

นั่งแน่ ณ ที่นั้นเสียนานนัก

ด้วยข้อยู่ในปลักแห่งความจน

จะเอาใจไหนตีมาพำร่น

เพื่อลูกชายหนึ่งคนหลายขวบปี

ด้วยหวังว่าจะไปเอาเมื่อถึงที่

ลูกจึงพามือเปล่ามาฝาก

กับความท้อแท้ แพ้พ่าย

เพื่อรอวันล่มสลายเมื่อลูกมา

คือสองความพันผูกและห่วงหา

แต่ความหวังไรรา-สองใจนั้น

ปรีณญาแขวนไว้ริมฝัก

ว่าลูกยายศรีประจักษ์มตงาน

(ไพฑูรย์ ัฒญา. 2528 : 93)

ในตอนต้นของบทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้สร้างบรรยากาศด้วยการบรรยายสภาพสิ่งแวดล้อม เป็นการเกริ่นและเปิดเรื่อง ต่อจากนั้นมีการดำเนินเรื่อง มีตัวละคร จาก บทร้อยกรองนี้ยังได้กำหนดช่วงในการเสนอด้วย เป็นช่วงที่ 1, 2 และ 3 ทำให้มีการลำดับเรื่องราวติดต่อกันไปจนถึงจุดสุดยอด คือการที่บุตรตกงาน และจะต้องออกไปไถนาในวันพรวงนี้

บทร้อยกรองชื่อ “ลำน้ำแห่งปรารณา” ได้มีการนำเสนอแนวความคิดแบบเรื่องสั้นอย่างชัดเจนดังนี้

นอนเดิกลูกน้อยเจ้าอนนึ่ง

พรวงนี้ฝนเฝ้าไปคว่ำดาว

นั้นแดดทั้งดวงตกล้ำนาหนาว

เพื่อที่วิดยินยาวนิรันดร์ไป

วันนี้หัวอกแม่วิปริต

แม่หวังเจ้าขวัญเล็กวันใจ

ไปเก็บดวงดารามาชมเล่น

ไปจับดวงจันทร์เจ้า เพื่ากะระใจ

ลูกน้อยโยนอันหนึ่งไม่เงยหน้า

ถาพวาดดวงดาวอันวาววับ

ลูกเอ๋ยไม่ควรเลยจะกลัวกริ่ง

แม่เจ็บเกินเป็นคนมะลูกยา

ก็ร้อยดวงตามาเติมหน้า

สองมือห่มมือหรือมากมาย

มนุษย์เกิดมามากในโลกมืด

เกิดเพื่อล่าหาเหยื่อไม่เหลือวัน

เกิดเพื่อแย่งทุกสิ่งในสมมติ

ลูกอยู่ไปก็เพียงตายไปต่อตา

แม่สิ้นทุกสิ่งสิ้นทุกอย่าง

เราแม่ลูกอยู่ไปไม่กี่วัน

เดิมนิซ ล้มคลานอย่างสังเวช

ความเป็นมนุษย์นั้นใหญ่โต

ทนอมลูกเลี้ยงได้แม่เลือดตัว

แต่ลูกรักกว่าเจ้าจะเติบโต

ลูกอยู่เดียวถามีราร้องไห้หา

ศพแม่ที่สุตซึ่งอันปาง

ทางเดียวที่จะทอสายใยรัก

ทางเดียววิญญานยาวนานรันดร์

ลูกเอ๋ยอ้อมกอดครั้งสุดท้าย

แม่หวังเพียงปลิดความเขินใหม่

ไปร่วมชีวิตใหม่ในโลกใหม่

ไปเข้าล้อมเย็นที่แผ่นดิน

กระโดดลอยตัวใหม่ให้แม่รับ

ถาเจ้ากลัวว่าฟ้าจะไล่ขับ

จะยอมแสงยับยิบให้คายตา

ในโลกแห่งความจริงน่ากลัวกว่า

เจ็บอยู่ในหัตถ์ธนาอันเลวร้าย

ไม่พอกำน้ำต ที่แตกสาย

ยังไม่อาจยืนกายหันยากเย็น

เกิดก็เพื่อจกยึดชีวิตเป็น

แล้วค่อยเป็นเหยื่อให้กาลเวลา

แล้วเหลือใจบริสุทธิ์ให้ลูกหา

อกแม่ถาไม่ผูกมัดไปตามกัน

จะผ่านใดก็เปล่าว่างทุกที่ผ่าน

ก็เหมือนธนาที่เขยวต้นเขยวเติมนิซ

เหมือนเปรตสกปรกให้คนให้

คนจวนจวนร้องโง่งนเป็นคน

แม่รักลูกมิให้ชั่วกระชากหล่น

แม่ก็คงไม่พ้นชากศพวาง

ทั้งวันคืนคงไขว่คว้าอยู่ข้างข้าง

จะร่ำร้องครวญครางไม่ต่างกัน

คือไปเสียจากปลักซึ่งทราวดทวัน

คือเช่นมูษายัญญให้แผ่นดิน

น้ำตาแม่เป็นสายเลือดแล้วสิ้น

หัวใจแม่อุณนิเป็นขึ้นขึ้น
 เกละลูกชบอแม่มึงนึ่ง
 เราจะทิ้งร่างเราลงไปพลัน
 ไขน้ลึกลับอย่ารับร่าง
 ให้น้เย็นน้ำตมกลืนน้ำตาพราว

แม่ได้ยินสายน้ำร่ำจาบลิ้น
 น้ันแตกทั้งดวงท่าจากฟ้าผัน
 เพื่อไปเกิดบนสวรรค์ระหว่างดาว
 ให้ความเจ็บอย่างว่างกลืนเสียงจาว
 แม่สายลมอย่าก้าวมารับรู้

(กานติ เณ ศรืธา. 2530 : 52)

บทร้อยกรองนี้ มีการนำเสนอแนวความคิดแบบเรื่องสั้นได้อย่างชัดเจน และสมบูรณ์ มีการบรรยาย การสร้างฉาก บทบาทของตัวละคร มีจุดสุดยอดของเรื่อง และการคลี่คลายในตอนท้าย กล่าวคือในช่วงต้น ผู้ประพันธ์ได้เปิดเรื่องโดยการให้มารดาปล่อยบุตรให้กลับ ปลอบประโลม และปรับทุกข์ให้บุตรที่เป็นทหารบก พุดถึงการดำเนินชีวิตที่ยากแค้นลำเค็ญ มารดาซึ่งถูกบีบคั้นจากสภาวะแวดล้อมอยู่แล้ว ยิ่งลำบากใจยิ่งขึ้นเมื่อนึกถึงบุตรที่ต้องลำบากและทรมาน ความรู้สึกที่ถูกบีบคั้นยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนกระทั่งถึงจุดสุดยอด มารดาได้ปล่อยบุตรให้กลับบอกแล้วก็กระโดดน้ำลงไปตายทั้งคู่ มีการปิดเรื่องที่ทำให้ความรู้สึกสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่านมากกว่า เมื่อกระโดดลงไปแล้วอย่าให้มีใครได้รับรู้ แม้แต่สายลม

บทร้อยกรองชื่อ "เด็กหาปลา" ผู้ประพันธ์ได้เสนอไว้ว่า

บุบเมสก์น้อยป้อนฟ้า
 นกขาวขีตลู่แปลง
 ช้างขาวขาดซากหลัวช่อน
 เด็กน้อยตมแดด เติบโต
 ดาส่องหาหนองน้ำเหือด
 พองเหม็นเพ้นเดือด น้ือมา
 แม่เฒ่ามองท่าที่บ้าน
 พ่อเฒ่าลอยล่องหายไกล

ผุยแดดแผดทาทาแสง
 สมแล้งแทงสายปายป็น
 ไร่พ่อนร่อนผืนดิน
 ตมกลิ่นศพแห้งแห่งนา
 พยพปลาเผือด ผ่องหน้า
 ตากแดดเติบฟ้าตั้งไฟ
 แก่เฒ่าทำงานไม่ไหว
 กับเรือปลาใหญ่หลายปี

ตื่นเปลี่ยนปลั่งแดงต้นดู่	หยาดเหงื่อหยดชุ่มรินรี
ยวงทุกพันทับทวิ	น้อยมิปลาเน่าเผาไฟ
น้อยมิขาวสารสมหม้อ	ไม่พอต่อต้นวันใหม่
มองซังหมองแห้งแกว่งไกว	ไปไหนรวงข้าว ร้าวราน
บอยเมธคายบุยเปื้อนฟ้า	ดวงแดดแผดกล้าฉานฉาน
เด็กน้อยบรมขนิษฐา	คืนมานคืนนี้ ยั้งกิน

(ดิเรก นพขิต. 2530 : 22)

บทร้อยกรองนี้ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการสร้างสถานการณ์ในลักษณะของเรื่องสั้นที่ชัดเจนอีกเรื่องหนึ่ง มีการเปิดเรื่อง โดยการบรรยายฉากให้เกิดบรรยากาศที่แห้งแล้งและอดอยาก ก่อให้เกิดความรู้สึกหดหู่และน่าสงสาร โดยอาศัยตัวละครที่เป็นเด็ก แสดงบทบาทการดำเนินชีวิตที่ยากแค้นลำเค็ญ ตื่นตระหนกหาอาหารเพื่อความอยู่รอดของชีวิตอย่างลำบากยากเข็ญในตอนสุดท้ายมีการปิดเรื่องในลักษณะของเรื่องสั้นว่า ถึงอย่างไรก็ยังมิปลาเน่าและข้าวอีกเพียงเล็กน้อยไว้ยังชีพอยู่

3.1.2 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เป็นผู้เล่า เป็นการนำเสนอแนวความคิดโดยการที่ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องส่วนตัวของตนเอง หรือกำหนดให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องส่วนตัวของตัวละครตัวนั้น เช่น บทร้อยกรองข้อ "เสียงจากนกขี้" ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

เด็กอย่างผมจะฉันทใครก็รู้	ไม่ว่าพูดหรือจ้ ทนหน้าหนี
ขบถซึ่งรัชดาภิเษก	ทูลราตรีเฝ้าระหยาบเย้ยความตาย
ถ้าถูกจับปรับไปพอไม่ว่า	แต่ยั่วผมเถว' ชิงใหม่ตั้งใจหมาย
"...ผู้ที่จับ ปรับถูก ต้องถูกย้าย..."	ไว้...สบายพ่อผมใหญ่ เป็นนายพล
รดของผมราคาเหยียบห้าแสน	ผมเจียวแล้วเจิบตะทุกทุก
พ่อผมกลัวจะอายบายหน้าคน	ที่อรดยนต์ เป็นของขวันวันสอบเฮ็นท์
ชีวิตผม...โชคดีเป็นที่สุด	ไม่สร้างจุดเสียใจให้ใครเห็น
พ่อแม่รักตามใจอยู่ไม่เว้น	สมกับเป็นลูกวิทนบนกองเงิน

แต่...บัดนี้.....

รถผมมีอันเป็นเห็นบัดเป็น

ถูกรถสับล้อทับพังยับเยิน

ผมเผือถูกส่งโรงพยาบาล

พอกับแม่ร้องไห้ไม่ยอมหยุด

น้ำตาตุงสายธาราน่าสงสาร

เมื่อท่านก้าวขึ้นมาจัดการงาน

พร้อมสิ่งขบารพมาหม้อมอดินเมรุ

(ประสพโชค เป็นแป. 2530 : 27)

บทร้อยกรองนี้ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการให้เด็กหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งขับรถด้วยความคะนองและ
ประมาท ได้เล่าเรื่องของตนเอง โดยที่ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกสารที่ต้องการจะสื่อ คือการที่บิดา
มารดารักและตามใจบุตรเกินขอบเขต เช่นการซื้อรถให้บุตรที่มันส์คะนอง ขับขี่จนกระทั่งต้อง
เสียชีวิตในที่สุด

บทร้อยกรองชื่อ "ชีวิตประจำวันของปณิต" ได้นำเสนอแนวความคิดด้วยการที่ผู้ประพันธ์
กำหนดให้ตัวละครเล่าเรื่องส่วนตัวดังนี้

ดวงตะวันลอยเด่น

สาดแสงแรงกล้า...

จันตน์นอน

อาหารมือเช้า คือบุรุษที่มั่งคั่ง

แก้มกาพรสหนึ่งถ้วย

แล้วจึงออกไปส่งจดหมายสมัครงาน

ที่ดูไปรษณีย์

ยามบ่ายอันร้อนรุ่ม

มีน้ำแข็ง เป่าดับกระหาย

แก้มหนึ่งส้อมพิรุณรายวัน

ฟังเพลงไป... นอนรอคำตอบไป

ตกดี...

ลงมือเขียนจดหมายสมัครงานอีก

เป็นฉบับที่ 80

นมั้หน้าตาเสียหยด

โอ...หัวใจของฉันตายด้านไปแล้วหรือนี่

กับคำว่า "ผิดหวัง"

(ข้าพฟาง. 2530 : 168)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดโดยการเล่าเรื่องส่วนตัว ขณะที่เป็นการจบการศึกษาแล้ว กำลังตื่นนอนทำ ได้บรรยายถึงชีวิตประจำวันว่าวันหนึ่ง ๆ ทำอะไรบ้างในแต่ละช่วงเวลา และจบด้วยการผิดหวังทุกครั้ง

บทร้องกรองชื่อ "เด็กเลี้ยงควาย" ได้นำเสนอแนวคิดในลักษณะการเล่าเรื่องส่วนตัวใน ลักษณะของการละประธานไว้ดังต่อไปนี้

นั่งเลี้ยงควายอยู่กลางนาในหน้าหนาว	ผิวหนังตึงแตกกร้าวเป็นรอยแผล
ผูกพันรักอยู่กับควายเฝ้าดูแล	เพราะเกิดมารีพ่อแม่เป็นชาวนา
ตื่นแต่ดึกห้าโมงไม่เคยผ่านลานสเกต	เรื่องเบรคด้านซ้ายอดเด็ดไม้ประสา
เรียนหนังสือแค่พอรู้สูงปละปลา	แล้วอำลาโรงเรียนมาเลี้ยงควาย
เลิกเรียนเขียนมาเรียนคราตรมาหัดไถ	เรียนอยู่ในห้องนาหาความหมาย
ไม่หลงมเมมาท้าวท้าวหมาย	เปลี่ยนร่างกายเป็นรวงข้าวเอาไว้กิน
ไม่มีแผ่นปริญญารู้เฝ้าอ่าวอด	ก็ไม่เคยเจ็บปวดหัวหนกวิล
เพราะภูมิใจอยู่กับทรัพย์ในดิน	ไม่ต้องตื่นนอนแข่งแย่งหางาน
ปริญญาลายใบวิจยุ่น	ต้องเตือนร้อนว่ารุ่นนำสงสาร
เป็นบัณฑิตแต่ไม่ได้รับราชการ	ต้องชมชานหาเส้นเล่นวงงาน
อยู่กับควายใช้ภาษาเป็นสื่อรู้	บอกว่ายกก็หยุดอยู่ไม่ไปไหน
แต่กับคนที่อยากเรียนมหา'ลัย	ขอเท่าใดไม่ยอมหยุดสุดปัญญา

(ลำจวน โสมะภีร์. 2529 : 34)

บทร้อยกรองนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยการที่เด็กเลี้ยงควายเป็นผู้เล่าเรื่องส่วนตัว คือ ชีวิตของเด็กเลี้ยงควาย ทั้งพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดจนความนึกคิดที่ได้สะท้อนออกมา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพการดำเนินชีวิตของตนว่า อยู่กับควายตามทุ่งนา ไม่เคยมีชีวิตห่างเพื่อเหมือนเด็กในเมืองใหญ่ ขณะนี้ได้ออกจากโรงเรียนแล้วมาเลี้ยงควายในทุ่งนา ไม่มีปริญญาบัตร ไร้ไอ้อวด แต่มีความภาคภูมิใจที่ได้ทำนา ไม่ต้องตื่นรันทงานทำเหมือนบัณฑิตบางคนที่ตกราง

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ผีเสื้อ" ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้บุคคลในเรื่อง เล่าเรื่องส่วนตัวของตนเองว่า

เคยเลี้ยงผีเสื้อ...

จากหนอนเขียวตัวน้อย

กลายเป็นดักแด้เปลือกแข็ง... รอคอยเวลา

จนเฝ้าดูมันไม่ห่างตา

จนเฝ้าบอกว่า...

ฉันนี่แหละ... จะกลายเป็นผีเสื้อแทนมัน

ถ้าจันไม่กินข้าว... ไม่อาบน้ำ... ไม่แปรงฟัน

ไม่กินใบหมอน...

จนตอบเฝ้าว่า...

"หนูอยากเป็นผีเสื้อ"

เฝ้าดีใจใหญ่... หาวว่ากวนโมโห...

เฝ้าจำ... เฝ้าไม่รู้หรือ...

จันกำลังสร้างโลกเล็ก ๆ ของจัน

ที่มีผีเสื้อกินว่อน...

และตัวจันก็ปีกผีเสื้อ ลายสวย

แล้วจันจะบินหนีเฝ้าให้ไกลกลับเลย

บทร้อยกรองนี้ เป็นการนำเสนอที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้บุคคลในเรื่อง คือเด็กคนหนึ่งได้เล่าถึงความรู้สึกนึกคิดในการที่อยากเป็นอิสระของตนเอง และเล่าถึงพฤติกรรมของตนเองให้ผู้อ่านได้รับทราบ

3.1.3 การเล่าเรื่องต่าง ๆ

การเล่าเรื่องต่าง ๆ เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยการเล่าถึงเรื่องราวของบุคคลอื่นหรือเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นหรือที่รับรู้จักเช่น บทร้อยกรองชื่อ "ความประหยัด" ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

เล่าเรื่องหลังยังมีเศรษฐกิจใหญ่	รวบเงินทองของงาให้ได้สลุบสันต์
มีลูกโง่คนเดียวเกลียดสันทันท์	จ่ายนงวันเพราะความที่ตามใจ
แต่กาลก่อนยากจนลุดหน่นหมอง	ด้วยพี่น้องไม่มีอยู่ที่ไหน
ครั้งมีเงินชีวิตเปลี่ยนหมุนเวียนไป	อดออมใช้ทุกทางอย่างเคร่งครัด
บางคนถามสาเหตุท่านเศรษฐี	ว่าท่านนี้เหตุใดใช้ประหยัด
แต่ลูกชายทำมาไม่มีธยัสถ์	สารพัดมุ่งเพื่อย่อยอยู่เรื่อยมา
ท่านขึ้นชยตอบไปอย่างไม้อั่น	เพราะพอฉันยากจนอนาถา
ส่วนเขาเป็นลูกเศรษฐีมีหน้าตา	จึงได้กล้าจ่ายไปไม่รอรี
ฉะนั้นทำอะไรให้กับลูก	จึงจะถูกหลักกรรมตามหน้าที่
ควรให้เรียนตามฐานะจึงจะดี	กับให้เงินทุนเพื่อหมุนเวียน
ลูกควรใช้ปัญญาความสามารถ	เฉลี่ยฉลาดแนวแน่วแปรเปลี่ยน
ขอเพียงท่านอดทนทนเล่าเรียน	ไม่เพียรขอมรดกตกทอดมา
ทำเช่นนั้นคนนิยมควรชมยก	เพราะประกอบกรรมงามตามศาสนา
คือพึ่งตนอยู่รอดตลอดมา	ใครคิดว่อย่างนี้ดีไหมเอ๋ย

(อภิชาติ ภูเวียง. 2529 : 35)

จากบทร้อยกรองนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการนำเสนอแนวคิดโดยการเล่านิทานให้ผู้อ่าน
ได้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง คล้ายกับเป็นการสาธกโวหารด้วยการยกนิทานขึ้นมาประกอบการอธิบาย
เพื่อที่จะได้สิ่งสอน หรือส่งสารที่ต้องกล่าวมาถึงผู้อ่าน คือกล่าวถึงความประหยัดของบิดาและความ
ห่มเพื่อยของบุตร และในตอนสุดท้ายยังเป็นการทิ้งท้ายให้คิดด้วยคำถามเชิงปรัชญาอีกด้วย ว่า
การเลี้ยงบุตรควรจะทำอย่างไรจึงจะถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้บุตรเป็นคนดี พึ่งตนเองได้
บทร้อยกรองชื่อ "บันไดนิมิต" ได้นำเสนอแนวคิดไว้ดังต่อไปนี้

รับปริญญาบัตรศาสตราจารย์	อุตสาหกรรมตั้งใจเรียนเพียรศึกษา
ทุ่มทั้งหมื่นที่เห็นเป็นเงินตรา	และเวลาหลายปีที่ผ่านมา
ญาติพี่น้องอยากเห็นเป็นตำรวจ	ติดดาวอวตารให้รุ้ดูแก่โก้
เป็นนายร้อยห้อยกระดิ่งวิวัน	ทำงานให้แข็ง เข้มเต็มกำลัง
สมัครสอบนายร้อยแล้วคอยผล	ต้องหมองหม่นสอบไม่ได้ไร้ความหวัง
พ่อแม่ปลอบปลอบให้พอปลั่ง	ลองอีกครั้งคราวนี้คงที่เรา
เขาเปิดรับลัดใจให้หลายตำแหน่ง	ลองสอบแข่งชิงดูสู้กับเขา
เป็นปลัดก็ดีมีใช้เขา	และคงก้าวเป็นผู้ว่าคราต่อไป
สอบปลัดสุดประหลาดพลาดอีกครั้ง	ให้สิ้นหวังอนาคตอันสดใส
ไปสอบอีกหลายแห่งแห่งแห่งไล่ไล่	มิเคยได้สักครั้งยังว่างงาน
ไปสอบครั้งสุดท้ายสอบได้แล้ว	ดวงตาพ่อยาวแววสุดสงสาร
เพราะที่สอบได้นั้นมันคืองาน	เป็นนักการเมือง... คงต้องทำ

(ยงยศ แก้วทอง. 2530 : 70)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวความคิดด้วยการเล่าเรื่องราวของนักศึกษาที่อุตสาหกรรมตั้งใจเรียน
จนจบเป็นบัณฑิตแล้วสมัครสอบเข้าทำงานต่าง ๆ อย่างลำบากยากเย็น และทำที่สุดก็สอบได้งาน
ที่ไม่ปรารถนา คือการเป็นการเมือง

บทร้อยกรองชื่อ "ครูหลังเกาะ" ได้นำเสนอความคิดไว้ว่า

โรงเรียนตั้งโดดเดี่ยวที่หลังเกาะ	เสียงคลื่นเซาะครึนกรึนคันท่าผืน
บ้านพักเจียมอ้างว้างไม่มีคน	เด็กหมองหม่นขาดครูผู้อารี
เมื่อปีก่อนมีครูอยู่ครบชั้น	ไม่นานวันครูย้ายเหมือนนกย้ายหนี
ครูทอดทิ้งเด็กเกาะไปไม่ใยดี	จนบัดนี้ครูอยู่สามคน
ครูหญิงสองชายหนึ่งที่พึ่งหนู	ท่านยังอยู่สอนเฝ้าฝักฝน
ความเจียมเหงา กังวลตำหนิท่านยังทน	น้ำตาหนูเอ่อล้นในบางครั้ง
ครูก็ลยลาพลอยยังไม่กลับ	ครูจำงูไข้จับนอนสั่นหนาว
โรงเรียนเปิดเหมือนเปิดเด็กปวดร้าว	ครูคนเดียวจะก้าวเข้าห้องใด
เสียงระฆังดังแผ่วเหมือนแว่วเสียง	เป็นสำเนียงเย้ยเยาะเกาะฯไซ้ไหม
ว่าลำบากยากจนและห่างไกล	ครูคนไหนจะมุ่งหน้ามาอยู่นาน
หนูเด็กเกาะวอนฝากสวณพหั่ว	ลอยลี้บลี้วฝากฟ้าให้ส่งสาร
โปรดเมตตาเด็กเกาะที่กันดาร	หนูอยากอ่านอยากเรียน... เขียนชื่อเป็น

(สิพนนท์ สิงห์ชู. 2529 : 39)

บทร้อยกรองนี้มีการนำเสนอแนวคิดด้วยการเล่าเรื่องราวของโรงเรียนแห่งหนึ่งที่อยู่หลังเกาะว่า ขาดแคลนครู ห่างไกล ยากแค้น และด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้เด็กหญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องได้เล่าเรื่องราวให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความเป็นไปของโรงเรียนในลักษณะดังกล่าว

3.2 แบบสหพนา

การนำเสนอแนวคิดแบบสหพนา เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างสถานการณ์ขึ้นให้มีการสนทนากันภายในบทร้อยกรอง มีผู้พูดและผู้ฟัง อาจจะได้ตอบหรือพูดฝ่ายเดียว ฟังฝ่ายเดียวก็ได้

บทร้อยกรองชื่อ "แม่กับลูก" ได้นำเสนอแนวคิดดังนี้

ลูกแม่, แม่จะเล่าให้ฟัง
 ชีวิตของแม่ไม่มีเลย, แม่เคยแบ่งบาน
 ชีวิตแม่ผูกตอกติด
 แล่แบ่งออกเป็นชิ้น
 จึกแบ่งออกเป็นซีก
 ไร้พรหมপুরองรับ
 ว้างเปล่า
 ตลอดวันเวลา
 แม่พยายามปั้นขึ้นมา
 จนถึงขอบ
 และผูกหัวเลี้ยว
 และบางครั้ง, แม่ก้าวกล้าในความมืด
 ณ ที่ซึ่งไร้แสง
 ดังนั้น ลูกแม่, อย่าหันหลัง
 ลูกยังมีหินจรดเท้า
 ลูกยังต้องพบความยากลำบาก
 ลูกต้องอย่าปล่อยตัวเองให้ล้มลง
 แม่ยังคงก้าวเดิน
 แม่ยังเฝ้าாயับ

ชีวิตของแม่ไม่มีเลย, แม่เคยแบ่งบาน

(สุชาติ สวัสดิ์ศรี. 2530 : 168)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดโดยการกำหนดให้มารดาสนทนากับบุตรด้วยการให้มารดาเป็นผู้พูด บุตรเป็นผู้ฟังเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตของมารดา และยังสั่งสอนชี้แนะให้บุตรต่อสู้ชีวิตต่อไป หรือยกย่องชื่อ "คำตอบ" ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดว่า

แม่จ๋า

ลูกอยากท่องทั่วผืนฟ้า

ลูกอยากนับเดือนดาราว่ามีกี่ดวง

ลูกอยากเป็นนายกร

ลูกอยากเป็นนักขมิ้นชื่อ

ลูกอยากทำให้คนร่ำลือ

...ให้ลูกทำได้ทุกอย่างได้ไหม

แม่จ๋า...

"โอ้เอ๋ย... ตัวเท่าลูกหมาเหิงจะทำอะไรเป็น"

แม่จ๋า...

ลูกเรียนวิชาอยากเข็น

ทำโน่นทำนี่ไม่เป็น

แม่รู้ไหมว่าทำไม

.....

ขอเพียงแม่เข้าใจสักนิด

ลูกทำผิดค่อย ๆ แก้ไข

ขอเพียงแม่ให้อภัย

แม่ด่าลูกอยู่ได้

"โอ้... ตัวเท่าควายทำอะไรก็ไม่เป็น"

แม่จ๋า...

ลูกน้ำตากระเซ็น

แม่เห็นบ้างไหม

(ปณิธิ ภูศรีเทศ. 2529 : 147)

บทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการสร้างสถานการณ์ให้มารดากับบุตร
สนทนาโต้ตอบกัน มีการทักถาม มีการให้คำตอบ และในตอนสุดท้าย ได้ปิดท้ายด้วยคำถามอีกครั้งหนึ่ง
เป็นการขอความเห็นใจ และเข้าใจในตัวบุตรบ้าง

บทร้อยกรองชื่อ "บันทึกคือใคร" ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

บันทึกคือใครกันฉันจะรู้	เขาจะอยู่เพื่อใครใคร่อยากถาม
อยู่เพื่อความไม่สิ้นอันงดงาม	หรืออยู่เพื่อสนองความกระสันตน
คือคนอยู่อย่างเสียสละ	หรืออยู่อย่างกักขังทำปิ่น
อยู่เพื่ออุทิศแด่บุญคุณพระราชา	หรืออยู่อย่างอภิสิทธิ์ชนคนกลัวเกรง
อยู่เพื่ออุดมการณ์อันสูงล้ำ	หรืออยู่อย่างหลงตนและอวดเก่ง
อยู่เพื่อความดีงามไปตามเพลง	หรืออยู่อย่างคนบ้าแบ่งข่มเหงคน
บันทึกคือผู้พระนางและองอาจ	เข้าพันพาดความเลวร้ายในไพร่พวณ
หรือคือผู้เขลาตลาดหวาดจำน	ยอมขายตนทุกได้ทำให้เขาปราม
บันทึกคือใครกันในวันนี้	ใครช่วยชี้ทางชอบตอบคำถาม
คือชนชั้นแบ่งบำปณฺญาพรหม	หรือชนชั้นที่บงนามปณฺญาชน

(คำลึงห์ วงศ์คนโคก. 2529 : 15)

บทร้อยกรองนี้ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการสร้างสถานการณ์ให้ผู้ประพันธ์ซักถามผู้อ่านว่า
ที่แท้จริงนั้นบันทึกควรเป็นอย่างไร เป็นอย่างนั้นใช่ไหม? โดยไม่ต้องมีคำตอบ ทำให้ผู้อ่านได้ใช้
ความคิดต่อไปอีกทีหนึ่ง

บทร้อยกรองชื่อ "พ่อจ๋า แม่จ๋า" ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

พ่อจ๋า... เกิดมาไม่เคยเห็น	สัตว์ป่าจริงจริง เป็นไหน
และป่าลึกดึกดำบรรพ์นั้นอย่างไร	แม้ร่วมไม้หนุยังไม่เคยมีเย็น
หนุอยากเที่ยวท่องนาเที่ยวป่าเขา	ไร่เขม่าควันรถได้วิ่งเล่น
ได้ดูนกบนฟ้าปลาเป็นเป็น	ที่เวียนว่ายให้เห็นในลำธาร
แม่จ๋า... ทำไมฟ้าไม่มีน้ำ	แต่หนองน้ำข้างคร้าอยู่เต็มบ้าน
ไม่มีดินไม่มีทรายให้ไถกับาน	มีแต่ลานคอนกรีตปิดเต็มเมือง
มีแต่สิ่งส่งสัยในหนังสือ	ในทีวีนั้นจริงหรือทุกทุกเรื่อง
แล้วที่หนุจึงโง่มีอยู่เนืองเนือง	ที่เขาคูยกันเพื่องนั้นอะไร
พ่อจ๋า แม่จ๋า...อย่าลืมละคะ	27 นั้นะอย่าไปไหน
ไปเลือกคนที่เข เลี้ยงดูไว้	เพื่อน้องหนุจะโตในสิ่งที่ดี

(สัญญา พันธ์ณรงค์. 2529 : พิเศษ 2)

ในบทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้สร้างสถานการณ์ให้เด็กผู้หญิง ชักถามบิดา-มารดาในเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วว่าเป็นเรื่องเท็จจริงอย่างไร เช่นสัตว์ป่ามีจริงหรือไม่? ป่าลึกดำบรรพ์มีจริงหรือไม่ ซึ่งให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติถูกทำลาย จนกระทั่งกว่าจะถึงช่วงที่เยาวชนเติบโตขึ้น สภาพเหล่านั้นก็ได้ถูกทำลายไปหมดแล้ว พร้อมทั้งได้กระตุ้นเตือนบิดา-มารดาว่าอย่าลืมไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วย เพื่อน้องของเธอ ซึ่งอาจจะหมายถึงคนรุ่นหลัง ๆ ต่อไปจะได้มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติที่ตนเอง

3.3 แบบจดหมายหรือเพลงยาว

การนำเสนอแนวความคิดแบบจดหมายหรือเพลงยาว เป็นการนำเสนอแนวความคิดโดยการสร้างสถานการณ์ให้ผู้ประพันธ์เอง หรือบุคคลในบทร้อยกรองเขียนจดหมายหรือเพลงยาว ถึงผู้อ่าน หรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อที่จะได้เสนอสารที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อมายังผู้อ่าน เช่น บทร้อยกรองชื่อ "เพลงยาวจากครูสู่กระทรวงฯ" โดยได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

อีกคำรบวลีที่หึงริน
เรียนสารานุกรมประเพณีว่า
น้อยหนึ่งน้ำคำข้ากล้ำสำแดง
เขวชนหม่มหัวเหวแล้ว
ใดคืออารยธรรมที่พึงชม
ไอ้ขนบสน เลื่อนไหวเหมือนเก่า
คริสต์มาส เวเลนไทน์หมายเลิศล้ำ
รำวงไทย เพลงไทยยุคทยอยทิ้ง
หม่อมเคยคู่สาว เวียงรำ เคียงมอง
เคยแต่งวงรำวงไว้ทั้งรำคู่
อะไรคือศิวิไลซ์ เหลือในหม่อม
แหล่งบันเทิง เรืองราชมัยรายรอบ
ว่าจะบึ้งจะบรามความ เป็นไป
หนังสือไป เลือดยบายในท้องตลาด
ทั้งภาพยนตร์ยั่วเย้ากาม เสกภัย
ไอ้อะไรกำหนดพอคนเอย
ไม่สร้างสรรค์สิ่งงามให้ล้ำลอย
สื่อที่รับภาพที่รู้ยู่เช่นนั้น
เห็นเอาเยี่ยงประเพณีอดีตระวี
ท่ามผู้มีอำนาจวาสนา
แต่ไม่เห็นทางทองของผู้เยาว์
ถ้าเด็กคือผ้าขาวบริสุทธิ์
และใคร่จะลบกลบผ้าฟาง
จึงเฝียงสารศรีท้าวอนงค์

อนุสนธิ์ เพลงสาราวรรณศิลป์
เป็นน้ำหยดลงหินตราบสิ้นแรง
เจ้ากระทรวงศึกษาอย่าหน่ายแห่ง
เพราะห้วงแล้งรักร้างในสังคม
ว่าใดแก้วกวอดหินดินผสม
ใดโสมม... อนุชาธรรม
คอยแต่รับของ เขาอยู่เข้าคำ
ตรุษสงกรานต์ เหลือแต่น้ำที่สาदनอง
เมื่อสดริงตีสึกันก็กักกอง
กลีบหมายปอง เพศเดียวกันเกลียวกลม
มาเกลื่อนกรุกกลางดินตื้นขม
เงินแต่ความตกจมอนาคต
ซึ่งคนรับผิดชอบตอบไม่ได้
ได้จริงแท้แค่ไหนยังไม่มี
มันต้นดาบซื่อๆไปทุกที
ผิดศีลธรรมประเพณีในน้อย
ช่างละเลยเหลวไหลตามใจปล่อย
แต่กลัฟลอยพราวดลานุการณ์
มิเกลือกกลัวพัวพันไปได้หรือ
เพราะแบบอย่างยึดติดมันทึบเทา
ผู้น้อยด้วยปัญญาตั้งใจเขลา
เห็นแต่เค้าอนาคตคดสุดทาง
ใครเล่าเต็มเต็มจุดที่ต่ำต่ำ
ให้พร้าวพรางสดในขีตเขียว
อย่าตัดสินน้ำใจไม่แลเหลียว

พอให้พ่อคุณหนึ่งพี่ๆ เดียว

ขอยึดเหนี่ยวเป็นที่หวังสักครั้งเอย

(ตัวกาพย์ บทมธุรา. 2530 : 59)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการสร้างสถานการณ์ในลักษณะการเขียนเพลงยาว
ตัดพ้อต่อว่าเจ้ากระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขสิ่งแวดล้อมเพื่อเด็ก-เยาวชน จะได้
มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีแบบอย่างที่ดีในการประพฤติ ปฏิบัติตน .

บทร้อยกรองชื่อ "คำวิเวกอน" ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

ฉันเดินหาแนวทางแนวความคิด	ใช้เชิงทิศปณูอย่างกล้าหาญ
ข้ามภูเขาสวนน้ำและลำธาร	มาถึงแดนอีสาน... เมื่อเที่ยงวัน
สัมผัสความอบอุ่นละมุนละม่อม	คืนดาวล้อมโอบเดือนจากเพื่อนขวัญ
เรือกลั่นรักอบอวลก็ชวนกัน	ตั้งน้ำผึ้งพระจันทร์คือวันเพ็ญ
เจ็ดแปดปีที่ผ่านรลเวลามขม	เกษมสุขทุกข์ระทม... มิให้เหิน
เมื่อเดินผ่านขวามหาความล่าช้า	ที่เคยเป็นกลีบร้อนยิ่งพองไฟ
แล้วสัมผัสรสวาทภัยอันตราย	เมื่อเราสองบงกชหมายทางสายไหม
ถึงวันที่ฉันกล้า... ก้าวมาไกล	ฉันแถมมาร้องให้... หวลรำพึง
"สามดวงใจ" สองเราคงเหงาหงอย	และบมด้อยจะผิงลึกเมื่อนึกถึง
อนาคตเป็นอี ล้วนควรมี ผิง	วันนี้จึงเขียนกลอนมาวนคุณ
ไม่กล้าบอกก็อย่าหมายทางสายไหม	เพื่อให้ "สามดวงใจ" เราอบอุ่น
สำหรับฉันแม้เลือดเนื้อพร้อมใจจวน	และไม่พบเชิงทิศปณูทางใดแล้ว

(เทิด ธงไทย. 2529 : 34)

จากบทร้อยกรองนี้ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอด้วยการสร้างสถานการณ์กำหนดให้สามเขียนกลอน
ในลักษณะเพลงยาวหรือจดหมายถึงภรรยาเพื่อขอคืนดี และจะได้ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกและ
ครอบครัวอย่างสมบูรณ์

บทร้อยกรองชื่อ "วอน" ได้นำเสนอแนวคิดดังนี้

ศิษย์หลายคนมักเฝ้าทำไห้แก่	เรื่องพ่อแม่แยกทาง เลิกร้างหย่า
บ้างเพราะหมายทั้งกันไปอยู่ไกลตา	บ้างก็หาคู่ที่ใหม่ไว้เคลียดล
สงสารเด็กตาดำดำจำรับบาบ	เหมือนที่วัดโดนสาบนำเศร้านอ
บางคนเจ็บเหงาหงอยเฝ้าคอยรอ	หวังแม่พ่อร่วมเรือนกันเหมือนเดิม
บางคนกลับก้าวร้าวชิงโลก	ตาไร้โคกแต่แววเห็นมเกริมมาเสริม
เช่นเด็กขายจอมคะนองชื่อทองเต็ม	หลานยายจึงพ่อแม่ทั้งไม่เหลียวแล
บางคนกลับผวาหวาดขาสาดทุกสิ่ง	อย่างเด็กหญิงบุญปลูกกลุณายแ
มีแม่เลี้ยงชยดุด่าว่าเหือนแซ	จิตใจแย้งร้องไห้ได้ทุกวัน
เด็กหญิงนาหน้าตาดีมีพ่อใหม่	เขาค่วงใยแต่เห็นท่าแล้วหน้าเหว
เพราะพ่อเลี้ยงตาหูเจ้าที่ครั้น	กลัวไม่ทันเด็กโตดี... (แอบติดรา...)
ปัญหาเด็กด้นเขียนอ่านซ้ำวนวน	เรื่องพ่อแม่คิดแล้ว "ตัน" ทุกปัญหา
ทำได้เพียงแคบอ "วอน"...ฝากกลอนมา	ก่อนร้างหย่าอย่าลืมลูก...ถูกลอยแพ

(พงษ์จันทร์ คุระสุข. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการสร้างสถานการณ์ให้ครูเขียนกลอนในลักษณะของ เพลงยาวหรือจดหมายถึงบิดา-มารดา ผู้ปกครองของเด็กให้ทุกคนให้ความสำคัญแก่บุตรและควรคำนึง ถึงปัญหาครอบครัวให้มากโดยเฉพาะปัญหาการหย่าร้างของสามี-ภรรยา และลูกถูกปล่อยปละละเลย

จากการศึกษาบทร้อยกรองเกี่ยวกับการพัฒนา เด็ก-เยาวชน จากวารสารในแง่ของการ วิเคราะห์กลวิธีในการนำเสนอแนวคิดของผู้ประพันธ์นั้น ผู้วิจัยพบว่า ในการนำเสนอแนวคิดนี้มีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา
2. การนำเสนอแบบเปรียบเทียบ
3. การนำเสนอแบบสร้างสถานการณ์

ซึ่งแต่ละลักษณะยังสามารถแยกย่อยออกไปได้อีกตามรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันดัง
ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้นแล้ว

ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่างานการนำเสนอทั้ง 3 ลักษณะนี้ ลักษณะที่ 1 คือการนำเสนอแบบ
ตรงไปตรงมาเน้น ผู้ประพันธ์นิยมใช้มากที่สุด เพราะเป็นการสื่อสารที่ค่อนข้างจะเข้าใจง่ายกว่า
ลักษณะอื่น และสื่อสารได้ตรงประเด็นมากกว่า เพราะไม่ต้องตีความอะไรมากมาย และอีกอย่าง
หนึ่งก็คือ การเขียนลักษณะนี้สะดวกกว่า กล่าวคือ อยากจะสื่อสารอะไรก็บรรยายหรือพรรณนาออก
มาเช่นนั้นได้เลย โดยไม่ต้องอาศัยศิลปะและกลวิธีต่าง ๆ มากนัก

ส่วนอีก 2 ลักษณะคือ การนำเสนอแบบเปรียบเทียบและการนำเสนอแบบสร้างสถานการณ์
นั้น ผู้ประพันธ์ก็ใช้มากพอสมควร แต่ยังไม่ชัดเจนเท่าลักษณะที่ 1 อาจจะเป็นเพราะว่าต้องอาศัย
ศิลปะในการเขียนมากขึ้น และต้องอาศัยกลวิธีต่าง ๆ มากขึ้นด้วย ทำให้เป็นการเขียนที่ยากขึ้นกว่า
ลักษณะที่ 1 จึงมีผู้นิยมเขียนน้อยกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การนำเสนอทั้ง 2
ลักษณะหลังนี้เป็นลักษณะที่น่าสนใจ และน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ประพันธ์ต้องให้ศิลปะและกลวิธี
ต่าง ๆ ในการเขียนมากและผลงานก็ออกมาในลักษณะหลากหลาย แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์
ของผู้ประพันธ์ แทนที่จะเสนอตรงไปตรงมา ธรรมดา กลับมีการเปรียบเทียบ และสร้างสถานการณ์
แบบแปลก ๆ มีความเข้มข้นคงจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกประหลาดใจ และยังเป็นการเพิ่มบรรยากาศ
และสีสันให้เกิดความเพลิดเพลินยิ่งขึ้น ทำให้บทร้อยกรองนั้นมีคุณค่ายิ่งขึ้น ผู้อ่านก็จะได้ทั้งแนวคิด
ที่เป็นประโยชน์อันเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชน และได้ทั้งความบันเทิงในบทร้อยกรองนั้นด้วย

วิเคราะห์บทร้อยกรองในแนววรรณศิลป์

วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะทางประพันธ์ที่มีความงาม ความไพเราะ อันเกิดจากศิลปะการแต่ง การเลือกใช้ถ้อยคำประณีตละเอียดพิถีพิถันทำให้เกิดความไพเราะของเสียง มีความหมายกินใจ ในลักษณะของวรรณศิลป์ที่ผู้อ่านจะสัมผัสถึงความงาม ความไพเราะมากกว่าสิ่งอื่น ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของบทร้อยกรอง ถ้าหากบทร้อยกรองใด หรือวรรณกรรมชิ้นใด มีความงาม ความไพเราะจับใจและสะท้อนอารมณ์ผู้อ่านแล้ว บทร้อยกรองนั้นหรือวรรณกรรมชิ้นนั้นย่อมจะประทับใจผู้อ่าน เป็นที่ชื่นชมยกย่องจนกระทั่งทำให้บุคคลจดจำติดปากตลอดไปเป็นเวลานาน ไม่เสื่อมถอยความนิยมลงง่าย ๆ ไม่เหมือนกับบทร้อยกรองหรือวรรณกรรมที่ขาดความงาม ความไพเราะ มักจะเสื่อมสูญไปได้อย่างง่ายดายภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว

การวิเคราะห์บทร้อยกรองในแนววรรณศิลป์อื่นเป็นการวิเคราะห์ในแง่ของความไพเราะของบทร้อยกรองนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าคำทวนวรรณศิลป์อย่างกว้างขวาง ปรากฏว่ามีผู้เขียนตำรา และศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างมากมาย หลายแง่หลายมุม ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นแนวในการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

วิเคราะห์บทร้อยกรองในแนววรรณศิลป์

1. การเลือกสรรคำให้
2. เสียงเสนาะ
 - 2.1 สัมผัส
 - 2.2 สัมผัสจอง
 - 2.3 เสียงวรรณคดี
 - 2.4 การเล่นคำเล่นอักษร
3. ความหมายลึกซึ้งกินใจ
 - 3.1 กวีโวหาร (การใช้โวหารเชิงจินตนาการ)

- 3.1.1 การอุปมาอุปไมย
- 3.1.2 การใช้สัญลักษณ์
- 3.1.3 การกล่าวเกินจริง
- 3.2 การสร้างภาพพจน์
 - 3.2.1 การพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา
 - 3.2.2 การพรรณนาอย่างตึงเครียด
 - 3.2.3 การบรรยายให้เห็นภาพ
 - 3.2.4 การบรรยายหรือการพรรณนาที่ทำให้เกิดการหยั่งเห็น
- 3.3 การเสนอความคิด หรือทัศนะ
- 3.4 การสะท้อนความรู้สึก และการสร้างบรรยากาศ

1. คำที่เลือกสรรใช้

การเลือกสรรคำมาใช้เป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการแต่งคำประพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยเสียง และความหมายร้อยกรองที่เราจะต้องใช้คำที่เหมาะสมดีเด่น ทั้งทางด้านเสียงและความ ถ้ามีเสียงสเนาะแต่ขาดความหมายลึกซึ้ง ก็ขาดความประทับใจ ในการวิเคราะห์ร้อยกรองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนนี้ ได้พบว่าคำที่เลือกสรรใช้มาพอสมควรดังต่อไปนี้

สองมือแม่ให้ฉันทุกวันนี้
ร่วมกันค้ำชูเลี้ยงบะอย่างประจักษ์

ทำหน้าที่ดียิ่งสิ่งประสงค์
เลือกของหลงเหลือใช้ไว้เลี้ยงตัว
(ลัดดา เทวานันท์. 2529 : 53)

ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า "ประจักษ์" สำหรับการเก็บขยะที่เป็นของที่น่ารังเกียจปกติแล้ว "ประจักษ์" น่าจะให้กับของที่ดี ๆ แต่ในที่นี้มีความเหมาะสมเป็นการเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของสิ่งของขยะ ซึ่ง เป็นสิ่งที่ช่วยในการดำรงชีวิตคนยากจนได้

ท่านผู้มีอำนาจวาสนา
แลไม่เห็นหนทางของของผู้เยาว์

ผู้น้อยต้องปณาดังโง่เขลา
เห็นแต่เค้าอนาคตคดสุดทาง
(คิ้วกานท์ ปทุมลุดิ. 2530 : 55)

"หนทางของ" เป็นคำที่ผู้ประพันธ์เลือกสรรมาใช้ให้เกิดความหมายลึกซึ้งมีชั้นนัยนทาง
ธรรมดาหากแต่ว่าเป็นแนวทางที่ดีที่เด็ก-เยาวชน จะใช้ยึดถือและปฏิบัติในการดำเนินชีวิตไปสู่ออนาคต
ที่ดี

กว่าจะฝ่าข้ามกำแพงการแข่งขัน
ต้องใช้แรงพยายามสักปานใด

เป็นหนึ่งในจำนวนนั้นผู้มาใหม่
กว่าจะได้ความภาคภูมิใจอันนั้นมา
(เนตรนที ขาวดีเดช. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้ใช้คำในลักษณะ เปรียบเทียบว่าการสอบเข้ามหาวิทยาลัยเป็นเรื่องยากมาก
ต้องต่อสู้แข่งขันกันอย่างอดทนเหมือนกับการฝ่าข้ามกำแพงของการแข่งขัน

ทหารหนุ่มเลือดไฟหัวเพชร
ช่วงคืนอัสมิตมืดขางยิดยาว

มาเตร์เตร็ดถ้างว่างกลางป่าหนาว
น้ำค้างพร่าพรหมร่างดูพร่าพราย
(จริญภา พงศ์พันธ์. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงทหารโดยสรรคำมาใช้ว่า เลือดไฟ และ หัวใจเพชร เป็นการเลือก
คำที่มีความเหมาะสมกับทหารเป็นอย่างยิ่ง คือทหารหนุ่มจะมีลักษณะเลือดร้อนไฟแรง ไวกวและ
รุนแรง มีจิตใจที่แกร่งกร้าว เด็ดเดี่ยวเหมือนเพชร ทำให้บทประพันธ์มีความหนักแน่น สมจริง มี
บรรยากาศ

กว่าสิบล้านแล้วที่อดอยาก
ยุคคนใบรตโหดช่วงที่ทวาลัย

คือของฝากของบุญคุณผืนหวาน
ยุคแห่งภาษาอามารารอน

(รติบรรณ. 2528 : 45)

ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า "ภาษาอัน" ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกถึงการประชดประชันของ
ผู้แต่งที่มีต่อสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบันซึ่งมีแต่ความลำบากจนเดือนร้อนกับทั้งเป็นการล้อเลียน
ให้เกิดอารมณ์ขันลึก ๆ ในรูปศัพท์ของคำและความหมายระหว่างคำว่า "ยุคพระศรีอาริย์" กับ
"ยุคภาษาอัน" เป็นการเพี้ยนคำให้เกิดความรู้สึกไปอีกแง่หนึ่ง

สำนักครูผู้สอนย้อนสิ่งถูก
ปลูกศีลธรรมความคิตาในใจแก้ว

ผู้น้อยก็อยากปลุกมิใช่ชั่ว

เพื่อดอกบัวเขาวงกตผู้ต้นน้ำ

(คิวกาฬ ปทุมสติ. 2530 : 61)

"ดอกบัว" เป็นพืชน้ำที่สำคัญในทางพุทธศาสนา เช่นใช้เป็นพุทธบูชา หรือมีส่วนเกี่ยวพัน
กับพระพุทธศาสนา เช่นดอกบัวรองพระบาท หรือรองที่ประทับ นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังได้ทรงเปรียบ
บุคคลเหมือนกับบัวสี่เหล่า ได้แก่บัวเนโคสนทม บัวใต้น้ำ บัวปริ่มน้ำ และบัวเหนือน้ำที่เบ่งบานรับแสง
อาทิตย์ผู้ประพันธ์ใช้คำว่าดอกบัวเขาวงกต จึงมีความหมายในลักษณะการเปรียบเทียบไปในตัว นั่นก็คือ
การที่ให้การศึกษอบรมด้านศีลธรรมจรรยาแก่เด็ก-เขาวงกต แล้วสามารถที่จะเป็นคนดี เป็นคนที่ฉลาด
รอบรู้ได้ เปรียบเสมือนกับดอกบัวที่ได้โผล่พ้นน้ำมารับแสงอาทิตย์และเบ่งบานในที่สุดนั่นเอง

เด็กแว่นน้อยมอมแมมแก้มดำต่าง
เสียงเจื้อยแจ้วหัวร่ออ่าน ก.กา

ผอมซูบร่างล่อมครูดูเตี้ยงสา

นุ่งเสื้อผ้ารุ่งริ่งทั้งหญิงชาย

(ทักษณาน. 2530 : 11)

คำประพันธ์ที่ยกมาข้างต้นนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ประพันธ์ในการ

เลือกสรรคำต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงลักษณะของเด็กน้อยชาวเขาที่ยากจนได้อย่างเด่นชัด จนทำให้เกิดภาพพจน์ แม้จะเป็นเพียงการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ดังที่ขีดเส้นใต้ไว้แล้ว นอกจากจะเห็นภาพเด่นชัดแล้วยังมีการเคลื่อนไหวได้ยินเสียงหัวร่อต่อกระซิก มีบรรยากาศ มีชีวิตชีวาด้วย ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเด็กนั้น น่ารัก น่าเอ็นดู และน่าสงสารด้วย

...หก...ปริญญามาเป็นครูอยู่บ้านนอก บ้านพักครูดูเหมือนคอกขังเปิดห่าน
แต่เป็นคอกที่อบอุ่นละมุนमान หอเลี้ยงหลานผ่านทุกขลุ่ยทั้งปวง...
(ประยคม ทองทอง. 2530 : 164)

ผู้ประพันธ์ใช้คำว่าคอก ในลักษณะของการเปรียบเทียบระหว่างบ้านพักครูกับคอกขังเปิด-
ห่าน ทำให้นักเห็นสภาพบ้านพักครูที่กล่าวไว้ว่ามีลักษณะที่ไม่ดีอาจจะไม่น่าอยู่ สกปรกหรือไม่เป็น
ระเบียบนั้นเองแต่ผู้ประพันธ์ไม่ได้รังเกียจที่พักหรือไม่พอใจ หากแต่กล่าวในทางที่ดีว่าเป็นคอกที่อบอุ่น

ครึ่งสิบหกมกราเวียนมาแล้ว มาลัยแก้ว ไล่พานวนวางไล่
มอบคุณครูของศิษย์ด้วยจิตใจ กราบแทบเท้าแม่พิมพ์ในชาติไทยเอย
(กมลชนก. 2530 : 34)

สิ่งที่ดีทั้งงานบุคคลทั่วไปมักจะ เปรียบกับ "แก้ว" เช่น นางแก้ว เมียแก้ว ช่างแก้ว ม้าแก้ว
เพื่อให้คุณคุณค่า ว่าคุณสมบัติเลิศผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรใช้คำว่า "มาลัยแก้ว" ทำให้นักเห็นความ
งดงามความหมายที่ดีลึกซึ้ง ไม่ใช่ชมมาลัยธรรมดาทั่วไป แต่เป็นมาลัยที่มีคุณค่าประเสริฐดั่งหม เพื่อ
ให้ครู - อาจารย์ "ในวันครู" เป็นการชี้เจตนาให้ผู้อ่านได้ซาบซึ้งถึงความรัก ความเทิดทูน บูชา
ครู - อาจารย์ เป็นอย่างยิ่งอย่างเห็นได้ชัด

ผู้กำหนดบทเรียนเพียรถนอมสั่ง จุดความหวังโชติพวยประกายแสง
ชี้ช่องทางโรจน์รุ่งที่พุ่งแรง เพื่อชนแบ่งกับใครไม่ครั้นคร้าม
(นิธิกานท์. 2529 : 61)

2.1 สัมผัส

การเล่นเสียงสัมผัสจะทำให้เกิดความงามความไพเราะในบทหรือกรองโดยเฉพาะสัมผัสใน ซึ่งมีทั้งสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ

2.1.1 สัมผัสพยัญชนะ

สัมผัสพยัญชนะแยกได้เป็น 2 ชนิดคือ

2.1.1.1 สัมผัสขัด เป็นลักษณะของเสียงพยัญชนะสัมผัสเรียงติดต่อกัน ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป ดังนี้

บทหรือกรองชื่อ "ครู ครู" มีการใช้สัมผัสพยัญชนะขัดกันดังต่อไปนี้

"มองเห็นศิษย์รายเรียงไว้เคียงสา	อนิจจาเจ้าจะมิกรู้สึกไหม
เว้นแต่พ่อผูกพันรักขวัญใจ	จะมีใครรักเจ้าเทียมเท่าครู...
ถึงยากแค้นแสนเบื้ออแจวเรือจ้าง	ใช้เงินช่างธรรมะดอกกะหล่ำ
เห็นดวงตาต่ำต้อยยากค้าขู	ถ่ายทอดความรู้ให้ศิษย์ถวิลบัง
เดินตามรอยบาทองค์ผู้ทรงภพ	มิเลือนลบความดีเป็นที่หวัง
แม้บางคราวคิดว่าประดัง	ใช้ซึ่งซึ่งหยามเหยียดหรือเกลียดเลย
กลับเป็นห่วงห่วงหนักและรักล้น	จากกลลอบของครูเจ้าหนูเอ๋ย
ความอามตแค้นใจครูไม่เคย	จึงกล้าเผยพจน์พราเป็นสำคัญ
อยากเห็นศิษย์ทั้งหมดเลิศยศศักดิ์	ให้รู้จักครองตนสันคณยัน
ไกลสิ่งทรมความชั่วอย่าพิวพัน	หลักฐานก็มีสุบพร้อมทุกคน
หากสมหวังดังนั้นบัดแล้ว	ครูจะแจวเรือฝ่าพายุลม
ส่งเจ้าหนูขึ้นสู่ฝั่งข้ามวังวน	ครูถึงจนก็จะยังอย่างอัมใจ"

(เพลงฟ้าผ่า. 2529 : 34)

จากบทหรือกรองดังกล่าว จะเห็นว่าผู้ประพันธ์ใช้สัมผัสในประเภทสัมผัสพยัญชนะ ลักษณะขัดกันเป็นช่วง ๆ ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป ได้แก่คำว่า ผูกพัน เทียมเท่า เงินช่าง เลือนลบ

คุณค่า เป็นต้น และมากที่สุดก็คือ 3 คำติดต่อกัน ได้แก่คำว่า รายเรียงไว้ จาเจ้าจะ เผยพจน์ว่า เป็นต้น ดังที่ขีดเส้นใต้ พบลักษณะนี้ประปรายทั่วไป

บทร้อยกรองชื่อ " มือ " ได้ใช้สัมผัสพยัญชนะในลักษณะสัมผัสติด ดังนี้

เมื่อเสียงร้องของทารกตระหนกตื่น	มือใครยื่นปลอบโยนอยู่ข้างข้าง
มือของใครไกวเปลให้เพลงพลาญ	ไม่ <u>เว้น</u> ว่าง <u>วิหิต</u> ได้ <u>รื่น</u> ไร
ลูกวิ่งเล่นหกล้มเข้าดลอก	มือหนึ่ง <u>ออก</u> อุ้ม <u>ประคอง</u> อย่า <u>ร้อง</u> ไห้
มือหนึ่งหยิบหยูกยาทาพันใจ	มือของใครไหวยั่วให้หัวเราะ
ทั้งสองข้างนี้คือมือของแม่	มือที่อุ้มลูกแต่ยัง <u>แบเบาะ</u>
มือที่ <u>เลี้ยง</u> ลูก <u>ได้</u> โดย <u>เฉพาะ</u>	มือที่ <u>เหมาะ</u> กับงานอัน <u>หนัก</u> นัก
จำเนียรกาลผ่านเวลามาหลายฝน	ผ่านมาจากความจริงได้ <u>ประจักษ์</u>
ความ <u>สับสน</u> ของ <u>สิ่ง</u> คม <u>คอย</u> เม <u>ชัก</u>	มือ <u>คู่</u> ใหม่ <u>จึง</u> มัก <u>หัก</u> เห <u>ไป</u>
มือหนึ่งยกกระดกเหล้ากรอกเข้าปาก	มือหนึ่งลากไปลง <u>ใน</u> วง <u>ไฟ</u>
มือสองข้างไม่เคยต้านเพราะงานใด	มือของใคร <u>ไม่</u> ทำ <u>นุ</u> ทำ <u>ง่าย</u>
เมื่อเงินหมดมือแม่ขอ <u>แม่</u> ใหม่	เตือนด้วยรักลึกเท่า <u>ใจ</u> ใ <u>ริ</u> ความ <u>หมาย</u>
มือ <u>จึง</u> เห็น <u>คอ</u> แม่ <u>จน</u> ถึง <u>ตาย</u>	ผลสุดท้ายได้ <u>แต่</u> คุณ <u>แจ</u> มือ

(เรื่องเศษ จันทศิริ. 2528 : 11)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้ใช้สัมผัสพยัญชนะในลักษณะติดกัน ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป ได้แก่คำว่า เพลงพลาญ รื่นไร ออกอุ้ม แบเบาะ ฯลฯ จนกระทั่งถึง 3 คำ ได้แก่ คำว่า เว้นว่า วิหิต หยิบหยูกยา ดังที่ขีดเส้นใต้ สังเกตได้ว่า พบเพียงประปรายและน้อยแห่ง

บทร้อยกรองชื่อ "บทเพลงแห่งใจไม้ม" มีการใช้สัมผัสพยัญชนะแบบติดดังนี้

พอดินเหยียบคันสตาร์ทด้วย <u>มาดมั่น</u>	ก็พร้อมที่จะ <u>ประจัญ</u> ให้ <u>ประจักษ์</u>
<u>ว่า</u> วัน <u>วัย</u> อ่อน <u>เยาว์</u> เ <u>ียบ</u> เ <u>ียง</u> น <u>ัก</u>	แต่ <u>ใจ</u> รัก <u>คม</u> เ <u>็น</u> ม <u>อยู่</u> เ <u>ื่อง</u> ใจ
ภาพการแบ่ง <u>แ่ง</u> เ <u>ียง</u> เ <u>ียง</u> มอ <u>เตอร์</u> คร <u>อส</u>	ประ <u>ก</u> ว <u>ด</u> ย <u>อ</u> ร <u>น</u> ก <u>บ</u> ค <u>ู้</u> ย <u>ิ่ง</u> เ <u>ื่อง</u>

ประกบคู่กักก้อง เกรียงไกร

แต่ละภาพแต่ละภาพที่ปรากฏ

แต่ละเสียงแต่ละเสียงก้องกังวาน

พร้อมด้วยมาตอาจหาณพระยานพุ่ม

บัดคัมแรงขับไล่อัจฉริยะ

จึงดนตรีมีสัทนัสมรสาณเสียง

จวดเจียรนัยเวียนวนมรรคา

เพียงระริกพลิ้วกับปลิวคว้าง

กลาวยุบพื้นผืนละออง

ประกาศชัยให้เห็นเป็นพยาน

เริ่มร้อยสรเรื่องราวคำกล่าวขาน

จนซาบซ่านในจิตชีวิตเยาว์

ประกายรุ่งพรทุกหมู่เหล่า

รวมเราเรื่องสนุกทุกเวลา

แผดสำเนียงทุกจังหวัดสหัสสา

ทั้งใบไม้เรียงรายตามทำนอง

แล้วเรือนร่างร่วงผลอยลอยละล่อง

จนครรลองบทเพลงแห่งใบไม้

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

บทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้ใช้สัมผัสพยัญชนะแบบติด ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป ได้แก่คำว่า มาดนั้น เจียบเหงา คมเข้ม ยิ่งใหญ่ เป็นต้น 3 คำได้แก่คำว่า ว้าวุ่นวาย เรือนร่างร่วง รวมเราเรื่อง 4 คำติดกันได้แก่คำว่า กักก้องเกรียงไกร 5 คำได้แก่คำว่า เริ่มร้อยสรเรื่องราว นับได้ว่าเป็นการ แสดงออกของการใช้สัมผัสที่ดี มีความสามารถในการสัมผัสพยัญชนะได้ถึง 5 คำ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางวรรค บางช่วงเท่านั้น ดังที่ขีดเส้นใต้ไว้

จากตัวอย่างที่ยกมาวิเคราะห์จะแสดงให้เห็นถึงการที่ใช้สัมผัสอักษรในลักษณะของสัมผัสซ้ำ ทำให้มีเสียงคล้อยจองในลักษณะต่อเนื่องกันไปเพราะเป็นพยัญชนะเสียงเดียวกัน แต่ก็มีบางมากจึงมีความไพเราะเป็นเพียงบางวรรคเท่านั้น ซึ่งจะพบปรากฏในช่วงต้น-กลาง-ท้ายวรรค ประปรายอยู่ทั่วไป

2.1.1.2 สัมผัสคั่น เป็นลักษณะของเสียงพยัญชนะสัมผัสกันโดยมีเสียงอื่นคั่นแทรกในระหว่างช่วงทำให้มีลีลาของเสียงพยัญชนะกระทบกันเป็นจังหวะไพเราะรื่นหูไพเราะ น่าฟังดังนี้

เมื่อเสียงร้องของทหารกระหนกตื้น

มือของใครก้าวเบลแก่เพลงกลาง

ดูแว้งเล่นหกฉิมเข้าฉลอก

มือหนึ่งหยิบหยุกยาทาทั้งใจ

มือใครยื่นปลอบโยนอยู่ข้างข้าง

ไม่วางวิหัตปัดรันไร

มือหนึ่งออกอุ้มประคองอย่าร้องไห้

มือของใครไหวยั่วให้หัวเราะ

รำวงไทย เพลงไทยถูกทอดทิ้ง
 หม่อมเคยคู่สาวเมียงรำเคียงมอง
 เคยแต่งวงรำวงเคียงรำคู่
 อะไรคือศิวิลซ์เหลือให้ชม
 แหล่งบันเทิง เร่ร้างมัน ร่ายรอบ
 ว่าจะร้องจะปรามความเป็นไป
 หนังสือไปเปลี่ยนขายในท้องตลาด
 ทั้งภาพยนตร์ยั่วยากามโลกีย์
 เอ๊ะอะไรกันหนอพอคุณเอ๋ย
 ไม่สร้างสรรค์สิ่งงามให้ล้าลอย
 สื่อที่รับภาพที่เห็นอยู่เช่นนั้น
 เห็นเอาเยี่ยงประหลาดอัศจรรย์
 ท่านผู้มีอำนาจวาสนา
 แลไม่เห็นหนทางทองของผู้เยาว์
 ถ้าเด็กคือผ้าขาวบริสุทธิ์
 และใครเขาจะลบกลบผ้าขาว
 จึงเสี่ยงสวาทธิดาอนงค์
 พ่อไหวพ้อคุณหนึ่งทีฟังเดียว

เมื่อสตรีดังได้มันก็กก้อง
 ก็หมายปองเพศเดียวเป็นเกลียวกลม
 มาเกลื่อนกรุกกลางดินคันขย่ม
 เห็นแต่ความต่ำจอมอนาใจ
 ซึ่งคนรับผิดชอบตอบไม่ได้
 ได้จริงแท้แค่ไหนยังไม่
 มันดันตายชื้อง่ายไปทุกที
 ผิดศีลธรรมประเพณีใช้น้อย
 ช่างละเลยเหลวไหลตามใจปล่อย
 แต่กลับพลอยพราหมณ์กระนั้นดา
 มีเกลือกกลัวพัวพันไปได้หรือ
 เพราะแบบอย่างยึดถือมันทับเพา
 ใช้น้อยด้วยปัญญาตั้งใจเบลา
 เห็นแต่เค้าอนาคตคดสุดทาง
 ใครเล่าเต็มเต็มจุดที่ต่าง
 ให้พร้าวพรางสดใสน้ำขี้ตขี้เยว
 อย่าตัดสินน้ำใจไม่แลเหลียว
 ขอยึดเหนี่ยวเป็นที่หวังสักครั้งเอย

(ศิวภาณี บทสุติ. 2530 : 59)

บทร้อยกรองที่มีการใช้สัมผัสยัญชนะ ในลักษณะสัมผัสคำประปรายในบางแห่งมีตั้งแต่
 2 คำขึ้นไป ได้แก่ ข้อความที่ว่า "รำวงไทย เพลงไทยถูกทอดทิ้ง" คำว่าไทยกับคำว่าไทย
 สัมผัสกันโดยมีคำว่า เพลง แทรกกันอยู่ ข้อความที่ว่า "เมื่อสตรีดังได้มันก็กก้อง" คำว่าไก่
 กับคำว่าไก่ สัมผัสกันโดยมีคำว่ามัน คั่นแทรกตรงกลาง ข้อความที่ว่า "แหล่งบันเทิงเร่ร้าง
 มันร่ายรอบ" คำว่าร้างสัมผัสกับคำว่าราย โดยมีความว่ามันแทรกตรงกลาง เป็นต้น แต่บาง

แห่งจะมีสัมผัสถึง 3 คำ ได้แก่ข้อความที่ว่า " อนุสนธิ์เพลงสารวรรณศิลป์" คำที่สัมผัสกันคือ สนิธิ - สาร - ศิลป์ โดยมีคำว่า เพลงและคำว่าวรรณ แทรกคั่นอยู่ ข้อความที่ว่า "อีกคำขวัญลิที่เล็งริน" คำที่สัมผัสกันคือ รบ - ลี - หลั่ง โดยมีคำว่าวะ และคำว่า ที่ คั่นแทรกอยู่ ดังที่ขีดเส้นใต้ไว้แล้ว
บทร้อยกรองชื่อ "กรณการพคุณครูด้วยบูชา" มีการใช้สัมผัสพยัญชนะในลักษณะสัมผัสคั่น
ดังนี้

เพราะก่อเกิดจากกรรมนำลิต

ต่างก็ต้องศึกษาต่างหาก

ด้วยชั้นเชิงเชี่ยวชาญซึ่งขัด

มอบความรู้ทั้งหมดทุกบทตอน

จะยากจนมั่งมีที่ปรากฏ

จะสุขสันต์ทุกข์หรือระกำ

ผู้กำหนดบทเรียนเพียรสอนสั่ง

ชี้ช่องทางโรจน์รุ่งให้พุ่งแรง

คือผู้สร้างผู้เสริมผู้เพิ่มศักดิ์

ผู้ละความสับสนได้ทุกยาม

นโมใคร่ไม่มีครูเป็นผู้สอน

ทุกขณะของจิตศิษย์เชิดชู

ตราบชีวิตอยู่อย่างกรรมไม่สิ้น

ต่างต้องตั้งต้องรณจนแรงรอน

เป็นสมบัติเลิศของครูสอน

ด้วยอาทรชี้ทางที่ควรทำ

จะมากยศชนมถิภะให้ตมต่ำ

เกิดจากนันทเรียนมาเปลี่ยนแปลง

จุดความหวังโชติพรายประกายแสง

เพื่อชนแบ่งกับใครไม่ครั้นคร้าม

ผู้รินรักจากใจให้ล้นหลาม

ผู้เฝ้ามเรียกหาว่าคุณครู

ทุกบทตอนของพระคุณอยู่ใจอยู่

เทิดทูนผู้สอนสั่งไว้กลางใจ

(นิธิกานท์. 2530 : 61)

จากบทร้อยกรองข้างต้นนี้ มีการใช้สัมผัสพยัญชนะในลักษณะสัมผัสคั่นอยู่เป็นเพียงบางแห่ง
เริ่มตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป ได้แก่ ข้อความที่ว่า "เพราะก่อเกิดจากกรรมนำลิต" คำว่าเกิดสัมผัสกับ
คำว่ากรรม โดยมีคำว่า แทรก คั่นอยู่ ข้อความที่ว่า "ต่างก็ต้องศึกษาต่างหาก" คำว่าต่าง
สัมผัสกับคำว่าต้อง มีคำว่า ก็ คั่นแทรกอยู่ เป็นต้น 3 คำสัมผัสกันได้แก่ข้อความที่ว่า "เพื่อชนแบ่ง
กับใครไม่ครั้นคร้าม" คำที่สัมผัสกันคือคำว่า แบ่ง - ใคร - ครั้น คำที่แทรกอยู่คือคำว่า กับ และ
คำว่า นโม เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏอยู่ประปรายแต่เป็นส่วนน้อย

2.1.2 สัมผัสสระ

สัมผัสสระ แยกได้เป็น 2 ชนิดคือ

2.1.2.1 สัมผัสชนิด เป็นลักษณะของเสียงสระสัมผัสเรียงชิดติดต่อกัน

ไปตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปดังนี้

คอยหมอบกราบกราบลงตรงตักแม่	ด้วยดวงแดงตัญญูรู้คุณท่าน
พระคุณเขม่มากล้นฟ้าประมาณ	หาใครเทียบ เปรียบปานท่านไม่มี
แม่คือผู้ให้กำเนิดบังเกิดเกล้า	เป็นพระเจ้าของลูกทุกถิ่นที่
เฝ้าถนอม กล่อมเกลี้ยง เลี้ยงชีวี	จนลูกเติบโตใหญ่โตม้วยมรณ
แม่คือครู ผู้สอน ก่อนใครอื่น	ทุกวันคืนเข้าคำเพียรพราสอน
หวังให้ลูกวัฒนาสถาพร	เอื้ออาทรต่อลูกทุกเวลา
ลูกอยู่ในใจแม่คู่เคียงอยู่ด้วย	หมายคอยช่วยปกปักรักษา
แม่จึงเป็นเช่นดังเทวดา	เสวยอายุลูกทุกวันคืน
แม่คือพรหมลิขิตชีวิตลูก	ให้เดินถูกทางก้าวหน้าพาสดชื่น
แม่ลำบากตรากตรำสุดกล้ำกลืน	แม่ก็ฝันเพื่อลูกรักผูกพัน
แม่คือพระอรหันต์เฝ้าแก้ไข	ให้ลูกได้ทำกุศลตลอดสันต์
โดยการอุปถัมภ์บำรุงกัน	ผลบุญนั้นสุดจะคณา
วันแม่เวียนมาถึงจึงปลื้มจิต	ขอสิบทพจน์ถ้อยร้อยภาษา
ตำมบาลีมะลิหอมอ่อนนภา	กราบทูลบูชาพระคุณแม่ด้วยแดดวง
	(โสมณ ทองก้อน. 2528 : 55)

จากบทร้อยกรองที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้ใช้สัมผัสสระในลักษณะสัมผัสชนิดประมาราย จะพบในช่วงกลางวรรคและท้ายวรรค บางวรรคจะไม่มีเลย เริ่มตั้งแต่ 1 คู่ขึ้นไปถึง 2 คู่ 1 คู่ ได้แก่คำว่า กราบกับคำว่าราบ คำว่าญกับคำว่ารู้ คำว่าล้นกับคำว่าพัน เป็นต้น ส่วนสัมผัสชนิด 2 คู่ ได้แก่ข้อความที่ว่า "หาใครเทียบ เปรียบปานท่านไม่มี" คือคำว่าเทียบกับคำว่าเปรียบ และคำว่า

ปานกับคำว่าทำน ข้อความที่ว่า "เฝ้าถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงชีวิ" คือคำว่าถนอมกับคำว่ากล่อม และคำว่าเกลี้ยงกับคำว่าเลี้ยง เป็นต้น ดังที่ได้ขีดเส้นใต้ไว้แล้ว

ยามยังเฝ้าเวลาเยาว์วัย	นั้นใครเป็นกิ มีชื่อเสียง
เฝ้าผืนดินด้อยร้อยเรียง	เพื่อเพียงไพเราะเสนาะใจ
คงวันครุ่นหมองมองโลก	พลโลกเศร้าสุดใส
เลือดจืดแสงสีฟ้า	กล้าเฝ้าความแรงแฝงดำ
เรียกร้องก้องกู่ลึงจะ	ค้นคว้าธรรมชาติพร่า
บกบ่งบริสุทธ์ยุติธรรม	เกือบดล้าตามเตลิดเพริดพร
กลางกระแลขัดแย้งแห่งจิต	พิเคราะห์ครุ่นคิดผูกมัดได้
พบความเป็นจริงจริงใจ	คือสิ่งยิ่งใหญ่ในชีวิต
ใจจึงซึ่งโลกมมกว้าง	ทางรยบทางลึกผนึกจิต
มองซึ่งถึงไกลในทุกทิศ	แย่งมิตรศัตรูรู้คน
มอง่ายนักหรือขณะมิตรรัก	ที่จักถูกไปในทุกหน
หากสิ่งสมประสพการณ์นานทน	จึงจักหันมิตมิตอวิชชา

(ประยอม ของทอง. 2530 : 21)

จากบทร้อยกรองที่ยกมานี้ มีการใช้สัมผัสสระในลักษณะสัมผัสชนิด พบประปรายภายในวรรค ตั้งแต่ 1 คู่ขึ้นไปถึง 2 คู่ 1 คู่ได้แก่คำว่า เบลากับเยาว์ คำว่าวิกับคำว่ามี คำว่าแรงกับคำว่า แสง เป็นต้น ส่วน 2 คู่ได้แก่ข้อความที่ว่า "เฝ้าผืนดินด้อยร้อยเรียง" คือคำว่าผืนกับคำว่านี้ คำว่าด้อยกับคำว่าร้อย ข้อความที่ว่า "มองซึ่งถึงไกลในทุกทิศ" คือคำว่าซึ่งกับคำว่าถึง คำว่าไกล กับคำว่าใน เป็นต้น ดังที่ขีดเส้นใต้ไว้แล้ว

สัมผัสสระในลักษณะสัมผัสชนิดนี้จะสร้างความไพเราะในลักษณะของการสัมผัสของเสียง เพราะเสียงสระเดียวกันอยู่ติดกัน ทำให้เกิดการต่อเนื่องทอดยาวออกไป พบประปรายทั่วไปภายใน วรรค ซึ่งมีเพียงบางวรรคเท่านั้น

2.1.2.2. สัมผัสคู่ เป็นลักษณะของเสียงสระสัมผัสกันโดยมีเสียงสระ

ในแทรกระหว่างช่วง ทำให้มีลีลาของเสียงสระกระทบกระทั่งกันเป็นจังหวะไพเราะรื่นหู น่าฟังมาก
ดังนี้

"สืขาวช่อดอกไม้ในความรัก	สูงส่งศักดิ์ระหว่างปลายทางฝัน
อุดมการณ์ค่าจ้างบนทางตัน	ความอดอันที่เร้ารมเด็กหนุ่มคน
เพื่อพรุ่งนี้ทางทองของสายไหม	ความมั่นใจราวกับความลับสน
ด้วยวัยยังแสวงหาปัญญาชน	ผู้ทักทวนรอหวังจากเขามากมาย
จะตายด้านที่ละน้อยหรือรอคอย	อดหรืออ้อมจะชนะหรือจะพ่าย
จะก้าวต่อหรือถอยหลังยังทำพ่าย	คือความหมายการอนกิดตัดสินใจ
สีด้ายโรยที่ห่อสีขาว	เมื่อกลิ่นคาวสังคัมกับผมให้
หยาดน้ำตาอรอมองของดอกไม้	ตราบบาวันทเรียนฆ่าอย่างซาเย็น
ช่อดอกไม้สีขาว	ช่วยไม่ได้ทางสายยาวเท่าที่เห็น
เขามราชียอยุธยาเมื่อจำเป็น	ทางเดินเส้นนี้จึงกิ่งปวดร้าว
เด็กหนุ่มกับอุดมการณ์อันสูงส่ง	ค่อยทรุดลงทรุดลงตรงเหน็บหนาว
แต่หวังมีระหว่างทางอีกยาว	ก็จึงก้าวข้ามหน้าถ้าเปิดทาง"

(สีม่วง. 2530 : 99)

การใช้สัมผัสสระในลักษณะสัมผัสคู่นี้ มีผู้ประพันธ์นิยมกันมาก เพราะการที่มีคำอื่นแทรก
ระหว่างสัมผัสนั้น จะก่อให้เกิดจังหวะ พบประปรายทั่วไปแต่ไม่มีกฎวรรค ส่วนมากอยู่ในช่วงปลาย
วรรค ดังได้ขีดเส้นใต้ไว้แล้ว

สายฝนพรำฉ่ำขึ้นอาบพื้นล้า	ท้องทุ่งน่านอนเป็นฟองขาว
กบเขียดร้องหาคู่อยู่เกรียวกราว	กระโถนาวจับขี้แห้งหัวใจ
กระตือน้อยเดียวดายกลางสายฝน	เด่นอยู่บนนกน้ำที่น้ำใส

ชีวิตหวานไล่ละมุนกระอุ่นโอ
 เด็กน้อยน้อยค่อยค่อยย่างบนทางเปลี่ยว
 วัยเยาว์วัยสนุกวันทุกชน
 มือเล็กเล็กบรรจงถักหนังสือมัน
 แฉกเสื้อผ้าเปียกฝนก็จนใจ
 ผากระอยเท้าบนทางที่ร้างรก
 เท้าเปลือยเปล่าย่างไปไม่จำน
 ดลยดทางมืดดำด้วยคำถาม
 เที้ยวตกปลาหาบุญอยู่รำไป

"จากชีวิตน้อยน้อยค่อยถนอม

ให้ลูกพ้นความมืดมิดต่อวิหชา
 น้ำคำแม่ยังก้องทั้งสองโสด
 จะได้ติดยศ ยังจดจำ
 เด็กหลายคนปีกเปิดจนเสร็จสิ้น
 บ้างจับปลู้นกบนสันทราย

เหมือนบอดำใบ้คลื่นลมสังคน
 ตัวคนเดียวเหลียวหน้ามาอีกหน
 ฝ่าลมฝนเดินทางที่กว้างไกล
 ใบตองกั้นทางฝนจนพรูหัวเหว
 คงรูกไล่ระยะทางอย่างอดทน
 ใบข้าวปกตลยดทางต่างถนน
 แต่ใจไหนหิมะเศร้าไม่เข้าใจ
 ทุกโมงยามเคยเห็นแต่เล่นไล่
 ชีวิตใหม่ไม่เลยแต่เคยมา
 ทุกข์ก็ยอมมุ่งมาดปรารถนา
 รู้คุณค่าความดีมีคุณธรรม
 ความคิดโลดแล่นไกลไปไกลล้ำ
 ยิ่งตอกย้ำปริศนายังทำทนาย
 แล้วเล่นดินลูยน้ำผุดดำว่าย
 เด็กผู้ชายทั้งตำรามาเล่นพลัน"

(มโนรม. 2528 : 26)

จากบทร้อยกรองนี้ มีการใช้สัมผัสสระในลักษณะสัมผัสกัน พบประปรายอยู่ทั่วไปตามที่
 บัดเส้นได้ไว้แล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่า สัมผัสในลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในช่วงท้ายวรรคเท่านั้น

สัมผัสสระในลักษณะของสัมผัสกัน ทำให้เกิดความไพเราะใน บทร้อยกรอง เพราะมี
 เสียงอันคั่นระหว่างคำที่มีสระเดียวกัน ทำให้เกิดจังหวะ ในการวิจัยพบว่าส่วนมากจะปรากฏใน
 ช่วงปลายวรรค

จากการที่ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะเสียงเสมาของบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชน
 ในช่วงที่ศึกษานี้ได้พบว่า ผู้ประพันธ์ได้พยายามที่จะแต่งบทร้อยกรองให้เกิดความงามความไพเราะ
 พอสงบครว โดยการใช้น้ำเสียงสัมผัสในทั้งสัมผัสแบบพยางค์และสัมผัสสระไม่ว่าจะเป็นแบบชัดหรือ

แบบคัน ถึงแม้ว่าจะไม่แพร่พรพราวหรือวิจิตรพิสดารเท่ากวีโบราณแต่ก็เป็นความพยายามที่จะสร้างความไพเราะให้เกิดในทร้อยกรองที่มุ่งเสนอสาระหรือเปิดเผยเรื่องราวในสังคมปัจจุบันที่ผู้ประพันธ์ประสมมาให้ได้รับรรมายาคและได้รสชาติเพิ่มขึ้นยิ่งขึ้น

2.2 ลีลาจังหวะ

ลีลาจังหวะ คือ ความไพเราะของเสียงสูงต่ำ สั้นยาว หนักเบา ที่เกิดจากถ้อยคำสัมผัสสระกระทบกระทั่งกันและการหยอดแบ่งจังหวะเป็นช่วง ๆ หรือตอน ๆ สลับกันไป รวมทั้งการเลือกใช้คำประพันธ์ให้เหมาะสมกับรรมายาคและเนื้อความ

จากการที่ได้ศึกษาดังลีลาจังหวะของบทร้อยกรองที่นำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ปรากฏว่าโดยทั่วไปจะเป็นการแบ่งช่วงจังหวะของคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทกลอนแปดในลักษณะ 3/2/3 หรือ 3/3/3 และร้อยกรองประเภทกลอนหก 2/2/2 ส่วนในคำร้อยให้สัมผัสจะไม่มีการแบ่งจังหวะแต่อย่างใด และที่ปรากฏลักษณะพิเศษในการวิเคราะห์บทร้อยกรองในแง่ของที่มาจังหวะ คือการใช้เสียงสัมผัสอักษรโดยเน้นเป็นช่วง ๆ ตรงจังหวะตกได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ดังนี้

2.2.1 ลีลาจังหวะการใช้เสียงสัมผัสอักษรเน้นเป็นช่วง ๆ 3 ช่วง

อนสนธิ/ เพลงสว/ วรณศิลป์/

ยักคำรบ/ วลี/ พหลังวิน/

เหมือนน้ำหยด/ ลงหิน/ ทรายสิ้นแรง

(ทิวภาพน์ ปทุมสุติ. 2530 : 59)

จากบทร้อยกรองนี้ จะมีการแบ่งจังหวะเป็น 3 ช่วงตามเครื่องหมาย / แต่ผู้ประพันธ์ได้ใช้เสียงพยัญชนะ จังหวะตกเป็นพยัญชนะเดียวกัน 3 ตัว คือวรรคแรกใช้พยัญชนะ ส 3 ตัว ได้แก่ คำว่า สนธิ สว ศิลป์ วรรคที่ 2 ใช้ ร(ล) 3 ตัว คือคำว่า รบ ลี วิน

ทำให้เกิดจังหวะและลีลาจากเสียงพยัญชนะดังกล่าว ซึ่งลักษณะนี้จะมีส่วนมากในบทร้อยกรองที่พบได้แก่

"ร้าวงไทย/เพลงโชน/ถูกทอดทั้ง/"

และ "ว่าจะป้อง/จะปววง/ความเป็นไป/" เป็นต้น

การใช้เสียงสัมผัสอักษรเป็นช่วง ๆ 3 ช่วงนี้ เป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของลิลำจังหวะ
ในบทร้อยกรองซึ่งจะไม่ค่อยปรากฏให้เห็นนักในปัจจุบัน ผู้ประพันธ์ต้องใช้ความสามารถในการที่จะ
ทำให้เสียงพยัญชนะในจังหวะตกของแต่ละช่วงมีเสียงสัมผัสกันจนวรรคเดียวกัน 3 ตัว (คำที่ขีดเส้นใต้)
ถ้าพิจารณาดูให้ดีจะพบว่าการใช้ลิลำจังหวะแบบนี้จะก่อให้เกิดจังหวะกระทบกระทั่งกันเป็นทอด ๆ
ตลอดวรรคจนมีลักษณะคล้ายกลบทแทรกอยู่ ในการวิจัยครั้งนี้ พบน้อยมากมีเพียง 10 สำนวน แต่ละ
สำนวนมีเพียง 1 - 2 วรรคเท่านั้น

2.2.2 ลิลำจังหวะการใช้เสียงสัมผัสอักษรเน้นเป็นช่วง ๆ 2 ช่วง

รักเอ๋ยรักของแม่	รักลูก <u>แน่</u> / <u>แน่ว</u> <u>นัก</u> / <u>รัก</u> <u>อบ</u> <u>อุ่น</u>
ทั้ง <u>ปก</u> <u>เกศ</u> / <u>ร่ม</u> <u>เกล้า</u> / <u>เฝ้า</u> <u>เจือ</u> <u>จุน</u>	คอย <u>เกื้อ</u> <u>หนุน</u> / <u>พลัง</u> <u>ใจ</u> / <u>ให้</u> <u>ทุก</u> <u>ทาง</u>
ลูก <u>จะ</u> <u>ป</u> <u>รา</u> / <u>ร</u> <u>ด</u> <u>นา</u> <u>ใจ</u> / <u>เฝ้า</u> <u>ไม่</u> <u>ขัด</u>	<u>ริบ</u> <u>แรง</u> <u>จิต</u> / <u>ดั่ง</u> <u>ใจ</u> / <u>ให้</u> <u>ทุก</u> <u>อย่าง</u>
เมื่อ <u>ด</u> <u>ท</u> <u>น</u> / <u>พ</u> <u>ริ</u> <u>อ</u> <u>ม</u> <u>ภัย</u> / <u>ไม่</u> <u>จิต</u> <u>จาง</u>	<u>เป็น</u> <u>แสง</u> <u>ทอง</u> / <u>ส่อง</u> <u>ทาง</u> / <u>ให้</u> <u>ลูก</u> <u>เอ</u> <u>ย</u>
	(อนงค์ คงคาเพชร. 2529 : 45)

จากบทร้อยกรองนี้จะมีการแบ่งจังหวะเป็น 3 ช่วงตามเครื่องหมาย / แต่แตกต่างจาก
ข้อที่ 2.2.1 ตรงที่ มีการเน้นโดยการใช้เสียงพยัญชนะสัมผัสกันเพียง 2 ตัว ในจังหวะตก ดังเกต
ได้จากวรรคที่ 2 ใช้พยัญชนะ น 2 ตัว ได้แก่คำว่า แน่ นัก วรรคที่ 3 ใช้พยัญชนะ ก 2 ตัว
คือคำว่า เกศ เกล้า ในวรรคที่ 6 ใช้คำว่า จิต กับ ใจ วรรคสุดท้ายได้แก่คำว่า ทอง กับ
ทาง เป็นต้น ทำให้เกิดจังหวะและลีลาจากเสียงพยัญชนะดังกล่าว

ลิลำจังหวะการใช้เสียงสัมผัสอักษรเน้นเป็นช่วง ๆ 2 ช่วง ดังที่ได้ยกมากล่าวข้างต้น
พร้อมทั้งแยกส่วนให้ดูชัดเจนแล้วก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ลดช่วงการสัมผัสอักษรลง
1 ช่วง จาก 3 ช่วง อาจจะเป็นช่วงต้นหรือช่วงท้ายก็ได้ ความง่ายในการแต่งบทร้อยกรองใน

ลักษณะนี้จึงมีมากขึ้นและจำนวนบทหรือกรองในลักษณะนี้จึงมีมากกว่าแบบที่ 1 ถึงแม้จะลดลักษณะการสัมผัสอักษรลง 1 ช่วงแต่ผู้ประพันธ์ก็ยังคงมีสัมผัสระย้อยจึงทำให้ยังคงมีลีลาจังหวะอยู่แต่จะลดความไพเราะลงบ้างเล็กน้อย

2.3 การเลียนเสียงธรรมชาติ

การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการใช้ถ้อยคำในงานประพันธ์ โดยการนำเอาเสียงของสิ่งต่าง ๆ มาถว้วประกอบ อาจจะชัดเจนใกล้เคียงมากหรือน้อยจากความ เป็นจริงก็ได้ ถ้าผู้ประพันธ์สามารถสอดใส่คำที่เลียนเสียงธรรมชาติได้อย่างดี มีความเหมาะสมก็จะ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่ามีบรรยากาศสมจริง เกิดจินตนาการได้กว้างไกลขึ้นซึ่งกับบทประพันธ์นั้น ได้เป็นอย่างดี ในการวิเคราะห์บทหรือกรองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตามลักษณะทางวรรณศิลป์ในแง่ของการเลียนเสียงธรรมชาติสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

เสียงยั้งป็น

อ้อเลือดยุด! เบร็ย้ง...ไป้ง...ไป้ง นิ้วตะโก่งโก่งป็นยั้งก้า
 มาดพระเอกเด็กแอบเลิยนแบบมา ตอนไล่ล่าผู้ร้ายในทวิ...
 (ศักดิ์ วิไลศิลป์. 2529 : 38)

จากคำประพันธ์ที่ยกมา คำที่เลียนเสียงธรรมชาติก็คือ เบร็ย้ง. ไป้ง. ไป้ง. เป็นเสียงของป็นที่ยังออกไป ประกอบกับเนื้อความที่บรรยายถึงการไล่พระเอกจับผู้ร้ายของเด็ก สร้างบรรยากาศให้มีความคึกคัก ตื่นเต้น โหดโหดและสนุกสนานยิ่งขึ้น ราวกับว่าผู้อ่านร่วมอยู่ในสถานการณ์นั้นด้วย

เสียงคลื่น

โรงเรียนตั้งโดดเด่นที่หลังเกาะ เสียงคลื่นเซาะครืนครืน คินฉ่าฝน
 บ้านพักเงียบอ้างว้างไม่มีคน เด็กของหม่นบาดครู่ผู้อาร์...
 (ลิเกพันธ์. 2529 : 39)

ในทร้อยกรองนี้ได้บรรยายถึงสภาพของโรงเรียนที่ตั้งโดดเดี่ยวริมทะเลได้สร้าง
บรรยากาศให้เจิบเหงา เสร้า หม่นหมอง ด้วยการสอดใส่เสียงคลื่น "ครืน...ครืน" ได้อย่าง
เหมาะสมเป็นการเลียนเสียงธรรมชาติของคลื่น ด้วยคำว่า ครืน 2 ครั้ง ก่อให้เกิดความรู้สึก
เป็นจังหวะ เป็นระยะ มีช่องว่างสลับกันไป

เสียงคลื่น

...คลื่นคลั่งคำรามครามครืน

น้ำด่าทะนินทั่วหน

ร่างน้อยหนึ่งนั้นชุกตุน

งัด สนคอยรอฟ่อมา...

(เสกข์ สามัญ. 2530 : 60)

ผู้ประพันธ์ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติของคลื่นว่า ครามครืน ในลักษณะของการคำราม
"คลื่น/คลั่ง/คำราม/ครามครืน/ เมื่อนำเอาบริบทเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกันยิ่งจะทำให้ คำเลียน
เสียงธรรมชาติ "ครามครืน" นั้นมีจุดเด่นยิ่งขึ้น โดยการพิจารณาตามลำดับ คือ คลื่นนั้นมีความบ้า
คลั่งรุนแรง ดังเสียงคำรามออกมาดังน่ากลัวว่าครามครืนทำให้ผู้อ่านจินตนาการเห็นภาพและเสียง
คำรามที่น่ากลัวมาก

เสียงฝน

...มองหาหัวเรือไม่เห็น

สายฝนซำเซ็นเหงาหงอย

หาดกว้างมีร่างเด็กน้อย

นั่งเล่นเปลือกหอยตายเดียว...

(เสกข์ สามัญ. 2530 : 60)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอให้เห็นภาพของเด็กน้อยนั่งเล่นเพียงคนเดียวที่หาดทรายรอคอย
บิดาที่ออกไปหาปลานานแล้วแต่ยังไม่กลับมาจนกระทั่งมืดค่ำ เด็กน้อยหวาดกลัว เหงาหงอยและ
ว่าเหว่ ท้องทะเลปั่นป่วน พายุครั่ง และฝนตก ผู้ประพันธ์ใช้คำเลียนเสียงฝนตกหนักด้วยคำว่า "ซำ"
ทำให้นึกถึงบรรยากาศที่ฝนพรำพรูลงมาอย่างหนักบาดสายและน้ำกระเซ็นเมื่อตกกระทบพื้นทราย

เสียงลม

สายลมพัดกรูเสียงอู้
ทุกคืนค่าน้ำค้างลงพร่างพรว

ปานจะน้บ้านดงคงแสนหนาว
คิดถึงคราวอยู่บ้านนาไกล...

(ผืนเดียว. 2529 : 34)

คำที่เลียนเสียงธรรมชาติของลมในที่นี้คือ อู้ ทำให้เข้าใจถึงลักษณะของลมที่พัดมาอย่างรุนแรง ปะทะกับสิ่งกีดขวางเป็นเสียงดังที่ฟังไม่ได้ศัพท์มีความสับสนกระแสนจะพัดสายกระจายออกไปเป็นละลอกละลอก ให้ความรู้สึกเหน็บหนาว

สายฝนพรหมพัดสลับตหนาว
นอนดายเดี่ยวเปลี่ยวหนาวน้ำตาพรู
เพียงเท่านั้นฤดูเศร้าเหงาพอแล้ว
หวิวหวิวหวัดกริตทรวงทะลวงใจ

เสียงเพลงราวเย็บช้าย้าอดสู
โปรดเอ็นดูหยุดเพลงบรรเลงโย
อย่าอย่าแนบอ้อมจนจนไม่ไหว
ดูจดังใครเหยียบย่ำฝ่าผลเรา...

(อร สะการิน. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ใช้คำที่เลียนเสียงธรรมชาติของลมว่า "หวิว หวิว หวัด" เป็นการใช้คำที่ทำให้เกิดความรู้สึกหนาวอย่างทรมาน โดยเฉพาะความทรมานของหัวใจ ในลักษณะของความเจ็บปวดเหมือนหัวใจถูกทิ่มแทงด้วยของมีคม

เสียงการพัง - ถล่ม

...ตอนที่ลูกสิ้นใจใครได้เห็น
มันทำลายความหวังพ่อพังครืน

ถูกพวกเดนลึงมันข่มขืน
ต้องละอื่นเจ็บช้ำน้ำตาคลอ...

(พเยียบ. 2529 : 34)

การพังหรือการถล่มทลายเป็นลักษณะของสิ่งใหญ่อันใด เช่น ภูเขา หรือ ตึกใหญ่ ผู้ประพันธ์

ใช้คำว่า "พังครืน" สำหรับความหวังของบิดาที่มีต่อบุตร นับว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่แต่ก็เหมาะสม ประกอบกับการนำเอาการเล่นเสียงธรรมชาติของการพังหรือถล่มทลายว่า "ครืน" มาใช้ควบคู่ไปด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการผิดหวังที่ยิ่งใหญ่มาก

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าผู้ประพันธ์ที่ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติมีน้อย ถึงแม้จะช่วยสร้างบรรยากาศในบทร้อยกรองได้ แต่มีน้อยปรากฏ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะลักษณะของเรื่องไม่จำเป็นต้องใช้ก็ได้

2.4 การเล่นคำเล่นอักษร

การเล่นคำเล่นอักษร เป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการแต่งคำประพันธ์ โดยการใช้อักษรหรือพยัญชนะต้นเหมือนกัน มาเรียงให้มีความหมายแตกต่างกันซึ่งมีการพัฒนามาจากการซ้ำคำและการเล่นสัมผัสในแบบสัมผัสพยัญชนะอาจจะมีการเล่นล้อเลียนเสียงกันเป็นคู่เป็นชุดหรือมีการพลิกแพลงเป็นลักษณะต่าง ๆ กัน

การเล่นคำเล่นอักษร ช่วยทำใหบทร้อยกรองเกิดความไพเราะ มีจังหวะพริ้งพราว เกิดเสียงกระทบกระทั่ง ล้อเลียนกันอย่างมีศิลปะ การวิเคราะห์บทร้อยกรอง ในลักษณะการเล่นคำเล่นอักษร จะได้เสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

2.4.1 การเล่นสัมผัสพยัญชนะต้นวรรค

การเล่นคำเล่นอักษรในบทร้อยกรองที่ยกมานี้จะเป็นการนำเอา พยัญชนะ ล(ร) กับ จ มาคู่กันเป็น 2 ชุด ให้มีเสียงเล่นล้อกันได้แก่คำว่า "หลอมจน" กับคำว่า "รู้จัก" จะทำให้เกิดความไพเราะน่าฟังยิ่งขึ้น

...หลอมจน รู้จักเลือกนักสู้

ศึกลานผลาญพยานให้ทัพบัง

โดยสังเวียนความรู้เป็นที่ตั้ง

จึงได้หยังบริณูมาใกล้ มือ...

(แระคำ ประโดยคำ. 2528 : 26)

ในบทร้อยกรองนี้เป็นการเล่นพยัญชนะชุด ล. กับ จ. 2 ชุด ในลักษณะเดียวกันเพื่อให้มีเสียงไพเราะน่าฟัง

แอบมามีใจในชั่วชีวิตถึงที่สุด

ที่ดาลดลเกียรติก้าวแนวไพศาล

เมื่องานเดิน เงินดี มีผลงาน

เหมาะมีบ้านโอ้อำราคาราแพง...

(ชำนาญ อำไพ. 2530 : 42)

ผู้ประพันธ์ใช้การเล่นพยัญชนะโดยการนำพยัญชนะ ง. กับ ด. มาคู่กันเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 ได้แก่ "งานเดิน" ซึ่งจะมีเสียงเล่นล่อกับชุดที่ 2 คือ "เงินดี" ทำให้มีเสียงล้อเลียนกัน เกิดความไพเราะรื่นหูฟังราวขึ้น

จงมุ่งเรียนหนังสืออย่างลึกล้ำ

เธอจงทำเท่าที่เธอมีสิทธิ์

ระวังสิ่งเลวทรား! บ่อนความคิด

ความพลั้งผิดจงจำเพื่อสอนใจ...

(นริศ รอดเชื้อ. 2529 : 62)

ผู้ประพันธ์ได้นำเอาพยัญชนะ ม. กับ ร. มาเล่นล้อเสียงกัน 2 ชุด คือ คำว่า "มุ่งเรียน" กับคำว่า "หนังสือ" ในตอนต้นวรรคทำให้มีเสียงไพเราะ

2.4.2 การสัมผัสพยัญชนะปลายวรรค ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏที่ท้ายวรรคดังนี้

สะกิดดาวที่ภูดับ

อีกหนึ่งจำนวนนับที่ทางแทน

ผลิตผลผู้คนบนดินแดน

ที่มีความแร้นแค้นไว้รอคอย

จากบทร้อยกรองนี้ จะสังเกตได้ว่าผู้ประพันธ์ใช้พยัญชนะ ร. กับ ค. มาคู่กันเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 "แร้นแค้น" จะมีเสียงเล่นล่อกับชุดที่ 2 คือ "รอคอย" เวลาที่ผู้อ่านออกเสียงและไล่ น้ำหนักของเสียงเน้นด้วยกี่ยังจะทำให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น เพราะพยัญชนะชุด ร.ค/ร.ค. ล้อกันอย่างมีจังหวะรื่นหู

2.4.3 การเล่นคำเล่นอักษรโดยซ้ำคำต้นหรือพยางค์ต้น 1 คำหรือ 1 พยางค์ แล้วเลียนเสียงพยัญชนะในคำหลังหรือพยางค์หลัง ดังนี้

ช่วยพัฒนานิสัยในการอ่าน
ผู้รู้คุณจะรู้ค่าถ้ารู้ทัน

ยังแก่นสารศีลธรรมนำเหตุผล
เพียงผู้คนเห็นค่าศึกษาเอย

(สงวน สมกาย. 2529 : 45)

ผู้ประพันธ์จะซ้ำคำต้นคือคำว่า "รู้" ส่วนคำหลังจะเป็นการเล่นเสียงพยัญชนะ ค. ดังนี้
คือ รู้คุณ - รู้ค่า - รู้ทัน

การเล่นคำเล่นอักษรโดยการซ้ำคำและการเล่นเสียงพยัญชนะเป็นชุด ๆ ถึง 3 ชุด คือ รู้ ค./
รู้ ค./ รู้ ค. เมื่อเวลาอ่านออกเสียงจะเกิดการล้อเสียงกันเป็นจังหวะรื่นหูและ
เกิดความไพเราะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบว่า การเล่นคำโดยการซ้ำคำในลักษณะดังกล่าวมีมากมาย
พอสมควร แต่ส่วนมากจะเป็น 2 ชุด ดังนี้

กว่าจะเป็นภยันตราย
สูญค่าความเขลาเมาเท่าใด
ผ่านเข้าเป้าหลอมเหมือเนยของแท้
ถูกครอบ ถูกกดทอดทอย

สูญศักดิ์สูญสิทธิ์มาเท่าไร
สูญวัน สูญวัยมิใช่น้อย
ถูกปรุง ถูกแปร ถูกปลดปล่อย
พรหมดอดอยกบ้อยครั้ง...

(แรคำ ประโยคคำ. 25228 : 26)

ในบทแรกซ้ำคำว่า "สูญ" ต้นวรรค 3 วรรค ในบทที่ 2 ซ้ำคำว่า "ถูก" ต้นวรรค 2
วรรค และยังเล่นไว้ประปรายในวรรคอีก ซึ่งเป็นการเน้นย้ำจังหวะและความหมายให้เด่นขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำโดยการการเล่นเสียงพยัญชนะข้างหลังเป็นชุด ๆ เช่นเดียวกันดังนี้
คือ สูญศักดิ์ สูญสิทธิ์ สูญวัน สูญวัย
ถูกปรุง ถูกแปร ถูกปลดปล่อย

การซ้ำคำในลักษณะดังกล่าวมีความไพเราะแต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะดังกล่าวนี้ในบท ร้อยกรองแต่ละชั้นจะมีเป็นเพียงบางวรรคเท่านั้นไม่ได้ปรากฏอยู่ทั่วไปทำให้ภาพรวมของความไพเราะ นั้นลดน้อยลง

2.4.4 การเล่นคำโดยการซ้ำคำต้น 1 คำ โดยไม่ต้องเลียนคำหลังได้แก่

ซ้ำคำว่า วิชัย ดังนี้

ไอ้ชีวิตเป็นบัณฑิตไทยในวันนี้	ใครจะชี้ทางแก้ไขให้เหมาะสม
คนว่างงานมากมายในสังคม	<u>วิชัย</u> <u>วิชัย</u> <u>วิชัย</u> กันวันวาย...

(พเยี่ย. 2529 : 34)

ซ้ำคำว่า วัย ดังนี้

เด็กน้อยค่อยค่อยย่างบนทาง เบสียว	ตัวคนเดียวเหลือทนน้ำมาอีกทน
<u>วัย</u> <u>เยาว์</u> <u>วัย</u> <u>สนุก</u> <u>วัย</u> <u>ซุกซน</u>	ฝ่าลมฝนเดินทางที่กว้างไกล...

(มโนรม. 2528 : 26)

ซ้ำคำว่า รู้ ดังนี้

ปิดเทอมอย่างปิดทางก้าวร้าวข้างหน้า	<u>รู้</u> <u>กัน</u> <u>คว่ำ</u> <u>รู้</u> <u>ทำงาน</u> <u>รู้</u> <u>อ่าน</u> <u>เขียน</u>
โลกยังกว้างทางยังไกลต้องเฝ้าเรียน	ชีพดูจืดจางสว่างได้ด้วยไส้เอย

(แก้วผกากรอง. 2529 : 9)

จากบทร้อยกรองทั้ง 3 บทที่ยกมา จะสังเกตเห็นว่ามีลักษณะการเล่นคำโดยการซ้ำ คำต้นเพียง 1 คำ เท่านั้นส่วนข้างหลังไม่มีการเลียนเสียงกันแต่อย่างใด แต่ถ้าพิจารณาดูให้ดีก็ จะพบว่าคำข้างหลังจะมีความหมายไปในทางเดียวกันหรือคล้ายกันแต่ก็ยังมีลักษณะเป็นชุด ๆ อยู่

การเล่นคำในลักษณะนี้ถ้าอ่านออกเสียงจะก่อให้เกิดการย้ำเน้นที่หนักแน่น เข้มข้นขึ้นและ เกิดจังหวะของคำด้วย

นอกจากนี้แล้วในการวิจัยยังพบถึงการเล่นคำในลักษณะเดียวกันนี้ แต่จะเปลี่ยนตำแหน่งจากส่วนต้นวรรคไปเป็นกลางวรรคถึงท้ายวรรคดังต่อไปนี้คือ

ซ้ำคำว่า สิ้น กับคำว่า นึก

เมื่อสิ้นสำนึก นึกศึกษา

ใช้สิ้นวาสนา นึกฝึกฝน

ใช้ลิ้นห้องเรียมเคยเวียนวน

จะเติบกล้าเต็มคนเต็มกำลัง

(แรคำ. ประโยคคำ. 2530 : 57)

ถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเอาลักษณะการเล่นคำโดยการซ้ำคำต้น 1 คำ มาซ้อนกันเข้าเป็น 2 ชั้น และล้อเสียงกันไปในระหว่างวรรคด้วยจะเห็นได้ว่า ลักษณะดังกล่าวนี้ แผลงออกไปอีกเป็นการเล่นทั้งคำและเล่นทั้งความมีการล้อเลียนกันในวรรคและระหว่างวรรคด้วยทำให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์แก่ผู้อ่านได้

2.4.5 การซ้ำ 2 คำหน้าแล้วเลียนเสียงพยัญชนะของคำหลังในวรรคเดียวกัน ได้แก่

ซ้ำคำว่า ไม่มี

ไม่มีใคร ไม่มีครู เป็นผู้สอน

ทุกบทตอนของพระคุณอันใจอยู่

ทุกขณะของจิตศิษย์ให้ชู

เทิดทูนผู้สอนสิ่งไว้กลางใจ

(นิธิกานท์. 2530 : 61)

การซ้ำคำในลักษณะนี้เป็นการล้อเลียนเล่นเสียงกันด้วยคำ 2 ชุด โดยการซ้ำคำซ้ำ 2 คำ คือคำว่า "ไม่มี" กับคำว่า "มี" และคำหลังจะเป็นการเล่นเสียงพยัญชนะ คร. ในลักษณะ ไม่มีคร./ไม่มี คร. เวลาอ่านออกเสียงในบทหรือบทกรองที่มีลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดความไพเราะมีการย้ำเน้น และมีจังหวะน่าฟังทั้งคำ, ความ และเสียงด้วย

2.4.6 การซ้ำวลี กลุ่มคำ ที่ต้นวรรคต่างวรรค มีปรากฏดังนี้

...กว่าจะได้ เข้าศึกษาเป็นมิลิต

ต้องฟันฝ่าอุปสรรคมาหลายปี

กว่าจะได้ เป็นบัณฑิตเสมศักดิ์ศรี

ถึงวันนี้ก็ยังอยู่สู่ชะตา

(พเยย. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้ใช้คำขึ้นต้นวรรคสุดับว่า "กว่าจะได้" ในวรรครับก็จะขึ้นต้นวรรคว่า "กว่าจะได้" เช่นเดียวกันเป็นการซ้ำคำและซ้ำความเป็นการเล่นล้อเลียนเสียงกันต่างวรรค

2.4.7 การเล่นคำโดยการซ้ำคำ 1 คำ ในต้นวรรคของทุกวรรค มีลักษณะเป็นกลบทและกระทุ้ง ดังนี้

เขา ทั้งฉันให้อยู่อย่างอ้างว้างจิต

เขา ไม่คิดว่าฉันจะหวนไหว

เขา ไม่เคยเข้าถึงลึกถึงใจ

เขา นั้นไม่เคยมีที่เหลียวมอง

แล้ว เรียกฉันเด็กไม่ดิมปัญหา

แล้ว แสดงทีท่าว่าหมั่นหมอง

แล้ว ก็บอกช่วงก้าวเดินเป็นเงาทอง

แล้ว ก็มองแต่ก้าวไรท่าเงาใด...

(การเกิด สนธิกานต์. 2529 : 34)

ในบทแรกมีการเล่นคำโดยการซ้ำคำว่า "เขา" ในต้นวรรคทุกวรรคจนครบทั้งบท ส่วนในบทที่ 2 มีการเล่นคำโดยการซ้ำคำว่า "แล้ว" ในต้นวรรคทุกวรรคเช่นกัน มีลักษณะคล้ายของกลบทและกระทุ้ง

...เขา ธารมองนัยให้ไฟดี

เขา ช่วยที่เน้นแนะและแก้ไข

เขา สร้างเสริมคุณธรรมคำจูนใจ

เขา หลอมให้เราเลิศประเสริฐคม...

(สมหมาย วงศ์วิทยากุล. 2520 : 54)

จากบทหรือกรองนี้จะเห็นได้ว่า มีการเล่นคำโดยการซ้ำคำว่า "เขา" ในต้นวรรคของทุกวรรค มีลักษณะเป็นกลบทและกระทุ้งเช่นกัน

<u>เรา</u> คือครูอยู่ชายแดนแสนลำบาก	<u>เรา</u> ทุกข์ยากมีใครเห็นไหมนั้น
<u>เรา</u> เสี่ยงภัยหยืดยืนทุกคืนวัน	<u>เรา</u> รุ่งรับทำหน้าที่ยี่สิบแนวทาง
<u>เป็นแสงเทียน</u> ส่องแววกกลางแนวป่า	<u>เป็นแสงเทียน</u> จุดท้ายทุกอย่าง
<u>เป็นแสงเทียน</u> จริ่งจิงไม่อ้าพราง	<u>เป็นแสงเทียน</u> จุดสว่าง ณ ชายแดน...

(เมธา วิทยาคม. 2529 : 61)

ผู้ประพันธ์เล่นคำโดยการซ้ำคำอยู่สองลักษณะด้วยกัน คือ ในช่วงแรก ใช้การซ้ำคำว่า "เรา" ในต้นวรรคของทุกวรรคจนครบทั้งบท ส่วนในช่วงที่ 2 เปลี่ยนไปเป็นลักษณะการใช้คำซ้ำเป็นชุดใหญ่ว่า "เป็นแสงเทียน" ในต้นวรรคของทุกวรรคจนครบบทเช่นเดียวกัน

2.4.8 การเล่นคำโดยการซ้ำหลายคำที่ต้นวรรคเป็น 2 ชุด ในวรรคเดียวกันโดยให้วรรคสลับเล่นล่อกับวรรครอง

...แต่ละภาพ แต่ละภาพที่ปรากฏ	เริ่มร้อยรสรื่องราวคำกล่าวขาน
แต่ละเสียง แต่ละเสียง ก้องกังวาน	จนซาบซ่านในจิตชีวิตเยาว์...

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

จะสังเกตเห็นได้ว่ามีลักษณะการเล่นคำโดยการซ้ำคำที่แปลกยิ่งขึ้นกล่าวคือในวรรคสลับนั้นจะมีคำซ้ำเล่นล่อกันอยู่ 3 คำ 2 ชุด คือคำว่า แต่ละภาพ/แต่ละภาพ พอถึงวรรครองก็จะมีการซ้ำเล่นล่อกันอยู่ในวรรค 3 คำ 2 ชุด เช่นเดียวกันคือ แต่ละเสียง/แต่ละเสียง การเล่นคำโดยการซ้ำคำว่า "แต่ละภาพ แต่ละภาพ" หรือ "แต่ละเสียง แต่ละเสียง" นั้นทำให้เกิดความไพเราะมีจังหวะจะโคนฟังรื่นหู นอกจากนั้นแล้วยังทำให้ความหมายชัดเจนยิ่งขึ้นด้วยคือทำให้เราเกิดความรู้สึกว่าผู้อ่านได้ดูหรือพิจารณาภาพที่ละแผ่น ๆ หรือฟังเสียงทีละเสียง เป็นหลาย ๆ ภาพ หลาย ๆ เสียง แต่เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่าในวรรคสลับและวรรครองในช่วงคำชุดหนึ่งมีการเล่นล่อกันระหว่างวรรคด้วย แต่เป็นการซ้ำคำ 2 คำ 4 ชุด เป็นการเล่นคำเล่นความด้วย ทำให้เกิดความไพเราะอีกแบบหนึ่ง

2.4.9 การเล่นคำโดยการซ้ำคำในช่วงต้นวรรคแล้วเล่นล้อเลียนเสียงสลับวรรค

...ใจหาย กับห้วยแสวงหา

เผยผืนนาม บรรณาภิขันธ์

ใจหาย กับศักดิ์ศรีที่ละนิต

เผยผืนนาม ความคิดมิเคยเว้น...

(แร่คำ ประโยคคำ. 2530 : 57)

ผู้ประพันธ์ได้เล่นคำโดยการซ้ำคำว่า "ใจหาย" ในต้นวรรคระดับและล้อเลียนในวรรค รองด้วยการซ้ำคำว่า "ใจหาย" ในต้นวรรคเช่นเดียวกันเป็น 1 คู่ ส่วนอีกคู่หนึ่ง ซ้ำคำว่า "เผยผืนนาม" ในต้นวรรครับและล้อเลียนกับต้นวรรคส่งในลักษณะเช่นเดียวกันแต่เป็นลักษณะของการ สลับวรรคกัน ทำให้เกิดความไพเราะทั้งในด้านเสียงและเน้นความหมายด้วย

2.4.10 การเล่นคำโดยการย้อนคำหรือสลับคำ

วางเลียน เลือนวาง จางขาว

เรียบเรียงเคียงดาวคือเดือนเสี้ยว

เป็นวงโค้งงอคล้ายรูปเคียว

หมื่อกร้านกำเกี้ยวเรียวรวง

.....

.....

วางเลียน เลือนวาง จางขาว

เรียบเรียงเคียงดาวดูเศร้าสร้อย

นั่งคิดปวดปรำพำตาปรอย

คิดถึงทราบน้อยในคืนนี้

(สังวาลย์ วลี. 2528 : 26)

การเล่นคำในลักษณะนี้เป็นการซ้ำคำในลักษณะกลับกันย้อนคำหรือสลับคำ ในพยางค์รอง ท้ายท่อนมี 2 ช่วง คือ ช่วงต้นกับช่วงท้าย ในลักษณะเดียวกันแต่คนละช่วง ช่วงต้นเป็น การสร้าง บรรยายภาศนาเข้าสู่เรื่อง ส่วนช่วงที่สองเป็นการสร้างบรรยายภาศนาในการปิดเรื่อง

สังเกตดูคำว่า "วางเลียน" กับ "เลือนวาง" ที่นำมาเล่นล้อเลียนเสียงกันในลักษณะการ สลับเสียงทำให้เกิดความไพเราะของเสียงและให้อารมณ์นอกจากนี้ความหมายที่เปลี่ยนไป ก็ทำให้เกิด ไพเราะในคำความได้ด้วย กล่าวคือ "วางเลียน" หมายถึง การที่มองเห็นไม่ชัดเห็นแบบพรำพรำ

ส่วนเลือกราง หมายถึง การที่ภาพนั้นกำลังจะจางหายไป

2.4.1.1 การเล่นคำโดยการซ้ำคำที่มีความหมายต่างกัน

...ใครเล่าเป็นเพื่อนกว่าเพื่อน

ใครเคยลอบเตือนดิวว่า

ใครเล่าเฝ้าล่วงเวลา

ยังยืนหยัดกล้าทำทาย...

(ปราศ ราหุล. 2530 : 10)

เป็นการเล่นคำโดยการซ้ำคำเดิม 2 ครั้ง คือคำว่า "เพื่อน" กับคำว่า "เพื่อน" มีคำว่า "กว่า" แทรกอยู่ทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะมีจังหวะฉันทลักษณ์ให้ติดก็จะเป็นความไพเราะในด้านความหมายมีความหมายที่ล้อเลียนกัน กล่าวคือ คำทั้งสองคำมีน้ำหนักของคำแตกต่างกันทำให้เกิดความหมายต่างกันอย่างสิ้นเชิงคือ

- เพื่อนคำแรก หมายถึง เพื่อนแท้เป็นมิตรแท้สามารถเสียสละหรือตายแทนเพื่อนได้ เห็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งกว่า
- เพื่อนคำที่สอง หมายถึง เพื่อธรรมาสามัญทั่วไป

ครูผู้ควรเป็นครูเป็นแบบเขา

ก็มีวเมามากมายให้สับสน

ครูหรือรับยามาสอนคน

ผลิตผลภาพซ้อนผู้อ่อนวัย

(ศิวกาภรณ์ ปทุมสูติ. 2530 : 61)

เป็นการเล่นคำโดยการซ้ำคำว่า ครู 2 ครั้ง คำว่า "ครู" กับคำว่า "ครู" มีความหมายแตกต่างกันเกิดการล้อเลียนเล่นคำในวรรคขึ้นอย่างน่าฟัง

ครูคำแรก หมายถึง ครูธรรมาทั่วไพบ

ครูคำที่สอง หมายถึง ครูแท้จริงเป็นบุญนิยมบุคคลเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ได้

...หวัง วาด หวัง เติม หวัง และตั้งจิต หาวีตจากตำนานการศึกษา...

(เนตรนที ขาวดีเดช. 2529 : 34)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ มีการเล่นคำโดยการซ้ำคำว่า "หวัง" อยู่ 3 คำ มีคำว่า "วาด", "เต็ม" แทรกอยู่ทำให้เวลาอ่าน จะเกิดเสียงที่เป็นจังหวะไพเราะน่าฟัง การเล่นคำว่า "หวัง" ในที่นี้เป็นคำเดียวกันแต่มีความรู้สึกแตกต่างกัน ถ้าจะแปลเอาความก็จะหมายถึง "ต้องการสร้างความปรารถนาอย่างเต็มที่" นั้นเอง

"หวัง" หมายถึง ความต้องการ, ความปรารถนา - ความหวัง

"วาดหวัง" หมายถึง การสร้างความต้องการ, ความปรารถนา - คาดหวัง

"เต็มหวัง" หมายถึง เต็มความสามารถ, เต็มที่ - คิดหวัง

การเล่นคำเล่นอักษรในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีการใช้ลักษณะการเล่นคำเล่นอักษรถึง 11 ลักษณะด้วยกัน นับได้ว่าเป็นศิลปะการแต่งที่ไพเราะมาก แต่อย่างไรก็ตาม การปรากฏของแต่ละลักษณะนั้นมีมามากเท่าใดนัก พบประปรายเพียงบางแห่งเท่านั้น

3. ความหมายลึกซึ้งกินใจ

ความหมายที่ไพเราะลึกซึ้งกินใจนั้น ต้องอาศัยเนื้อหาประกอบกับการแสดงออกมาให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน เกิดความรู้สึกสะเทือนใจมีความคมคายเข้าที่ชวนอ่าน เนื้อหาของทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับเด็ก-เยาวชนนั้นมีมากมาย บางเรื่องก็ซ้ำซ้อนกัน เช่นมีทรัพยากรที่เขียนเกี่ยวกับการที่เด็กต้องการความรักความอบอุ่น หรือเกี่ยวกับครูที่อดทนทำงานเพื่อเด็ก ลักษณะเดียวกันหลาย ๆ สำนวน แต่ผู้ประพันธ์ก็มีวิธีแสดงออกให้น่าสนใจแตกต่างกัน โดยได้รื้อมาศึกษาตามหัวข้อดังนี้

3.1 กว๊านาวาร (การใช้ซ้ำเพื่อการแต่ง)

3.1.1 การอุปมาอุปไมย ในบททรัพยากรทั่วไปนิยมใช้การอุปมาอุปไมย หรือการเปรียบเทียบไว้มาก เพราะช่วยทำให้มีความไพเราะลึกซึ้งคมคายนอกจากนี้แล้วยังช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก และช่วยให้ได้ความหมายที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น ในการวิจัยได้จัดหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

เด็ก-เยาวชน

เด็ก-เยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ ในบททรัพยากรที่นำมาศึกษาพบว่าได้นำเอาเด็ก-เยาวชนมากกล่าวในลักษณะอุปมาอุปไมยอยู่หลายลักษณะดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลูกเอ๋ยลูกคณิก
ไม่รู้ว่าจะลดหยดคราวแล้ง
ปลาใหญ่รู้มากกว่าลูกปลาน้อย
เหมือนเด็กเด็กไม่รู้โลกทุกหนทุก

ลูกปลาน้อยติดปลักราน้ำแห้ง
ไม่รู้แหล่งน้ำจะมีมากที่ใด
ไม่พลาดพลอยมากคลักติดปลักราน
วอนผู้ใหญ่ ช่วยแนะชี้ทางดีเถย

(วันวร จวาง. 2530 : 47)

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบว่า เด็กและเยาวชนนั้นเหมือนกับปลาน้อยที่ติดปลักไม่รู้ว่าจะทำตัวอย่างไร ไม่รู้ว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ดังนั้นผู้ใหญ่จึงควรช่วยแนะนำในทางที่ดีทำตัวเป็นตัวอย่างแก่เด็ก

สำนักครูผู้สอนบ่อนสิ่งถูก
ปลูกศีลธรรมความดีไม่มีผิด

ผู้น้อยก็อยากปลูกมีชั่ว
เพื่อดอกบัวเยาวชนผู้ท้นน้ำ

(ศิวภานท์ ปทุมสูติ. 2530 : 61)

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบเยาวชนว่าเป็นเหมือนกับดอกบัว ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเกี่ยวเนื่องกับด้านศาสนา คือเปรียบเทียบกับบัวสี่เหล่าที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ผู้ประพันธ์ต้องการให้เยาวชนเป็นบัวที่ท้นน้ำ คือ ให้เยาวชนเป็นคนดีมีความรู้

ในบทหรือกรองได้เปรียบเทียบว่าเด็กนั้นมีความบริสุทธิ์เหมือนกับผ้าสีขาวดังคำกล่าวที่ว่า

ช่างสมบูรณ์ผิวสะอาดพิลาสนัก
บริสุทธิ์ผุดผ่องใสจกกายา

ทั้งน่ารักด้วยวัยไร้เดียงสา
จึงเปรียบผ้าขาวได้ ในเด็กน้อย

(อรุพงศ์ ชุ่มชาย. 2529 : 63)

...ถ้าเจ้า... เปรียบเสมือนรถยนต์ในสังคมเมือง

เจ้าก็คือ มอเตอร์ไซด์ตอนไฟเขียว

ที่ผ่านเลาะเลี้ยว

ชอกแซกกระหว่างรถคันใหญ่ ๆ

มาอยู่เบื้องหน้ารถคันอื่น ๆ ตอนติดไฟแดง

รอคอยช่วงไฟเขียว

เพื่อจะเลี้ยวหรือตรงไปข้างหน้า

และเมื่อถึงเวลานั้น

เจ้าจะพุ่งทะยานโลดลี้ว

(ซีวี ซีวา. 2528 : 35)

เขาวนอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เป็นวัยที่หุนหันพลันแล่น อาจตัดสินใจโดยขาดความคิดไตร่ตรอง เหมือนกับที่ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบว่าเป็นมอเตอร์ไซด์ตอนได้สัญญาณไฟเขียว ก็พร้อมจะพุ่งไปข้างหน้าตลอดเวลา

ชนชั้นกลางในสังคมซึ่งก็หมายถึง เหล่าหนุ่มสาวบัณฑิตต่างก็ต้องการมีชีวิตที่ดีต้องการที่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ดังที่ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบว่าเหมือนกับนกน้อยที่ต้องการจะบินให้สูง ดังที่กล่าวว่า

คนหนุ่มสาวชนชั้นกลางต่างได้แต่	หวังอย่างก้าวเขวอนิ่งห้อยสูง
<u>ตั้งนกน้อยหวังบินเหนือป่ายาง</u>	หลงลืมฝูงนกภูผาดอกหญ้าไพร

(อิสระชน สิ่งไร้. 2528 : 55)

ก็ผู้ใหญ่ครูอาจารย์เรานั้นแหละ	<u>เด็กคือแพะรับบาป</u> ท่านทราบไหม
บ้านหู่ ก้าวร้าว ฉาวโฉ่ไกล	เด็กจำได้นานเนิ่นแจจโรย

(ส. สุตจิต. 2529 : 35)

เด็กเป็นผู้ที่มีความคิดที่สะอาดบริสุทธิ์ ชอบเล่นแบบมันจะซึ้งซึ้งรับเอาตัวอย่างที่ผู้ใหญ่แสดงให้เห็นได้อย่างรวดเร็ว ดังที่ครูอาจารย์จึงควรทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กด้วย ไม่

เช่นนั้นผลเสียจะตกอยู่กับเด็กเหมือนแพะที่ต้องรับเคราะห์

การเปรียบเทียบกับสิ่งที่เปรียบเทียบกับเป็นชุด ๆ ไปเรื่อย ๆ

เธอเหมือนดอกหญ้าในป่ากว้าง

เหมือนเส้นพวงจมนดินจึงสิ้นหวัง

ดูเรือน้อยลอยทะเลเที่ยวเซซัง

ไม่เห็นฝั่งเห็นหนจนอับปาง

(รณ ระเณด. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบกับบ้านนอกที่ไร้คนสนใจ เอาใจใส่ว่าเหมือนดอกหญ้าในป่า
เหมือนเส้นพวงจมนดิน เหมือนเรือลำน้อยที่ลอยอยู่กลางทะเล เพียงลำพังคอยวันที่จะจมลง

บิดา - มารดา

บิดามารดาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ผู้ประพันธ์ได้ใช้อุปมาอุปไมยใน
เรื่องของ บิดา - มารดา ไว้หลายลักษณะแตกต่างกันออกไปดังนี้

ผู้ประพันธ์กล่าวว่าบิดามารดาที่แก่ชราแล้วเปรียบเหมือนกับดวงแก้วที่บอบบาง หากมีเรื่อง
หมั่นหมองใจทุกข์โศกมากระทบกระเทือน ก็อาจจะแตกสลายไป

สองชีวิตขวัญวิชาวราแล้ว

เหมือนดั่งแก้วหมั่นหมองต้องบิ่นบวม

หากกระเทือนเพียงนิดผิดอารณ์

อาจจะล้มแตกสลายไม่อาจทน

(ณรงค์ ตรีเดชา. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบมารดาเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร และเป็นธารน้ำทิพย์ เพราะมารดานั้นเป็นผู้
ผู้ให้ความรักความอบอุ่น คอยปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ช่วยชี้แนะในสิ่งที่ดี มารดาของทุกคนทุกวัย
ทุกข์ใจเพียงเพื่อให้บุตรมีความสุข จึงเปรียบมารดานั้นเป็นร่มโพธิ์และธารน้ำทิพย์ให้บุตรได้พักเหนื่อย

ดูจรัญโพธิ์ร่มไทรแผ่ไพศาล

ดั่งสายธารชุ่มฉ่ำน้ำทิพย์ใส

รักและหวงห่วงเราเท่าดวงใจ

เขานั่นไซ้รักแท้ แม่เราเอง

(สมหมาย วงศ์วิทยากุล. 2528 : 54)

ผู้ประพันธ์ได้บอกว่าแสงนั้นเหมือนแสงทองส่องทางให้ลูก คือเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้ผู้ปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ให้กับลูก พร้อมทั้งจะอธิบายในความผิดพลาดของลูกเสมอ

ลูกจะบวราภรรยานาใจแต่ไม่บังคับ

เมื่อตอนพรหมเมื่อยใจจัดจาง

รับแจ้งจัดตั้งใจให้ทุกอย่าง

เป็นแสงทองส่องทางให้ลูกเอย

(อนงค์ คงคำเพชร. 2529 : 45)

พระคุณแม่น่มากล้ำกว่าคำอ้าง

แม่คือแสงตะวันทองส่องชีวา

แม่ภูทางสร้างหลักอนุรักษ์

ให้ลูกเปรี๊ญวิชาปัญญาชน

(เว้ง วิเวก. 2529 : 35)

ผู้ประพันธ์เปรียบมารดาในเหมือนกับแสงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่าง มารดาเป็นคนอบรมสั่งสอนบุตรให้มีความรู้ ปฏิบัติตนไปในทางที่ดี

ผู้แต่งได้เปรียบพระคุณของบิดาว่ายิ่งใหญ่เหมือนร่มโพธิ์ เมื่อสิ้นบิดาก็เหมือนกับร่มโพธิ์ไม่ได้หกลอง ทำให้บุตรนั้นเหมือนไร้ที่พึ่งขาดความอบอุ่น

พ่อจ๋า

หกลองแล้วโพธิ์ล้มหลาค่าอ่อนด้อย

ในอุราลูกปวดร้าวราวอาสน์

ทุกคืนวันเปล่าเปลี่ยวลูกเดียวดาย

(ช่อเอื้อง เรือรเรวลิย์. 2529 : 35)

การเสียชีวิต มีการกล่าวถึงการเสียชีวิตในทห้อยกรองที่นำมาศึกษา ๓ บทมาเหมือนใบไม้ร่วง โดยได้เปรียบเทียบที่เสียชีวิตในการต่อสู้ว่าเหมือนกับใบไม้ร่วงที่ซาญปาเป็นการเสียชีวิตที่คุ้มค่า เป็นการตายโดยไม่เปล่าประโยชน์ คือเป็นการตายเพื่อปกป้องคุ้มครองประเทศชาติให้พ้นจากภัยพิบัติ

ใบไม้ร่วงวันที่ท้ายป่า
เพื่อพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองแทน

ทหารกล้าส่งกลับลงบันได
เหมือนอ้อมแขนโอบไทยคุ้มภัยพาล

(เจริญยา พุ่มพันธ์. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบชีวิตของนักแข่งมอเตอร์ครอสว่าเป็นเหมือนกับใบไม้ที่ยังสดใสรุ่งเรืองมีชีวิตชีวา และเมื่อประสบอุบัติเหตุถึงกับเสียชีวิตก็เปรียบว่าเหมือนกับใบไม้ที่หลุดจากกิ่งก้าน

ฉวัดเฉวียนเวียนวนจนรรคา
เพียงระริกพลิพลั่วกับลิวคว้าง
ถลาลวนจวนพื้นฝุ่นละออง

ทิ้งใบไม้เรียวราตามทำนอง
แล้วเรือนร่างร่วงผล็อยลอยละล่อง
จบครรลองบทเพลงแห่งใบไม้

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

ครู ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงครูในลักษณะต่าง ๆ กัน อุณาเหมือนแสงของส่องทาง เหมือนเรือจ้าง ดังนี้

ผู้ประพันธ์ได้มีการเปรียบเทียบว่าครูนั้นเหมือนกับแสงของนำทางให้ศิษย์ เป็นผู้ให้ปัญญา ความรู้กับศิษย์ ดังที่กล่าวว่า

ดูแสงของส่องทางไปข้างหน้า
รึน้ำใจเปี่ยมสันถ์นทวิ

สติปัญญาให้ศิษย์มีคิดเห็น
คุณความดีของท่านนั้นมากมาย

(พนามเดย. 2529 : 103)

ถึงใครว่า "ครู" เป็นเช่นเรือจ้าง
แล้วพลอยทิ้งเรื่อน้อยลอยลำพัง

เขาเหินอย่างหัวเรือเมื่อถึงฝั่ง
ครูก็หวังรอ "ศิษย์ใหม่" ไม่ระอา

(ธีรนาท. 2529 : 34)

บทร้อยกรองนี้ได้เปรียบเทียบว่า ครูเป็นเรือจ้าง คอยรับส่งผู้โดยสารก็คือ ศิษย์ เมื่อถึงฝั่งแล้วก็จากกันไป รอคิษย์รุ่นใหม่อีกอย่างไม่ย่อท้อ

บุตร ในความรู้สึกของบิดามารดานั้น บุตรอุปมาเหมือนยาวิเศษ

ความเลื่อมใสครั้งนี้งามที่สุด
รอวันลูกช่วยฟื้นคืนชีวา

เปรียบประดุจเป็นไข่มุกหยากรักษา
ลูกคือยาวิเศษเวชภัณฑ์

(ณรงค์ ตริเดชา. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้พูดถึงความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก พ่อแม่จะตั้งความหวังในตัวลูกไว้สูงอยากให้ลูกเป็นคนดี มีความเจริญในชีวิต เมื่อลูกเดินทางผิดหันไปหาอบายมุขพ่อแม่ก็ได้แต่เศร้าเสียใจ รวากับว่าเป็นไข่มุก หยากที่จะรักษาโรคนั้นได้นั้นก็มีเพียงบนานเดี๋ยวคือลูกเท่านั้น โดยการที่ลูกต้องกลับตัวกลับใจเลิกประพฤติดัวไปในทางที่ผิด

การดำเนินชีวิต อุปมาเหมือนการหมุนไปของล้อเกวียน

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบการมีชีวิตว่าเหมือนกับล้อเกวียน ตราบใดที่ล้อเกวียนยังหมุนชีวิตก็ยังคงดำเนินต่อไป ถ้าหากว่าล้อเกวียนหยุดหมุนเมื่อใด ชีวิตก็สิ้นสุดลงด้วยดังที่กล่าวไว้ว่า

พอกับแม่แก่กายในวันนี้
ลูกยังเรียนไม่จบชั้นตามขั้นตอน
จึงตั้งใจขายบ้านจากย่านนี้
เก็บเงินที่พอมีไว้ให้ลูกเพียร

ไม่กี่ปีเกษียณงานกาลสัพทผอน
ใครจะป้อนเงินเลี้ยงให้ลูก "เรียน"
แหล่งไหนที่แม่จะเฝ้าจ่าใจเปลี่ยน
ก่อนกงเกวียนชีพแม่พอหยุดล้อเดิน...

(ประยอม ชองทอง. 2530 : 164)

สภาพชีวิต เร่ร้อนจรจัด สภาพชีวิตของแต่ละบุคคลในแต่ละระดับย่อมมีความแตกต่างกัน คนรวยย่อมมีสภาพชีวิตที่ดี ในบทร้อยกรองนี้ได้กล่าวถึงสภาพชีวิตของคนจน เร่ร้อนจรจัด อุปมาเหมือนสุนัขหิวและ เปรดขอส่วนบุญ

แม่ลืมหูลืมทุกอย่าง
เราแม่ลูกอยู่เป็นวัน
เดินกินเซ่ลั้มคลานอย่างถึงเวท
ความเปิ่นมณย์นี้ใหญ่โต

จะลืมนิดก็เปล่าว่างทุกที
ก็เหมือนหมาเหี่ยวต้นเหี่ยวเดินกิน
เหมือนเปรตสกปรกให้คนให้
คนจนจนใจโง่งโง่งเป็นคน

(กามติ ๓ ศรัทธา. 2530 : 52)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึง ความยากจน ความอดอยากที่สองแม่ลูกประสบว่าเหมือนกับสุนัขที่
อดอยากเหี่ยวเดินกินหาอาหาร และวิสภาพที่น่าสังเวชเหมือนกับเปรตขอส่วนบุญ ซึ่งมีแต่จะถูกคน
เยาะเย้ยถากถาง ดูถูกดูหมิ่น

หนังสือ อุบมาเหมือนเครื่องนำทางชีวิต

หนังสือหนึ่งเล่ม
เป็นประทีปส่องสว่างทางปัญญา

เป็นเรื่องมือความรู้ผู้ศึกษา
เป็นเข็มทิศนำพาเขาวชน

(สงวน สมกาย. 2529 : 47)

จะสังเกตได้ว่าผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นประโยชน์ของหนังสือ และได้เปรียบหนังสือว่า
เป็นสิ่งที่ช่วยนำทางในการดำรงชีวิต ช่วยสติปัญญาให้กับเขาวชน

น้ำใจ อุบมาเหมือนหยาดฝน

ซึ่งน้ำใจในจิตที่คิดถึง
เถอะเป็นเทียนไขอาจนำกลัว

เหมือนหนึ่งหยาดพิรุณเจือจุนทั่ว
ดีกว่ามั่ววัดตมหาไฟฟ้ากรุง

(ชานาญ อำไพ. 2528 : 42)

บทร้อยกรองนี้ได้กล่าวถึงความรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจคิดถึงที่เพื่อสนิทต่อตน และได้เปรียบว่า
น้ำใจนั้นเหมือนกับน้ำฝนที่ให้ความรู้สึกสดชื่น

๑๖ อุบมาแจ้งเหมือนเพชร

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบกับใจของทหารว่าแจ้งแกร่งร้นคงเหมือนเพชร และเลือดที่ร้อน
เหมือนไฟ ในคำกล่าวที่ว่า

ทหารห่มเลือดไฟหัวใจเพชร
ช่วงคืนอันมืดมิดที่ยาวยืดยาว

มาแต่เรือดอแสงว่างกลางป่าหนาว
น้ำค้างพร่าพรหมร้างดูพร่าพราย

(จรัญญา พงษ์พันธ์. 2529 : 34)

ความงดงามของมอลัย อุบมาเหมือนลำธารไหล

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบกับความงามของมอลัยที่ตนร่ำว่ามีความสวยงามเหมือนกับลำธาร
ที่ไหลรินอยู่กลางป่า ดังบทร้อยกรองที่ว่า

มอลัยพวงไม้คันท้า
ค่อยค่อยเรียงค่อยค่อยร้อยรจนา
มีอุบะสายร้อยห้อยเป็นพู่
กรองต่อจากมะลิขาวไม่ร้าวราน

เพราะกรองมาจากใจไซ้ข้อหา
แต่งผกาให้เห็นเช่นต้องการ
กุหลาบพันธุ์ชมพูอ่อนหวาน
เปรียบคล้ายธารรินลั่งยังกลางไพร

(พาง. 2530 : 39)

ความแข็งแกร่งของนัสนิย อุบมากระด้างเหมือนกับดิน

ในด้านของลักษณะนัสนิย ตามวัยนี้ผู้ประพันธ์ได้กล่าวว่าเขวachsenต้องต่อสู้ชีวิตด้วยตัวเอง
ได้พบกับความลำบากจนกลายเป็นคนที่แข็งแกร่งเหมือนกับแผ่นดิน

แต่ปีเก่าเขาวนยังจนเปล้า
เป็นความติดต่อกะด้างอย่างกันกัน

ถูกปล้นเอาวัยไปเบลี้นาหมื่น
ที่รอกินน้ำฟ้าประสาแล้ง

(คมเสณส์. 2528 : 27)

ดักแม่ อุปมาเหมือนผ้า - สำลี

ผู้ประพันธ์นึกถึงความอบอุ่นที่เคยได้รับจากแม่นักถึงตอนทนนอนหนุนดักแม่เขาได้กล่าวว่า
ดักแม่นั้น นุ่มเหมือนกับผ้าและสำลี

วงศ์ดักแม่นุ่มนุ่มลูกพี่รื้อกลับ
สองแขนอุ้มลูกนอนอ่อนละมุน

ดูจผ้าพับสำลีที่หอมกรุ่น
อ้อมอกอุ่นแม่นั้นคุ้มกันภัย

(ทักษณานัน. 2530 : 27)

บ้านใหญ่ อุปมาใหญ่ราวกับวัง

ในด้านสภาพความเป็นอยู่ ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบกับบ้านหลังใหญ่ว่า มีความใหญ่โตอ่า
เหมือนกับพระราชวัง ดังที่กล่าวไว้ว่า

ใกล้บ้านเรานี้บ้านเขาเป็นหินอ่อน ราวกับวังหลังใหญ่เขาใส่กลอน

(สีสัน. 2528 : 26)

จิตใจของแม่ อุปมาเหมือนผาหิน

ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบกับใจของแม่ว่า มีความเย็นชา ใจแข็ง เช่นเดียวกับผาหิน แม่จะเป็น
คนที่แข็งกระด้างเย็นชาไม่เคยให้อภัยเลย ดังที่กล่าวไว้ว่า

สำหรับฉัน แม่คือผู้ที่ใจกว้างแข็ง เยี่ยงผาหิน
ทุกครั้งที่ฉันชวนเขาไปทะเลแผ่นหินนั้น

ฉันไม่ได้รับอะไรกลับคืนมาเลย

ไม่มีคำปลอบโยน

ไม่มีอ้อมแขนจะบรรเทาความเหน็ดเหนื่อย

หรือความเจ็บปวดร้าว

(เตียนตา สุวรรณจินดา. 2530 : 144)

อุปสรรคความจริง อุปมาเหมือนนกเขาขวาง

ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบว่าเหมือนกับมีนกเขาที่แสนจะกว้างใหญ่ ขวางกั้นความจริงที่จะ
ไปสู่ หมู่บ้านบนดอยท้อกันดาร

เหมือนทะเลาะเบาะแว้งกันงาไม้

ทอดกว้างใหญ่เป็นป่ามหาศาล

เป็นยอดดอยเขตกันแดนกันดาร

ที่ตั้งบ้านแนวลาหมาหลายเรือน

(ทักษณานัน. 2530 : 19)

ครูกับศิษย์ อุปมาเหมือนดอกฟ้ากับดอกหญ้า

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความสำนึกในพระคุณของคุณครูที่ช่วยอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีได้
เปรียบว่าตัวเองนั้นเป็นเพียงดอกหญ้าที่ไม่มีค่ารอคอยวันจะถูกทำลายแต่ก็มีครู ซึ่งเปรียบเสมือน
ดอกฟ้า มาคอยดูแลอบรมสั่งสอนให้กลายเป็นคนที่มีค่า

ศิษย์จะเหมือนดอกอะไรอยู่ในป่า

หากมิได้ครูมาสาธิตให้

ศิษย์จะด้านลบหนาวนันท่าใด

หากยากไร้ไม่มีครูพร่ำเฝ้าดู

ศิษย์คงเป็นดอกหญ้าคาดินไว้

รอเวลาให้ใครมาลบหลู่

หากมิได้ดอกฟ้ามาแลดู

คงอดสู้อยู่กับดินถิ่นของตน

(วาริตา โชตินฤกษ์. 2529 : 34)

การอุปมาอุปไมยในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ประพันธ์ได้ใช้อุปมาอุปไมยที่ผู้อ่านทั่วไปเคยชั้น
รู้จักดีอยู่แล้ว จึงทำให้มีความเข้าใจหรือกรองดียิ่งขึ้น และบทหรือกรองที่นำมาศึกษาจะปรากฏ
อุปมาอุปไมยได้พอสมควร

3.1.2 การใช้สัญลักษณ์ คือ การเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมักจะเป็นรูปธรรมแทนสิ่งใดสิ่ง
หนึ่งที่เป็นนามธรรมทำให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้งโดยไม่ต้องใช้คำอธิบายได้ เช่น
ดอกไม้ ใช้แทน หญิงงาม แมลง ใช้แทน ผู้ขาย หงส์ ใช้แทน หญิงสูงศักดิ์ กา ใช้แทน
ชายต่ำศักดิ์ ไฟ ใช้แทน ความร้อน สีด้า ใช้แทน ความชั่ว ลีลาว ใช้แทน ความดี
ผู้ประพันธ์ได้นำสัญลักษณ์มาไว้ดังนี้

ครู ใช้สัญลักษณ์ไว้หลายอย่างได้แก่ ประทับ, เทียน, แสงเทียน, แม่พิมพ์, ดอกไม้, คบเพลิง

กลางขุนเขายาวเหยียดสูงเสียดฟ้า มุ่งมั่งมาเป็นครูอยู่ที่นี้
ท่ามกลางเด็กผู้เฒ่าเฒ่าซึ่งแสนดี ประทับนี้จะซัดสัจธรรม
(อุดม ปิณฑอัฐวิทย์. 2529 : 54)

ประทับ หมายถึง ครูผู้นำเด็กไปบนทางที่ถูกที่ควร เปรียบเสมือนผู้นำแสงสว่างแห่งปัญญา
มาให้กับเด็ก

ว่าเทียนหลายดวงได้ดับลง ดับ ณ แดนดง-ซึ่งน้อยแสง
ว่าตำนานเก่าแก่ยังกลางแคลง ถึงร่างที่รอยเพงก็ร่างพรุน
(สันต์ธวัช ศรีคำแท้. 2528 : 65)

เทียน หมายถึง ครู

ไอ้ใครหรือคอยถือประทีปส่อง
เพียรซ่อมเสริม พดัดกรรมอยู่รำไป

คอยแผ่ปองฝึกหัดตัดนิสัย
เอาใจใส่ดูแลแผ่เมตตา

(ล้วน เจนใจ. 2529 : 34)

ประทีป หมายถึง ครู

เป็นแสงเทียน ส่องแววกลางแนวป่า เป็นแสงเทียน จุฑาทักษะทุกอย่าง
เป็นแสงเทียน จรุงจั้งไม่อำพราง เป็นแสงเทียน จุฑสว่าง ณ ชายแดน

(เมธา วิทยาคม. 2528 : 32)

แสงเทียน หมายถึง ครูผู้คอยแนะนำเด็กให้เป็นคนดี เปรียบเหมือนแสงเทียนที่นำเด็กออกจากความมืดนั่นเอง

รู้ทั้งรู้เรายังตั้งใจแน่ว
อยากเป็นเทียนเล่มน้อยด้วยราคา

อยากเป็นแม่พิมพ์ของชาติปรรณา
จุดแสงจำเริญกว้างอย่างพวง

(จันทิพย์ กลีบเมฆ. 2528 : 58)

แม่พิมพ์ หมายถึง ครูผู้เป็นแบบอย่างในทางที่ถูกต้องที่ควรให้กับเด็ก

เทียน หมายถึง ครูผู้แนะนำเด็กเตือน อบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีมีปัญญา

กลางแดนดงพงไพรไร้แสงสี
หยดอยู่กลางคนทุกข์ยุคบวดร้าว
เด็กเล็กเล็กตาดำดำเธอพร่ำสอน
ความรักเสรีภาพมอบให้ไป
เธอคือคนคือครูผู้สร้างสรรค์
พัฒนาเพื่อนห้องเพื่อผองชน

เป็นที่หลอมรวมชนคนหนุ่มสาว
ทุกอย่างก้าวยากเย็นน่าเห็นใจ
เป็นขั้นตอนชีวิตจิตส่องใส
ยืนหยัดได้ด้วยลำแข้งแห่งตน
ร่วมผืนพันฝ่าภัยอันตราย
เธอทุกคนทำงานหนักประจักษ์ตา

เดอะสักวันความฝันที่มีนัยหมาย	จักกลายเป็นจริงยิ่งแกร่งกล้า
ความจริงจักกระจายไปในโลกา	ทวยหาระบบยกยอสรรพลอกัน
ดอกไม้นั้นมากมายหลากหลายสี	ออกดอกแล้วที่นี้ที่ทองถิ่น
แต่ละดอกมีคุณค่าต่อชีวิต	ล้วนดีวิลาสวรรค์โลกาทั้งดงาม

(คำเพียง ส่องคำมูล. 2529 : 20)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงครูที่อุทิศตนเพื่อเด็กในชนบทดั่งนั้นดอกไม้ในถิ่นนี้จึงหมายถึง ครูทุกคนที่
เสียสละความสุขส่วนตนมุ่งพัฒนาท้องถิ่นบูรณการ

วอนบัณฑิตคนไหนที่ในเมื่อง	ไปชุบดิบเล่าเรื่องที่ป่าผ่า
ถือคบเพลิงขึ้นทางกลางพนา	ขับไล่มืดชั่วช้าให้หายไป

(พร ดิษฐ์สุวรรณ. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงเด็กตามชนบทที่ขาดผู้ให้ความรู้ชี้แนะไปในทางที่ถูก
คบเพลิง หมายถึง การชี้แนะแนวทางให้เป็นไปในทางที่ถูก
มืด หมายถึง ความไม่รู้ การดำเนินชีวิตในทางที่ผิด
อุปสรรค และการต่อสู้อุปสรรค ผู้ประพันธ์ได้ใช้คำว่า ขวากหนาม, มาร และการก้าวเดิน การ
ป่ายป็น ดังนี้

<u>การก้าวเดิน</u> ของอนุชน	คือจะเดินให้พ้น <u>ขวากหนาม</u>
บ้างกระย่อ่งกระแอ่งข้าม	บ้างก็มองตามแล้วปรับตัว

(คำประกาศ สามัญชน. 2529 : 83)

การก้าวเดิน หมายถึง การต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคของชีวิต
ขวากหนาม หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต

แม่ล้มลูกคลุกคลานสถานใด
อย่าท้อแท้ห่อหอยและหวาดเกรง

จงข่มขู่แก้ไขให้ตรงเผง
สู้ตามเพลงการต่อสู้กับพญามาร

(สายชล. 2528 : 31)

มาร หมายถึง ความขี้เกียจ อุปสรรคที่ทำให้ท้อแท้ หมดความมานะพยายาม

ดังนั้น ลูกเฒ่า, อย่าหันหลัง
ลูกยังมีพันจรดเท้า
ลูกยังต้องพบความยากลำบาก
ลูกอย่าปล่อยตัวเองให้ล้มลง
แม้อย่างง้าวเดิน
แม้อย่างเฝ้าป่าเฝ้าเนิน

(สุชาติ สวัสดิ์ศรี. 2530 : 168)

ง้าวเดิน ป่าเฝ้าเนิน หมายถึง การต่อสู้ พันฝ่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต
ความทุกข์ยาก ใช้สัญลักษณ์ภาพเงา

อย่า เห็นแต่เพียงความทรู อย่า อยู่อย่างคนอับเฉา
อย่า ลืมอย่าเลิกละภาพเงา อย่า หยิบจวดยเอาสบาย

(ดรุณา. 2529 : 11)

ภาพเงา หมายถึง ความทุกข์ยากที่เคยประสบมา

จุดหมายของชีวิต ใช้สัญลักษณ์ คือ ภูเขา

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความเฝ้าน ในการเดินทางในอนาคตของเด็กน้อยคนหนึ่งไว้ว่า

สักวันหนึ่ง

เมื่อฉันเติบโตใหญ่

ฉันต้องไปให้ถึงภูเขาภูนั้น

(บทกลา. 2530 : 61)

ภูเขา หมายถึง จุดมุ่งหมายของชีวิต ที่ผู้ประพันธ์ได้กล่าวไว้ ในพร้อยกรองที่เด็กน้อยในเรื่องจะไปให้ถึง ถึงแม้ว่าเราอาจจะบอกว่ามันเป็นสิ่งที่ยากลำบากสักเพียงใด

เด็ก - เยวชน ใช้สัญลักษณ์ คือ ผ้าขาว

มาช่วยกันย้อมผ้าขาวพราวสะอาด

ให้พิลาสมิคำนำใช้สอย

อนาคตที่เราหวังตั้งตาคอย

คือเด็กน้อยมาช่วยชาติพัฒนา

(อรุพงศ์ ชุ่มช่วย. 2529 : 63)

ผ้าขาว หมายถึง เด็กน้อย ซึ่งเป็นวัยที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ประพันธ์มีการใช้สัญลักษณ์มาประกอบในพร้อยกรองบ้างพอสมควรส่วนมากเป็นลักษณะที่ผู้อ่านทั่วไปคุ้นเคยอยู่แล้ว ทำให้ความหมายในพร้อยกรองนั้นเด่นชัดขึ้น

3.1.3 การกล่าวเกินจริง เป็นลักษณะของการใช้โวหารที่โลดโผนซึ่งเป็นไปไม่ได้ในสภาพและเหตุการณ์ที่เป็นจริง แต่จะมีความสมจริงและให้อารมณ์สะท้อนใจในความรู้สึกของผู้อ่านมีทั้งลักษณะที่แสดงความเกินจริงอย่างชัดเจนและแบบเลียบเคียง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสะท้อนใจเป็นสำคัญดังนี้

ร.พ.ช. เก็บประธานงานศพพ่อ

จุดไฟจุดดอกไม้จันทร์วันคละเหลียง

พิณพาทย์เสนาะเคาะสนับขวัญกระเจิง

น้ำตาแจ้งท่วมจิตลูกทุกขทวี

(ช่อเอื้อง เรื่องโรวลย์. 2529 : 35)

ผู้แต่งได้บรรยายถึงความทุกข์โศกเสียใจในการสูญเสียพ่อไป เขากล่าวว่าร้องไห้จนน้ำตาท่วมหัวใจเป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อให้เห็นถึงความเสียใจได้อย่างมากมายเกินที่จะบรรยายได้

ฉันร้องไห้คร่ำครวญ

เพื่อให้น้ำตาของฉัน มาเป็นน้ำดื่ม

เจือจานประທံความหิวโหยของพวกเขา

ฉันอยากจะควักเนื้อหัวใจ

อันเปี่ยมล้นด้วย ความรัก ความเห็นใจ

ความเข้าใจของฉัน

นำมาเป็นอาหารแจกจ่ายแต่...พวกเขา

กินเนื้อหัวใจฉันเดอะนะ

(คำกล่าว. 2528 : 19)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงความรู้สึกสงสารเห็นใจเด็กที่ยากไร้ขาดอาหาร ด้วยการที่จะร้องไห้จนน้ำตามีปริมาณมากพอจะให้ได้กิน ๑ ที่ยากจนเต็ม เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การที่จะควักหัวใจออกมาทำเป็นอาหารให้เด็กรับประทานก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่ในสภาพที่เกินจริง ในทฤษฎีการร้องไห้กลับทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจว่า บุคคลในทฤษฎีการร้องไห้รัก สงสาร เห็นใจเด็ก-เยาวชนมาก และต้องการเสียสละอย่างแท้จริง

เยาะเย้ยกับความเยาวยวีย์

ออกเดินทาง อ่างว้างมิดมณ

กับความคิดจิตใจที่สับสน

ต้นตอทั้งใจไว้ข้างทาง

(เพลง. 2528 : 27)

เป็นการกล่าวถึงการเดินทางรอนแรมไปเรื่อยอย่างไร้จุดหมายปราศจากความรู้สึกและหลักยึดมั่นหัวใจไม่ได้ติดตัวไปด้วย แต่ปล่อยทิ้งไว้ตามทางเดิน

จากการวิเคราะห์หรือกรองในด้านวรรณศิลป์ ในแง่ของการกล่าวเกินจริงนี้ พบว่า ผู้ประพันธ์ไม่นิยมใช้คำกล่าวเกินจริง สังเกตได้จากมีหรือกรองจำนวนน้อยที่มีการกล่าวเกินจริงปรากฏอยู่

3.2 การสร้างภาพพจน์

3.2.1 การบรรยายหรือการพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา เป็นลักษณะของการสร้างภาพพจน์โดยการกล่าวอย่างตรงตรงส่วนมากเป็นการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรง มีความตรงไปตรงมา อ่านแล้วเข้าใจได้เสียทันที

ในหรือกรองชื่อ "เด็กทองนา" ได้บรรยายถึงสภาพของเด็กที่อยู่ตามชนบท โดยการใช้อธิบายง่าย ๆ อย่างตรงไปตรงมาจนเห็นภาพพจน์ได้ ดังนี้

เริ่มเปิดเปลือกตาเบิมองเห็นภาพ	เปลวแดดอาบลมร้อนกร้อนผิวหนัง
ชีวิตอันคับแคบแสนผูกพัน	พบกับความผิดหวังตลอดมา
เสื่อกางเกงพอไว้ปิดกายมิด	ไม่มีสิทธิ์สวมใส่ให้หรูหรา
เท้าเปลือยเปล่าอย่างอยู่กลางนา	ต้องลุยฝ่าหนามกินไม้ดินทราย
บางคืนหนาวหนาวจนหนาวไหว	ต้องก่อไฟไล่หนาวจนเข้าสาย
ในยามร้อนร้อนจนทนทนไม่ไหว	เหมือนผิวหนังถูกย่างอย่างร้อนรน

(บุญชัย ต้นสกุล. 2529 : 311)

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้ผู้อ่านได้มองเห็นสภาพชีวิตของเด็กในชนบท ตั้งแต่บรรยายการตรากตรำว่า บางครั้งร้อนร้อนมาก เด็ก ๆ ต้องทนกรำแดดที่แผดจ้าจนเรียกว่าเปลวแดด พนสัมผัสกับลมร้อนอยู่ตลอดเวลาจนผิวหนังเกรียมไหม้ มีชีวิตที่ลำบากยากแค้น ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า ชีวิตผูกพัน คือหาความสุขไม่ได้เลย เสื่อกางเกงที่สวมใส่ก็พอปิดกายกันอายเท่านั้น อาจจะขาดรุ่งริ่งหรือไม่ดีพอไม่เคยมีเสื้อผ้าที่ดี หรือสวยงามเลย ส่วนเท้าของเด็ก ๆ เหล่านี้ก็ไม่มีการเท้าสวม สังเกตจาก ผู้ประพันธ์ใช้คำว่าเท้าเปลือย การที่บุคคลไม่สวมรองเท้าเมื่อเดินก็จะต้องได้รับความเจ็บปวดเท้า และได้รับความสกปรกที่เหยียบย่ำ เด็ก ๆ เหล่านี้ต้องได้รับความทรมานมากที่ต้องเดินด้วยเท้าเปล่า

ไปบนท้องนาที่แห้งแล้งจนแตกกระแหง ต้องเดินย่ำไปบนหนาม หิน ไม้ และดินทรายที่ระอุร้อน บางคืบ
นั้นหนามมากจนนอนไม่ได้ ต้องลุกขึ้นมาก่อไฟผิงแต่เช้าจนสาย แต่พอในฤดูร้อนก็ร้อนมาก ผู้ประพันธ์
ใช้คำว่า ทุรนทุราย และ คำว่า ญ๋อย่าง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพการที่ร้อนอย่างทุรนทุราย รวม
กับว่าร่างกายถูกย่างบนไฟได้อย่างชัดเจน

บทร้อยกรองชื่อ "คอย" ผู้ประพันธ์ได้บรรยายไว้ว่า

ลมเหนือพัดพัดฝ่าหลังคาแฝก	ผ่านรอยแยกฝาขัดแตะและแสนหนาว
ครูกัดฟันถือขอล้อคบอกเรื่องราว	ถอนใจยาวหนาวสายลมต้องข่มใจ
เด็กนักเรียนน้อยน้อยตัวนิคนิค	นั่งเบียดชิดวางดินสอเขียนไม้หวะ
ครูจึงเรียกหนูจ๋าเราไป	ก่อกองไฟนั่งเรียนกันกลางลาน

(สา. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพพจน์อย่างตรงไปตรงมาอย่างง่าย ๆ ทำให้ผู้อ่านมองเห็น
ภาพโรงเรียน ฝาไม้ขัดแตะหลังคามุงด้วยแฝกในแถบชนบท พอถึงฤดูหนาวลมก็พัดจนลอดเข้าไปตาม
ซี่ไม้ขัดแตะ ทำให้การเรียนการสอนของนักเรียนและครูเป็นไปอย่างทรมาน ครูก็ต้องกัดฟันสอน
อยู่หน้าชั้นด้วยความหนาว จนต้องถอนใจยาว เมื่อลมหนาวพัดกระโชกเข้ามา เด็ก ๆ นักเรียนตัว
น้อย ๆ นาสงสารก็จะหนาวจนตัวสั่นไปตาม ๆ กัน ต้องนั่งเบียดกันจนชิดเพื่อให้เกิดความอบอุ่น
เด็ก ๆ ก็จะเขียนหนังสือและเรียนไม่ได้ต้องวางดินสอไว้ ในที่สุดครูผู้สอนก็แก้ปัญหาโดยการ
ชักชวนเด็ก ๆ นักเรียนลงไปก่อกองไฟแล้วนั่งเรียนกันที่ลานดินข้างนอก

บทร้อยกรองชื่อ "ครูบดคอย" ได้บรรยายอย่างตรงไปตรงมาจนผู้อ่านเห็นภาพพจน์ได้ดังนี้

เหมือนทะเลขูเขาคั่นเงาไม้	ทอดกว้างใหญ่เป็นปามหาศาล
เป็นยอดคอยเขตกั้นแดนกันดาร	ที่ตั้งบ้านแม้วลายมากหลายเรือน
ตามลาดเนินพึงผาลงท่าห้วย	ความเจ็บป่วยยากจนอยู่กลั่นเกลื่อน
ครูคนหนึ่งคือฉันสิ้นสะเทือน	อยู่เป็นเพื่อนปลอบใจช่วยหย้า

เด็กแม้น้อยมอมแมมแก้มดำต่าง
เสียงเจื้อยแจ้วหัวร่ออ่าน ก.กา

ผอมซูบร่างลั้มครูดุเตียงสา

นุ่งเสื้อผ้ารุ่งรังทั้งหญิงชาย

(ทักษณานันทน์. 2530 : 19)

จากบทหรือกรอนี้ผู้อ่านจะสามารถมองเห็นภาพบุ๋มมากมายอุดมไปด้วยต้นไม้ เป็นป่าที่กว้างใหญ่ไพศาล บนยอดดอยเหล่านั้นจะมีบ้านเรือนของชาวเขา คือพวกเผ่าล่ายอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นถิ่นที่ทุรกันดารมาก ภูมิประเทศนอกจากจะเป็นป่า ดอย แล้วยังมีที่ลาด เนิน เหมิง ผา และลำห้วย พวกเผ่าล่ายนี้มักมีเหตุเรื่องการเจ็บป่วยอยู่มาก ได้อาจารย์ครูคนหนึ่งบนหรือกรอนเป็นผู้ช่วยเหลือให้ยาและดูแลรักษา ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงสภาพของเด็ก ๆ เผ่าล่ายจนเห็นภาพพจน์อย่างชัดเจนว่า เด็ก ๆ เผ่าล่ายมีสภาพสกปรกมอมแมม ที่แก้มเปื้อนเประเป็นรอยต่าง ร่างกายผอมซูบ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ขาดวันอย่างน่าสงสาร กำลังรุมล้อมครูผู้สอนอย่างไร้เตียงสา เสียงอ่านหนังสือเจื้อยแจ้ว แล้วก็หัวเราะกันอย่างสนุกสนาน เป็นภาพพจน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ บรรยายอย่างตรงไปตรงมาจนทำให้ผู้อ่านเห็นชัด และเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ ทั้งน่ารัก น่าเอ็นดู และน่าสงสาร

บทหรือกรอนชื่อ "โรงเรียนเด็กชาย" ได้บรรยายถึงสภาพบรรยากาศของชนบท และนักเรียนซึ่งกำลังไปโรงเรียน ไว้ว่า

"สายฝนพรำน้ำขึ้นอาบพื้นหล้า

กบเขียดร้องหาคู่อยู่เกรียวกราว

กระต๊อบน้อยเตียวดากกลางสายฝน

ชีวิตหวานไล่ละมุนกระอุ่นไธ

เด็กน้อยค่อยค่อยย่างบนทางเปลิ้ว

วัยเยาว์วัยสนุกวัยซุกซน

มือเล็กเล็กบรรจงถือหนังสือมัน

แม้เสื้อผ้าเปียกฝนก็ใจใจ

ท้องทุ่งน่านานองเป็นพองขาว

กระโอหนาวจับข้าวแห่งหัวใจ

เด่นอยู่บนฉากน้ำที่ล้ำใส

เหมือนมอดโบกคลื่นลมสังคมคน

ตัวคนเดียวเหลียวหน้ามาอีกหน

ฝ่าลมฝนเดินทางที่กว้างไกล

ใบตองกั้นกางฝนจนพรำไหว

คงรุกไล่ระยะทางอย่างอดทน

ผากรอยเท้าบนทางที่ร้างรก	ใบข้าวปกตลอดทางต่างถนน
เท้าเปื้อนเปื้อนเปื้อนไปไม่จำน	แต่ใจหม่นซึมเศร้าไม่เข้าใจ
ตลอดทางมีด้าด้วยคำถาม	ทุกโมงยามเคยเห็นแต่เล่นไล่
เที่ยวตกปลาหาปูอยู่รำไป	ชีวิตใหม่ไม่เลยแต่เคยมา"

(ว.ก.น. 2528 : 26)

ในตอนต้นของบทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงสภาพชนบทในฤดูฝนจนเห็นภาพพจน์อย่างชัดเจน และเกิดบรรยากาศที่สมจริง ผู้อ่านจะสามารถมองเห็นสายฝนที่ตกพร่า ๆ ทำให้แผ่นดินชุ่มฉ่ำ ตามทุ่งนามีน้ำขังเจิ่งนองเป็นหนองสืขาวอยู่มากมาย ทนเบียดส่งเสียงร้องระงม จนกระทั่งอากาศหนาวเย็นยิ่งขึ้น ต่อมาผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้ผู้่านเห็นภาพกระท่อมน้อยหลังหนึ่งอยู่ท่ามกลางสายฝน ผู้ประพันธ์เน้นให้ภาพกระท่อมน้อยเด่นชัดยิ่งขึ้นด้วยคำว่า เต้นอยู่บนจากน้ำและเป็นวิถีชีวิตที่สงบห่างไกลจากความวุ่นวายของสังคม ต่อจากนั้นผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นสภาพของเด็กนักเรียนตัวน้อย ๆ เดินกรำฝนด้วยเท้าเปล่าไปโรงเรียน ผ่าสายฝนหนาวด้วยระยะทางที่ไกลมือเล็ก ๆ ข้างหนึ่งบรรจงถือหนังสือเรียน อีกข้างหนึ่งถือใบตองปิดไว้บนศีรษะกันฝนแทนร่ม แม้เสื้อผ้าจะเปียกฝนแต่ก็ยังเดินต่อไปอย่างอดทนตามทางที่รกรกด้วยใบข้าวที่ปกคลุมลงมา

จากการวิเคราะห์ถึงการสร้างภาพพจน์ ในลักษณะการบรรยายหรือการพรรณนาอย่างตรงไปตรงมานั้น พบว่าบทร้อยกรองที่มีการสร้างภาพพจน์ในลักษณะนี้มีจำนวนน้อย ส่วนมากจะไม่เกิดภาพพจน์ลักษณะนี้ในบทร้อยกรองที่นำมาศึกษา เป็นเพราะว่าการเสนอบทร้อยกรองนั้น ยังขาดการให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่จะนำมาประกอบในการจินตนาการอยู่มาก ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถเกิดภาพพจน์จากบทร้อยกรองนั้น ๆ ได้

3.2.2 การพรรณนาอย่างต้องตีความ เป็นลักษณะของการสร้างภาพพจน์โดยการแฝงหรือซ่อนความหมายเอาไว้การใช้คำและความจำเป็นคำที่มีความหมายโดยนัย ผู้อ่านจะต้องมีความสามารถในการอ่านที่จะต้องวิเคราะห์หรือตีความออกมาให้ได้จึงจะเกิดภาพพจน์อันเป็นลักษณะของศิลปะในการแต่งซึ่งผู้ประพันธ์ได้แสดงเอาไว้ มีตัวอย่างดังนี้

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "มิใช่ผ้าอ้อม" ได้บรรยายไว้ว่า

เด็กอ่อน

ผ้าอ้อมขาว

มือของแม่คือแผ่นดินนุ่มนวล

อ้อมอกแม่คือสวนดอกไม้ร่มรื่น

เท้าของแม่คือทางของลูก เรื่อยมา

แต่แผ่นดินนี้มิใช่แค่ผ้าอ้อม

ยามไร้คนอาทร

ลูกจงอย่าอ่อนแอ

แม้มิใช่เส้นทาง

เส้นทางนั้นอยู่ข้างหน้า

อกแม่ให้ความรัก

ส่วนความยิ่งใหญ่

หาเอาจากฟ้าและแผ่นดิน

(ยังดี วชิรจันทร์. 2527 : 85)

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) นี้ได้บรรยายให้เกิดภาพพจน์ในลักษณะที่ต้องตีความ กล่าวคือ ผู้ประพันธ์ได้ใช้ทั้งลักษณะการแฝงความหมายไว้ในสัญลักษณ์ซึ่งได้แก่ คำว่า "ผ้าอ้อมขาว" หมายถึงชีวิตที่บริสุทธิ์ที่อยู่ในกรอบแคบ ๆ "เส้นทาง" หมายถึงการดำเนินชีวิต แฝงไว้ในการอุปมาอุปไมย ได้แก่ "มือของแม่คือแผ่นดินที่นุ่มนวล" หมายถึง การโอบอุ้มดูแลช่วยเหลือ ปรคับประคอง "อ้อมอกของแม่คือสวนดอกไม้ร่มรื่น" หมายถึง ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย และเป็นลูก "เท้าของแม่คือทางของลูก เรื่อยมา" หมายถึงมารดาดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบที่ดำเนินชีวิตในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ยังแฝงความหมายไว้ในคำที่มีความหมายโดยนัยด้วย ได้แก่ จากข้อความที่ว่า "แต่แผ่นดินนี้มิใช่แค่ผ้าอ้อม" คำว่าผ้าอ้อมมีความหมายโดยนัยคือ ชีวิตเล็ก ๆ ที่อยู่ในกรอบแคบ ๆ "ส่วนความยิ่งใหญ่หาเอาจากฟ้าและดิน" คำว่า ฟ้าและดิน ก็คือสิ่งอื่นที่ไม่ใช่มารดา เป็นสิ่งที่บุตรต้องการแสวงหาด้วยความพยายาม

รวมความทั้งหมดที่ได้ตีความไว้แล้ว สรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงการที่มารดาได้
สอนบุตรว่า ในตอนที่บุตรยังเป็นเด็กทารกอยู่ เป็นผู้บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา มีชีวิตในโลกแคบ ๆ มี
มารดาคอยให้ความรักความอบอุ่นโอบอุ้มดูแลช่วยเหลือให้ปลอดภัยเป็นสุขตลอดมา มารดาได้นำทาง
ชีวิตของบุตรมาโดยตลอด แต่ว่าชีวิตจริง ๆ แล้ว โลกนั้นกว้างใหญ่ไพศาลมาก เมื่อบุตรออกไปผจญ
ชีวิตในโลกกว้างแล้ว บุตรต้องเข้มแข็ง และยืนหยัดด้วยสองขาของตน เส้นทางชีวิตที่จะไปสู่ความ
ยิ่งใหญ่ นั้น บุตรต้องแสวงหาเอง

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ชื่อ "ผีเสื้อ" ได้กล่าวว่า

เคยเลี้ยงผีเสื้อ
จากหนอนตัวเขียวอ่อน
กลายเป็นดักแด้เปลือกแข็ง รอคอยเวลา
ฉีกเปลือกไหม้ท่ามกลาง
จนแมงมุมออกมา
ฉีกเนื้อแห้ง... จะกลายเป็นผีเสื้อแทนมัน
ถ้ามันไม่กินข้าว ไม่อาบน้ำ ไม่แปรงฟัน
ไม่ขี้ไม่นอน
มันตอบแม่ว่า
"หนูอยากเป็นผีเสื้อ"
แม่อัดใจใหญ่ หาวว่ากวนใจกิเลส
แม่ว่าแม่อไม่รู้รอกหรือ
มันกำลังสร้างโลกเล็ก ๆ ของมัน
ที่มีผีเสื้อบินว่อน
และตัวมันกับผีเสื้อลายสวย
และมันจะบินหนีแม่อให้ไกลลับเลย

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เกิดภาพพจน์ในลักษณะที่ต้องตีความ กล่าวคือ ได้แฝงความหมายไว้ในลักษณะของสัญลักษณ์ ได้แก่คำว่า "ผีเสื้อ" ความมีชีวิตชีวา เสรี แฝงความหมายไว้ในลักษณะของการอุปมาอุปไมย ได้แก่ "เพนียดอกเป็นผีเสื้อ" หมายถึง การที่อยากมีชีวิตที่มีอิสระเสรี "การเลี้ยงผีเสื้อ" หมายถึง การสร้างโลกส่วนตัวเล็ก ๆ ของเด็กผู้หญิงคนนี้ โลกที่มีอิสระตามที่เธอต้องการ

จากการตีความข้างต้นจะทราบได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นธรรมชาติของเด็ก ที่ต้องการมีชีวิตอย่างอิสระเสรี ต้องการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามใจตนเอง จึงสร้างโลกส่วนตัวเล็ก ๆ ขึ้นมา โลกที่สดใสตามที่เด็ก ๆ ต้องการโดยไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนด้วยเลย

บทร้อยกรองชื่อ "ผ้าขาว" ได้บรรยายให้เกิดภาพพจน์ในลักษณะที่ต้องตีความไว้ว่า

ผืนผ้าขาวร่อนวันที่แต้มสีสัน	จากภูกันสังคมอันขมขื่น
จิตรกรรมากมายยังอยู่ยั้ง	และดาดันด้วยภาพอาบนํ้าตา
ปีแล้วปีเล่าแผ่รอมภาพ	อันอ้อมอานด้วยสีที่ปรารถนา
เป็นสีเดียวโดดเด่นธรรมชาติ	ภาพศรัทธาล้วนล้วนซึ่งควรเป็น
ผ้าขาวยังตกตมจนน้ำเน่า	เป็นผ้าเก่าในโรงงานท่านก็เห็น
เกลื่อนถนนกล่นทางเท้าเข้าจนเย็น	แม้คำคืนสำเค็ญอยู่ข้างคู
ไม่มีจิตรกรไหนสนใจวาด	กล้าประกาศภาพใหม่ให้โลกรู้
ไม่มีสีใดใดเด่นควรดู	ไม่มีภูกันใดใดได้ระบาย
สงสารผ้าขาวบวบนวาระรัก	ยังถูกหยิกถูกขยำถูกค้าขาย
จากสังคมความบ้าอันทำทลาย	ซึ่งโหดร้ายกับผ้าขาวมายาวนาน
อย่าวาดเพียงภาพใหม่ในวันนี้	จิตรกรควรมีความสงสาร
สร้างภูกันอันใหม่ตลอดกาล	ก่อนผ้าจารจารึกด้วยหมึกดำ

(สมวงศ์ มะโนเมษยา. 2528 : 26)

ผู้ประพันธ์ได้แฝงความหมายในลักษณะการใช้สัญลักษณ์และการอุปมาอุปไมยไว้ในคำว่า "ผ้าขาว" ซึ่งหมายถึงเด็ก-เยาวชน โดยอาศัยข้อความในบทร้อยกรองที่ว่า "สงสารผ้าขาวบวบนวาระรัก" ซึ่งหมายถึงเด็ก-เยาวชน โดยอาศัยข้อความในบทร้อยกรองที่ว่า "สงสารผ้าขาวบวบนวาระรัก"

ระริก" แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องเป็นสิ่งมีชีวิตจึงจะหนาวระริกได้ และข้อความที่ว่า "อย่าวาดเพียงภาพใหม่ในวันนี้ จักรวรรดิความสงสาร สร้างมุกอันใหม่ตลอดกาล ก่อนผ้าจากรักด้วยหมึกดำ" แสดงให้เห็นว่าสิ่งมีชีวิตนั้นต้องการความสงสาร เป็นสิ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา และต้องการให้ลูกลืมในสิ่งที่ตั้งถาม จึงหมายถึง เด็ก-เยาวชน ซึ่งตามปกติแล้วบุคคลทั่วไปมักจะกล่าวถึงเด็กเป็นผู้บริสุทธิ์และเปรียบเสมือนผู้ชายในความหมายโดยเปรียบเทียบอยู่แล้ว จึงสามารถตีความในลักษณะดังกล่าวได้

จากการตีความข้างต้น ทำให้ทราบถึงการบรรยายให้เกิดภาพพจน์ในทร้อยกรองนี้ว่า มีเด็ก-เยาวชนจำนวนมากที่ยังได้รับความลำบากเดือดร้อน เด็ก ๆ ต้องการมีชีวิตที่ดีและเป็นสุข แต่ก็ไม่มีใครช่วย ยิ่งปรากฏว่าเด็กบางคนถูกกดขี่และเอาเปรียบด้านแรงงานในสลัม ในโรงงาน เด็กบางกลุ่มแสร้งจ้องตามถนนหนทาง ตามข้างถนนริมคูคลอง ไม่มีใครกล้าสนใจที่จะช่วยให้ชีวิตเด็กเหล่านั้นให้ดีขึ้นได้เลย เด็กบางกลุ่มยากจนขาดเสื้อผ้าต้องทนหนาวเย็น บางกลุ่มก็ถูกทารุณและเป็นสินค้าโดยเฉพาะในสิ่งที่เสื่อมโทรม ผู้ใหญ่ควรที่จะช่วยกันแก้ไขและช่วยเหลือก่อนที่จะสายเกินไป

3.2.3 การบรรยายให้เห็นภาพการ เป็นลักษณะของการสร้างภาพพจน์โดยการบรรยายหรือพรรณนาให้เห็นถึงรูปร่าง ลักษณะของการเคลื่อนไหวตามบทบาทที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอไว้ การบรรยายหรือการพรรณนาในลักษณะนี้มักจะมีรายละเอียดชัดเจนเห็นบรรยายากดังนี้

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพของมารดา ที่เฝ้าคอยการกลับของบุตรได้เห็นกิริยาพะง่อพะเง้งของมารดาประกอบกับการเคลื่อนไหวตลอดจนความรู้สึกกระวนกระวายของมารดาอย่างชัดเจนดังทร้อยกรองชื่อ "ลูกของแม่" ดังต่อไปนี้

เก็บมะลิร้อยมาลัยไว้เป็นร้อย	เก็บไว้คอยสวมให้ไว้รับขวัญ
เก็บมะลิมาลัยไว้ทุกวัน	เก็บใส่ขันวันละหน่วยไว้คอยรอ
จนมะลิเหี่ยวหายไปในหลายหน	ก็รอจนเวลาหมดใจจดจ่อ
บอกจะมา... ก็ไม่มา... น้ำตาคลอ	เอาเจ้าลื้อมาให้ เก้อ... ชะเง้อคอย

รถสองแถวชมช่อหะลอผ่าน
 รอยยางบนถนนลูกรังยังทิ้งรอย
 แล้วไต่ต่างก็เท่าตั้งใบทั้งบ้าน
 " คุณแม่ขา คุณแม่ขา " ริมมาตุ
 หยาดน้ำตาไหลพรากน้ำหมากหยด
 แม่ชะงักเห็นตาเจ้า พอเข้าใจ

ทรมานต้องชะงักแลดูบ่อย
 ควรจะน้อยใจไหมก็ไม่รู้
 บนนอกชานอันสูงของก็ร้องกู่
 ใครยืนอยู่ตรงนั้นเหมือนฝันไป
 กระเซ็นรดเสื้อหรือผู้มาใหม่
 คมก้นใหม่กับที่แม่ชะงักคอย
 (อริสรา. 2530 : 81)

จากบทร้อยกรองที่ยกมาได้บรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ในลักษณะให้เห็นภาพการ กล่าว
 คือ เห็นรูปร่างและการเคลื่อนไหวของมารดาที่เผ้ารอคอยการกลับมาของบุตรอย่างใจจดใจจ่อ
 เริ่มต้นด้วยการเก็บมะลิไว้หุงวัน ร้อยเห็นมาลัยไว้จวนมะลิเหี่ยว ผู้อ่านจะมองเห็นในหน้าของผู้เห็น
 มารดาว่าผิวนวลแก้มและน้ำตาคลอ เผ่าชะเง้อชะเง้อย่างกระวนกระวาย ถ้าเห็นและได้ยินเสียง
 รถผ่านมา มารดาจะชะเง้อชะเง้อและคอยเกือบทุกครั้ง ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงเล็ก ๆ น้อย ๆ
 เสริมให้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ และเห็นภาพการเป็นอย่างดี เช่นกล่าวถึงรอยยางบนถนน
 ลูกรังที่ยังทิ้งทิ้งรอยให้มารดา คิดคำนึงอยู่อย่างน้อยใจ จากนั้นผู้อ่านก็จะได้ยินทั้ง เสียงสุนัขเห่า และ
 นกบนท้องร้องกันขรมไปหมด เห็นภรรยาอาการกระตือรือร้นดีใจของสัตว์ทั้งสองได้อย่างชัดเจน
 ตลอดกิริยาอาการของมารดาที่มองบุตรด้วยความดีใจอย่างลึบตัว จนน้ำตาไหลพราก น้ำหมาก
 ไหลหยด เป็นสภาพการดีใจของมารดาและบุตรที่ได้พบกันหลังจากที่ได้จากกันมานานแสนนาน
 และอ้อมเอินโอบกอดหลังจากการรอคอยการกลับมาอย่างใจจดใจจ่อ

บทร้อยกรองชื่อ "หนาว" นี้ให้ภาพพจน์ไว้ว่า

ทุกเช้าที่ขอกบาวหนาวลมพัด
 เด็กนักเรียนเล็กเล็กคือเด็กไทย
 เหยียบหนาวขึ้นจนหนาวชาสองฝ่าเท้า
 สิ่งที่เราทำได้ใจพากเพียร

น้ำค้างจัดเกาะในหน้าคราวันใหม่
 ต่างย้ายไปตามคันนาภาโรงเรียน
 กายสั่นเทาเกินกว่าจะบิดเขียน
 คือต้องเปลี่ยนห้องสอนเป็นลานดิน

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพเด็กนักเรียนยากจนที่ต้องทนเดินฝ่าอากาศหนาวมาโรงเรียน ผู้อ่านมองเห็นภาพของเด็กนักเรียนที่ไร้เตียงสลาย่าทำออกมาจากบ้านด้วยความลำบากยากแค้นท่ามกลางบรรยากาศที่เหน็บหนาวอย่างทรมาณและอดทนในการเรียนที่ลานดิน

บทร้อยกรองชื่อ "นกกน้อย...และ...จัน" ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพพจน์ว่า

เห็นนกกน้อยบินผ่านไปจันทุกวัน	โอ้เจ้านั้นจะบินไปที่ไหนหนา
จะกลับรังหรือร่อนเร่ตามเวลา	หรือออกหาอาหารตามร้านรวง...
หรือเจ้าตามหาพ่อและแม่เจ้า	ที่เคยเฝ้าดูแลอยู่อย่างแนบหวง
หรือเจ้าหาที่อยู่ใหม่เพราะใครลวง	เพราะใครทวงที่อยู่เจ้าจึงเฝ้าบิน...
<u>เจ้ามาเกาะกิ่งไม้ร้องจิบจิบ</u>	ทำลายความเงียบกริบนั้นเสียสิ้น
เหมือนจะเอ่ยถามใครให้ได้ยิน	ว่าที่นี่คือถิ่นฐานบ้านของใคร?..
<u>เจ้าหันซ้ายหันขวาหาคำตอบ</u>	<u>ก้มหน้าอย่างทันทิเนนาไว้</u>
<u>แต่แล้วต้องกระพือปีกบินต่อไป</u>	<u>นกตัวใหญ่ไล่ตามมาจิกตี...</u>
อนิจจานกน้อยบินคล้อยต่ำ	สนอยาจวนย่ำมาถึงที่
หมดเรี่ยวแรงร่างระทวยช่วยด้วยที	โอ้ชีวิตนกกน้อยต่ำต้อยนัก...
ถนนเฝ้ามองไปข้างไกลลับ	จันนั่งหนึ่งถึงสิบเกือบเสียหลัก
ค่อยประคองร่างขึ้นเดินทุเลาทุก	จันช่างเหมือนนกปีกหักตัวน้อยนัก!...

(สารนิ สียงพ. 2529 : 34)

จากบทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพการเคลื่อนไหววาทกิริยาต่าง ๆ ของนกได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะข้อความที่ว่า "เจ้ามาเกาะกิ่งไม้ร้องจิบจิบ" ทำให้ผู้อ่านมองเห็น นกตัวน้อย ๆ มาจับที่กิ่งไม้แล้วลงเสียงร้องน่ารัก และข้อความที่ว่า เจ้าหันซ้ายหันขวาหาคำตอบ ก้มหน้าอย่างทันทิเนนาไว้ แต่แล้วต้องกระพือปีกบินต่อไป นกตัวใหญ่ไล่ตามมาจิกตี" ทำให้ผู้อ่านมองเห็น นกตัวน้อย ๆ ตัวหนึ่ง เกาะบนกิ่งไม้หันซ้ายหันขวา ก้มหน้า กระพือปีกบิน แล้วก็เห็น นกตัวที่ใหญ่กว่าตามมาจิกตีจนหมดเรี่ยวแรง เป็นการบรรยายที่ทำให้เกิดภาพพจน์แบบเห็นภาพการ ได้อย่างชัดเจน

จากทร้อยกรองชื่อ "รำพึงถึงพ่อ"

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพที่บิดาเข่าต่อสู้กับโจรปล้นบ้านและถูกโจรยิงตายได้อย่าง

ชัดเจน

ก่อนตะวันจะลับไถ่ในทวัน	เสียงปืนสั้นแผดก้องริมร่องสวน
ร่างชราสิ้นเทาต้นแป๊ะเดวล	ถูกสาดสวนด้วยกระสุนแผลพรุนกาย
ผวาร่วง กางแผ่ลงพิงพาด	กระสุนมาประเบิดที่ศีรษะมาหงาย
วิญญาณห่อหุ้มเย็บเก็บบรรยาย	พ่อตายอย่างขนาด อูจาดตา

(บุญ ระโนด. 2530 : 97)

บทร้อยกรองนี้ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจน ผู้อ่านจะเห็นภาพของชายชราผู้หนึ่งกำลังต่อสู้กับผู้ลอบทำร้าย ด้วยอาการที่สิ้นเทาและถูกยิงกาดด้วยกระสุนปืนหลายนัดจนเป็นแผลพรุนไปทั้งตัว ชายชราผวาแล้วกางแขนขาล้มลงแผ่พิงพาดสิ้นใจในสวนด้วยสภาพที่น่าอนาถ เป็นเหตุการณ์ที่ผู้อ่านสามารถมองเห็นทั้งรูปร่างของชายชราทั้งตอนที่ยังมีชีวิตก่อนถูกยิง และตอนที่สิ้นชีวิตแล้ว นอกจากนั้นยังเห็นถึงการเคลื่อนไหวของการต่อสู้และการลอบยิง ตลอดจนเมื่อถูกยิงแล้วเห็นอาการผวา อาการล้มแผ่พิงพาดได้อย่างชัดเจน

3.2.4 การบรรยายหรือการพรรณนาที่ทำให้เกิดการหยั่งเห็น เป็นลักษณะของการสร้างภาพพจน์โดยการให้ข้อมูลหรือเรื่องราวแก่ผู้อ่านเพียงเล็กน้อย เป็นบางแง่มุมแต่ผู้อ่านสามารถที่จะเข้าใจ และรวบรัดไปถึงจุดสุดยอดได้โดยที่ส่วนมากจะไม่มีการให้ข้อมูลหรือเรื่องราวที่ละเอียด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำร้อยไร้ลิมส์ (Blank Verse) ไม่มีข้อบทหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

...หญิงสาว

ผืนแผ่นดินในฝัน

แล้วแอบยิ้มเพียรลำพัง

...โลกนี้แสนสวยนัก
 พรุ่งนี้...คงจะมีความหมาย
 ...เมื่อวันวานผ่านมา
 จวบจนวันนี้...วันที่ท้องฟ้าสลัวราง
 หญิงสาวกับยายสืบเอ็ดเม็ด
 นอนในโรงพยาบาล
 พ่อแม่เฝ้าห่วงหา...อาทร
 พร้อม ๆ กับชายอีกคนหนึ่งยกไหล่
 หัวเราะเบา...เบา
 กับ...ใครอีกคนหนึ่ง
 ที่ยังต้องเสียใจว่า...หลายสิบหยด

"หญิงสาว... ชายหนุ่ม... โลกนี้ และยายสืบเอ็ดเม็ด"

(ทรายย้อมสี. 2529 : 31)

คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ไม่มีที่บ่งชี้ได้บรรยายให้เห็นภาพพจน์ในลักษณะ
 การหยั่งเห็น โดยผู้ประพันธ์ได้ให้รายละเอียดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือ หญิงสาว ชายหนุ่ม
 โลกนี้ ยายสืบเอ็ดเม็ด นอนในโรงพยาบาล เมื่ออ่านบทประพันธ์แล้ว ผู้อ่านก็สามารถที่จะทราบได้
 ทันทีว่า หญิงสาวช่างฝันที่มองโลกอย่างสวยงามนั้น ต่อมาได้พบกับความผิดหวังอย่างรุนแรงจาก
 ชายหนุ่มที่เธอใฝ่ฝันจะเป็นคู่ครอง เธอเสียใจมากจนต้องกินยาเกินขนาดถึงยีสืบเอ็ดเม็ด จึงต้องเข้าเฝ้า
 รักษาตัวในโรงพยาบาล มีบิดามารดาคอยดูแลอย่างเป็นห่วง มีความเสียใจจนต้องร้องไห้ พร้อม ๆ
 กับที่ชายหนุ่มคนหนึ่งยกไหล่ และหัวเราะเบา ๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นถึงความไม่รับ
 ผิดชอบใด ๆ ที่เกิดขึ้นแก่หญิงสาวเลย

จากการศึกษาบทร้อยกรองในแง่ของการสร้างภาพพจน์นั้น พบว่า บทร้อยกรองส่วนใหญ่จะ
 เน้นที่จะสร้างภาพพจน์เท่าใดนัก มักจะเขียนออกมาตามความรู้สึกของผู้ประพันธ์ เพื่อระบาย
 อารมณ์ เพื่อสื่อความนึกคิดต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้ทราบ

3.3 การเล่นละครความคิด ที่เหมาะสม

การเล่นละคร ความคิดหรือทักษะที่ปรากฏในบทร้อยกรองในแง่ของความงดงามด้านความคิด จะต้องเป็นความคิดที่แยบคาย แปลกใหม่ หรือแสดงภูมิปัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งอันที่จะช่วยให้บท ร้อยกรอง เกิดความงามและมีความน่าสนใจดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้ประพันธ์ได้เล่นความคิดที่แยบคาย โดยการที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพการว่างงานของ ชายหนุ่มว่า

... เมื่อลูกไป-ลูกก็ไปสองมือเปล่า	ด้วยหวังว่าจะไปเอาเมื่อถึงที่
แต่คว้าได้ไม่ได้เพราะไม่มี	ลูกจึงพามือเปล่ามาเปล่าตาย
ลูกจึงพามือเปล่ามาฝากแม่	กับความท้อแท้แพ้ภัย
แม่คงฝากความหวังไว้มากมาย	เพื่อรอวันสลายเมื่อลูกมา...

(ไพฑูริย์ ธัญญา. 2528 : 93)

บทร้อยกรองนี้ได้รับบรรยายถึง ชายหนุ่มคนนี้ที่ทำงานว่างงาน เป็นการแต่งที่มีความคิดแยบคาย ทางด้านความคิด กล่าวคือผู้ประพันธ์ได้แสดงแง่คิดที่แยบคาย โดยการนำใช้ลักษณะของสภาพการไป มือเปล่าและกลับมามือเปล่า โดยเฉพาะข้อความที่ว่า "เมื่อลูกไปลูกก็ไปสองมือเปล่า" ตั้งความหวัง ไว้ว่า จะไปแล้วมาความหวังกลับมา มารดาก็รอความหวัง พอชายหนุ่มกลับมากลายเป็นว่า "ลูก จึงพามือเปล่ามาฝากแม่ กับความท้อแท้แพ้ภัย" หมายถึงความหมดหวัง ทั้งความหวังของลูกที่ เพียรพยายาม และความหวังของมารดาที่รอคอย

ความคิดที่แยบคายอีกลักษณะหนึ่งคือการที่คนตายแล้วเล่าเรื่องของตนเองให้ผู้อ่านฟัง

เด็กอย่างผมจะฆ่าผู้ใหญ่ใครก็รู้	ไม่ว่าผมหรือจำหันหน้าหนี
ขบรด ทั้งรัชดา, วิจารณ์ดี	ทุกรাত্রียะหยาบเย็นความตาย
ถ้าถูกจับปรับไปพอไม่ว่า	เดี่ยวผมมา ซึ่งใหม่ตั้งใจหมาย
ผู้พิพากษา ปราบลูก ต้องดูซ้าย	โถยสบายพ่อผมใหญ่ เป็นนายพล

รถของผมราคาเหยียบห้าแสน

พอผมกลัวจะอ ยายหน้าคน

ชีวิตผมโชคร้ายที่สุด

พ่อแม่รักตามใจอยู่ไม่เว้น

แต่... บัดนี้...

ถูกรดสิบล้อทั้งคันกับเงิน

พอกับแม่ร้องไห้ไม่ยอมหยุด

เมื่อท่านก้าวข้ามจากโลกา

ผมเจ็บแค้นโง่งมทุกถนน

ซื้อรถยนต์เป็นของขวัญวันสอบเอ็นท์

ไม่สร้างจุดเสียใจให้ใครเห็น

สมกับ เป็นลูกโง่งมกองเงิน

รดผมมันเห็นเห็นชัดเห็น

ผมเผื่อถูกส่งโรงพยาบาล

น้ำตาจลสายธารน่าสงสาร

พร้อมสังขารผมไหม้หมดในเมรุ

(ประสพโชค เย็นแสบ. 2530 : 27)

ถ้าพิจารณาเนื้อเรื่องตอนจบจะทราบได้ว่า เรื่องราวดังกล่าวเป็นเรื่องของคนที่เคยมีชีวิตไปแล้ว และได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ไม่ดีของตนเองให้ผู้อ่านฟัง เป็นลักษณะการนำเสนอเรื่องที่แบบคาย มีความแปลกใหม่ เพราะตามปกติแล้วผู้เล่ามักจะยังมีชีวิตอยู่ แต่ในบทร้อยกรองนี้ผู้เล่าได้เสียชีวิตไปแล้วโดยเล่าเรื่องราวของตนเองขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า ตนเองนั้นเป็นหนุ่มวัยคะนอง ได้อาศัยอิทธิพลของบิดาซึ่งเป็นนายพล ในการขับรถด้วยความคะนองและประมาท ไม่มีใครกล้าจับ เพราะเกรงอิทธิพลของบิดา ถ้าใครจับก็ต้องถูกย้าย จะได้รับความลำบากเดือดร้อน บิดานี้ให้ความรัก และตามใจมาก ได้ซื้อรถยนต์ราคาแพงมากให้เขาเป็นของขวัญวันสอบเข้ามหาวิทยาลัย เพื่อจะได้ขับขี้เล่น จนกระทั่งเขาได้ประสบอุบัติเหตุในการขับรถด้วยความคะนองและประมาท จนเสียชีวิตที่โรงพยาบาล เขาเห็นตามารดาร้องไห้และขึ้นมาทำพิธีเผาศพเขานับจิตกาธาน

บทร้อยกรองชื่อ "บ้านใดเกิด" ได้แสดงความคิดที่แบบคายว่า

รับปริญญาบัตรศาสตร์สมความหวัง

ทุ่งทั้งทุ่งที่เห็นเป็นเงินตรา

ญาติพี่น้องอยากเห็นเป็นตำรวจ

เป็นนายร้อยห้อยกระบี่มีวัน

อุตสาหกรรมใจเรียนเพียรศึกษา

และเวลาหลายปีที่ผ่านมา

ติดดาวอวดโก้หรูโก้

ทำงานให้แข็ง เข้มเต็มกำลัง

สมัครสอบนายร้อยแล้วคอยผล	ต้องหมองหม่นสอบไม่ได้ไร้ความหวัง
พ่อแม่ปลอบลองใหม่ให้หลัง	ลองอีกครั้งคราวนี้คงที่เรา
เขาเปิดรับสมัครใหม่หลายตำแหน่ง	ลองสอบแข่งชิงดูสู้กับเขา
เป็นปลัดก็ดีมีใช้เบา	และคงก้าวเป็นผู้ว่าคราต่อไป
สอบปลัดสุดประหลาดพลาดอีกครั้ง	ให้สิ้นหวังอนาคตอันสดใส
ไปสอบอีกหลายแห่งแม่เถลึ่งไกล	มิเคยได้สักครั้งยังว่างงาน
ไปสอบครั้งสุดท้ายสอบได้แล้ว	ดวงตาพ่อนายแววสุดสงสาร
เพราะที่สอบได้ก็มันคืองาน	เป็นนักการเมืองต้องทำ

(ยงยศ แข่งพวง. 2530 : 70)

จากทร้อยกรองนี้ เป็นการให้ทัศนะเกี่ยวกับการที่นักศึกษาเรียนจบแล้วสอบเข้าทำงานไม่ได้ สอบหลายครั้งก็ยังไม่ได้ ก็ครั้งที่นั้นก็ไม่ได้ในที่สุดก็ได้งาน ที่ตนเองไม่ปรารถนาที่สังคมดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นงานต่ำต้อย บกดีแล้วคนที่เรียนจบสูง ๆ น่าจะได้ทำงานดี ๆ ที่สังคมยอมรับ แต่ในเรื่องนี้ได้เสนอความคิดที่เข้าที่ที่ตรงกับข้างกับความรู้สึกของคนทั่วไป แต่ในสภาพของบางคน อาจจะประสมภาพเช่นนั้นก็ได้

ฉันเขื่อใจ
 เธอมีความคิดที่ดี
 เธอจะไม่มั่งงายอยู่กับโลกวิตร
 เธอจะเดินด้วยลำแข้งของตนได้
 ฉันเชื่อมั่นในความเข้มแข็งของเธอ
 ฉันเชื่อมั่นว่า
 เธอจะฝ่าฟันข้ามความลำบากไปได้

(พรวนไพร. 2529 : 148)

ผู้ประพันธ์ได้ชี้แนะเยาวชนให้รู้จักพึ่งตนเอง ให้เชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเอง
เหมือนคำที่กล่าวไว้ว่า "อตตาหิ อตตโนนาโถ" ซึ่งแปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึง คนที่หลงผิดประพฤติตนไปในทางที่ไม่ดี ช้ำยังถูกซ้ำเติมประนาม
หยามเหยียด ไม่ให้ออกาสกลับตัว เป็นคนดีว่า

เพียงแต่เธอหลงไปในความคิด	เพียงหลงผิดติดกลิ่นตมทินเนอร์
เขาก็ผลักโทษภัยมาป้ายเธอ	จนไม่เจอวันกลับตัวจากชั่วมา
	(ชะเอม. 2529 : 34)

ผู้ประพันธ์ได้เสนอความคิดที่ว่า ควรจะให้โอกาสให้คนที่หลงผิดนั้นกลับตัวกลับใจแทนจะ
คอยต่อว่าซ้ำเติม ก็ให้กำลังใจ ปลอบโยนให้คุณธรรมเข้าไปชักจูงให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี

จะไม่ให้ออกาสกันกระนั้นหรือ	เธอก็คือคนผิดพลาดอาจแก้ไข
ควรเผื่อแผ่ความเป็นธรรมกำลังใจ	เพื่อจะให้เธอหลุดพ้นจากคนเลว
	(ชะเอม. 2529 : 34)

ผู้เขียนได้ให้กำลังใจเด็ก-เยาวชนที่กำลังเริ่มต้นชีวิตให้พยายามฟันฝ่าอุปสรรคไปให้ได้
และเมื่อสามารถบรรลุจุดหมายในชีวิตแล้ว ก็ให้นึกถึงเด็กที่กำลังเริ่มต้นชีวิตเหมือนกับตนเอง
เริ่มต้นมา ซึ่งเป็นการเตือนเด็ก-เยาวชนทั้งหลายว่าอย่าลืมตัว ดังบทหรือกรองต่อไปนี้

เด็กน้อย...

แล้ววันที่เธอเติบโต

เจอคนที่เธอที่หมั่น

จงรู้ไว้

ยังมีเด็กน้อยอีกมากมาย

กำลังเริ่มต้นชีวิต.

(อัญฉุค. 2529 : 25)

การเสนอความคิดที่แปลกใหม่ ในการที่เด็ก-เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
ปรากฏในพริ้วกรองดังต่อไปนี้

ยามเอยยามว่าง

ปิดเทอมนี้มีเวลาพักผ่อน

งานรับจ้างทุกชนิดสู้จรีตนั้น

ช่วยพ่อแม่ขึ้นใจดังในเพลง

เด็กเคยวางแผนอะไรบ้างไหมหนอ

อย่าย่อท้อหางานทำนำเงินทอง

จงพากันหนักเอาเบาสนอง

ท่านไม่ต้องพึ่งจำนำให้ข้าเอย

(บุญเลิศ. 2531 : 45)

ในบทนี้ผู้เขียนได้ทำความคิดที่แปลกใหม่ไปจากบทพระพันธ์อื่นคือ แทนที่จะแนะนำให้เด็ก
ใช้เวลาว่างในการศึกษาหาความรู้ ผู้เขียนกลับแนะนำให้เด็กทำงานเก็บเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษา
ให้กับตนเองในอนาคตเรียนต่อไป เป็นการแบ่งเบาภาระให้กับตามมาตราเด็กได้อีกทางหนึ่ง

ความคิดที่แยบคายอีกลักษณะหนึ่งที่ช่วยให้พริ้วกรองเกิดความงดงามมากยิ่งขึ้นก็คือ
ความคิดในการเสนอการเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

พอตื่นเหยียบคันสตาร์ทด้วยมดมัน

ว่าวันวัยอ่อนเยาว์เจ็บเหงาหนัก

ภาพการแบ่งแย่งโค้งมอเตอร์ครอล

ประกบคู่ก็ก้องเกรียงไกร

แต่ละภาพแต่ละภาพที่ปรากฏ

แต่ละเสียงแต่ละเสียงก้องกังวาน

พร้อมด้วยมาดอาจหาญทะยานทุ่ง

ก็พร้อมที่จะประจัญหน้าประจักษ์

แต่ความรักคมเข้มอยู่เต็มใจ

ประจาดยอดนักบิณฑูย์ยิ่งใหญ่

ประกาศชัยให้เห็นเป็นพยาน

เริ่มร้อยสรเรื่องราวคำกล่าวขาน

จนซาบซ่านในจิตชีวิตเยาว์

ประกายรุ้งพรุ้งพรุทุกหมู่เหล่า

บิตคันเร่งบีบไล่จับเงา	รุมเร้าเรื่องสนุกทุกเวลา
จึงดนตรีมีสนั่นมรรธานเสียง	แผดสำเนียงทุกจังหวะสัทสา
ฉวัดเฉวียนเวียนวนมรรคา	ทั้งใบไม้เรียงรำตามทำนอง
เพียงระริกพลิกพลุกก็พลั่วว้าง	แล้วเรือนร่างร่วงพล้อยลอยละล่อง
ถลาวบจุบพื้นฝุ่นละออง	จบครรลองบทเพลงแห่งใบไม้

(จตุรงค์ เสรี. 2530 : 99)

เป็นการเสนอแนวคิดในการเปรียบเทียบ การรับรู้ด้วยความคะนอง จนถึงแก่ชีวิตของเด็กหนุ่มในช่วงเวลาเพียงน้อยนิดกับการปลิดปลิวของใบไม้ที่หลุดจากขั้ว เพียงแค่ใบไม้ไหวตามแรงลมพัดเท่านั้นใบไม้ก็หลุดร่วงลงสู่พื้น เหมือนกับชีวิตของเด็กหนุ่มที่จบลงอย่างง่ายดายโดยไม่มีใครค่าอะไรเลย

คุณค่าทางด้านความคิดอีกแง่หนึ่งคือ คำพูดที่เป็นจริง เป็นคติสอนใจอย่างมีคุณค่าว่า

คือผู้สร้างผู้เสริมผู้เพิ่มศักดิ์	ผู้รักจากใจให้ล้นหลาม
ผู้สละความสุขได้ทุกขั้วยาม	ผู้นิยามเรียกหาว่า "คุณครู"
<u>ไม่มีใครไม่มีครูเป็นผู้สอน</u>	ทุกบทตอนของพระคุณอันเอยอยู่
ทุกขณะของจิตศิษย์ เชิดชู	เทิดทูนผู้สอนสั่งไว้กลางใจ

(นิธิกานท์. 2530 : 61)

คำกล่าวว่า "ไม่มีใครไม่มีครูเป็นผู้สอน" นั้นเป็นคำกล่าวที่มีคุณค่าทางความคิด และมีความเป็นจริง

เป็นคติสอนใจแก่ทุกคนให้ เป็นคนที่ดีอย่าหลงลืมตัวทุกคนจะดีขึ้นมาได้จะต้องมีครูที่จะให้การอบรมสั่งสอน ให้ความรัก-เคารพ-เทิดทูน-บูชา ครูอย่างจริงจัง

จากการศึกษาถึงการเสนอความคิด ที่ชนะจากพร้อยกรองในแง่ของวรรณศิลป์ พบว่า มีพร้อยกรองจำนวนน้อย ที่แสดงออกในลักษณะการเสนอความคิดที่แปลกใหม่และแบบค้าย หรือเสนอ

ภูมิปัญญา เท้าที่พบมีการแสดงออกในแง่ของความคิดแบบคายและการนำเสนอที่แบบคาย

3.4 การสะท้อนความรู้สึกรู้สึกและการสร้างบรรยากาศ

ศิลปะในการแต่งบทร้อยกรองอันหนึ่งก็คือการสร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้อ่านได้แก่การสะท้อนความรู้สึกรู้สึกและการสร้างบรรยากาศให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม รู้สึกกินใจคล้อยตามและมีความสมจริงดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

เมื่อเจ้าไปเจ้าก็ไปสองมือเปล่า

สองตาแม้อยังจ้องอยู่เต็มตา

เห็ดตับเต่าต้งดอกขึ้นโตเต

ไฉ่ดอกเอย่ดอกโสนที่ริมคลอง

จนประตูประดับดอกฤดูใหม่

พออ้ายแกละวิ่งแจ้นมาทางไท่

ร้องตะโกนเจ้าแกละวันออกข่าว

แม่จับราวกระไดเป็นที่กุม

นั้นลูกใครกันหวาช่างหน้าขาว

แม่เห็นแม่อีกจ้องเสียเต็มตา

ลูกหลังลูกหน้าเสียนานเนิ่น

เจ้าดูม่องมือสิทิ้งผมทรง

วันเจ้าไปเจ้าก็ไปสองมือเปล่า

เออไหนเล่าเจ้าหนูที่ได้มา

ก็มกราบราบลงแทบเท้าแม่

คืนแม่อุ้มร่างนอนน้

จักเอย่ใดวาจาเวลานี้

แม่ทนมั่วทุกขบัตว์ยอดทน

เมื่อลูกไป-ลูกก็ไปสองมือเปล่า

วันนี้ฟ้าหมอง เสร้าเป็นฝนฟ้า

และบ่อต้นน้ำตาอันแตกนอง

ระนาดเอ๋ยเกยงลอยล่อง

ยังเหลือครึ่งเต็มร้องลำประโดง

วันนั้นฟ้าแจ่มใสเป็นลานเปรง

นอกแม่ก็โล่งที่สุ่มร่ม

กับบ้องปากปาวปาวที่ต้นกุย

เห็นเจ้าเดินดุ่มดุ่มบนคันนา

เป็นหนุ่มเหินน้ำรักเสียนักหนา

แล้วเต็มร้นน้ำตากก็หลังลง

เพราะนานเกินเจียนใจจะแตกผ

แต่แม่อังห่มลงด้วยชรา

เจ้าออกจะไปเอาของมีค่า

ให้แม่มองให้เต็มตาเถอะลูกรัก

วังนั ณ ที่นั้นเสียนาหนัก

ด้วยย่ำอยู่โน้ลัแห่งความจน

จะเอาใจไหนตีพาพร้าท่น

เพื่อลูกชายหนึ่งคนหลายขวบปี

ด้วยหวังว่าจะไปเอาเมื่อถึงที่

แต่คว้าไฉนไม่ได้เพราะไม่มี

ลูกจึงพามือนี้มาเปล่าดาย

ลูกจึงพามือเปล่ามาฝากแม่

กับความท้อแท้แก่พ่าย

แม่คงฝากความหวังไว้มากมาย

เพื่อรอวันล้มสลายเมื่อลูกมา...

(ไพฑูริย์ ธัญญา. 2528 : 93)

ผู้ประพันธ์ได้สร้างบรรยากาศและสร้างอารมณ์สะท้อนใจ ให้แก่ผู้อ่านโดยการบรรยายถึง การจากไปของบุตรชายโดยมีการรอคอยอย่างใจจดใจจ่อที่บ้านหลายปี บรรยายถึงสภาพการ รอคอยอย่างซบเซาซึ่งเต็มอารมณ์ด้วยความหวังและความคิดถึง ธรรมชาติรอบข้างมีส่วนช่วยให้เกิด บรรยากาศที่ดี การบรรยายถึง "เจ้าแกละ" ทำให้การกลับมาของบุตรชายดูน่าตื่นเต้นยิ่งขึ้น น้ำตา จากมารดา การสัมผัสเนื้อตัวทำให้บรรยากาศอบอุ่นซบเซาซึ่งมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น การบรรยายถึงความ รักความคิดถึง การรอคอยอย่างใจจดใจจ่อของมารดาที่มีต่อบุตร ประกอบด้วยความหวังที่ตั้งไว้ ทำให้เกิดบรรยากาศที่อึมเศร้าสลดขึ้น แต่เมื่อบุตรได้กลับมากราบเข้ามารดา ด้วยความรักความเสน่หา เขาไม่สามารถตอบถึงความหวังที่ตั้งไว้ได้เลย ผู้ประพันธ์ได้สร้างบรรยากาศที่อัดอั้นคับข้องใจ ให้ ผู้อ่านสะท้อนอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ด้วยการที่บุตรชายไม่รู้จะพูดจะทำประการใดที่ต้องกลับมาหา มารดาด้วยความผิดหวัง ทั้ง ๆ ที่มารดาต้องทนลำบากเพื่อเขามานาน แต่แล้วก็ต้องมาพบกับความ ผิดหวังในวันที่เขากลับมา

ผู้เขียนได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กกำพร้า เด็กจรจัดขาดที่พึ่งพิงว่า

พ่อหนูติดคุกสิบปี

แม่เป็นโสเภณีที่ไหน

หนูเติบโตจากใคร

หม่ำวใครให้หนูกิน

.....

.....

หนูคงเป็นส่วนเกินกึ่ง

ถูกทิ้งถูกขว้างผลักใส

แล้วทำหนูเกิดทำไม

เหตุใดไม่ฆ่า...ตอนดาด้า

(สุธรรม ทองสุข. 2530 : 13)

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนความรู้สึกออกมาให้รับรู้คือความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในความอับัพของ
เด็กกำพร้าที่มีชีวิตเต็มไปด้วยคำถาม ขาดความอบอุ่นทางใจ ขาดทั้งบิดาและมารดาต้องต่อสู้ชีวิตเพียง
ลำพัง

พ่อจ๋า... เกิดมาไม่เคยเห็น
และปาลึกดึกคำบรรพชน้อย่างไร
หนูอยากเที่ยวทุ่งนาเที่ยวป่าเขา
ได้ดูนกบนฟ้าปลาเป็นเป็น
แม่จ๋า... ทำมาค้าขายมีน้ำ
ไม่มีดินไม่มีทรายให้กลับบ้าน
มีแต่สิ่งน่าสงสายนั่งห้อย
แล้วที่หนูฟังโน่นอยู่น้องเนืองเนือง
พ่อจ๋าแม่จ๋าอย่าลืมนะคะ
ไปเลือกคนที่เขาสัญญาไว้

สัตว์ป่าจริงจริงเป็นไปไหน
แม้ร่มไม้หนายังไม่เคยมีเย็น
ไร่เฒ่าควนรถไถวิ่งเล่น
ที่เวียนว่ายให้เห็นในลำธาร
แต่น้องเฝ้าช้างคร่ำอยู่เต็มบ้าน
มีแต่ลานคอนกรีตปิดเต็มเมือง
จนที่นั่นจริงหรือทุกทุกเรื่อง
ที่เขาคุยกันเพื่อนั้นอะไร
27 นั้นะอย่าไปไหน
เพื่อน้องหนูจะโตในสิ่งที่ดี

(สัญญาณ พันธุ์รงค์. 2529 : พิเศษ 2)

ความรู้สึกที่สะท้อนออกมาคือความรู้สึกประเทศประชนเสียดลสิ่งคม เรียกร้องให้พ่อแม่ไป
เลือกตั้งเพื่อเลือกคนดี มาพัฒนาปรับปรุง สังคมให้ดีขึ้น

การสะท้อนความรู้สึกและการสร้างบรรยากาศเกี่ยวกับเรื่องราวของเด็กชายตัวน้อยในวัย
ซุกซน ผู้ประพันธ์ได้กล่าวว่า

ลายฝนพรำล้ำชั้นอาบพื้นล้า
กบเกียดร้องหาคู่อยู่เกรียวกราว
กระต๊อบน้อยเตียวตายกลางสายฝน
ชีวิตหวานไล่ละมุนกระอุ่นโอ

ท้องทุ่งน่านอนเป็นพองขาว
กระโหลกนาจับขั้วแห่งหัวใจ
เด่นอยู่บนฉากน้ำที่ล้ำใส
เหมียวเอดไปคลั่งลมสิ่งคมคน

เด็กน้อยค่อยค่อยย่างบนทางเปลี่ยว	ตัวคนเดียวเหลือหน้ามามาก
วัยเยาว์วัยสนุกวัยซุกซน	ฝ่าลมฝนเดินทางที่กว้างไกล
มือเล็กเล็กบรรจงถือหนังสือมัน	ใบตองกั้นทางฝนจนหลัวไหว
แม้เสื้อผ้าเปียกฝนก็จนใจ	คงรู้กลักระยะทางอย่างอดทน
ผากรอยเท้าบนทางที่ร้างรกร	จนข้าวปอกตลอดทางต่างถนน
เท้าเปลือยเปล่าย่างไปไม่จำนน	แต่ใจหมั่นซุ่มเฝ้าร้านไม่เบาใจ
ตลอดทางมีตุ๊กตาด้วยคำถาม	ทุกโมงยามเคยเห็นแต่เล่นไล่
เที่ยวตกลูกหลานอยู่ร่ำไป	ชีวิตใหม่ไม่เลยแต่เคยมา
จากชีวิตน้อยน้อยค่อยถนอม	ทุกขบถย่อมมุ่งมาดปรารถนา
ให้ลูกพ้นความมืดมิดอวิชชา	รู้คุณค่าความดีมีคุณธรรม
น้ำคำแม่ยังก้องทั้งสองโสต	ความคิดโลดแล่นไกลไปไกลล้ำ
"จะได้ติดยศ" ยิ่งจดจำ	ยิ่งตอกย้ำปริศนาและท้าทาย
เด็กหลายคนปักเบ็ดจนเสร็จสิ้น	แล้วเล่นดินลู่น้ำผุดตำวาย
บ้างจับปลู้งับบนลิ้นทราย	เด็กผู้ชายทั้งตำรามาเล่นพลัน

(มโนรม. 2528 : 26)

จากบทร้อยกรองนี้ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงสภาพของชนบทในฤดูฝน สร้างบรรยากาศให้สมจริงมีชีวิตชีวา ด้วยการให้รายละเอียดมากได้แก่สิ่งต่าง ๆ รอบข้างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ตลอดจนการสรรคำที่ให้ความรู้สึกเช่น "จ๋าจั้น" ให้ความรู้สึกสดชื่นชุ่มฉ่ำ "เกรียวกราว" ให้ความรู้สึกวากบเขี่ยลมมากมาย ส่งเสียงร้องระงมไปทั่ว เป็นต้น ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกถึงบรรยากาศในชนบทที่สดชื่น ชุ่มฉ่ำ ท่ามกลางสายฝนพรำ พัดนาเจ็องนองด้วยน้ำฝน ได้ยินเสียงกบเขี่ยร้องระงมไปทั่ว เป็นบรรยากาศที่สุขสงบ และน่าวิ่งเล่นสำหรับเด็ก ๆ นอกจากนี้ยังได้บรรยายถึงเด็กนักเรียนตัวเล็ก ๆ เดินทางไปโรงเรียนท่ามกลางสายฝน ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงความน่ารัก ไร้เดียงสา ความซุกซนได้อย่างชัดเจน แม้ชีวิตจะเต็มไปด้วยความสงสัยที่ผู้ใหญ่สอนให้มุ่งมั่นอ่านเขียน แต่ก็อดใจไม่ได้ที่จะหลงเพลิน สนุกสนานไปกับบรรยากาศฤดูฝนในชนบท

บทร้อยกรองชื่อ "บันทึกใหม่" ได้บรรยายให้เกิดความรู้สึกที่ว่า

แล้วถึงวันนั้นได้เป็นบัณฑิต	ผ่านชีวิตมหา'ลัยสู่โลกกว้าง
โลกที่อุดมด้วยทุกหนทาง	คงเคว้งคว้างเหมือนรุ่นพี่ที่ว่างงาน
บัณฑิตแต่ละปีมีเป็นหมื่น	ขาดจุดยืนที่เห็นเป็นแก่นสาร
ชีวิตความคิดฝันอุดมการณ์	จะวิวัฒนาการ ณ ที่ใด
มีมากมายสถานนั้นผลิตบัณฑิต	กับผลผลิตออกมาคุ่มค่าไหม
บัณฑิตไม่มีทางที่จะไป	เรียนจบมาทำไมยังไม่รู้
การว่างงานคือนิยามความเท็จแท้	สิ่งที่แน่คือเคว้งคว้างหมดทางสู้
โอกาสงานของบัณฑิตปีประตุ	เส้นสายดูมีค่ากว่าปริญญา
งานมันน้อยรับร้อยสมัครหมื่น	ความเขม่นของผู้ผ่านการศึกษา
ชีวิตจริงไม่มีในตำรา	จบออกมาหางานทำเป็นมี
เป็นบัณฑิตกับเขามากกว่าปีแล้ว	ยังต้องแห้วอยู่กับบ้านเหมือนรุ่นพี่
เป็นผู้น้อยเส้นสายไม่ค่อยมี	งานดีดีสอบแข่งขันกันแทบตาย

(วันวิสาข. 2530 : 42)

ผู้ประพันธ์ได้เฝ้าความรู้สึกลึกซึ้งต่อแค้นความหวังในการหางานทำ และมีความรู้สึกไม่พอใจ ต่ำนิตินัยการจัดระบบการศึกษา ตลอดจนสภาพของสังคมที่มีประชากรมากมาย แกร่งแย่งกันรับ เพื่อการหางานทำ

การสะท้อนความรู้สึกและการสร้างบรรยากาศในบทร้อยกรองที่นำมาศึกษา พบว่า มีบทร้อยกรองจำนวนน้อยที่ได้แสดงออกมาให้เห็นถึงศิลปะการแต่งในลักษณะนี้ มีบทร้อยกรองที่สะท้อนความรู้สึกและมีการสร้างบรรยากาศได้ดีเป็นบางบท ดังได้วิเคราะห์ไปแล้วนั้น ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการบรรยาย และให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ ตลอดจนการเลือกสรรคำที่ใช้ให้ความรู้สึกมาประกอบกัน มีการเรียบเรียงที่เป็นลำดับขั้นตอน ทำให้เกิดการต่อเนื่องจึงจะเกิดความแจ่มแจ้ง เกิดความรู้สึก และเกิดบรรยากาศ

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ในด้านวรรณศิลป์นี้ ได้พบว่า ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะให้เกิดความงดงามในบทร้อยกรองของตนเอง สังเกต

ได้จากการเลือกสรรคำมาใช้ได้เหมาะสม ใช้สัมผัส ซึ่ง เป็นสัมผัสไพเราะบรรยายอยู่ทั่วไป มีการเล่นคำเล่นอักษร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีใช้ถึง 11 ลักษณะ และบางลักษณะคล้ายกลบท และกรกฎ สำหรับการเลียนเสียงธรรมชาติมีพบน้อยมาก อาจเป็นเพราะเนื้อเรื่องที่ประพันธ์ ไม่จำเป็นต้องให้เสียงธรรมชาติก็ได้

ด้วยความหมายลึกซึ้งกินใจ มีการใช้อุปมาอุปไมยได้เหมาะสม ส่วนมากเป็นการอุปมาอุปไมยที่บุคคลทั่วไปทราบติดอยู่แล้ว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น ที่พบมากที่สุดได้แก่ เกี่ยวกับ เด็ก-เยาวชน, บิดามารดา การใช้สัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้สัญลักษณ์พอสมควร ที่ใช้มากที่สุดคือ สัญลักษณ์เกี่ยวกับ "ครู" ส่วนการกล่าวเกินจริงมีไม่มาก เพราะส่วนมากจะกล่าวแบบตรงไปตรงมา ไม่ผาดโผนเกินจริง หรือเล่นสำนวนอย่างสมัยก่อน

การสร้างภาพพจน์ พบว่ามีการสร้างภาพพจน์ในลักษณะต่าง ๆ ทุกลักษณะแต่มีจำนวนน้อย ได้แก่ การพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา การพรรณนาอย่างตึงตังความ การบรรยายให้เห็นภาพการ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะบทร้อยกรองที่จะสามารถสร้างภาพพจน์ได้จะต้องบรรยายหรือพรรณนาอย่างเห็น มีความละเอียดละออจนเกิดภาพแจ่มชัดขึ้นในจินตนาการของผู้อ่าน และที่พบน้อยที่สุดคือ การบรรยาย หรือพรรณนาที่ทำให้เกิดความหึงเหิน เพราะจะต้องอาศัยความสามารถในการแต่งมาก จึงจะทำให้ผู้อ่านเกิดการหึงเหินได้

การเสนอความคิดหรือทัศนะ มีบทร้อยกรองจำนวนน้อยที่แสดงความคิดที่แนบคายแปลกใหม่ ที่พบได้แก่การแสดงออกถึงความคิดที่แนบคายและการนำเสนอที่แนบคาย ส่วนการสะท้อนความรู้สึก และการสร้างบรรยากาศ มีจำนวนน้อย แต่ร้อยกรองบางบทก็สะท้อนความรู้สึกและสร้างบรรยากาศ ได้ดีมาก

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้นำเอาบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชนจากวารสาร-นิตยสารในช่วงปี พ.ศ. 2528-2530 มาวิเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัยในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชน
2. วิเคราะห์กลวิธีนำเสนอแนวคิดเพื่อการพัฒนาเด็ก-เยาวชน
3. วิเคราะห์บทร้อยกรองที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนในแง่วรรณศิลป์

เพื่อที่จะได้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนจากบทร้อยกรอง กลวิธีในการนำเสนอแนวคิดและความงามความไพเราะจากบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับเด็ก-เยาวชน ในช่วงปีดังกล่าวว่าเป็นอย่างไรโดยเฉพาะในปี 2528 เป็นปีเยาวชนสากล และในช่วงปี 2528-2530 ก็เป็นช่วงที่มีการพัฒนาเด็ก-เยาวชน ในด้านต่าง ๆ ด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่ามีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในแง่มุมต่าง ๆ อยู่มากมาย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนนั้น ส่วนมากผู้ประพันธ์จะให้แนวคิดโดยการสะท้อนสภาพปัญหาในด้านต่างของเด็เยาวชนได้แก่ ด้านสุขภาพกายและจิต ด้านสติปัญญาและความสามารถ ด้านอาชีพ การพัฒนาคุณภาพด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม ว่ามีปัญหายังไร เด็กได้รับความลำบากเดือดร้อนอย่างไร เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสงสารเห็นใจและต้องการหาทางปรับปรุงแก้ไข ร้อยกรองบางส่วนจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนไว้อย่างเด่นชัด ในด้านการต้องการให้ร่วมมือร่วมใจจากผู้ใหญ่ทุกฝ่าย ทั้งที่เป็นบิดา-มารดา-ญาติ-ครู ซึ่งรับผิดชอบตัวเด็ก-เยาวชนโดยตรงแล้ว ยังเอ่ยอ้างถึงผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ระดับประเทศได้แก่ รัฐมนตรีให้ช่วยกันพัฒนาเด็ก-เยาวชนไทยเพื่อพัฒนาประเทศด้วย แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนมีให้เห็นมากที่สุดได้แก่ การให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก-เยาวชน การขอความร่วมมือร่วมใจจากผู้ใหญ่ทุกฝ่ายให้ช่วยกันดูแลแก้ไขปัญหาเด็กที่กำลังประสบอยู่โดยเฉพาะต้องการผู้นำในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน

อย่างจริงจังด้วย และที่ขาดไม่ได้ก็คือ ตัวเด็กเองต้องพัฒนาตัวเองในทุก ๆ ด้านด้วย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมบทหรือกรอนที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก-เยาวชนได้ทั้งหมด 208 สำนวน เมื่อวิเคราะห์ถึงแนวคิดแล้วนำมาเรียงลำดับตามความสำคัญ โดยอาศัยปริมาณของบทหรือกรอนที่พบ แนวคิดในเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ ดังนี้

1. การให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก-เยาวชน
 2. การให้ความสำคัญแก่เด็ก-เยาวชน
 3. การเสนอปัญหาความอดอยาก ขาดงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหา
 4. การจัดการศึกษา เพื่อเด็ก-เยาวชน
 5. การเสนอปัญหาการว่างงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแก้ไข
 6. ความต้องการให้มีผู้นำในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนอย่างจริงจัง
 7. ความต้องการความร่วมมือร่วมใจ จากบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อช่วยพัฒนาเด็ก-เยาวชน
- ทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านสติปัญญา ด้านอาชีพ ด้านสังคม จริยธรรม และวัฒนธรรม

ด้านกลวิธีในการนำเสนอแนวคิดนั้นพบว่า เป็นการนำเสนอแนวคิดแบบตรงไปตรงมามีปริมาณมากที่สุด รองลงมาเป็นการนำเสนอแบบเปรียบเทียบ การนำเสนอแนวคิดแบบการสร้างสถานการณ์น้อย บางสำนวนมีลักษณะการนำเสนอแบบเรื่องสั้น จดหมาย หรือ เพลงยาว ซึ่งจัดได้ว่าเป็นศิลปะในการนำเสนออีกแบบหนึ่ง

ผลการวิจัยในแง่วรรณศิลป์นั้นปรากฏว่ามีการเลือกสรรคำใช้ที่ดีพอสมควร เพื่อให้เกิดน้ำหนัก มีความคมคายของคำที่เลือกสรรมา บางครั้งเป็นคำที่มีความหมายหนักแน่นรุนแรง หรือประหลาดประชัน มีความเหมาะสมกับเนื้อหา ทางด้านเสียงเสนาะ ส่วนมากใช้สัมผัสในบ้างพอสมควร บางสำนวนมีบางสำนวนมีความไพเราะ มีการใช้สัมผัส ลีลาจังหวะ การเล่นคำเล่นอักษรพอสมควร พบมากถึง 11 ลักษณะ เป็นที่น่าสังเกตว่า จะพบลักษณะไพเราะดังกล่าวประปรายอยู่เป็นเพียงบางแห่ง เฉพาะบางวรรคเท่านั้น มิใช่พบตลอดทั้งบท จึงทำให้บทหรือกรอนในปัจจุบันในช่วงที่ศึกษาอยู่นี้ ขาดความงามความไพเราะทางด้านเสียงเสนาะอยู่บ้าง แต่ก็กล่าวได้ว่า เป็นความพยายามของผู้ประพันธ์ที่จะให้ ความงามความไพเราะ เกิดขึ้นในผลงานประกอบกันกับเนื้อหาสาระของบทที่ต้องการจะเสนออย่างเต็มความสามารถถึงแม้จะไม่ได้เด่นแพรวพราววิจิตรพิสดารเท่ากวีโบราณก็ตามก็ยังพยายาม

อย่างเต็มที่และเห็นการอนุรักษ์ วรรณศิลป์ให้อยู่ในระดับที่น่าภาคภูมิใจ ส่วนคำประพันธ์ประเภทคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) นั้นจะไม่ค่อยมีความไพเราะในแง่ที่ศึกษาเท่าใดนัก เพราะขึ้นอยู่กับรูปแบบในการแต่งด้วย ทางด้านความหมาย มีการใช้ชั้นเชิงในการแต่งที่ไม่เด่นกล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการอุปมาอุปไมย การใช้สัญลักษณ์และการกล่าวเกินจริงตลอดจนการสร้างภาพพจน์ในลักษณะต่าง ๆ เป็นไปอย่างเรียบ ๆ ธรรมดา ไม่คมคายหรือโดดเด่นอย่างกวีที่มีชื่อเสียงในอดีตที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า ผู้ประพันธ์ร้อยกรองที่นำมาศึกษานั้นส่วนมากอยู่ในลักษณะสมัครเล่น และต้องการที่จะเสนอความคิดเห็นต้องการที่จะเปิดเผยสภาพของสังคมในส่วนที่ตนเองรับรู้มากกว่าที่จะเสนอบทร้อยกรองในแง่ของความงามความไพเราะเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น ความงามความไพเราะอันเป็นลักษณะเด่นทางด้านวรรณศิลป์จึงลดน้อยลง แต่สำหรับผู้ประพันธ์ไม่ได้ละทิ้งความงามความไพเราะอย่างสิ้นเชิง จึงทำให้เห็นว่ามีการใช้ศิลปะการแต่งอยู่ประปรายในผลงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะได้มีการศึกษาแนวคิดด้านต่าง ๆ ของผู้ประพันธ์ร้อยกรองปัจจุบันจากวารสาร นิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้แก่ แนวคิดในการพัฒนาบ้านเมือง แนวคิดทางด้านการปกครอง แนวคิดทางด้านศาสนาและสังคม เป็นต้น
2. เนื่องจากในปัจจุบันนี้ คำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ได้รับความนิยมน้อยลง สิ่งหนึ่งที่ควรมองอย่างมากมายน่าที่จะได้ศึกษา เนื้อหาสาระแนวคิดที่เป็นประโยชน์จากคำร้อยไร้สัมผัสอย่างจริงจังด้วย

បរិយាកាស

บรรณานุกรม:

เอกสารต้นต้น

- ก. การุณ (นามแฝง). "วิเอ๋ยวิชา," สตรีสาร. 39(23) : 43 ; 31 สิงหาคม 2529.
- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. "พุ่มนี้เอยจะแต่งแต้มสีใด," คุรุปริทัศน์. 11 : 19 ; สิงหาคม 2529.
- กมลชนก (นามแฝง). "เมฆพุ่ม," สกุลไทย. 34(1736) : 34 ; 26 มกราคม 2530.
- กานติ ฌ ศรีทธา. "ลำนน้ำแห่งบรรณาณา," ถนนหนังสือ. 4(10) : 52 ; เมษายน 2530.
- การเกตุ สันธิกานต์. "เด็กมณีภูษา," สกุลไทย. 32(1659) : 34 ; 5 สิงหาคม 2529.
- แก้วผกากรอง (นามแฝง). "ปิดเอ๋ยปิดเทอม," สตรีสาร. 39(5) : 9 ; 27 เมษายน 2529.
- โกสินทร์ รังสยาพันธ์. "ถึงเพื่อนร่วมอาชีพ," วิทยาคาร. 85(11) : 52 ; มีนาคม 2530.
- กล้วย (นามแฝง). "เมื่อเทียนดับ," สกุลไทย. 32(1651) : 35 ; 10 มิถุนายน 2529.
- ข้าวฟ่าง (นามแฝง). "คนเดินถนน," ลสนา. 13(298) : 59 ; 25 พฤษภาคม 2529.
- _____. "ชีวิตประจำวันของนิสิต," ลสนา. 15(359) : 168 ; 10 กรกฎาคม 2530.
- คนที่กล้วยเขียน (นามแฝง). "ตามลำพัง," ลสนา. 15(343) : 123 ; 10 เมษายน 2530.
- "คนเดินทาง," ลสนา. 13 (299) : 27 ; มิถุนายน 2528.
- คมเลนส์ (นามแฝง). "บุญคุณ," นิทัศน์. 8(2521) : 27 ; 27 มกราคม 2528.
- คำประกาศ สาธุชน. "การก้าวเดินของอนุชน," บ้านไม่รู้โรย. 2(3) : 83 ; พฤษภาคม 2529.
- คำเพียง ร่องถ้ำมุล. "เธอคือคน คือครูผู้สร้างสรรค์," คุรุปริทัศน์. 11 : 20 ; มีนาคม 2529.

คำสิงห์ วงศ์คนโคก. "บันทึกคดีใคร," คุรุปริทัศน์. 11 : 15 ; มกราคม 2529.

คำหล้า (นามแฝง). "กินเนื้อหัวใจฉันเถอะ," คุรุปริทัศน์. 10 : 19 ; กันยายน - ธันวาคม 2528.

คุรุ ประชาชน (นามแฝง). "แม่," ถนนหนังสือ. 2(9) : 55 ; มีนาคม 2528.

จตุรงค์ เสรี. "บทเพลงแห่งใจฉัน," ขวัญเรือน. 19(382) : 99 ; พฤศจิกายน 2530.

_____. "ลูกของเรา," คุรุปริทัศน์. 12 : 19 ; มีนาคม 2530.

เจตนา อ่ำพร. "ความสาวเปรียบดอกไม้," กุลสตรี. 16(377) : 75 ; ตุลาคม 2529.

_____. "ทางไกลการศึกษา," วิทยาคาร. 85(1) : 31 ; มีนาคม 2530.

จรัญญา พุ่มพันธ์. "เสียงจากชายแดน," สกุลไทย. 32(1670) : 34 ; 21 ตุลาคม 2529.

จันทนา โพธิบุตร. "รางวัลที่ 1," ขวัญเรือน. 19(375) : 99 ; กรกฎาคม 2530.

จันทร์วัน (นามแฝง). "ยอมเอื่อยอมสิ้น," สตรีสาร. 38(29) : 49 ; 13 ตุลาคม 2528.

จันทร์ศรี พรหมศิริ. "จากคัมภีร์...ถึงครู," สกุลไทย. 34(1736) : 34 ; 26 มกราคม 2531.

จันททัย กลับเมฆ. "ครูกับการสร้างชาติ," วิทยาคาร. 83(11) : 68 ; มีนาคม 2528.

จิราพร ทองเรือง. "เป็นครูทำไม," สกุลไทย. 33(1674) : 38 ; 18 พฤศจิกายน 2529.

ข้อเอื้อง เรื่องราววิสัย. "พ่อ," สกุลไทย. 32(1664) : 35 ; กันยายน 2529.

ชะตารัก (นามแฝง). "ปริณิญา," แพรว. 156 : 180 ; 25 กุมภาพันธ์ 2529.

ชะเอม (นามแฝง). "เธอ...ฉัน," สกุลไทย. 32(1637) : 34 ; 4 มีนาคม 2529.

ชำนาน อ่ำไพ. "จดหมายถึงแก้ว," หญิงไทย. 12(282) : 42 ; มิถุนายน 2530.

_____. "ฤดูหนาวกับการรอ," สกุลไทย. 33(1678) : 34 ; 16 ธันวาคม 2529.

ชิงช้า ชาลี (นามแฝง). "จินตนาการ," สสนา. 15(345) : 144 ; 10 พฤษภาคม 2530.

ชีวี ชีวา (นามแฝง). "เยาว์วัยในสังคมเมือง," แพรว. 7(115) : 35 ; 10 ธันวาคม 2528.

บุชาติ ครุฑใจกล้า. "คิดถึงแม่," สกุลไทย. 32(1642) : 34 ; 8 เมษายน 2529.

_____. "คิดถึงแม่," หญิงไทย. 12(283) : 26 ; กรกฎาคม 2530.

พมลา (นามแฝง). "นบปรากฏชื่อบทร้อยกรอง," คุรุปริทัศน์. 11 : 23 ; เมษายน 2529.

ณรงค์ ตรีเดชา. "ลูกรัก," สกุลไทย. 32(1659) : 34 ; 5 สิงหาคม 2529.

_____. "เหนือชีวิต," สกุลไทย. 32(1642) : 34 ; 8 เมษายน 2529.

ณรงค์ รัชชาพล. "อุดมการณ์จากมานิลา," คุรุปริทัศน์. 12 : 17 ; กรกฎาคม 2530.

ดรุณา (นามแฝง). "ด้วยวัยหนุ่มสาวเจ้ายิ่ง," บ้านไม่ร้าง. 1(6) : 111 ; กรกฎาคม 2528.

ดิเรก นนทชิต. "น้องสาวของฉัน," คุรุปริทัศน์. 12 : 17 ; กรกฎาคม 2530.

_____. "เด็กหาปลา," คุรุปริทัศน์. 12 : 30 ธันวาคม 2530.

ดริทนา (นามแฝง). "นักศึกษา," ลสนา. 14(320) : 44 ; 25 เมษายน 2529.

เดือนตา สุวรรณจินดา. "วันหนึ่งของชีวิต," ลสนา. 15(345) : 114 ; 10 พฤษภาคม 2530.

ถวัลย์ อินทร์พงษ์พันธุ์. "แก้วการศึกษาแก่ประชากร," วิทยจารย์. 83(1) : 63 ; มิถุนายน 2528.

ทร ดิษฐสุวรรณ. "ในความมืด," สกุลไทย. 32(1629) : 34 ; 7 มกราคม 2529.

ทรงศักดิ์ จุนดิระพงษ์. "เดือนใจศิษย์," วิทยจารย์. 83(7) : 73 ; กรกฎาคม 2528.

ทราย ชยา (นามแฝง). "เมฆขาว," ลสนา. 14(320) : 45 ; 25 เมษายน 2529.

ทรายย้อยลี (นามแฝง). "หญิงสาว ชายหนุ่ม โลกผันและยายี่สิบเอ็ดเม็ด," แพรว. 7(160) : 131 ; 25 เมษายน 2529.

ทวีสุข ทองถาวร. "พรุ่งนี้พ่อจะกลับ," ขวัญเรือน. 18(358) : 39 ; พฤศจิกายน 2529.

ทอง หัมม. "อยู่เพื่อศึกษา," สกุลไทย. 32 : 34 ; สิงหาคม 2529.

ทะนง (นามแฝง). "หนาว," สกุลไทย. 33(1678) : 34 ; 16 ธันวาคม 2529.

- ทักษณายัน (นามแฝง). "ครูบาคอย," ครูปริทัศน์. 12 : 19 ; กันยายน 2530.
- _____. "คิดถึงแม่," วิทยาคาร. 80(12) : 27 ; ธันวาคม 2530.
- _____. "เลื้อยครุย," วิทยาคาร. 85(3) : 41 ; มีนาคม 2530.
- ทัศนวิไล นาคกร. "ยังคอย," ครูปริทัศน์. 10 : 14 ; มิถุนายน 2528.
- เทิด ธงไทย. "คำวิ่งวอน," สกุลไทย. 32(1671) : 34 ; 28 ตุลาคม 2529.
- ธ. ภักดีกุล. "วันเอ๋ยวันเกิด," สตรีสาร. 39(22) : 21 ; 24 สิงหาคม 2529.
- ธีรนาท. "ครู," สกุลไทย. 32(1633) : 34 ; 4 กุมภาพันธ์ 2529.
- นงคราญ กลกิจ. "เรียนเรื่องงาน," สกุลไทย. 32(1654) : 34 ; 1 กรกฎาคม 2529.
- นที คีตกร. "เด็กเด็กกับครูคนหนึ่ง," ครูปริทัศน์. 10 : 19 ; กันยายน - ธันวาคม 2528.
- นริศ รอดเชื้อ. "คำขอของครู," มิตรครู. 28(7) : 62 ; เมษายน 2529.
- นักร (นามแฝง). "คิดถึงแม่," สกุลไทย. 33 : 34 ; ธันวาคม 2529.
- นัธกานท์ (นามแฝง). "กราบเคารพคุณครูด้วยบูชา," มิตรครู. 29(7) : 61 ; เมษายน 2530.
- นิยม เจริญโก. "กล่อมฝัน," 8(2647) : 26 ; 2 มิถุนายน 2528.
- เนตรนที ขาวดีเดช. "มหาวิทยาลัย," สกุลไทย. 33 : 34 ; 10 มิถุนายน 2529.
- บุญจันทร์ วงษ์ทิ. "แพแตก," วิทยาคาร. 84(12) : 61 ; ธันวาคม 2529.
- บุญชัย ต้นสกุล. "เด็กท้องนา," สกุลไทย. 32(1644) : 35 ; 22 เมษายน 2529.
- _____. "ถนนชีวิต," ขวัญเรือน. 14(356) : 67 ; ตุลาคม 2529.
- บุญแถว บุตรราช. "นกล้ำกับพายุ," มิตรครู. 29 : 68 ; มีนาคม 2530.
- บุญเลิศ (นามแฝง). "ยามเอ๋ยยามว่าง," สตรีสาร. 41(7) : 45 ; 8 พฤษภาคม 2530.
- บิณฑล (นามแฝง). "สิ่งที่เผลอว่ายาก," ครูปริทัศน์. 12 : 13 ; เมษายน 2530.
- บุหงา ปัตตานี (นามแฝง). "เมื่อวันก่อน," สกุลไทย. 33(1674) : 38 ; 18 พฤศจิกายน 2529.

บุหร่ง พันลอก. "ความรักเจ้าเอ๋ย," เปรียว. ฉ.93 : 157 ; มกราคม 2529.

ปณิธิ ภูศรีเทศ. "คำตอบ," แพร่. 7(154) : 147 ; 25 มกราคม 2529

ประจักษ์ หัวใจเพชร. "โอเอ๋ยโอละเห่," สตรีสาร. 38(38) : 41 ; 15 ธันวาคม 2528.

ประยอม ชองทอง. "กว่าจะพ้น," บ้านไร่ร้อย. 3(3) : 21 ; เมษายน 2530.

_____. "เล่าไว้ในลู่กรู," อุสนา. 15(355) : 164 ; 10 ตุลาคม 2530.

ประสิทธิ์ ทองแจ่ม. "ขับปีศาจ," ถนนหนังสือ. 2(8) : 61 ; กุมภาพันธ์ 2528.

ปรศน์ บุญชัย. "แม่," สกุลไทย. 32(1664) : 34 ; กันยายน 2529.

ปราณี (นามแฝง). "เยาวยงของชาติ," บ้านไร่ร้อย. 2(10) : 89 ; พฤศจิกายน 2529.

ปราศ ราหุล. "เฮอ-มหาวิทยาลัย," ครูปริทัศน์. 12 : 10 ; พฤศจิกายน 2530.

_____. "หนาว," มติชน. 8(2507) : 26 ; 13 มกราคม 2528.

ปัทมา (นามแฝง). "ท้อ," สกุลไทย. 32(1644) : 34 ; 22 เมษายน 2529.

เพด็จ บุญหนุน. "เด็กเอ๋ยเด็กน้อย," สตรีสาร. 38(31) : 27 ; 27 ตุลาคม 2528.

_____. "เสริมเอ๋ยเสริมสวย," สตรีสาร. 38(138) : 41 ; 15 กรกฎาคม 2528.

ฝนเดียว (นามแฝง). "สำนักหนึ่ง...ถึงหนาวนี้," สกุลไทย. 33 : 34 ; 16 ธันวาคม 2529.

พงษ์จันทร์ คุระสุข. "วอน," สกุลไทย. 32(1637) : 30 ; มีนาคม 2529.

พเยย (นามแฝง). "บันทึก...วันนี้," สกุลไทย. 32(1651) : 34 ; 10 มิถุนายน 2529.

_____. "ผู้รอคอย," สกุลไทย. 32(1659) : 35 ; 5 สิงหาคม 2529.

พรานไพร (นามแฝง). "หนุ่มสาว," เปรียว. ฉ.94 : 148 ; กุมภาพันธ์ 2529.

พิทยา สร้อยสำโรง. "คำเตือน...เพื่อนสนิท," สกุลไทย. 32 (1651) : 35 ; 10 มิถุนายน 2529.

ไพฑูรย์ ถังญา. "มือที่ว่างเปล่า," บ้านไร่ร้อย. 1(10) : 93 ; พฤศจิกายน 2528.

_____. "ขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ," ครูปริทัศน์. 12 : 19 ; มีนาคม 2530.

พาง (นามแฝง). "คนเดียวยาง," ลลนา. 13(299) : 27 ; 10 มิถุนายน 2528.

_____. "มาลัยกับความรัก," หญิงไทย. 12(285) : 39 ; สิงหาคม 2530.

ภรณ์ (นามแฝง). "จากใจ...ครูชายแดน," หญิงไทย. 11(247) : 21 ; มกราคม 2529.

ภาสกร วิเวกวรรณ. "ใบไม้ที่," ขวัญเรือน. 19 (364) : 27 ; กุมภาพันธ์ 2530.

ไพฑูริย์ กุหลาบวันเพ็ญ. "เยาวยาง," ลูกไทย. 32(1666) : 34 ; 3 กันยายน 2529.

เมธา วิทยาภรณ์. "ครู-เด็กชายแดน," มิตรภาพ. 28(21) : 61 ; พฤศจิกายน 2529.

ยงยศ แสงทอง. "ใบไม้ที่," วิทยาสาร. 85(1) : 70 ; มกราคม 2530.

ยังดี วชิรจันทร์. "รักในถิ่นที่," บ้านแม่ริ้ว. 2(9) : 85 ; 9 ตุลาคม 2529.

เยาวลักษณ์ (นามแฝง). "ผู้รัก," ลูกไทย. 32(1654) : 35 ; 1 กรกฎาคม 2529.

เยาวลักษณ์ อินทร์วงศ์วาท. "ผู้รักและคอย," ลูกไทย. 33(1672) : 35 ; 4 พฤศจิกายน 2529.

แย้ม หวานอ่อน. "ลูกเอ๋ยลูกรัก," สตรีสาร. 38(34) : 25 ; 17 พฤศจิกายน 2528.

จิตติภรณ์ (นามแฝง). "เด็กน้อยผู้รัก," มิตรภาพ. 5(222) : 45 ; 6 - 12 มิถุนายน 2528.

จรรยา วิชา. "ธรรมดา," ครูปริทัศน์. 10 : 14 ; 10 เมษายน 2528.

จูเน ระเณต. "ด.เด็กบ้านนอก," ลูกไทย. 32(1629) : 34 ; 7 มกราคม 2529.

_____. "รักถึงถึงพ่อ," บ้านแม่ริ้ว. 3(4) : 97 ; พฤษภาคม 2530.

เรืองเดช จันทศิริ. "มือ," บ้านแม่ริ้ว. 1(3) : 11 ; เมษายน 2528.

เรศดา ประโยคคำ. "ดอกไม้ให้แผ่นดิน," กนกหนึ่งสื่อ. 5(1) : 57 ; กรกฎาคม 2530.

_____. "สลักจากไม้ดอกไม้," มิตรภาพ. 8(2633) : 26 ; 17 พฤษภาคม 2528.

ล้วน เชนใจ. "ครู," ลูกไทย. 32(1664) : 34 ; กันยายน 2529.

ลำจวน โสมะภีร์. "เด็กเลี้ยงควาย," ลูกไทย. 32(1650) : 34 ; 3 มิถุนายน 2529.

ลำพร (นามแฝง). "ช่างเย็บช่างปัก," สตรีสาร. 38(43) : 29 ; 19 มกราคม 2529.

วลัยลักษณ์ พิรุณ. "บอกน้อง," ลูกไทย. 32(1637) : 34 ; 4 มีนาคม 2529.

วันวาร ฉวาง. "ลูกเอ๋ยลูกรัก," สตรีสาร. 40(14) : 47 ; 28 มิถุนายน 2530.

วันวิสาข์ (นามแฝง). "บันทึกใหม่," หญิงไทย. 12(282) : 42 ; กรกฎาคม 2530.

วาริดา โชติพิทักษ์. "แต่คุณครู," สกุลไทย. 32(1660) : 34 ; 12 สิงหาคม

วาริ วาย. "โลกเพียงครึ่งหนึ่ง," ถนนหนังสือ. 2(11) : 60 ; พฤษภาคม 2528.

วิจิตรา (นามแฝง). "จัน," สกุลไทย. 32(1660) : 34 ; 12 สิงหาคม 2529.

วิเชียร ปัทมวาทิโร บ. "แม่จ๋า," สกุลไทย. 32 : 35 ; สิงหาคม 2529.

วินัส (นามแฝง). "เด็กเอ๋ยเด็กน้อย," สตรีสาร. 40(40) : 45 ; 27 ธันวาคม 2530.

เวลาวิ (นามแฝง). "เคยมีใครเหงาใจบ้าง," สกุลไทย. 32(1642) : 34 ; 8 เมษายน 2529.

เว้ง วิเวก ขลาลัย (นามแฝง). "พระคุณแม่," สกุลไทย. 32(1642) : 35 ; 8 เมษายน 2529.

ทกนตลา (นามแฝง). "...เมื่อ..." สกุลไทย. 32(1654) : 34 ; 1 กรกฎาคม 2529.

ศรัทธา ปรัชญาพร. "ณ ที่ที่ฉันอยู่," สกุลไทย. 32(1633) : 34 ; 4 กุมภาพันธ์ 2529.

ศักดิ์ วิไลศิลป์. "ปิ่น...ของเล่นและสงคราม," สกุลไทย. 33(1674) : 38 ;

18 พฤศจิกายน 2529.

ศิวพันธ์ ปทุมสุต. "เพลงยาวจากครูสู่กระทรวง ฉบับที่ 1," มิตรครู. 29(10) : 61 ; พฤษภาคม 2530.

_____. "เพลงยาวจากครูสู่กระทรวง ฉบับที่ 2," มิตรครู. 29(12) : 59 ; มิถุนายน 2530.

ส. สุตจิต (นามแฝง). "อุดมการณ์คืองานครู," สกุลไทย. 32(1633) : 35 ; 4 กุมภาพันธ์ 2529.

สกล ผดุงวงศ์. "มารเอ๋ยมารดา," สตรีสาร. 39(1) : 43 ; 30 มีนาคม 2529.

_____. "วัยเอ๋ยวัยรุ่น," สตรีสาร. 39(4) : 45 ; เมษายน 2529.

สงวน สมกาย. "หนึ่งเอ๋ยหนึ่งสือ," สตรีสาร. 39(3) : 47 ; 13 เมษายน 2529

_____. "ห้องเอ๋ยห้องสมุด," สตรีสาร. 39(4) : 45 ; เมษายน 2529.

สมคิด ถิ่นคา. "ครูสร้างคน," สกุลไทย. 32(1644) : 34 ; 22 เมษายน 2529.

สมคิด นวลเปียน. "ลูกรัก," สกุลไทย. 32(1659) : 34 ; 5 สิงหาคม 2529.

สมเจตน์. "น้องเอ๋ยน้องพี่," สตรีสาร. 38(25) : 45 ; 15 กันยายน 2528.

สมบูรณ์ ขวัญเมือง. "คงวัน," สกุลไทย. 33 : 35 ; 23 ธันวาคม 2529.

สมพงษ์ ธาระกะ. "แม่เอ๋ยแม่เฒ่า," สตรีสาร. 39(2) : 35 ; 6 เมษายน 2529.

สมวงศ์ มะโนมะยา. "ข่าวร้ายข่าวล้าควนตานี," สกุลไทย. 32(1644) : 34 ;
22 เมษายน 2529.

_____. "ผ้าขาว," มติชน. 8(2521) : 54 ; พฤษภาคม 2529.

สมศักดิ์ บุญมาเลิศ. "วัยเรียนอย่าเพียรรัก," หญิงไทย. 12(266) : 31 ; พฤศจิกายน
2529

สมหมาย วงศ์วิทยากุล. "ใครคนนั้น," วิทยากรย. 83(8) : 54 ; สิงหาคม 2528.

_____. "เพณมาต," วิทยากรย. 83(2) : 47 ; กุมภาพันธ์ 2528.

สร้อยดารีกา (นามแฝง). "ถ้าเขาชวนผลดี-ชั่ว," สตรีสาร. 38(29) : 49 ; 13
ตุลาคม 2528.

สวลี จันทร์ลอย. "ยิ่งโตยิ่งเดี๋ยว," มิตรครู. 27(16) : 31 สิงหาคม 2528.

สังวาลย์ วลี. "คืนเดือนเสี้ยว," มติชน. 4(2822) : 26 ; 24 พฤศจิกายน 2528.

สัญญา พันธุ์รงค์. "พ่อจำแม่จำ," มติชน. 9(3067) : หน้าพิเศษ 2 ; 27 กรกฎาคม
2529.

ลัดดา เทวพันธ์. "มือใหม่ให้," สู่นาค. 6(247) : 53 ; 25 มิถุนายน - 1 กรกฎาคม
2529.

ลันต์วิช ศรีคำแท้. "สิ่งที่เหลืออยู่," วิทยากรย. 83(3) : 65 ; มีนาคม 2528.

ลา (นามแฝง). "คอย," สกุลไทย. 32(1629) : 34 ; 7 มกราคม 2529

สายชล (นามแฝง). "ความพยายาม," มิตรครู. 27(17) : 31 ; กันยายน 2528.

สารภี สิมพ. "นพน้อยและจัน," สกุลไทย. 32 (1637) : 34 ; 4 มีนาคม 2529.

- สำรวม ศุภร์. "ความสวดยของเต๋อฮั่นเพ็ง," คุรุปริทัศน์. 11 : 21 ; มีนาคม 2529.
- สินธุ์ แสงมาศ. "ครูบ้านนอก," สกุลไทย. 32(1629) : 35 ; 7 มกราคม 2529.
- สิมบนท์ สิงห์ชู. "ครูล้งเกาะ," สกุลไทย. 33(1674) : 39 ; 18 พฤศจิกายน 2529.
- สิมวัง. "ช่อดอกไม้สีขาว," ขวัญเรือน. 19(379) : 99 ; กันยายน 2530.
- ลีลัน คงตะทองหล่ง. "เด็กน้อยน้อย," มติชน. 8(2661) : 26 ; 16 มิถุนายน 2528.
- สุจินดา อัครไชยชาญ. "ผีเสื้อ," ลลนา. 15(346) : 42 ; 25 พฤษภาคม 2530.
- สุชาดา กิตติวัฒนกุล. "ลูกเอ๋ยลูกนก," สตรีสาร. 40(33) : 45 ; 8 พฤศจิกายน 2530.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (แปล) "แม่กับลูก," ลลนา. 15(344) : 168 ; 25 เมษายน 2530.
- สุธรรม ทองสุข. "คุณครูป๊อใหม่," มิตรครู. 29(1) : 57 ; มกราคม 2530.
- _____. "ถ้ามใจ," คุรุปริทัศน์. 12 : 19 ; กันยายน 2530.
- _____. "โรงเรียนกับโรงนา," คุรุปริทัศน์. 12 : 14 ; ตุลาคม 2530.
- _____. "ส่วนเกิน," คุรุปริทัศน์. 12 : 13 ; เมษายน 2530
- _____. "หลอกหนูทำไม," คุรุปริทัศน์. 11 : 16 ; มิถุนายน 2529.
- สุนา พุดิเจริญ. "มุมชีวิต," สกุลไทย. 34(1738) : 9 กุมภาพันธ์ 2520.
- สุพล สอนมัญ. "ถึงลูก," มติชน. 7(323) : 31 ; 9 พฤศจิกายน 2529.
- สุระ สุโสมณกุล. "แต่คุณครูด้วยดวงใจ," สกุลไทย. 34(1736) : 34 ; 26 มกราคม 2530.
- สุรียา (นามแฝง). "ย่า," สกุลไทย. 32(1644) : 34 ; กันยายน 2529.
- เสกย์ สามัญ. "คลื่นกลิ้ง-มิดฟ้า-ท่าผา นานุกรมแห่งปรากฏการณ์," ถนนหนังสือ. 4(12) : 60 ; มิถุนายน 2530.
- เสถียร ยอดดี. "เด็กดี," สกุลไทย. 33(1679) : 34 ; 23 ธันวาคม 2529.
- เสถียร สมศรีดา. "หนังสือเอ๋ยหนังสือ," สตรีสาร. 39(18) : 31 ; 27 กรกฎาคม 2529.
- เสริมยศ เรื่องศรีสังข์. "ร้อยกัณฑ์," มติชน. 8(2794) : 26 ; 27 ตุลาคม 2528.
- เสี่ยวจันทร์ แฉมไพว. "ราวลวด," เบรียว. จ.94 : 148 ; กุมภาพันธ์ 2529.

- เลี้ยวจันทร์ แหมไพรว. "ห้องน้ำชาย," คุรุปริทัศน์. 19 ; สิงหาคม 2529.
- แสงเดือน พูนขวัญ. "รางวัลที่ 2," ขวัญเรือน. 19(375) : 99 ; กรกฎาคม 2530.
- โสมณ ทองก้อน. "แม่," วิทยาจารย์. 83(8) : 55 ; สิงหาคม 2528.
- พนามเตย (นามแฝง). "คุณครู," กุลสตรี. 16(367) : 103 ; พฤษภาคม 2529.
- แพมฟ้าผ่า (นามแฝง). "ครู ครู," สกุลไทย. 32(1633) : 34 ; 4 กุมภาพันธ์ 2529.
- อนงค์ คงคาเพชร. "คำเอ๋ยคำขวัญ," สตรีสาร. 38(43) : 29 ; 19 มกราคม 2529.
- _____. "รักเอ๋ยรักของแม่," สตรีสาร. 39(21) : 45 ; 17 สิงหาคม 2529.
- อนุกล แซ่ตั้ง. "รางวัลที่ 3," ขวัญเรือน. 19(375) : 99 ; กรกฎาคม 2530.
- อมิชาติ ภูเวียง. "ความประหลาด," สกุลไทย. 32(1671) : 35 ; 28 ตุลาคม 2529.
- อร สะการิน. "รอ...แม่," สกุลไทย. 33 : 34 ; มีนาคม 2529.
- ยริศรา (นามแฝง). "...ลูกของแม่," กุลสตรี. 17(404) : 81 ; พฤศจิกายน 2530.
- อัญญา (นามแฝง). "เด็กน้อย," กุลสตรี. 15(360) : 47 ; มกราคม 2529.
- อัยภาวงศ์ (นามแฝง). "เด็กน้อย," คุรุปริทัศน์. 11 : 25 ; พฤษภาคม 2529.
- อิสรชน สิงห์ชู. "บันทึกโสเภณี," สุวนาคศ. 4(206) : 55 ; 14 - 20 กุมภาพันธ์ 2528.
- อุดม ปันญาอัฐวิทย์. "บัณฑิตานครบ้านดอย," วิทยาจารย์. 84(5) : 54 ; พฤษภาคม 2529.
- อรุพงศ์ ชุ่มชวย. "เด็กน้อย," วิทยาจารย์. 84(11) : 63 ; พฤศจิกายน 2529.

เอกสารขึ้นรอง

กมลลาภ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : รวมคำแหง, 2518.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายและแผนพัฒนาได้ระยะยาว 2522.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, ม.ป.ป.

_____. นโยบายและแผนพัฒนายาวชนระยะยาว. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, ม.ป.ป.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงาน. ทำเนียบหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ, 2523.

_____. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ม.ป.ป. คำพล้ำ (นามแฝง). "กินเนื้อหัวใจกันเถอะ," คุรุปริทัศน์. 10 : 19 ; กันยายน-ธันวาคม 2528.

จตุรงค์ เสรี. "บทเพลงแห่งใบไม้," ขวัญเรือน. 19(382) : 99 ; พฤศจิกายน 2530.

ชนิดา รักษ์พลเมือง. "เด็กและเยาวชนไทย : ภาพฉายสู่อนาคต," ใน เด็กและเยาวชนไทย : ภาพฉายสู่อนาคต. บรรณาธิการโดย ชนิดา รักษ์พลเมือง หน้า 1 - 9. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.

ชลธิรา สัตยารัตนา. ผจญภัยร้อยเรียง. กรุงเทพฯ : ปลาตะเพียน, 2530.

ดวงมน จิตรจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2527.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และวณิช จรุงกิจอนันต์. เรียงร้อยคำ. กรุงเทพฯ : ก.ไก่, ม.ป.ป.

บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2525.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ม.ล. ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, 2523.

_____. "วรรณกรรมปัจจุบัน," ใน แก่นวรรณกรรม. หน้า 364 - 389. กรุงเทพฯ : อานาไทย, 2529.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. แนวทางศึกษาวรรณคดี ภาษา กวี การวิจักษ์และวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

พันทิพา สัมภ์เจริญ. วิเคราะห์ร้อยกรองเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม. ปริญญาพนธ์ กค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.

เพ็ญศิริ พุกพันธ์. วิเคราะห์สถานะทางการศึกษาจากพหุຍกรองในนิตยสารและวารสารตั้งแต่ พ.ศ. 2521 จนถึง พ.ศ. 2527. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

โพลิน รุ่งรัตน์. ปรากฏการณ์แห่งแก้ว. กรุงเทพฯ : คมบาง, 2530.

รจนา กุลรัตน์ มะลิ ชูโต และกาญจนา เมาราชฤทธิ์. ศึกษาภาวะทางสังคมของเด็กผู้ถูกใช้แรงงาน. ม.ป.ท. 2529.

สมุล รัตตากร. การเขียนและการแต่งหนังสือสำหรับวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2529.

"วันเด็กแห่งชาติ 12 มกราคม 2528," สยามรัฐ. 11 มกราคม 2528. หน้า 8

วันเนาวิ ยูเด็น. วรรณคดีเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม, 2525.

ศักราชการ, กระหวาง. "การจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี 2530," เสนาสนเทศ.

25(6) : 8 - 12 ; 30 ธันวาคม 2529.

สถิตแห่งชาติ, สำนักงาน. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2525. ม.ป.ท., ม.ป.ท.

สมพร มั่นตะบุตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

สวัสดิการเด็กในประเทศไทย, สมาคม. คู่มือกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก. กรุงเทพฯ : หจก. เทคนิค, 2530.

สิทธิา พินิจวุฒล และประวีณ วาทักกันกร. ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.

สุธน กวีญญู แสงหงษ์คีตย์, พระมหา. วันเด็กและเยาวชนแห่งชาติและแนะนำวัดสุทัศน์เทพวราราม.

มูลนิธิอัฐมหาราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์แจกในวันเสาร์ที่ 10 มกราคม 2524.

หทัย ดันหยง. การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก. พิมพ์โลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์โลก, 2525.

อุดม หนูทอง. พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522. อัดสำเนา.

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ นายชูศักดิ์ ชื้อสกุล ศุภรณรงค์

เกิดวันที่ 23 เดือนพฤศจิกายน

สถานที่เกิด

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

พุทธศักราช 2497

อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

บ้านพักเจ้าหน้าที่พยาบาล

โรงพยาบาล อำเภอขามเฒ่า

อ.ขามเฒ่า จ.กาฬสินธุ์ 46120

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ 1 ระดับ 5

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ฝ่ายแผนงาน ศูนย์สารสนเทศ

โรงเรียนขามเฒ่าวิทยาคาร

อ.ขามเฒ่า จ.กาฬสินธุ์ 46120

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2513

มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล

จ.สกลนคร

พ.ศ. 2517

ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ภาษาไทย)

จากวิทยาลัยครูสกลนคร จ.สกลนคร

พ.ศ. 2519

ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) วิทยาลัยครูมหาสารคาม

จ.มหาสารคาม

พ.ศ. 2533

การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ทรัพยากรเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน
จากวารสารในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2530

บทคัดย่อ
ของ
ชูศักดิ์ ศุภรันทน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2533

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีกรองที่เกี่ยวข้องกับเด็ก-เยาวชน จากวารสารในช่วง
ปี พ.ศ. 2528 - 2530 มาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ 3 ประเด็น ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชน
2. วิเคราะห์กลวิธีในการนำเสนอแนวคิด
3. วิเคราะห์ในแง่ของวรรณศิลป์

จากการวิจัยทฤษฎีกรอง 208 ชิ้น พบว่า แนวคิดในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนที่สำคัญ
เรียงตามลำดับดังนี้

1. การให้ความสำคัญความอบอุ่นแก่เด็ก-เยาวชน
2. การให้ความสำคัญแก่เด็ก-เยาวชน
3. การเสนอปัญหาความอดอยาก ยากจน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหา
4. การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก-เยาวชน
5. การเสนอปัญหาการว่างงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแก้ไข
6. ความต้องการให้มีผู้นำในการพัฒนาเด็ก-เยาวชนอย่างจริงจัง
7. ความต้องการความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อช่วยพัฒนาเด็ก-
เยาวชนทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านสติปัญญา ด้านอาชีพ ด้านสังคม
จริยธรรม และวัฒนธรรม

ในด้านกลวิธีในการนำเสนอแนวคิดนั้นพบว่า ส่วนมากเป็นการนำเสนอแนวคิดแบบตรงไป
ตรงมา รองลงมาเป็นการนำเสนอแบบเปรียบเทียบ ส่วนการนำเสนอแนวคิดแบบการสร้าง
สถานการณ์มีน้อย

ในแง่ของวรรณศิลป์ พบว่า มีการสรรคำใช้ที่ตีพอสมควรมีความเหมาะสมกับเนื้อหา
และให้ความรู้สึก ส่วนมากใช้คำที่มีความหมายตรง ทางด้านเสียงเสนอแนะพบว่ามีการใช้ศิลปะ
ประปรายเป็นเพียงบางช่วงเท่านั้น ส่วนคำร้อยไร้สัมผัส (Blank Verse) ไม่ค่อยมีความไพเราะ
ในแง่ที่ศึกษาเพราะขึ้นอยู่กับรูปแบบการแต่ง ทางด้านความหมาย มีการใช้ชั้นเชิงในการแต่งที่
ไม่เด่น มีลักษณะเรียบ ๆ ธรรมดา ไม่คมคายหรือโดดเด่นอย่างกวีโบราณ เพราะผู้ประพันธ์

ส่วนมากเป็นผู้เขียนสมัครเล่น มีความต้องการที่จะเสนอแนวคิด หรือเปิดเผยสังคมให้ผู้อ่านได้
รับรู้มากกว่าที่จะเสนอทรัพย์สินทางปัญญาของความรู้เฉพาะ แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งโดยสิ้นเชิง จึงทำให้
พบว่ามีการใช้ศิลปะการแต่งประปรายอยู่ในผลงาน

ANALYSIS OF VERSES RELATED TO CHILD AND YOUTH DEVELOPMENT

FROM PERIODICALS BETWEEN 1985 - 1987

AN ABSTRACT

BY

CHUSAK SAKARANANDANA

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March 1990

This thesis aims at collecting verses related to child and youth development from Thai periodicals between 1985 to 1987 and to analyse them with the following 3 categories :

1. The concepts of child and youth development.
2. The strategies of their presentations.
3. The format of their wordings.

The researcher found that there were seven constant themes within the verses analysed. These seven, which follow, can be applied to the improvement of child and youth development.

1. The need for warmth, love, and care.
2. The need for the work to be recognised and accepted.
3. The solutions to the problems of poverty and hunger.
4. The education for child and youth development.
5. The understanding of the problems of employment.
6. The need for guidance to those in charge of child and youth development.

7. The need for cooperation from all concerned persons in helping child and youth development by suggesting improvements to the areas of health, education, the work force, ethic, social and cultural life.

The concepts of child and youth development within the verses analysed are mostly presented in a direct manner; some, however, are presented comparatively as well as in a situational way.

The analysis of the words in the verses showed that they have been selected and used appropriately with deep perception. The tone

and meanings were found to be beautiful but at times they are not quite clear. Some of the poets also used rhythms and sounds smartly in their art of writing. But most of the amateur writers, can not be compared with the great poets even though they hold a proud and respected place within Thai poetry in terms of social contexts.